

Kalt til forvandling

Økumenisk *diakoni*

Norges Kristne Råd

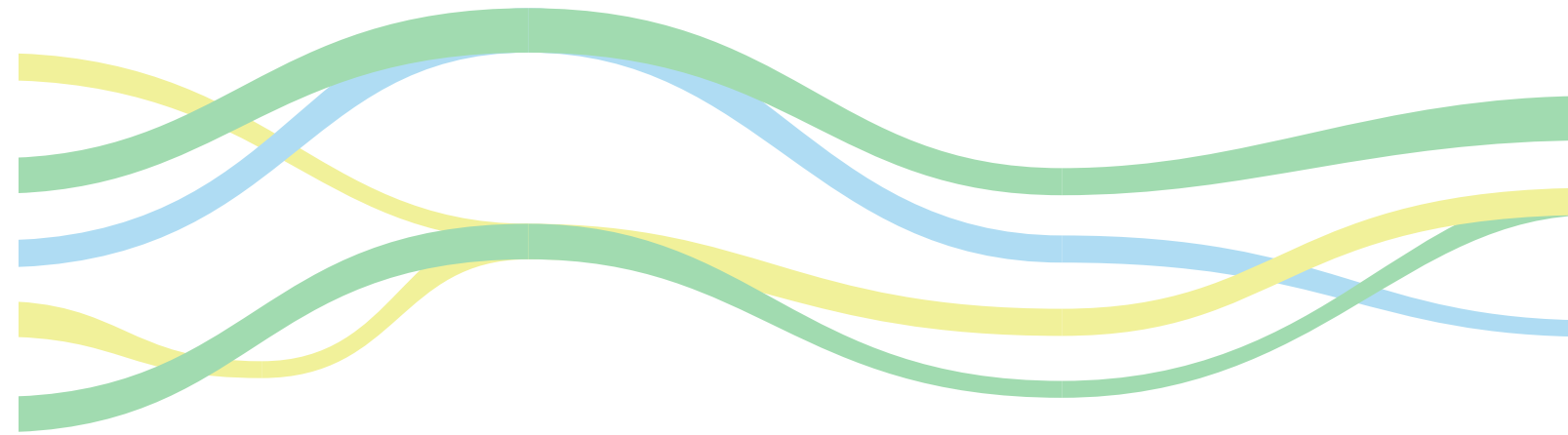

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

actalliance

World Council
of Churches

Kalt til forvandling

Økumenisk *diakoni*

Norges Kristne Råd

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

actalliance

World Council
of Churches

Innhold

Utgitt av Norges Kristne Råd 2022

Kalt til forvandling – økumenisk diakoni
Original tittel: Called to Transformation – Ecumenical Diakonia

Copyright © 2022 WCC Publications. All rights reserved.

Norsk oversettelse: Kjell Nordstokke

Bibelhenvisninger er hentet fra Bibel 2011, Det norske bibelselskap

Production: Lyn van Rooyen, coordinator
WCC Publications
Cover design: Beth Oberholtzer
Book design and typesetting: Beth Oberholtzer
Norsk typsetting: Miksmaster Creative
Photo credits: See page 139

ISBN: 978-82-7941-052-2
EAN: 9788279410522

Boken kan bestilles fra:
Norges Kristne Råd
www.norgeskristneraad.no
Rådhusgt. 1-3, 0151 Oslo
Telefon: 23 08 13 00
E-post: post@norkr.no

Forord	7
<i>Generalsekretærene i Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp</i>	
Forord	8
<i>Fungerende generalsekretær i Kirkenes verdensråd</i>	
Forord	9
<i>Generalsekretær i ACT-alliansen</i>	
Sammendrag	10
Kapittel 1	
Introduksjon	15
1.1. Bakgrunn	16
1.2. Hvordan skal dette dokumentet leses?	16
1.3. Hva menes med økumenisk <i>diakoni</i> ?	17
1.4. Konteksten for dette dokumentet	19
1.5. Tekster om økumenisk <i>diakoni</i>	21
1.6. Oversikt over innholdet	22
Kapittel 2	
Den økumeniske <i>diakonis</i> historie	24
2.1. Innledning	25
2.2. Oldkirken	25
2.3. Misjonstiden	27
2.4. Mellomkirkelig hjelpearbeid	29
2.5. Økumenisk diakoni og utviklingsarbeid	30
2.6. Et nytt paradigme	32
2.7. ACT-alliansen blir dannet	34
2.8. Oppsummering	36

Kapittel 3	
Diakoni i dagens polysentriske økumeniske bevegelse	37
3.1. Innledning	38
3.2. Diakoni fra randsonene	39
3.3. Busan 2013	41
3.4. Diakoni og rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring	41
3.5. Oppsummering	42
 Kapittel 4	
Teologisk refleksjon om diakoni	43
4.1. Innledning	44
4.2. Bibelske referanser: diak-ordene	44
4.3. Trinitariske perspektiv på diakonien	46
4.4. Diakoni som en integrert del av kirkens vesen og oppdrag	48
4.5. Diakoni som disippelskap	49
4.6. Diakoni og forkynnelse	50
4.7. Oppsummering	51
 Kapittel 5	
Et endret landskap for diakonal handling	53
5.1. Innledning	54
5.2. Fattigdommens nye ansikt i dagens verden	54
5.3 Bærekraftsmålene som sosialpolitisk rammeverk for diakonalt arbeid	55
5.4 Migranter og flyktninger	57
5.5 Økonomisk rettferdighet	58
5.6 Klimarettferdighet	60
5.7 Kjønnnsrettferdighet	61
5.8 Helserettferdighet	63
5.9. Oppsummering	65

Kapittel 6	
Egenarten i diakonalt arbeid	66
6.1. Innledning	67
6.2. Målet for diakonal handling	67
6.3. Forbindelsen mellom hva kirken er og hva kirken gjør	68
6.4. Diakoni som tros- og rettighetsbaserte handlinger	69
6.5. Trosbaserte organisasjoners egenart	70
6.6. Diakonale ressurser	71
6.7. Diakonalt språk	73
6.8. Diakonal profesjonalitet	74
6.9. Oppsummering	75
 Kapittel 7	
Aktuelle utfordringer	76
7.1. Innledning	77
7.2. Begrensede ressurser – deling av ressurser	77
7.3. Bilateralt eller multilateralt arbeid?	78
7.4. Samarbeid og partnerskap i økumenisk diakoni	80
7.5. Samarbeid med sekulære organisasjoner	81
7.6. Diapraksis – samarbeid med mennesker av annen tro	82
7.7. Offentlig påvirkningsarbeid – profetisk diakoni	83
7.8. Misbruk i diakonale institusjoner	83
7.9. Oppsummering	84
 Kapittel 8	
Økumenisk diakoni i konfesjonell kontekst	85
8.1. Innledning	86
8.2. Ortodoks forståelse av økumenisk diakoni	86
8.3. Luthersk forståelse av økumenisk diakoni	87
8.4. Reformert forståelse av økumenisk diakoni	88
8.5. Anglikansk forståelse av økumenisk diakoni	88
8.6. Metodistisk forståelse av økumenisk diakoni	89
8.7. Pentekostal forståelse av økumenisk diakoni	90
8.8. Baptistisk forståelse av økumenisk diakoni	91
8.9. Romersk-katolsk forståelse av økumenisk diakoni	91
8.10. Afrikanske uavhengige kirkers forståelse av økumenisk diakoni	93
8.11. Fredskirkenes forståelse av økumenisk diakoni	93

Kapittel 9	
Økumenisk <i>diakoni</i> i regional kontekst	95
9.1. Introduksjon	96
9.2. Økumenisk diakoni i latinamerikansk kontekst	96
9.3. Økumenisk diakoni i karibisk kontekst	97
9.4. Økumenisk diakoni i europeisk kontekst	98
9.5. Økumenisk diakoni i afrikansk kontekst	99
9.6. Økumenisk diakoni i asiatisk kontekst	100
9.7. Økumenisk diakoni i Midtøstens kontekst	102
9.8. Økumenisk diakoni i Stillehavets kontekst	103
9.9. Økumenisk diakoni i nordamerikansk kontekst	104
 Kapittel 10	
Veien videre	106
10.1. Innledning	107
10.2. Gjenkjenne kairos-øyeblikket	107
10.3. Bekrefte diakonien som felles visjon og oppdrag	107
10.4. Bekrefte mangfoldet av gaver	108
10.5. Bekrefte rettferdighet som en prioritet	108
10.6. Styrke strukturer for felles handling	109
10.7. Styrke nettverkssamarbeid	109
10.8. Styrke kommunikasjonen	109
10.9. Styrke diakonal kompetanse	109
10.10. Diakonal praksis og etiske retningslinjer	110
10.11. Miljøkrisen og øko-diakoni	111
10.12. Oppsummering	111
 ADDENDUM	112
Rationale	113
Section 1: Overview	113
Section 2: Examples	126
 Contributors	132
 Photo Descriptions and Credits	134

Forord

Fra oldkirkens tid da menigheten i Antiokia samlet inn penger til mennesker rammet av hungersnød, har den verdensvide kirke drevet praktisk diakoni. «Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» som nå kommer på norsk, setter diakonien inn i et globalt og økumenisk perspektiv.

Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp presenterer denne boka med håp om at den vil gi ny innsikt og nytt pågangsmot på veien mot en mer rettferdig verden. Bokas målsetting er å sette ord på vår felles forståelse av økumenisk diakoni. Det inkluderer et variert språk brukt for å beskrive dette arbeidet i ulike konfesjonelle og geografiske kontekster, og den nytestamentlige bruken av diak-ordene. Boka beskriver også det praktiske diakonale arbeidet i ulike settinger. Den er utviklet i et dynamisk samarbeid mellom Kirkenes verdensråd og ACT Alliance.

«Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» bruker både det trosbaserte og det profesjonelle språket, som også anvendes av statlige og mellomstatlige aktører som jobber for utvikling. På denne måten kan den bidra til «tospråklighet».

Boka viser klart at det ikke er noen motsetning mellom disse to utgangspunktene for tjenesten, nemlig menneskets verdighet som skapt i Guds bilde, og menneskets rettigheter og utviklingsmål slik de er nedfelt FN-konvensjonene og Bærekraftsmålene.

Diakonale aktører bruker begge disse begrunnelsene med varierende vektlegging, men alltid med utgangspunkt i at tro er en ressurs for handling.

«Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» inspirerer til tro i handling, viser at det nytter og kan føre til endring i Guds verden. Også for de menneskene vi møter i vårt arbeid, er tro ofte en viktig kilde til styrke og kraft til å fortsette å jobbe for å overleve, komme seg i trygghet og hjelpe dem rundt seg. Som en ung gutt på flukt sa: «Jeg må hjelpe dem som har det enda vanskeligere enn meg, for Guds blikk følger meg».

For diakonale medarbeidere og andre bistandsarbeidere som opplever et slikt språk som uvant og fremmed, kan «Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» være en god ressurs. Les den, og bli bedre kjent med språket. Øv deg på å bruke det, og våg å gå inn i samtaler med religiøse ledere og troende rettighetshavere neste gang du møter dem.

I et globalt landskap som preges av stadig forsterkede kriser, polarisering og økende mistillit mellom makthavere og mennesker, trengs et fokus på rettferdighet og et kall til forvandling mer enn noen gang.

Erhard Hermansen
generalsekretær, Norges Kristne Råd

Dagfinn Høybråten
generalsekretær, Kirkens Nødhjelp

Forord

Det er med takk og glede vi presenterer dokumentet «Kalt til forvandling – økumenisk diakoni». Dette er et resultat av ACT-alliansens og Kirkenes verdensråds felles innsats for å klargjøre vår felles forståelse av økumenisk diakoni og dermed sette tydelige ord på hvem vi er, og hva vi gjør. Dokumentet gjør rede for teologiske komponenter samtidig som det bygger på mangeårig praksis i kirker og økumeniske organisasjoner. Det viser forbindelseslinjene mellomkirker og spesialiserte diakonale virksomheter og er en veiviser for virksomhetene våre, både med tanke på den praktiske hverdagen og den strategiske utviklingen. Det har også som mål å styrke den institusjonelle kapasiteten til våre respektive medlemmer.

I tider preget av pandemi, konflikt, ekskludering og klimakrise er det helt avgjørende å forstå økumenisk diakoni innenfor rammene av ulike konfesjonelle kontekster (kapittel 8), og med tanke på forskjellige geografiske kontekster (kapittel 9). Vårt felles diakonale engasjement og forpliktelse legger til rette for et styrket samarbeid mellom KVs medlemskirker og ACT-medlemmene, idet vi holder fast på den felles grunnforståelsen som binder våre ulike medlemmer sammen på tvers av ulike kontekster.

Dette dokumentet angir en ny «grunnlinje» for felles diakonal refleksjon og praksis. Dette uttrykkes på en måte som setter ord på århundrers kirkelige tradisjon inn i vår tid, og innenfor rammeverket til FNs utviklingsmål (kapittel 5.3), samt i forpliktelse til «lokalisering», det vil si gjennom å fremme lokalt lederskap og lokalsamfunnenes egen respons.

Dokumentet utrunder oss til et nødvendig engasjement med «samarbeidsnettverk» (kapittel 10.7). Det hjelper oss også til å utvikle et tros-kompetent språk innenfor det internasjonale utviklings- og humanitære systemet, som lenge har opptrådt som en analfabet på dette området, men hvor vi nå

heldigvis ser en endring gjennom diskusjonen om «religion og utvikling».

Diakoni er «en integrert del av kirkens vesen og oppdrag» (kapittel 4.4). Det finnes ingen kirke uten diakoni, og heller ingen diakoni uten «den distinkte egenarten i trosbasert handling». Innenfor denne forståelsen finnes det ingen motsetning mellom en trosbasert og en rettighetsbasert tilnærming i diakonien. Tvert imot styrker de hverandre idet «tros- og rettighetsbaserte handlinger bekrefter hverandre gjensidig».

Økumenisk diakoni bekrefter den fundamentale betydningen av kjønnsrettferdighet, og anerkjenner den som uunnværlig i utviklingsarbeid og fattigdomsbekjempelse. «Ethvert menneske har rett til å leve i verdighet og frihet, og til å være subjekt i eget liv.»

Forståelsen av vårt «kall til forvandling» knytter an til innsikten om at dette kallet (*vocatio*) driver oss til et engasjement sammen med fattige, marginaliserte og ekskluderte i offentlig samfunnspåvirkning (*advocacy* – *ad-vocatio*), og om nødvendig til provokasjon (*pro-vocatio*): «Diakoni vil ofte møte på motstand og motsigelse, men vil alltid være opptatt av å være forvandlende (transformativ) på en måte som framkaller nye måter å se, dømme og handle på.»

ACT-alliansen takker alle som har vært involvert i utarbeidelsen av dokumentet, og uttrykker anerkjennelse til KV som samarbeidspartner i utforming og spredningen av dokumentet, slik at det kan bidra til en kontinuerlig forbedring av virkekraftig samhandling i tjenesten for mennesker i nød og i kampen for rettferdighet.

Rudelmar Bueno de Faria
Generalsekretær
ACT-alliansen

Forord

Apostlenes gjerninger 6 forteller om da de første diakonene, Stefanus, Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas og Nikolaus, ble kalt. Nesten to tusen år senere er dette kallet til omsorg i Kristi navn like relevant, grunnleggende og presserende. Behovet for å innse hvordan dette best kan utføres i skiftende tider, ligger til grunn for at dette dokumentet er blitt skrevet.

«Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» har som utgangspunkt en konferanse holdt i Malawi i 2014 med det mål å klargjøre forholdet mellom kirker og spesialiserte diakonale organisasjoner. Siden har andre utviklingstrekk kommet til – ikke minst lanseringen av FNs bærekraftsmål (SDGs) i 2015 og covid-19-pandemien siden 2020. Begge har utfordret kirkene og deres diakonale organisasjoner til å respondere og la seg engasjere. For at et slikt engasjement skal være effektivt, kreves koordinasjon, samarbeid og gjensidig bistand – båret fram i bønnens ånd og med en kjærlig kristen vennlighet. Nettopp derfor legges det vekt på økumenisk diakoni.

Dette dokumentet har som målsetting å beskrive teologisk og praktisk diakonal tjeneste. Det tilbys som en ressurs for å fremme læring, og oppfordrer til god praksis. Det framhever profetisk diakoni som gjelder fredsbygging, klimarettferdighet, kjønnsrett-

ferdighet, rasemessig rettferdighet, helse og helbredelse. Det har også som mål å vise til ulike praksisfelt innenfor diakonien, så vel som å peke på misvisende teologier.

Hoveddokumentet ble laget før utbruddet av covid-19-pandemien. I stedet for å endre dokumentet valgte Kirkenes verdensråds eksekutivkomité å be om at det skulle lages et tilleggskapittel om den diakonale responsen på covid-19. Både hoveddokumentet og tillegget kan leses her.¹ Jeg ønsker å takke alle som har vært involvert i utformingen av begge disse.

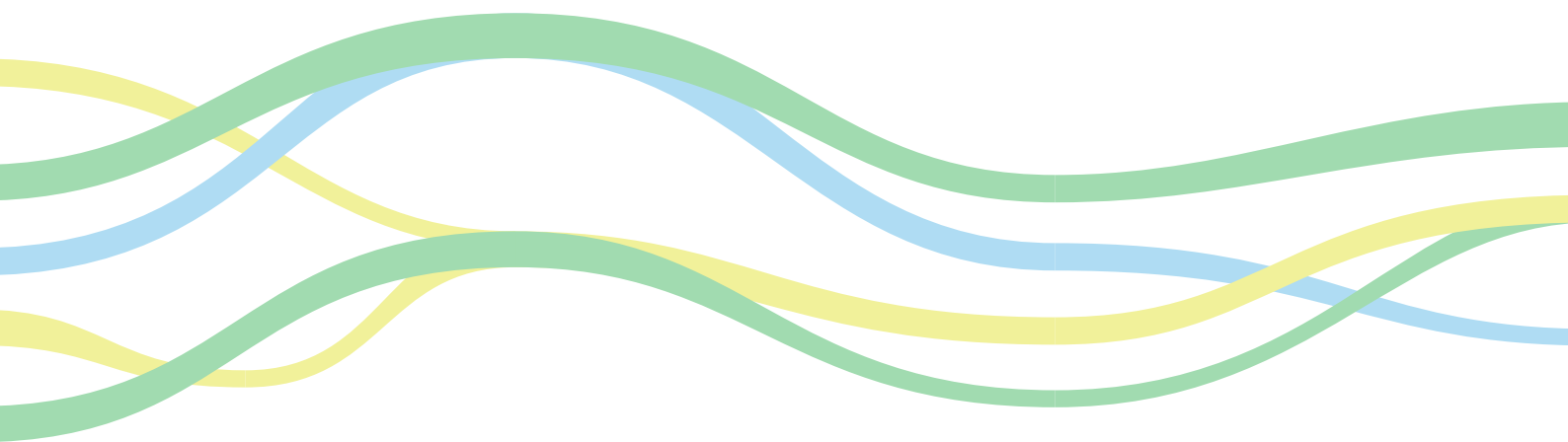
Vitnesbyrd og tjeneste er avgjørende for kirken: Misjon, diakoni og økumenikk hører sammen og er i hjertet av hva det innebærer å være kirke. Kirkenes verdensråd og ACT-alliansen har arbeidet sammen i utarbeidelsen av dette ressursdokumentet som vi tilbyr kirkene og deres diakonale tjenester omkring i verden. Vi håper det vil føre til at ideer deles på tvers av konfesjoner og grenser i tjenesten for mennesker i nød.

Rev. Professor Dr. Ioan Saucă
Fungerende generalsekretær
Kirkenes verdensråd

¹ I den foreliggende norske oversettelsen er tilleggs kapittelet ikke oversatt til norsk.

Sammendrag

Ideen til å skrive et dokument om økumenisk diakoni kom opp da Kirkenes verdensråd (KV) og ACT-alliansen i september 2014 arrangerte en internasjonal konsultasjon i Malawi om relasjonen mellom kirker og kirkebaserte bistandsorganisasjoner (*specialized ministries*). Dokumentet har som mål å klargjøre forståelsen av økumenisk diakoni og tilby en felles plattform for å handle og reflektere sammen. Det framstiller teologiske komponenter til forståelsen av diakoni og tilbyr praktisk innhold for dem som er engasjert i diakonal virksomhet. Hensikten med dokumentet er at det skal brukes i utdanning og opplæring i økumenisk diakoni, at det skal styrke den institusjonelle kapasiteten til kirker, menigheter og andre kirkelige aktører, samt fremme dialog og samarbeid mellom kirker, økumeniske partnere og KV.

Prosessen med å lage dokumentet ble fulgt av en arbeidsgruppe med medlemmer fra KV og ACT-alliansen, i starten også noen fra Det lutherske verdensforbund (LVF). Som bekreftet av KVs eksekutivkomite på møtet i Trondheim, Norge, i juni 2016, skal dokumentet:

- ta i betraktning den mangeårige erfaringen med diakonal praksis og refleksjon innenfor den økumeniske bevegelse, og særlig erfaringen til KV og LVF.
- gi plass for det særlige bidraget til profesjonelle diakonale organisasjoner og deres rolle som medlemmer av ACT-alliansen.
- respondere på aktuelle sosiale og politiske temaer i dagens verden som utfordrer kirkers og partnerorganisasjoners diakonale praksis.
- presentere teologisk innsikt som betoner diakoniens trinitariske og ekklesiologiske grunnlag, og som kan veilede kirker og partnerorganisasjoner i deres diakonale praksis.
- foreslå konkrete tiltak for å styrke kirkenes diakonale kapasitet i samhandling med økumeniske partnere.

Dokumentet tolker diakoni ut fra to perspektiver. Det første knytter an til en teologisk forståelse og ser diakonien som en integrert dimensjon av kirkens vesen og oppdrag. Diakoni uttrykker ifølge dette perspektivet en sterk forbindelse mellom det kirken er og gjør. Refleksjon om økumenisk *diakoni* forutsetter en klar forståelse av begge disse dimensjonene i rammen av det verdensvide fellesskapet av kirker og kristne, og det de er og gjør sammen.

Det andre perspektivet er praktisk og beskriver hvordan kirkene på tvers av konfesjonelle og geografiske grenser er engasjert i diakonal virksomhet. Presentasjonen her har fokus på den økumeniske bevegelse og dens rolle når det gjelder å fremme og koordinere diakonale tiltak. Kirkenes verdensråd har vært en pådriver for økumenisk diakoni helt fra starten i 1948. Siden den gang har KV vært engasjert i et stort antall programmer og prosjekter med en klar diakonal profil, uten at termen «diakoni» alltid har vært brukt. Som en del av denne diakonale praksisen har KV stimulert medlemskirkene til å engasjere seg i økumenisk diakoni og til å styrke den diakonale kapasiteten. Både KV og LVF bidro til etableringen av ACT-alliansen med det mål å etablere en koordinert plattform for økumenisk diakoni som uttrykk for den felles visjonen den økumeniske bevegelse, alle medlemskirkene og tilknyttede organisasjoner har, i innsatsen for å bistå mennesker i nød og i arbeidet for en bedre verden.

Diakonien har som mål å respondere på utfordringer i samtiden når den beveger seg i et endret landskap. Derfor inneholder dokumentet også en analyse av den sosiale og politiske konteksten som økumenisk diakoni er engasjert i. Det referer til hovedtrendene som utfordrer diakonien i dagens verden, ut fra det perspektiv at de samtidig utgjør muligheter for innovativ praksis. Det ser også på noen av endringene i det økumeniske landskapet som også påvirker økumenisk diakoni.

Dokumentet inneholder ti kapitler. Det første kapitlet gir bakgrunnsinformasjon og introduserer en definisjon av økumenisk diakoni. Det peker på

noen hovedtrekk i vår samtid som diakonien opererer innenfor. Det utfordrer diakonale aktører til å reflektere over den egenarten som tros- og rettighetsbasert praksis har, og til å være innovative.

I kapittel 2 gis en innføring i den økumeniske diakonis historie. Det viser at denne historien starter med oldkirkens tro og praksis og engasjementet for mennesker i nød. Denne praksisen tok ulike former gjennom kirkens historie, som en integrert del av kirkens misjonsoppdrag. Deretter ble fokus satt på utviklingen av diakoni innenfor den økumeniske bevegelse, først som mellomkirkelig hjelpearbeid etter verdenskrigene, senere med et utvidet mandat i retning av utviklingsarbeid og offentlig beslutningspåvirkning. Til slutt beskriver kapitlet dannelsen av ACT-alliansen og dens visjon om å sørge for koordinering og samarbeid innenfor økumenisk diakoni.

I kapittel 3 presenteres diakonien som en del av dagens polysentriske økumeniske bevegelse. Den viktigste referansen er KVs generalforsamling i Busan i 2013 og resultatene derfra. Generalforsamlingen ble utfordret til å reflektere over diakonien fra perspektivet til mennesker i samfunnets randsoner, som en del av invitasjonen til en rettferdighetens og frendens pilegrimsvandring.

I kapittel 4 gis en grunnleggende teologisk refleksjon om diakoni. Det gir en oversikt over hvordan ordet «diakoni» og beslektede begrep er brukt i Det nye testamentet. Deretter drøftes forståelsen av diakoni i trinitarisk, ekklesiologisk og missiologisk perspektiv. Kapitlet behandler dernest diakoni som en dimensjon i kristent disippelskap. Til slutt foretas det en gjennomgang av forholdet mellom diakoni og forkynnelse.

Kapittel 5 begynner med å beskrive det endrede landskapet for diakonal handling og fattigdommens nye ansikt i dagens verden. Det tar opp FNs bærekraftsmål som en relevant plattform for diakonalt engasjement. Kapitlet viser til noen tema som prioriterte områder for diakonal innsats, bl.a. migrasjon og flyktninger, økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet, kjønnsrettferdighet og helserettferdighet.

Kapittel 6 behandler egenarten i diakonalt arbeid, og hvordan identiteten som tros- og rettighetsbasert aktør former visjon, målsetting og metode. Det gir videre en beskrivelse av diakonale ressurser, både håndgripelige og ikke-håndgripelige, og tar til orde for gevinsten ved å utvikle et diakonalt språk. Til sist peker kapitlet på betydningen av å bygge diakonal kompetanse og presenterer noen hovedelementer i diakonfaglig profil og kompetanse.

Kapittel 7 gir en oversikt over samtidens utfor-

dringer og muligheter, i hovedsak gjennom å samle opp innsikten fra de foregående kapitlene. Det tar opp utfordringer knyttet til minkende økonomiske ressurser og behovet for innovasjon når det gjelder strategi og samarbeid, og dessuten viktigheten av partnerskap og nettverksbygging. Til slutt framheves offentlig påvirkningsarbeid som en integrert dimensjon i diakonalt arbeid – som bekreftelse av dens profetiske kall.

Kapittel 8 tar opp økumenisk diakoni i ulike konfesjonelle kontekster og peker på likheter og forskjeller mellom kirkesamfunnene slik at det kan lede til større gjensidig forståelse og læring.

Kapittel 9 beskriver økumenisk diakoni i ulike regionale kontekster, med henvisning til sosialøkonomiske, sosialpolitiske, miljømessige og andre utfordringer, og til arbeidet i regionale økumeniske organisasjoner (REOs).

I kapittel 10 konkluderes det med å peke på veien videre. Den økumeniske bevegelse – sammen med medlemskirker og diakonale aktører – inviteres til å bekrefte visjonen og mandatet for økumenisk diakoni. Kapitlet legger til slutt også fram forslag til hvordan samarbeidet kan styrkes gjennom strukturer, samhandling og nettverksbygging.

KAPITTEL 1

Introduksjon

1.1. Bakgrunn

Ideen med å skrive et dokument om økumenisk diakoni kom opp på den internasjonale konsultasjonen om relasjonen mellom kirker og kirkebaserte bistandsorganisasjoner (*specialized ministries*) som ble holdt i Malawi i september 2014. Rapporten fra dette møtet foreslo:

At Kirkenes verdensråd og ACT-alliansen sammen utarbeider et dokument før utgangen av 2016, som klargjør vår felles forståelse av økumenisk diakoni og som gir uttrykk for hvem vi er og hva vi gjør. Dette dokumentet skal bidra til forståelsen av økumenisk diakoni. Det skal inneholde elementer av det teologiske grunnlaget og være praktisk anlagt. Det skal også bygge på læreprosessen som vil være i gang i 2015. Dokumentet er ment å bli brukt i utviklingen av og opplæringen i økumenisk diakoni slik at den institusjonelle kapasiteten kan styrkes i organisasjonene våre.

Dette svarer til konklusjonen fra *Ecumenical Conversations 21*, et av seminarene på KVs 10. generalforsamling i Busan, Sør-Korea, i 2013:

Deltakerne slår fast at kirker, økumeniske partnere og KV må respondere på tegnene i tiden ved å utvikle et felles diakonalt språk. Vi er trosbaserte og rettighetsbaserte, og vi trenger å identifisere hva det betyr i praksis, også når vi skal definere mandatet og kjerneverdiene våre og når vi skal kartlegge våre diakonale ressurser.

Dette dokumentet søker å forstå og gi svar på disse anliggendeene. Det har som mål å utvikle en felles forståelse av økumenisk diakoni som kan fremme dialog og samarbeid mellom kirker, økumeniske partnere og KV.

KVs eksekutivkomite godkjente på møtet i Trondheim i juni 2016 en plan for arbeidet med dokumentet og fastla som målsetting å utvikle en forståelse av økumenisk diakoni som:

- Tar i betraktning den mangeårige erfaringen med diakonal praksis og refleksjon innenfor

den økumeniske bevegelse, og særlig erfaringen til KV og LVF.

- Gir plass for det særlige bidraget til profesjonelle diakonale organisasjoner og deres rolle som medlemmer av ACT-alliansen.
- Responderer på aktuelle sosiale og politiske tema i dagens verden som utfordrer kirkers og partnerorganisasjoners diakonale praksis.
- Presenterer teologisk innsikt som betoner diakoniens trinitariske og ekklesiologiske grunnlag, og som kan veilede kirker og partnerorganisasjoner i deres diakonale praksis.
- Foreslår konkrete tiltak for å styrke kirkenes diakonale kapasitet i samhandling med økumeniske partnere.

1.2. Hvordan skal dette dokumentet leses?

Denne bakgrunnen, slik den er framstilt ovenfor, utgjør bakgrunnen for dette dokumentet. På den ene side er dette den internasjonale arenaen hvor KV, LVF og ACT-alliansen har arbeidet tett sammen og etablert agendaer og aktiviteter for å fremme menneskeverd, rettferdighet og fred. Samtidig anerkjenner de den innsatsen det videre nettverket av konfesjonelle familier, økumeniske partnere og diakonale organisasjoner har gjort. Dokumentet ønsker å ta opp aktuelle tema relatert til denne globale agendaen med dens spenninger, utfordringer og muligheter og beskrive den felles innsatsen den økumeniske bevegelse har gjort på dette området, som økumenisk diakoni.

På den annen side har dokumentet også som målsetting å reflektere over disse temaene i lokale kontekster hvor kirker er engasjert i ulike former for diakonal eller sosial virksomhet. Mangfoldet av kontekster gjør det umulig å gi et klart svar på alle tema som fortjener oppmerksomhet, selv om noen forhåpentligvis vil gjenkjennes som viktige overalt. Det er foreslått at det i det videre arbeidet med dette dokumentet blir gitt tilstrekkelig plass for lokale erfaringer og utfordringer. Studieheftet som er utarbeidet i tilknytning til dette dokumentet, er ment å bidra

til denne prosessen. Underveis vil det bli enklere å se hvordan prosessen skal følges opp, og hvilke hjelpemidler som trengs i gjennomføringen. Kompetansebygging og diakonal opplæring kan vise seg å være sentrale tema.

Som del av denne innledningen må det erkjennes at både begrepene «økumenisk» og «diakoni» er krevende å arbeide med. Begge er verdiladet, og begge uttrykker en visjon for den verdensvide kirke og kirkens misjon i verden. Samtidig er begge omstridt. Det å være økumenisk er ikke så åpenbart klart som det kan virke i denne og andre tekster fra den økumeniske bevegelse. Den økumeniske bevegelse kjennetegnes ikke bare av felles interesser, men også av spenninger og konflikter. Denne virkeligheten utfordrer kontinuerlig forståelsen av økumenisk diakoni.

På tilsvarende måte er termen «diakoni» omstridt. Den er hovedsakelig brukt i noen kirkesamfunn, og den er bedre kjent i noen regioner i verden enn andre. Mange organisasjoner engasjert i diakonal virksomhet foretrekker ikke å bruke begrepet. De snakker heller om sosialt arbeid eller utviklingshjelp, hovedsakelig fordi diakoni-begrepet kommuniserer dårlig i en sekulær verden, eller fordi det vil kunne signalisere en kristelig vridning bort fra profesjonelle arbeidsmetoder.

Det må også erkjennes at først med den moderne diakonale bevegelse som vokste fram i Tyskland på 1830-tallet, ble diakoni-begrepet tatt i allmenn bruk for å betegne kirkens sosiale tjeneste. Som det vil bli gjort rede for i kapittel 4, finnes det gode bibelske og teologiske argumenter for å utarbeide en diakoniens teologi, men det kan ikke gjøres ved enkelt å repetere begrepene slik de er brukt i Det nye testamentet. Å reflektere over diakonien er derfor en invitasjon til å gi nye uttrykk for kallet til å være en del av Guds misjon i verden og å forstå dette kallet (*vocatio*) som forsvar for sårbare og undertrykte (*advocacy* – *ad-vocatio*), og – om nødvendig – som provokasjon (*pro-vocatio*). Det første uttrykket fastholder at disiplskap innebærer omsorg for nestens ve og vel. Det andre uttrykker at denne måten å utøve diakoni på, ofte vil møte på motstand og motsigelse, men alltid vil være opptatt av å være forvandlende (transformativ) på en måte som framkaller nye måter å se, dømme og handle på. Nettopp dette er den egentlige betydningen av å provosere.

1.3. Hva menes med økumenisk diakoni?

Dette dokumentet tolker diakoni ut fra to perspektiv. Det første knytter an til en teologisk forståelse og ser diakonien som en integrert dimensjon av kirkens vesen og oppdrag. I dette perspektivet er diakoni et bibelsk og teologisk begrep. Det viser til motiver og normative elementer som kan veilede diakonien i sin konkrete praksis. Et slikt motiv er forestillingen om at mennesket er skapt i Guds bilde. Et annet er kallet til barmhjertighet og rettferdighet, og et tredje knytter diakonien an til menneskers kall til å verne om skaperverket, gjerne beskrevet som økologisk diakoni, og som både har profetiske og praktiske uttrykksformer.

Diakoni uttrykker ifølge dette perspektivet en sterk forbindelse mellom det kirken er og gjør. Refleksjon om økumenisk diakoni forutsetter en klar forståelse av begge disse dimensjonene i rammen av det verdensvide fellesskap av kirker og kristne, og det de er og gjør sammen. Den økumeniske bevegelse er båret av overbevisningen om at enhet og delaktighet er nært knyttet sammen som Guds nådefulle gave og kall. Forpliktelsen til å arbeide for enhet og deling av ressurser kan imidlertid ikke begrenses til kirkene og deres velferd. Det er også kallet til å tjene i verden, til å ta del i Guds helbredende og forsonende misjon, og det er å løfte fram tegn på håp, og i ord og handling forkynne Guds rike og dets rettferdighet og fred.

Det andre perspektivet er praktisk og beskriver hvordan kirkene på tvers av konfesjonelle og geografiske grenser er engasjert i diakonal virksomhet. Presentasjonen her har fokus på den økumeniske bevegelse og dens rolle når det gjelder å fremme og koordinere diakonale tiltak. Kirkenes verdensråd har vært en pådriver for økumenisk diakoni helt fra starten i 1948 da de etablerte en avdeling for mellomkirkelig hjelpearbeid og bistand for flyktninger. Siden den gang har KV vært engasjert i et stort antall programmer og prosjekter med en klar diakonal profil, uten at termen «diakoni» alltid har vært brukt. Som en del av denne diakonale praksisen har KV stimulert medlemskirkene til å engasjere seg i økumenisk diakoni og til å styrke diakonal kapasitet. Det lutherske verdensforbund har også et sterkt diakonalt engasjement, særlig gjennom avdeling for verdensvid tjeneste (*Department for World Service*). Både KV og LVF har bidratt til etableringen av ACT-alliansen med det mål å etablere en koordinert plattform for økumenisk diakoni som uttrykk for den felles visjon den økumeniske bevegelse, alle

medlemskirkene og tilknyttede organisasjoner har, i innsatsen for å bistå mennesker i nød og i arbeidet for en bedre verden.

Konstitusjonen til Kirkenes verdensråd definerer diakoni (*service*) som en integrert del av dens visjon og liv. I Artikkel III heter det:

Det primære målet for fellesskapet av kirker i Kirkenes verdensråd er å kalle hverandre til synlig enhet i én tro og ett nattverdfellesskap. Dette uttrykkes gjennom gudstjenesteliv og felles liv i Kristus og gjennom vitnesbyrd og tjeneste i verden. Vi kalles til å bevege oss mot denne enheten slik at verden kan tro.

Den sier videre:

Gjennom å søke etter fellesskap (*koinonia*) i tro og liv, vitnesbyrd og tjeneste, vil kirkene gjennom Rådet: (...) uttrykke sin forpliktelse til diakoni ved å gå i møte med menneskelig nød, bryte ned skillelene mellom folk, skape én menneskelig familie i rettferdighet og fred og verne om skaperverket, slik at alle kan få del i livets fylde.

Her er begrepene «diakoni» og «tjeneste» brukt om hverandre, noe som er vanlig i økumeniske tekster. Det er imidlertid en forskjell på de to: *diakoni* har et tydeligere teologisk preg, mens *tjeneste* mer peker i retning av konkret handling. Det kan gi inntrykk av at diakoni er en intern kristen term som det kan være vanskelig å bruke i det offentlige rom hvor handlingene blir utført. På den annen side bringer også termen *tjeneste* noen problematiske konnotasjoner, særlig dersom det assosieres med handlingsmønstre som setter skille mellom givere og mottakere av hjelp, eller som ignorerer den sosiale og politiske konteksten arbeidet utføres i.

Dette dokumentet presenterer økumenisk diakoni som trosbasert og rettighetsbasert. Kapitlene som følger, vil klargjøre betydningen av disse termene og deres kritiske funksjon i forhold til utfordringer og muligheter i dagens verden. Å være *rettighetsbasert* refererer på den ene side til den bibelske forståelsen av rettferdighet og den profetiske tradisjonen med å stå opp mot systemisk urett og forsvare de fattiges rettigheter. På den annen side viser uttrykket til menneskerettighetene og deres sentrale rolle i utviklingen av rettferdige samfunn. Forpliktelsen overfor menneskerettighetene har overbevist aktører innenfor økumenisk diakoni om å inkludere offentlige påvirkningsarbeid (*advocacy*) i virksomheten med det sikte å holde moralske pliktberere ansvarlige. Dette hjelper oss å se hvordan diakoni er noe annet enn veldedighet, og at den ikke har som mål

å ta ansvaret fra andre instanser, som for eksempel offentlige myndigheter.

Forståelsen av diakoni som en tros- og rettighetsbasert handling åpner for å se aktiviteter som økumenisk diakoni også i tilfeller hvor dette begrepet ikke er brukt. Det gjør det også mulig å se på ACT-alliansen som et konsortium av diakonale aktører. Dette bekreftes av det faktum at alliansen selv og flere av dens medlemmer nå er i ferd med bringe diakoni-terminologien inn i ordforrådene sine.

Dictionary of the Ecumenical Movement definerer diakoni som «ansvarlig tjeneste for evangeliet gjennom handling og ord utført av kristne som respons på menneskers behov». Formuleringen angir tre komponenter i forståelsen av diakoni: Det er aksjon eller utføring av tjenester ved å bruke handling og ord. Det er kristen tro som motiverer til denne innsatsen og oppfatter den som kristent disippelskap. Den diakonale praksisen reflekterer samfunnsanalyse og søker i sin utøvelse å lindre menneskelig nød og fremme rettferdighet, fred og menneskeverd.

En slik definisjon ser på økumenisk diakoni som en bestemt uttrykksform for diakoni som i videre mening er et mandat gitt til alle kirker – lokalt og nasjonalt – og til ethvert kristent menneske som en integrert del av det å være disippel. På samme måte som alle kristne er kalt til å være «et hellig presteskap» (1 Pet 2,5), har de også del i Guds helbredende og forsonende misjon, til å tjeneste nesten og være forpliktet til rettferdighet og fred. Dette kallet kan framstilles som «alle troendes diakonitjeneste», basert på forståelsen av at Guds Ånd nådig myndiggjør og utrunder for disippelskap, fra den yngste til den eldste, både menn og kvinner (Apg 2,17). Av dette følger at kallet til diakoni først og fremst gjelder i hverdagslivet; i familiens omsorg for alle medlemmene – særlig for barna og de eldste – i nabolaget og på arbeidsplassen, i sivilsamfunnet og andre arenaer for sosial handling. Diakonale tiltak som organiseres av lokale menigheter eller andre kirkelige strukturer, inklusive profesjonelle diakonale virksomheter, har utgangspunkt i og er avhengig av diakonitjenesten til alle de troende. Det gjelder også økumenisk diakoni. Dette bekrefter viktigheten av å styrke den lokale diakonale kompetanse og engasjement.

Dette studiedokumentet viser at det finnes mange ulike former og institusjonelle innretninger i engasjementet for kristen sosial tjeneste eller diakoni, avhengig av de kulturelle, politiske og sosiale omgivelsene kirkene lever i. – Alle disse har samme verdi og legitimitet og skal derfor ikke rangeres hierarkisk.

Noen kirker utfører diakonale tjenester:

- a) bare innenfor rammen av lokale menigheter/kirker, ved at individer eller grupper, ofte frivillig, har forpliktet seg til en avgrenset tjeneste til beste for mennesker i nød.
- b) gjennom enkle institusjonelle tiltak utenfor lokalmenigheten, i regi av kristne fellesskap som uttrykk for deres liv og tjeneste (for eksempel religiøse fellesskap i noen kirkelige tradisjoner, slik som klostre, søsterfellesskap, brorskap og åndelige sentre).
- c) både gjennom lokale frivillige tjenester og gjennom spesialiserte tjenester på regionalt nivå (profesjonelle diakonale organisasjoner), men bare finansiert av midler fra lokale kirker.
- d) både gjennom lokale frivillige tjenester og spesialiserte tjenester på regionalt nivå (profesjonelle diakonale organisasjoner), finansiert både av midler fra lokale kirker og gjennom bidrag fra utenlandske kirkepartnere (mellomkirkelig hjelpearbeid).
- e) både gjennom lokale frivillige tjenester og gjennom spesialiserte tjenester på regionalt nivå (profesjonelle diakonale organisasjoner), sammen med diakonal lobbyvirksomhet og samfunnspåvirkning (advocacy) på nasjonalt og internasjonalt nivå, finansiert både av kirkelige fond og gjennom bidrag fra statlige myndigheter.

Hovedpoenget i framstillingen av disse og tilsvarende faser i utviklingen av diakonal kompetanse og de ulike gradene av profesjonalitet de representerer, er at ingen av dem skal oppfattes som normativ modell for de andre. Heller ikke har noen av dem teologisk krav på å være øverst i et normativt hierarki.

1.4. Konteksten for dette dokumentet

Diakonien har som mål å respondere på utfordringer i samtiden når den beveger seg i et endret landskap. Refleksjon om diakoni må derfor inkludere en analyse av den sosiale og politiske konteksten som arbeidet skjer i. I det som følger vil noen av hovedtrendene som utfordrer diakonien bli tatt opp, ut fra det perspektiv at de samtidig utgjør muligheter for innovativ praksis. Til sist i dette avsnittet skal vi også se på noen av endringene i det økumeniske landskapet som også påvirker økumenisk diakoni.

Et endret utviklingsparadigme. Den tradisjonelle utviklingsmodellen med å tilby hjelp til såkalte utviklingsland med fokus på økonomisk vekst er nå erstattet av en ny tilnærming som rommer flere dimensjoner. FNs bærekraftsmål søker globale svar på globale utfordringer. De inviterer ikke bare regjeringer, men også sivilsamfunnet og trosbaserte aktører til å bidra til at målene kan bli nådd. Agenda 2030 og bærekraftsmålene representerer en ny offentlig plattform for diakonalt engasjement. Økumenisk diakoni utfordres til å utvikle nye handlingsstrategier og utruste lokale kirker og andre partnere til å ta en aktiv rolle når det gjelder denne agendaen.

Innskrenking av det offentlige rom. Det er voksende bekymring over at sivilsamfunnet er kommet under press stadig flere steder i verden. Denne trenden kommer til uttrykk gjennom systematisk innstramming og undertrykkelse, og den rammer organisasjoner som arbeider med sivile rettigheter og menneskerettigheter. Ny lovgivning begrenser virksomheten til frivillige organisasjoner (*Non-Governmental Organizations – NGO*), det rammer også handlingsfriheten til diakonale aktører og deres internasjonale partnere. I tillegg kommer andre former for lovgivning om anti-terror, sikkerhet, kontroll, regulering av internett og sosial media. Alt dette bidrar til å innskrenke sivilsamfunnets handlingsrom. Følgen har vært en drastisk endring til det verre når det gjelder arbeidsvilkårene til diakonale aktører.

Voksende nasjonalisme. Mange steder i verden vokser nye former for politisk nasjonalisme fram, ofte som uttrykk for nasjonal selvopptatthet, og med en politikk som vil gå bort fra prinsippene for global solidaritet. Noen ganger vokser nasjonalismen parallelt med en svekkelse av staten og med mistillit til den etablerte politiske orden. Ofte knytter den an til fremmedfrykt som fører til rasisme og hatefulle ytringer. Denne ideologiske trenden utfordrer økumenisk diakoni til å engasjere seg i den offentlige debatt og til å fremme forståelse for menneskeverdet og å bidra til bygging av et samfunn basert på felles goder og menneskerettigheter.

Religion og utvikling. Det er en økende anerkjennelse av religionens rolle i utvikling og av religiøse ledere som endringsagenter. Denne rollen er imidlertid tveetydig. I noen tilfeller gir religiøs tro og lederskap næring til voldelige konflikter og hindrer utvikling. Økumenisk diakoni utfordres – sammen med andre sosiale aktører og utviklingsaktører – til å øke kompetansen på å arbeide sammen med trosfellesskap og deres ledere. En slik innsikt innbærer et kritisk blikk på religionens rolle, også ens egen. Man må ha evne til å skjelne posisje

og negative sider fra hverandre i innsatsen for å fremme menneskeverd og felles goder. Til dette kreves også diakonal kompetansebygging.

Økte samfunnsøkonomisk ulikheter. Økonomiske forskjeller fortsetter å vokse, både innad i land og globalt. I januar 2017 publiserte Oxfam en rapport som viser at de åtte rikeste menn i verden eier like mye som de 3,6 milliarder menneskene som utgjør den fattigste halvdelen av menneskeheten. Denne økende ulikheten har mange negative konsekvenser. Den stenger store befolkningslag ute fra felles goder og tjenester som skulle sikre dem grunnleggende rettigheter og velferd. Økonomisk rettferdighet må derfor gis større oppmerksomhet i diakonal praksis og være høyt oppe på agendaen til økumenisk diakoni.

Lidelsens, urettens og krigens landskap. De som jobber med økumenisk diakoni, har en lang historie når det gjelder å respondere på følgene av kriser og krig. Nå opplever de at en politisering av hjelpearbeidet og en mindre grad av sikkerhet påvirker arbeidet deres. Aktørene må balansere behovet for å hjelpe dem som lider, med plikten til å ivareta sikkerheten til egne ansatte. Humanitære prinsipper og internasjonale menneskerettigheter som felles rammeverk for å beskytte hjelpearbeidere, er under press. Samtidig er det en økende forventning om at lokale aktører skal ta ansvar, men dette skjer uten at de får den økonomiske støtten de trenger fra det internasjonale samfunnet. Denne utviklingen kan ha som følge at grunnårsakene til fattigdom og lidelse ikke blir tatt opp. Dermed blir fokus tatt bort fra en langiktig bærekraftig utvikling, og politiske problemer forblir uløste.

Tvungen migrasjon. Tallet på mennesker som tvinges til å forlate hjemmene sine i håp om en bedre framtid et annet sted, ofte i et annet land, er høyere enn noen gang. Sosial og politisk uro er hovedårsaken. En annen er konsekvensene av klimaendringene. Enten det handler om flyktninger, asylsøkere, fordrevne eller slike som betegnes som økonomiske flyktninger, havner de alle i situasjoner preget av usikkerhet og manglende rettigheter. Mange blir utbyttet av kriminelle menneskehandlere. Når de kommer fram, opplever de diskriminering, fremmedfrykt og rasisme. Situasjonen deres utfordrer økumenisk diakoni til innovativ handling, til offentlig beslutningspåvirkning og til å fremme inkludering i kirke og samfunn.

Barn og unge. Mer enn en fjerdedel av verdens befolkning er under 15 år. I situasjoner med kriser og konflikt er de blant de mest sårbare. Å investere i velferden til barn og unge vil sikre en god utvikling i samfunnet. Kirken og diakonale aktører

kan lede an i forsvaret av barns rettigheter. Dette er klart i samsvar med det kristne synet på familien og samfunnet som trygge rom for barn hvor de kan utvikle talentene sine. UNICEF har tatt til orde for at barn ikke bare skal oppfattes som en «sårbar gruppe», men de skal selv også være aktører i byggingen av samfunnet. Dette forutsetter imidlertid at de-prioriteres i politiske beslutninger og budsjetter.

Økologisk krise. Klimaendringer og andre økologiske problemer er i ferd med å forårsake økologiske skader som aldri før i historien. Mange steder fører det til mangel på mat og rent vann. På den ene side er viktige resultater blitt oppnådd, hovedsakelig takket være FNs innsats gjennom United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), særlig på COP 21-møtet i Paris i 2015. På den annen side får populistiske politikere som avviser at klimaendringene er menneskeskapt, mer makt i mange land og bidrar til å underminere den politiske støtten til å iverksette vedtakene som er gjort. Klimarettferdighet er derfor fortsatt en hovedsak for økumenisk diakoni. Dette gjelder både offentlig påvirkningsarbeid og tiltak for å møte utfordringene som klimaendringer og andre økologiske problemer fører med seg for lokalmiljøet.

Landskapet til den økumeniske bevegelse er også i endring. Mens den tidligere kunne oppfattes som vertikal med et tydelig sentrum, framstår den i dag som polysentrisk med horisontale samarbeidsmodeller. Den økumeniske bevegelse anerkjenner også i større grad den videre konteksten av kirker og kirkefamilier og er forpliktet på å bygge nye relasjoner og bekrefte kirkenes felles kall til vitnesbyrd og tjeneste.

Temaene som følger, viser noen av samtidens utfordringer og muligheter:

Offentlig beslutningspåvirkning (advocacy) og profetisk diakoni som håpsteget. Kirkenes advokatrolle kan bare være basert på kristentroen og dens profetiske og kritiske tilnærming i arbeidet for forvandling og håp. Den økumeniske bevegelse er kalt til å være et håpets fellesskap, «alltid klare til forsvar når noen krever dere til regnskap for det håp dere eier» (1 Pet 3,15). Det må gjøres i gjensidig ansvarlighet, med plass for selvkritikk og kritisk analyse, gjennom håpsteget og felles innsats. Innenfor denne forståelsen må også økumenisk diakoni være rede til å gjøre regnskap for sin tro og hvordan deres arbeid vitner om håp. På den måten bidrar diakonien til å bekrefte hvert menneskes rett til håp, som bidrag til en verden som «ikke etterlater noen» som det heter i visjonen til Agenda 2030.

Samfunnsteologi og -diakoni. Det er en økende bevissthet om kirkens stemme og engasjement i det offentlige rom som en integrert del av kirkens oppdrag og diakonale arbeid. Dette har stimulert til utviklingen av ulike former for samfunnsteologi (*public theology*). Hensikten er å styrke kirker til samfunnsengasjement, påvirkningsarbeid og diakonal innsats og være i stand til å respondere på situasjonen med økt religionsbasert ekstremisme, vold og korrupsjon.

I 2017 feiret kirker over hele verden at det var 500 år siden Luther offentliggjorde de 95 tesene. Denne hendelsen markerte begynnelsen på den lutherske reformasjonen som hadde som mål å fornye kirken med utgangspunkt i det sentrale budskapet om Guds frigjørende nåde i Jesus Kristus og kallet til å tjene nesten. Reformasjonen introduserte nye måter å møte fattigdom på; den påla politiske myndigheter å sørge for omsorg og utdanning til dem som levde i nød. Læren om det allmenne prestedømmet slår fast at alle døpte er myndiggjort til å ta del i Guds misjon, og at den primære arenaen for kallet til tjeneste er det sekulære yrket (tysk: *Beruf* av *rufen*, det vil si å kalle), for slik å bidra til det allmenne gode. Det gir mening å reformulere denne kallsteologien som et kall til allmenn diakontjeneste.

Rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring. KVs generalforsamling i Busan i 2013 inviterte kirker og mennesker av god vilje til å bli med på

«rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring». En av målsettingene er å kalle kirker til å bevege seg utenfor komfortsonene og respondere på brennende utfordringer i vår tid, og til å løfte opp tegn på håp. Pilegrimsvandringen bekrefter den oppfatning at enhet og tjeneste styrker hverandre gjensidig, og at det økumeniske oppdraget ikke kan begrenses til kirkens ve og vel. Oppdraget innebærer å ta del i Guds misjon som sikter mot å helbrede verden, og venter Guds rikes komme. Kallet til diakoni utgjør på den måten en sentral dimensjon i gjennomføringen av rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring i kirkenes liv. Samtidig inspirerer pilegrimsvandringen økumenisk diakoni til å fornye forpliktelsen til rettferdighet og fred i samhandling med kirkene og alle mennesker av god vilje.

1.5. Tekster om økumenisk diakoni

Diakoni har lenge vært reflektert som tema i den økumeniske bevegelse. I dette avsnittet presenteres noen av tekstene fra dette arbeidet. Dette dokumentet er i stor grad basert på dem. I tillegg er det hentet innsikt fra viktige artikler i *Dictionary of the Ecumenical Movement* og av framstillingen som Richard D.N. Dickinson har gitt av «*Diakonia in the Ecumenical Movement*» i boken *A History of the Ecumenical Movement*.

²Norsk oversettelse: *Dåp, nattverd og embete*. Oslo: Verbum, 1983.

KVs generalforsamling i New Delhi i 1961 løftet fram den programmatisk betydningen av tjeneste som en av de tre pilarene den økumeniske bevegelsen er tuftet på (sammen med enhet og vitnesbyrd). I 1964 organisert kommisjonen for *Faith and Order* en konsultasjon i Genève om diakontjenesten. I rapporten fra møtet blir ikke bare diakonrollen drøftet, men også hvordan den forholder seg til diakonien, «tjenesten overfor mennesker i nød». Den slår fast at «kirken kan ikke være en sann Jesu Kristi kirke uten å hengi seg til en slik diakoni». Dokumentet *Baptism, Eucharist and Ministry*², også det fra *Faith and Order*, gjengir i stor grad den samme forståelsen.

KVs kommisjon for mellomkirkelig hjelpearbeid, flyktninghjelp og verdensvid tjeneste (*Commission on Inter-Church Aid, Refugee and World Service – CICARWS*) har hatt en ledende rolle i å fremme kreativ refleksjon om diakoni innenfor den økumeniske familien. Kommisjonen har organisert flere konsultasjoner – ofte ut fra et praktisk siktemål – men med ønske om å knytte kritisk teologisk refleksjon an til innovativ praksis. I 1966 inviterte KV til en global konsultasjon om mellomkirkelig hjelpearbeid, flyktningarbeid og verdensvid tjeneste i Swanwick, England. Her ble for første gang samfunnsanalyse og sosial praksis tatt opp som tema i tilknytning til tradisjonelt hjelpearbeid.

Etter generalforsamlingen i Nairobi i 1976 startet KV et studieprosjekt om økumenisk deling av ressurser (*Ecumenical Sharing of Resources* – ESR). Det tok opp kritiske spørsmål som var kommet opp vedrørende kirkenes selvforståelse og rolle som «mottakerkirker» og partnerskapet med «sender- og giverkirker». Prosjektet ledet til at det i 1980 ble publisert et studiedokument med tittelen *Empty Hands: An Agenda for the Churches*, og i 1987 til den globale konsultasjonen om koinonia (Det nye testamentets term for fellesskap) i El Escorial, Spania, som kulminerte i ESR-prosessen.

Konsultasjonen *Contemporary Understandings of Diakonia*, holdt i Genève i 1982, ble på mange måter en milepæl. Den høstet impulser fra ESR-prosessen og i tillegg fra en annen konsultasjon som CICARWS i 1987 hadde organisert i Chania, Kreta, om ortodoks tilnærming til diakoni (*An Orthodox Approach to Diakonia*). Materialet fra disse møtene ble brakt videre til KVs 6. generalforsamling i Vancouver i 1983 og kom til å prege dens framstilling av diakoni som «kirkens tjeneste for deling, helbredelse og forsoning».

En annen viktig begivenhet var den konsultasjonen som CICARWS organiserte i Larnaca, Kypros, i 1986. Her representerte flere av deltakerne

kirkene i det globale sør. De betonte rollen til den lokale kirken og til den profetiske dimensjonen i diakonal praksis.

Etter 1991 fikk KVs Unit IV og særlig teamet for *Diakonia & Solidarity* oppgaven å arbeide videre med tema som Larnaca-konsultasjonen hadde reist. I 2002 produserte Chris Ferguson og Ofelia Ortega et dokument med tittelen *Ecumenical Diakonia* som imidlertid ikke ble publisert på engelsk. Heftet *From Inter-Church Aid to Jubilee* ble derimot publisert dette året. Det gir en historisk framstilling av økumenisk diakoni. KV har også utgitt to andre trykksaker som tar opp fattigdom og diakoni: *Poverty A Scandal Challenging the Churches – Current Contexts and Approaches in Diakonia and Development, A Study Guide* (2004) og *Diakonia: Creating Harmony, Seeking Justice and Practicing Compassion* (2005). I 2010 laget William Temu en rapport med tittelen Mapping Prophetic Diakonia. Den ble lagt fram på en global konsultasjon om profetisk diakoni i Utrecht, Nederland, samme året. Rapporten er ikke publisert.

Som en del av forberedelsene til KVs 10. generalforsamling i Busan fikk tre KV-program (*Solidarity & Diakonia; Just and Inclusive Communities, Mission and Evangelism*) i fellesskap ansvar for å organisere en konferanse om diakoni. Den fant sted i Colombo, Sri Lanka i juni 2012. Dokumentet fra konferansen, *Theological Perspectives on Diakonia in the Twenty-First Century*, var en del av materialet delegatene til Busan fikk utdelt (Resource Book). Etter generalforsamlingen fulgte *The Ecumenical Review* dette opp med et helt nummer med rapporter og kommentarer til temaet *New Perspectives on Diakonia*.

Det lutherske verdensforbund har også bidratt med refleksjon om økumenisk diakoni. Som en del av forberedelsene til den 10. generalforsamlingen i Winnipeg (2003) ble det arrangert en konsultasjon i Johannesburg, Sør-Afrika, i november 2002 om *Prophetic Diakonia: «For the Healing of the World»*. Generalforsamlingen i Winnipeg anbefalte videre arbeid med diakoni; dette ble fulgt opp av LVFs avdeling for misjon og utvikling gjennom programmet «*Understanding Diakonia and its Guiding Principles*». I regi av dette programmet ble det organisert flere konferanser ulike steder i verden og en avsluttende global konsultasjon i Addis Abeba, Etiopia, i oktober 2008. Resultatene er publisert i boken *Serving the Whole Person*. De er også reflektert i dokumentet *Diakonia in Context* som ble behandlet på LVFs rådsmøte i 2009. LVF har også gjennomført en studieprosess om diakontjenesten, publisert i *The Diaconal Ministry of the Church*.

1.6. Oversikt over innholdet

Dette første kapitlet har presentert bakgrunnen for dette dokumentet og introdusert en definisjon av økumenisk diakoni. Det har også pekt på hovedtrekk i vår samtid som diakonien opererer innenfor. Det utfordrer diakonale aktører til å reflektere over den egenarten som tros- og rettighetsbasert praksis har, og til å være innovative. Videre har kapitlet brakt en liste over tekster om diakoni som er blitt til innenfor rammen av den økumeniske bevegelse, særlig KV og LVF.

Kapittel 2 gir en innføring i *den økumenisk diakonis historie*. Den starter med oldkirken og hvordan omsorgen for mennesker i nød forble et engasjement som tok ulike former gjennom kirkens historie som en integrert del av kirkens oppdrag, og som en integrert del av kirkens misjonsoppdrag. Deretter blir fokus satt på utviklingen av diakoni innenfor den økumeniske bevegelse, først som mellomkirkelig hjelpearbeid etter verdenskrigene, senere med et utvidet mandat i retning av utviklingsarbeid og offentlig beslutningspåvirkning. Kapitlet peker på viktige skritt på veien for å utdype forståelsen av økumenisk diakoni med økt forståelse av diakoniens kirkelige og profetiske dimensjon. Samtidig gjøres dette i erkjennelse av betydningen av profesjonell kompetanse. Til slutt beskriver kapitlet dannelsen av ACT-alliansen og dens visjon om å sørge for koordinering og samarbeid innenfor økumenisk diakoni.

Kapittel 3 presenterer *diakonien som en del av dagens polysentriske økumeniske bevegelse*. Viktigste referanse er KVs generalforsamling i Busan i 2013 og resultatene derfra. Generalforsamlingen ble utfordret til å reflektere over diakonien fra perspektivet til mennesker i samfunnets randsoner. Den konkluderte med å invitere alle mennesker av god vilje til å bli med på rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring.

Kapittel 4 inneholder *teologisk refleksjon om diakoni*. Det gir en oversikt over hvordan ordet «diakoni» og beslektede begrep er brukt i Det nye testamentet. Deretter drøfter det forståelsen av diakoni i trinitarisk, ekklesiologisk og missiologisk perspektiv. Kapitlet behandler dernest diakoni som en dimensjon i kristent disippelskap. Til slutt foretas det en gjennomgang av forholdet mellom diakoni og forkynnelse.

Kapittel 5 begynner med å beskrive *det endrede landskapet for diakonal handling* og fattigdommens nye ansikt i dagens verden. Det tar opp FN's bærekraftsmål som en relevant plattform for diakonalt engasjement. Kapitlet viser til noen tema som prioriterte områder for diakonal innsats, bl.a. migrasjon og

flyktninger, økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet, kjønnsrettferdighet og helserettferdighet.

Kapittel 6 behandler *egenarten i diakonalt arbeid*, og hvordan identiteten som tros- og rettighetsbasert aktør former visjon, målsetting og metode. Det gir videre en beskrivelse av diakonale ressurser, både håndgripelige og ikke-håndgripelige, og tar til orde for gevinsten ved å utvikle et diakonalt språk. Til sist peker kapitlet på betydningen av å bygge diakonal kompetanse og presenterer noen hovedelementer i diakonfaglig profil og kompetanse.

Kapittel 7 gir en oversikt over *samtidens utfordringer og muligheter*, i hovedsak gjennom å samle opp innsikten fra de foregående kapitlene. I den første delen blir utfordringer knyttet til minkende økonomiske ressurser og behovet for innovasjon når det gjelder strategi og samarbeid, tatt opp. I den andre delen blir tema som partnerskap og nettverksbygging ytterligere drøftet, også når det gjelder samarbeid med sekulære organisasjoner, mennesker av annen tro og med offentlige myndigheter. I den tredje delen blir offentlig påvirkningsarbeid framhevet som en integrert dimensjon i diakonalt arbeid – som bekrefteelse av dens profetiske kall.

Kapittel 8 har som mål å gjøre rede for ulike konfesjonelle kontekster og peke på likheter og forskjeller i kristenhetens tilnærming til diakoni.

Kapittel 9 søker å vise hvordan ulike sosialøkonomiske, sosialpolitiske, miljømessige, historiske og kulturelle utfordringer kan prege tilnærmingen til diakoni. Konflikter, politiske ideologier, naturkatastrofer, rikdom, fattigdom, makt, arven fra kolonitiden og kirkenes legale status hører med blant temaene som direkte kan påvirke diakonale tiltak.

I kapittel 10 konkluderer dokumentet med å peke på *veien videre*. Det inviterer den økumeniske bevegelse – sammen med medlemskirker og diakonale aktører – til å bekrefte visjonen og mandatet til økumenisk diakoni. Kapitlet legger også fram forslag til hvordan samarbeidet kan styrkes gjennom strukturer, samhandling og nettverksbygging. Det foreslår også tiltak med sikte på diakonal kompetansebygging, og til sist, bruk av etiske retningslinjer i all diakonal virksomhet.

Den økumeniske diakonis historie

2.1. Innledning

Dette kapitlet gir en framstilling av hovedtrekkene i den økumeniske diakonis historie, helt fra urkirken og dens omsorg for mennesker i nød. Det tar oss videre gjennom misjonshistorien og dens vitnesbyrd om holistisk misjon, særlig den lange tradisjonen med innsats for å gi syke hjelp og behandling.

Helt fra starten av har diakoni vært en integrert del av mandatet og virksomheten til den økumeniske bevegelse. Slik ble mellomkirkelig hjelp en sentral oppgave da KV ble grunnlagt i 1948. Etter den tid har nye utfordringer og perspektiver formet økumenisk diakoni, både når det gjelder praksis og selvforståelse. På 1960-tallet førte dette til mer fokus på profesjonalisering og utviklingsarbeid. Denne tiden var også preget av tema knyttet til rettferdighet og solidaritet med undertrykte og deres frigjøringskamp. Senere fikk vi en vektlegging av diakoniens kirkelige dimensjon, og særlig rollen til lokale kirker og menigheter i gjennomføringen av diakonale tiltak. Det innebar en betoning av diakonien som en integrert del av kirkens misjonsoppdrag, men ut fra den forutsetning at diakoniens egenart ble fastholdt. Innenfor dagens økumeniske bevegelse forstås diakonien både som trosbasert og rettighetsbasert.

Dannelsen av ACT-alliansen har gitt en ny mulighet for å koordinere innsatsen innenfor økumenisk diakoni, og for å holde sammen bilaterale og multilaterale former for partnerskap, noe som innebærer respekt og plass for lokale kirker og deres diakonale ressurser. Samtidig gir ACT-alliansen gjennom sine sterke organisatoriske bånd til KV og LVF synlig uttrykk for det diakonale engasjementet til hele den økumeniske familien.

2.2. Oldkirken

Ifølge Det nye testamentet gav Jesus disiplene i oppdrag å fortsette tjenesten med å vise omsorg for mennesker i nød. «Gå og forkynn: 'Himmelriket er kommet nær!' Helbred syke, vekk opp døde, gjør spedalske rene og driv ut onde ånder! Gi som gave det dere fikk som gave» (Matt 10,7-8).

«Men Jesus kalte dem til seg og sa: «Dere vet at folkenes fyrster undertrykker dem, og stormennene deres styrer med hard hånd. Men slik skal det ikke være blant dere. Den som vil bli stor blant dere, skal være tjeneren deres, og den som vil være først blant dere, skal være slaven deres. Slik er heller ikke Menneskesønnen kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Matt 20,25-28).

Urkirken gjorde dette oppdraget til en integrert del av kirkens væren og misjon. Apg 2,44-46 forteller om menigheten som ble grunnlagt i Jerusalem pinse-dagen, at «alle de troende holdt sammen og hadde alt felles. De solgte eiendommene sine og det de ellers eide, og delte ut til alle etter som hver enkelt trengte det». Senere, da menigheten i Antiokia var blitt etablert, og hvor navnet «kristne» for første gang ble brukt, satte den i gang et arbeid for å hjelpe ofrene for en hungersnød (Apg 11,27-30).

Omsorg for fattige forble en viktig oppgave, noe også apostelen Paulus skriver om etter møtet med de andre apostlene i Jerusalem: «Vi måtte bare huske på de fattige, og nettopp det har jeg lagt vinn på å gjøre» (Gal 2,10).

Det nye testamentet viser at urkirken også var engasjert i det vi i dag kaller økumenisk diakoni. Paulus omtaler i brevene sine (Rom 15,31 og 2 Kor 8-9) «diakonien» for menigheten i Jerusalem som gikk vanskelige tider i møte. Det var en aksjon for å få menighetene i regionen til å bli med på en pengeinnsamling som han selv ville bringe til Jerusalem. Appellen til menigheten i Korint fyller to hele kapitler (2 Kor 8-9) og kan leses som et teologisk lærestykke om økumenisk solidaritet og diakoni (og til og med som modell for en ACT-appell i dagens økumeniske kontekst).

Mens diakoni ifølge gresk tankegang betød filantropisk omsorg og tjeneste for enhver i nød, kom filantropi i Skriften til å bety tjeneste for mennesker av samme rase og tro. Filantropia (*charity*) har i eldre greske skrifter ulike betydninger, men dets opprinnelige mening er heller selvofrende kjærlighet enn enkel vennlighet og velvilje overfor mennesker av eget folkeslag.

Omsorg gjennom diakoni, kjærlighet i praksis, ble et kjennetegn på den tidlige kristne kirke. Kristenheten fjernet grenser og brøt ned rasemessige og etniske skillelinjer. Den forkynnte at «her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne,» alle er én i Kristus Jesus (Gal 3,28). I den praktiske utøvelsen gjorde omsorgstjenesten (filantropien) ingen forskjell på jøder, grekere og romere. Den betonte at «kjærligheten er fra Gud, og hver den som elsker, er født av Gud og kjenner Gud. Den som ikke elsker, har aldri kjent Gud, for Gud er kjærlighet» (1 Joh 4,7-8). Guds kjærlighet fordrer at menneskene elsker hverandre (1 Joh 4,11). Det finnes ingen bedre framstilling av essensen i og fruktene av kristen kjærlighetshandling enn den Paulus gir i 1 Kor 13. Agape blir her definert som Guds kjærlighet, åpenbart i Kristus-hendelsen hvor Gud blir menneske, samt som menneskers kjærlighet til nesten, som får fienders hat til å smelte.

Kirkens filantropiske diakoni gjennom historien har fått sterkt preg av Kristi selvofrende kjærlighet (Joh 3,16), men også av hans undervisning slik vi møter den i Matteus-evangeliet (Matt 25,31-46).

Det er verdt å notere seg at Paulus bruker teologiske argumenter når han oppfordrer korinterne til å delta i det han kaller «å tjene de hellige» (2 Kor 8,4). Ikke på noe punkt ber han dem om å synes synd på de fattige på grunn av nøden som har rammet dem. I stedet minner han leserne om hvem de er og om oppdraget det innebærer å tilhøre det kristne fellesskapet. Eksemplet til søstermenigheten i Makedonia må overbevise dem: De som selv er fattige, «ba inntrengende om å få bli med på gaven». De så på det som et privilegium å dele med andre. Paulus knytter her sammen fellesskap (*koinonia*) og diakoni. Han peker på den organiske sammenhengen mellom disse som uttrykk for hva de er, og hva de er kalt til å gjøre i Kristus. Å dele med hverandre har både en ontologisk og praktisk dimensjon; for kristne betyr det både å høre sammen og å ha omsorg for hverandre.

Som neste argument peker Paulus på Jesu eksempel: «Enda han var rik, ble han fattig for deres skyld, så dere skulle bli rike ved hans fattigdom» (2 Kor 8,9). Det betyr ikke at de skal gi bort alt de eier, eller være dem som alltid viser omsorg for andre. Poenget er at det skal være likhet (8,13-14) og gjensidig omsorg, i erkjennelsen av at ikke noe menneske er uten behov for hjelp, på samme måte som ethvert menneske har noe å gi andre.

Paulus bruker her diakoni-termen både om kampanjen for å samle inn penger og om administreringen av den (2 Kor 8,19 – gresk: *diakonoumene*). Den norske oversettelsen får ikke fram dette

poenget og oversetter i stedet «arbeid for evangeliet»). Han presenterer medarbeideren Titus som en ansvarlig prosjektleder, og som derfor nyter respekt hos alle partnerne.

Vi har ingen informasjon om denne kampanjen utover det Paulus skriver. Det faktum at innsamlingsaksjonen og Paulus' tolkning av den er tatt med i Det nye testamentet, vitner om dens betydning og gir viktige impulser til refleksjonen om hva det innebærer å være kirke, også i vår tid.

Paulus' følsomhet for de fattige er på linje både med Jesu og oldkirkens lære. Han innså at Kristi ord skjærer gjennom sosiologiske grenser, og at kirken består av fattige og rike på lik linje (Gal 3,28; Kol 3,11; jf. 1 Kor 1,27-29). Hans vektlegging av pengeinnsamlingen til Jerusalem viser klart den praktiske siden av dette engasjementet (Rom 15,26; 1 Kor 16,3; 2 Kor 8-9; Gal 2,10).

Et annet viktig prinsipp i NT er alle personers likhet overfor Gud. Det sterkeste utsagnet om likheten mellom fattige og rike finner vi hos Jakob, som betoner Guds lydhørhet overfor de fattige og deres tro (2,5). Han bemerker også at rikes diskriminering av fattige både er en synd mot Gud (2,9) og en fornærmelse mot den fattige (2,6).

Det finnes mange vitnesbyrd om hvordan de første menighetene fortsatte å ta hånd om syke og lidende, uten at de nødvendigvis brukte termen «diakoni» om denne tjenesten. Måten de praktiserte gjestfrihet og besøktjeneste på, selv i tider herjet av pest, vakte beundring og motiverte mange til å bli kristne. På den måten ble det vi i dag ville kalle kirkens diakonale praksis og utadrettede virksomhet, en hovednøkkel for å forstå kirkens raske vekst de første tre århundrene. Under lederskapet til Sankt Laurentius (+ 258), kjent som «de fattiges forsvarer», utviklet diakonene i Roma et omfattende hjelpearbeid. I det 4. århundret grunnla Sankt Basil den store (+ 379), erkebiskop i Cæsarea i Kappadokia (Lilleasia), en institusjon for å huse ofrene for en stor hungersnød og gav et lokalt kloster ansvar for den daglige virksomheten og for å sørge for medisin, mat, seng, klær – med adgang til kirken og alle dens tjenester. Dette blir gjerne sett på som det første kristne sykehuset. Institusjonen ble i samtiden omtalt som en «ny by» i omsorgens tegn. Sankta Fabiola (+ 399) grunnla et sykehus i Roma. Det gav plass til «alle syke fra gater og veier», ble det sagt, og hun «tok selv seg av de ulykkelige og fattige ofrene for sult og nød, og vasket pusset fra sår som andre ikke tålte synet av».

Ifølge oldkirkens tradisjon betyr «diakon» bokstavelig talt tjener. Diakoner tjener ved Herrens bord

(jf. Luk 14,16-24; Joh 2,1-11). Derfor har de vanligvis en plass under liturgien som assistenter for presten. Diakonene har en rolle tilsvarende englenes, den å bringe hjelp fra Gud til mennesker (Hebr 1,14). De framstilles derfor ofte som formidlere av enheten mellom lekfolket og prester og biskoper, og som representanter for kirkens interesser overfor befolkningen. I tillegg er diakonene en del av kirkens embetsstruktur i mange kirker, med oppgaven å assistere pastorer, prester og biskoper under bestemte ledd i gudstjenesten, og med ansvar for å forvalte midler tiltenkt omsorg for fattige og syke.

En omfattende framstilling av både det pastorale og diakonale arbeidet til de første diakonene, som ble ansett som en vesentlig del av embetsstrukturen i enhver lokal kirke, finnes i en syrisk kirkeordning fra 400-tallet, kalt «Testamentum Domini»: «La diakonen ikke bare gjøre de tingene som er pålagt ham av biskopen, slik som forkynnelse, men la ham være en rådgiver for alle geistlige og kirkens mysterium, han som tar seg av de syke, som tar imot fremmede, som hjelper enker, som er far til foreldreløse, som går omkring i husene til alle som lider nød og ikke lar noen være overlatt til plage eller sykdom eller lidelse. La ham oppsøke hjemmene til katekumenene slik at han kan stadfeste de som tviler og undervise de som er uvitende. La ham kle på de har gått bort og stelle dem til gravferd, også de fremmede, og være en veiviser for dem som må forlate sine bosteder, eller sendes i fangenskap. Han skal la kirken vite om hjelpen han gir mennesker i nød, men han trenger ikke å umake biskopen, bare på den første dag i uken skal han gjøre ham kjent med alt, slik at han vet om det.»

Dette er et oppsiktsvekkende vitnesbyrd fra tidlig ortodoks tradisjon, som viser at diakonene var forventet å engasjere seg i et bredt spektrum av sosiale tjenester på vegne av den lokale kirken. Det omfattet besøk hos syke, pastorale tjenester for migranter, omsorg for forlatte barn, undervisning av unge og yngre katekumener, ansvar for liturgier ved bisettelser og dessuten tjeneste i fengsler og offentlig kunnføring av de fattiges behov.

Omfattende patristisk forskning har klart dokumentert at tidlige kirkeordninger omfatter tydelig referanse til kvinners tjeneste, innviet som diakonisser i enkelte lokale kirker, både i gresk-talende kirker og i kirker med orientalske språk (unnatt i Egypt og Etiopia).

Senere ble klostrene sentre for gjestfrihet og omsorg. Da kristendommen spredte seg til nye områder, utvidet religiøse ordener nettverkene sine og grunnla sykehus og andre tjenester i nye deler av Europa og i Asia – og med tiden enda videre ut.

Gjennom århundrene har de religiøse ordenene hatt en sentral rolle når det gjelder å ivareta de åndelige kildene, den organisatoriske styrken og den kirkelige ryggraden i den diakonale virksomheten.

2.3. Misjonstiden

Helt fra starten av har kirken vært engasjert i misjon og har brakt kristentroen over geografiske, sosiale og kulturelle grenser. Misjonsbevegelsen er konteksten som også den økumeniske bevegelse – og med den økumenisk diakoni – har vokst fram og utviklet seg i.

Østkirken rettet sin misjon hovedsakelig mot Øst-Europa og Asia, mens Vestkirken sendte misjonærer til Vest- og Nord-Europa. Selv om misjonsvirksomheten kom til å ta ulike former gjennom århundrene, ville den i regelen omfatte omsorg for syke og nødstedte, med andre ord; det vi i dag kaller diakonal praksis.

Den moderne misjonsbevegelsen startet i Europa og Nord-Amerika og tok mange ulike arbeidsformer, før og under kolonitiden. De fleste misjonærene dro til Afrika og Asia, en prosess som startet allerede på 1700-tallet (for eksempel David Livingstone i Det sørlige Afrika og Herrnhut-misjonen). I kolonitiden gikk mange ganger etableringen av misjonsfelt parallelt med ekspansjonen av vestlige kolonimakter. For dem som ble evangelisert og kolonialisert, førte dette til uheldige imperialistiske bånd. Misjonærene ble ofte oppfattet som en del av kolonialiseringen, uten forståelse for egne privilegier og rolle som deltakere i koloniseringen, og som representanter for vestlige verdier og livsstil. Men det må også fastholdes at mens noen misjonærer helhjertet stilte seg bak kolonimaktene og praktiserte rasediskriminering av afrikanere, var det også mange tilfeller hvor misjonærer var pionerer, som arbeidet med å framstille ordbøker og bibeloversettelser, og noen kritiserte kraftig den dårlige oppførselen til kolonimaktene. Gjennom innsatsen deres fikk folk utdanning og ble utrustet til å lede prosessen mot uavhengighet og nasjonsbygging. Misjonen er fortsatt omstridt, til tross for dens enorme påvirkning når det gjelder utdanning og sosial utvikling, og i dag også utviklingssamarbeid. Derfor forblir misjonen et fenomen med mange ansikter og må av den grunn gjøres til gjenstand for grundig analyse.

Den økumeniske bevegelse har bekreftet helsearbeid som en hovedoppgave i misjon. I 1964 og 1968 arrangerte KV og LVF sammen to konsultasjoner i Tübingen i Tyskland med fokus på misjonens helseoppdrag i det globale sør og kirkens rolle for å fremme helse og helbredelse. Som en oppfølging etablerte KV

i 1968 en kommisjon (*Christian Medical Commission* – CMC) som skulle bistå medlemskirkene i deres helsearbeid. CMC knyttet bånd til Verdens Helseorganisasjon (WHO) og kom til å spille en viktig rolle i arbeidet for å fremme primærhelsetjenesten og en holistisk tilnærming til helse og helbredelse.

Den moderne misjonsbevegelsens historie må imidlertid se de positive resultatene diakonal virksomhet hadde for dem som ble evangelisert i en større bekjennelseskontekst av imperialisme, historiske skadevirkninger og kolonialisme, og framfor alt må den anerkjenne skaden som er påført urfolk i Vesten og minoritetsgrupper. I 1993 beklaget lederne for den anglikanske kirken i Canada offentlig den behandling barn av urfolk hadde fått på deres internatskoler (*Apology to Native People*). Kirkene drev skolene i nært samarbeid med offentlige myndigheter, og var en del av planen om å ta barna bort fra foreldrenes kultur slik at de kunne bli assimilert inn i den dominerende kanadiske kulturen. Fra 1990-tallet har Den anglikanske kirke og andre kirkesamfunn i Canada forpliktet seg til å bøte på skadene av dette utdannings-systemet gjennom arbeid for helbredelse og forsoning. På tilsvarende måte har generalforsamlingene til Den presbyterianske kirke (USA) i 2014 og 2016 utstedt en unnskyldning til urfolkene i landet. De har sammen med andre historiske trossamfunn i USA avvist oppdagelsesdoktrinen (the Doctrine of Discovery), som har gitt næring til det kulturelle og teologiske grunnlaget for rasistiske holdninger og behandling av urfolk, inklusive «indianer-skoler» drevet av kirker. Ikke alle som har vært involvert i lignende virksomhet, har tatt det samme modige standpunktet. Situasjonen og rettighetene til urfolk og minoritetsgrupper er fortsatt et viktig punkt på agendaen til den økumeniske diakonien.

Fra 1960-tallet har mange misjonsorganisasjoner vært engasjert i utviklingsprosjekt i samarbeid med partnerkirker i det globale sør. Når denne virksomheten har blitt finansiert gjennom offentlige midler, har misjonsorganisasjonene måttet følge myndighetenes krav om ikke å blande sammen-evangelisering og utviklingsarbeid. Dette har skapt debatt, særlig blant partnerne i det globale sør. De forstår gjerne misjon holistisk, det vil si ved å-se utviklingsarbeid og tjeneste som deler av oppdraget med å virkeliggjøre Guds misjon. I 1974 vedtok afrikanske kirker som var til stede på All African Conference of Churches i Lusaka, Zambia, å oppfordre til et misjons«moratorium»³, i den hesikt å sikre afrikanske kirker selvbestemmelse, selvforsørgelse og en forståelse av egen identitet med tanke på de økende spenningene i nasjonale og

globale kirkerelasjoner som følge av vestlig dominans og afrikansk avhengighet.

Termen «diakoni» var ikke en del av misjonens daglige språk, kanskje fordi det var relativt ukjent før den diakonale bevegelse kom i gang i Tyskland på 1800-tallet, og da ble det for det meste brukt om arbeidet til diakonisser og diakoner. I den senere tid har misjonsorganisasjoner og økumeniske organisasjoner begynt å bruke termen, særlig når de beskriver den holistiske tilnærmingen til misjon. Dette kommer til uttrykk i LVFs misjonsdokument *Mission in Context* (2004). Her forstås «holistisk misjon» som å omfatte forkynnelse, diakoni og offentlig beslutningspåvirkning. KV-dokumentet *Together towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*⁴ som er utarbeidet av kommisjonen for verdensmisjon og evangelisering (CWME) som del av forberedelsene til generalforsamlingen i Busan, peker i samme retning. Det bekrefter en felles forståelse av evangelisering, grunnfestet i kirkens liv lokalt, hvor gudstjeneste (*leiturgia*) henger nøye sammen med vitnesbyrd (*martyria*), tjeneste (*diakonia*) og fellesskap (*koinonia*) (avsnitt 85).

Dokumentet fastslår også følgende:

Kirken i enhver geopolitisk eller sosioøkonomisk kontekst er kalt til tjeneste (*diakonia*) – å leve ut troen og håpet som kjennetegner fellesskapet av Guds folk, og slik vitne om hva Gud har gjort i Jesus Kristus. Gjennom tjeneste deltar kirken i Guds misjon og følger i fotsporene til sin tjenende Herre. Kirken er kalt til å være et diakonalt fellesskap som holder fast ved tjenestens kraft heller enn hersermakten, og som muliggjør liv og nærer de mulighetene som livet gir. Gjennom sin diakonale tjeneste vitner kirken om Guds forvandlende nåde og bærer fram løftet om Guds herredømme (avsnitt 78).

Det er en økende forståelse, også blant misjonsorganisasjonenes ledere, at misjon og diakoni er nært knyttet sammen, og at diakonal virksomhet i seg selv er en virkeliggjøring av misjonsoppdraget. På samme måte erkjennes det i økende grad at misjon og rettferdighet hører sammen. Noen stemmer, som for eksempel fra representanter for evangelikale misjonsorganisasjoner, vil imidlertid fortsatt hevde at forkynnelse er hovedsaken i alt misjonsarbeid, med det mål at enkeltmennesker blir omvendt. Denne oppfatningen gjør diakoni til et sekundært anliggende, avhengig av omgivelsene, og som mulig støttefunksjon i det «egentlige» misjonsarbeidet.

Historien om økumenisk diakoni omfatter mange aktører og initiativer. Det er ikke mulig her å gi plass for alle og de verdifulle bidragene de har gitt.

DIAKONIA World Federation er en av disse. Denne organisasjonen knytter sammen personer overalt i verden som er dedikert til diakontjenesten, for det meste kvinner. Arbeidet til medlemmene av DIAKONIA spenner fra tiltak for kvinner og unge som lever med aids, til fredsarbeid med kristne og muslimske lokalsamfunn.

Spesialisert diakonal virksomhet omfatter også pastoral omsorgstjeneste for sjøfolk, medlemmene i International Christian Maritime Association (IMCA) er blant dem som står for denne tjenesten.

Det er fortsatt en viktig oppgave å reflektere teologisk om misjonens sanne natur og ta med i betraktningen gårsdagens erfaringer og samtidens utfordringer. I kapittel 4 utdypes denteologiske forståelsen av dette temaet i lys av økumenisk diakoni.

2.4. Mellomkirkelig hjelpearbeid

På 1800-tallet fant kirker sammen i innsatsen for å finne svar på problemene som fulgte i kjølvannet av urbanisering og industrialisering. De innså at de hver for seg ikke var i stand til å møte disse utfordringene, og at de måtte handle i fellesskap. Bymisjon, KFUM/KFUK og lignende initiativ ble satt i gang med en tydelig felleskirkelig og diakonal profil, og med ledere som ble pionerer i den økumeniske bevegelse. Slik kom diakonien til å gi en viktig impuls og dimensjon i utviklingen av økumenikken. *Life & Work*-bevegelsen som hadde sin første konferanse i Stockholm i 1925, gav uttrykk for visjonen om at kristen enhet og sosiale spørsmål henger sammen, og at kirkene bør handle sammen.

Lidelsene i Europa etter første verdenskrig overbeviste kirkeledere om behovet for nye initiativ og en fastere struktur. I 1922 ble *European Central Bureau for Inter-Church Aid* etablert i Sveits i regi av det føderale rådet til *Churches of Christ* i USA og føderasjonen av protestantiske kirker i Sveits. Senere ble en rekke europeiske kirker medlemmer. Dette europeiske sentrallrådet for mellomkirkelig hjelp hadde som oppgave å koordinere hjelpen til flyktninger og andre nødstedte. Det ble en modell for økumenisk diakoni som multilateralt samarbeid mellom kirker i lang tid framover. I 1945 ble rådet en del av KV som på det tidspunktet var i ferd med å bli etablert, og ble gjort til en egen avdeling for flyktning- og mellomkirkelig hjelp (*Department for Refugee and Inter-Church Aid*).

Da KV's sentralkomiteé møttes for første gang i 1949, i Chichester, England, ett år etter

generalforsamlingen i Amsterdam, ble det understreket at mellomkirkelig hjelp er en permanent forpliktelse for KV, og ikke bare en tidsavgrenset oppgave. Visser 't Hooft, KV's generalsekretær fra 1948 til 1966, var en sterk forsvarer av denne oppfatningen. Han tok til orde for «et system med gjensidig hjelp». Solidarisk praksis hører med i essensen i det nye livet, som «en test på om det er virkelig», hevdet han med henvisning til 2 Kor 8-9. Med andre ord: Det kan ikke finnes et sunt økumenisk fellesskap uten praktisk solidaritet.

Mellomkirkelig hjelp ble oppfattet som et samarbeid mellom kirker, ut fra den forutsetning at det var situasjonen som avgjorde om en kirke fikk rollen som giver eller mottaker. KV's avdeling for mellomkirkelig hjelp og flyktningarbeid (*Division of Inter-Church Aid and Service to Refugees* – DICASR) som var det nye navnet fra 1949, kom i mange år til å ha mest fokus på flyktningarbeid, ikke bare i Europa, men også i andre verdensdeler. I tillegg bidro den med støtte til prosjekter i regi av lokale kirker, til reparasjon av bygg som var blitt ødelagt under krigen, eller til program for å styrke kirkenes kompetanse, for eksempel innen utdanning og sosial velferd. Mest støtte gikk til minoritetskirker og kirker i Øst-Europa som på den tiden var under kommunistisk styre.

I flere av KV's medlemskirker ble det etablert organisasjoner som skulle bidra til finansieringen av det mellomkirkelige hjelpearbeidet. Disse organisasjonene blir ofte kalt tilknyttede (*related agencies*) på grunn av det nære samarbeidet med den økumeniske bevegelse og oppgaven med å finansiere virksomheten til DICASR. *Folkekirkens Nødhjelp* (*Dan-Church Aid*) i Danmark ble startet allerede i 1922, mens *Christian Aid* (i Storbritannia og Irland) kom i 1945. Etter andre verdenskrig ble enda flere organisasjoner startet. Det gjelder *Church World Service* (USA) i 1946, og norske Kirkens Nødhjelp og svenske *Lutherhjälpen* i 1947. Finn Church Aid ble også etablert i 1947, først som en organisasjon for å ta imot hjelp fra utlandet i arbeidet for de mange krigsofrene i Finland. Senere endret dette seg, og organisasjonen ble et redskap for å hjelpe lidende mennesker i andre deler av verden.

KV omtalte vanligvis dette arbeidet som mellomkirkelig hjelp. Kirkelederne som brukte tysk og kom fra Nord-Europa, foretrakk gjerne termen «diakoni» som de var vel kjent med fra kirkelivet hjemme, men også ut fra oppfatningen om at hjelpen ikke skulle begrenses til kirker og kirkemedlemmer, men skulle komme dem til gode som hadde mest bruk for den. Fra 1830-tallet hadde den såkalte moderne diakonale bevegelse bidratt til etablering av mange

³ Dvs. en midlertidig stans av misjonsarbeidet (O.a.)

⁴ Norsk oversettelse: Sammen på vei mot livet. Misjon og evangelisering i landskap i endring. Norges Kristne Råd, 2013

diakonale institusjoner, først i Tyskland, og senere i andre land – også utenfor Europa. Flertallet av disse institusjonene opererer i dag i nært samarbeid med lokale eller nasjonale myndigheter som også finansierer dem. Flertallet av dem er ikke aktivt med i nettverket av aktører innenfor økumenisk diakoni, og de blir noen ganger sett på som en «annerledes» diakoni. Det var imidlertid kirkeledere med bakgrunn i denne diakonale tradisjonen som opprinnelig oppfattet mellomkirkelig hjelp og flyktningarbeid som en naturlig forlengelse av virksomheten diakonale aktører hadde utviklet i kirken de tilhørte.

Visser 't Hooft hørte til blant dem som innså potensialet ved å bruke begrepet diakoni i økumenisk sammenheng. På en konsultasjon som DICASR holdt i 1956, presenterte han en oppfatning av kirkens misjon (mission of the church) med tre aspekter eller uttrykksformer: *kerygma*, *koinonia* og *diakonia* (vitnesbyrd, fellesskap og tjeneste). *Diakonia* er, hevdet han, «tjeneste, troens uttrykk gjennom kristen kjærlighet og barmhjertighet og gjennom tjeneste for mennesker i nød». Triaden av *kerygma*, *koinonia* og *diakonia* har siden ofte vært brukt for å uttrykke forbindelsen mellom kirkens natur og dens holistiske sendelse til verden.

KVs generalforsamling i New Delhi i 1961 formulerte en lignende visjon ved å løfte fram vitnesbyrd, enhet og tjeneste (*diakonia*) som kirkens tre essensielle og uomgjengelige kjernedimensjoner, og kalte til engasjement i «kirkenes økumeniske tjeneste». På dette møtet ble det internasjonale misjonsrådet (*International Missionary Council – IMC*) integrert i KV, noe som klart bidro til å bekrefte denne visjonen.

2.5. Økumenisk diakoni og utviklingsarbeid

Å gi hjelp til mennesker i nød innebærer alltid perspektiver som når videre enn handlingen der og da. For kirken som var involvert i mellomkirkelig hjelp etter andre verdenskrig, handlet dette også om forsoningsarbeid og om å bygge nye solidariske bånd mellom nasjoner som hadde vært i krig med hverandre. Flyktningarbeid innebærer offentlig påvirkningsarbeid, forsvar av menneskeverdet og de sosiale og politiske rettighetene til mennesker som er tvunget til å forlate hjemmene sine. Ut fra denne forståelsen peker også humanitært hjelpearbeid utover seg selv og krever langsiktig innsats. Denne overbevisningen motiverte hjelpeorganisasjonene til også å engasjere seg i utviklingsarbeid.

Fram til 1961 fantes det to hovedaktører innenfor mellomkirkelig hjelp og økumenisk samarbeid:

DICARWS (*Division of Inter-Church Aid, Refugee and World Service*, det som før het DICASR) og IMC (*International Missionary Council, fra 1921*). Agendaen til DICARWS fokuserte på gjenoppbyggingen i Europa etter andre verdenskrig gjennom mellomkirkelig hjelp, mens IMC hadde som hovedmål å fremme samarbeid i misjonsarbeidet med sikte på «selvstendigjøring» og «avkolonialisering» av de såkalte «unge kirkene». En ny forståelse av «globalt ansvar» kom til å prege kirker og nasjoner i den vestlige verden på denne tiden. Termen «ansvarlig samfunn» som KV hadde gitt tilslutning til på generalforsamlingen i Amsterdam, ble nå brakt inn i et globalt perspektiv.

Den økte bevisstheten om gjensidig sammenheng mellom økumenikk og diakoni på 1950- og 1960-tallet bidro til en gradvis utvidelse og fusjon av agendaene og strukturene til DICARWS og IMC, med det resultat at termen «økumenisk diakoni» fikk tydeligere feste. I 1957 ble det holdt en internasjonal konsultasjon i Berlin, og her ble for første gang denne termen brukt. Møtet bar sterkt preg av etterkrigstidens kristendomsforståelse med en sterk forpliktelse til å arbeide for fred og kjempe mot sulten i verden, i fastholdelse av visjonen om et «ansvarlig samfunn» og kirkenes kall til «sosial diakoni», begge forstått i et globalt perspektiv. Dette kom til å bli hovedelementer i forståelsen av økumenisk diakoni.

DICASR hadde sammen med økumeniske partnere startet arbeidet som respons på den dramatiske nøden i Europa etter andre verdenskrig. I 1954, på KVs generalforsamling i Evanston, USA, fikk DICASR i tillegg i oppgave å bistå kirker i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Det ble ansatt en sekretær for regionene utenfor Europa, og senere førte dette til at det ble etablert egne kontor for Asia, Afrika og Latin-Amerika. I 1956 presenterte DICASR for første gang en liste med prosjekter og inviterte partnere i nord til å finansiere dem. Dette innebar et skifte fra nødhjelp til langsiktig utviklingsarbeid. Samtidig åpnet det for en ny praksis når det gjaldt organiseringen og implementeringen av aktiviteter; fra nå av ble utviklingsarbeidere nøkkelpersoner i arbeidet med å lage prosjekter og sikre profesjonell standard i gjennomføringen av dem.

Denne utvidelsen av DICASR-agendaen skapte et behov for å klargjøre relasjonen til IMC og dens arbeid. Etter intense drøftelser mellom KV og IMC ble Bad Herrenalb-avtalen undertegnet i 1958. Den fastsatte regler for støtte til prosjekter, med det mål at finansieringen enten skulle komme fra DICASR eller IMC. Etter at IMC gikk inn i KV i 1961, ble kommi-

sjonen for verdensmisjon og evangelisering (DWME) opprettet. Samme år laget DICARWS og DWME en felles prosjektlister. Grunnlaget for å dele mellom en agenda for gjenoppbygging i nord og en utviklings- og misjonsagenda i sør var falt bort.

I 1960 hadde DICASR skiftet navn til DICARWS. Tillegget (*world service*) gav uttrykk for at tjenesten i verden nå var en hovedarena for kirkenes oppdrag, slik det sies i mandatet:

Målsettingen for avdelingen er å gi uttrykk for kirkenes økumeniske solidaritet gjennom gjensidig hjelp med sikte på å styrke dem i liv og tjeneste, og særlig i tjenesten til verden omkring dem (*diakonia*).

Nøkkelbegrepene er fortsatt «hjelp», «diakoni» og «tjeneste». Senere ble de i stor grad erstattet av «utvikling». Diskusjonen i DICARWS fikk preg av 1960-tallets utviklingsoptimisme, og «world service» ble nærmest synonymt med utviklingsarbeid under sterk påvirkning av samtidens utviklingsteorier. Økumenisk diakoni kom på den måten til å reflektere det som skjedde i den sekulære verden. Men den kom også til å bidra aktivt til forståelsen av utvikling, framfor alt ved å hevde at dette var et spørsmål om rettferdighet, og ikke om veldedighet. KV-konferansen om kirke og samfunn i Genève i 1966 var viktig i denne prosessen, særlig på grunn av nærværet og bidragene til representanter fra det globale sør. Et annet viktig bidrag kom fra samarbeidet med WHO, hovedsakelig gjennom KVs helsekommisjon (CMC), i arbeidet for å formulere globale-helsemål og tjenester.

KVs fjerde generalforsamling i Uppsala i 1968 representerer en formell start på en målrettet og organisert økumenisk innsats for samarbeid om utvikling. Allerede før 1968 hadde DICARWS styrket samarbeidet med nasjonale og internasjonale kirkelige bistandsorganisasjoner. Følgene av en overgang fra mellomkirkelig hjelp til utviklingsarbeid var gjenstand for kritisk debatt både før og under Uppsala-møtet. Helt siden 1961 hadde det for eksempel blitt reist kritiske spørsmål om kirkelig-basert utviklingsarbeid skulle kunne finansieres med offentlige penger.

1960-tallet, som FN kalte «det første utviklingsår», samlet offentlige og humanitære organisasjoner – inklusive diakonale aktører – til felles innsats for en bedre verden. Det førte til at det ble utarbeidet utviklingsteorier og en ny bevissthet om målsettinger og arbeidsmetoder. Profesjonaliseringen av utviklingsarbeidet fikk også konsekvenser for økumenisk diakoni og brakte uten tvil med seg

mange goder. Den skapte økt bevissthet om kvalitet og kompetanse i arbeidet, med større innsikt om årsakene til fattigdom og viktigheten av tema omkring rettferdighet og menneskerettigheter. Følgen ble en bevegelse bort fra veldedige barmhjertighetsmodeller til arbeidsformer som fremmet medvirkning og myndiggjøring. Den tok opp kritiske spørsmål som for eksempel kvinners plass i samfunnet og situasjonen til marginaliserte grupper. Den var også opptatt av å sikre ansvarlig administrasjon, åpenhet og faste kontrollfunksjoner i bruken av økonomiske ressurser, samt ærlig og kritisk selvevaluering.

Konsekvensen av dette har vært at diakonale aktører, sammen med flertallet av trosbaserte organisasjoner (Faith Based Organizations – FBO), nyter stor tillit blant offentlige givere, inklusive politiske myndigheter. Generelt sett anser de trosbaserte organisasjoner for å være ansvarlige, profesjonelle og effektive. Dette er hovedårsaken til at regjeringer i det globale nord i økende grad var villige til å finansiere prosjekter drevet av kirke-baserte aktører, under forutsetning av at de fulgte fastsatte regelverk. Prosjektene skulle være religiøst «nøytrale» og ikke brukes for å fremme kirkelige interesser.

Dette viser at profesjonaliseringen også bringer med seg noen problemer. De som gjennomførte prosjektene styrt av profesjonelle standarder, så ikke alltid den profesjonelle gevinsten ved å samarbeide med lokale kirker. DICARWS som fra 1971 ble hetende CICARWS (*Commission of Inter-Church Aid, Refugee and World Service*), hadde definert sitt oppdrag som «tjeneste i verden», og i mindre grad som solidaritet kirkene imellom. Målsettingen var «å avhjelpe nød på vegne av menneskeheten – uavhengig av tro, kaste, rase, nasjonalitet eller politikk».

Fra 1960-tallet hadde kirkelige bistandsorganisasjoner begynt å implementere prosjekter på egen hånd i utviklingsland, uten å gå veien om de økumeniske strukturene. Dette innebar et tydelig skifte fra multilateralt til bilateralt samarbeid, og dermed en bevegelse bort fra mellomkirkelig samarbeid til profesjonelt utviklingsarbeid. To viktige organisasjoner ble etablert på denne tiden; *Brot für die Welt* i Tyskland i 1959 og ICCO (*Interchurch Coordination Committee for Development Projects*) i Nederland i 1964, begge med et klart mandat til å drive utviklingsarbeid på vegne av kirkene i hjemlandet.

Da man begynte å bruke utviklingsteorier, innebar det også at kirke-relaterte begrep, blant dem diakoni, kom ut av bruk. Noen hevdet at det fra en profesjonell synsvinkel ikke skulle være noen forskjell mellom kirkebaserte og sekulære aktører i implementeringen av utviklingsprosjekter.

Hovedsaken var å oppnå fastlagte målsettinger. Andre stilte spørsmål ved denne forståelsen. De spurte hvorfor de fortsatt oppfattet seg som kirke-baserte aktører dersom de i samarbeidet med lokale partnere i praksis så helt bort fra denne identiteten. I 1972 sendte den etiopiske Mekane Yesus-kirken (EECMY) et brev til LVF med spørsmål om hvorfor kirke-baserte samarbeidspartnere krevde av dem at de skulle skille mellom utvikling og evangelisering når de iverksatte prosjekter som var finansiert av dem. Dette brevet kom til å bli et symbol på en afrikansk reaksjon på det de oppfattet som tvang til å underkaste seg et vestlig dualistisk menneskesyn, eller – med andre ord – å oppfatte religiøs tro som en privatsak adskilt fra sosialt engasjement.

Andre stemmer stilte kritiske spørsmål ved hele hjelpevirksomheten, De hevdet at den var et system som opprettholdt det urettferdige skillet mellom nord og sør, mellom «givere» og «mottakere». KV-konferansen om kirke og samfunn i Genève (1966) vektla dette anliggendet. Det måtte handle om rettferdighet, ikke barmhjertighet, og om overføring av makt og gjensidighet. I 1971 opprettet KV CCPD (*Commission on the Churches' Participation in Development*), en kommisjon med mandat til å fremme folkelige bevegelser overalt i verden ut fra overbevisningen om at deres refleksjoner og innsats ville være mer effektiv enn tradisjonelt hjelpearbeid i innsatsen for et rettferdig og inkluderende samfunn. Det var ikke til å unngå at det oppstod en spenning mellom CICARWS og CCPD når det gjaldt ideologiske og strukturelle standpunkter. På den ene side bidro spenningen til økt bevissthet om kompleksiteten i internasjonalt hjelpearbeid og om viktigheten av å stille kritiske spørsmål. På den annen side kan fokuset på overordnede prinsipper ha hatt som følge at KV fikk svekket sin posisjon i rollen med å koordinere og implementere prosjekter.

2.6. Et nytt paradigme

Siden 1980-tallet har det vært en økende forståelse – både blant sekulære og trosbaserte utviklingsaktører – av at det rådende utviklingsparadigmet ikke fungerte, blant annet fordi det i for stor grad fokuserte på økonomi. James P. Grant, direktøren for FNs barnefond (UNICEF) sa følgende på en konferanse om befolkning og utvikling i Kairo i 1994:

Siden befolkningskonferansen i Mexico By i 1984 har det blitt stadig mer tydelig at utviklingsarbeidet må ansvarliggjøres i forhold til et nytt paradigme. For å være bærekraftig i dag må utvik-

lingen ikke bare sikte mot økonomisk vekst og være bærekraftig miljømessig. Den må også være bærekraftig i menneskelig forstand. – Den må fjerne det grepet fattigdom har på den nederste halv- eller tredjedelen av samfunnet og redusere befolkningsveksten samtidig som den gir støtte til demokrati, menneskerettigheter og folks medvirkning i utvikling og fred.

Det nye paradigmet for økumenisk diakoni som nå tok form, hentet lærdom fra den sekulære diskusjonen om utvikling, men også fra en teologisk refleksjon om egenarten i diakonal handling. Det er mulig å peke på tre grunnleggende dimensjoner som fikk mer vekt innenfor dette nye paradigmet; hvert av dem var svar på kritiske spørsmål som ble reist i den foregående perioden.

Det første gjelder *diakoniens kirkelige dimensjon*. Mens økumenisk diakoni tidligere i stor grad var blitt oppfattet som veldedig aktivitet, utført av spesialister, ble det nå lagt vekt på dens kirkelige natur. På KVs generalforsamling i Vancouver i 1983 ble dette sterkt understreket:

Diakoni, som kirkens tjeneste for å dele, helbrede og forsone, er en del av kirkens sanne natur. Den fordrer, av enkeltpersoner og kirker, en givervilje som ikke bunner i hva de har, men hva de er. Diakonien må stadig utfordre kirkenes fastlåste, statiske og selvsentrerte strukturer og forvandle dem slik at de blir levende redskaper for kirkens oppdrag med å dele og helbrede. Diakoni kan ikke begrenses til institusjonelle rammer. Den må finne veier utenfor den institusjonaliserte kirkes etablerte strukturer og grenser og bli Den hellige ånds handling for å dele og helbrede gjennom fellesskapet av Guds folk i og for verden.

CICARWS-konsultasjonen om ortodoks tilnærming til diakoni i Chania på Kreta i 1978, beredte grunnen for å oppfatte diakoni som «tjenesten etter gudstjenesten» (*liturgy after the Liturgy*), og som «en integrert del av et levende kristent fellesskaps omtanke og omsorg for alle innenfor sitt eget fellesskap og for alle innenfor rekkevidden av deres bekjentskap og kjærlige omsorg». Fire år senere organiserte CICARWS en annen konsultasjon i Genève med temaet «Samtidens forståelse av diakoni». Også her ble diakoniens kirkelige dimensjon bekreftet:

Diakonien er essensiell for kirkens liv og velvære. (...) Diakoniens hjerte er i nattverdsfeiringen; den har sin opprinnelse der hvor Kristus

deler sitt legeme med oss og gjennom det helbreder oss. I diakonien blir vi Herrens etterfølgere.»

På denne konsultasjonen ble et annet perspektiv føyd til som understreker den rollen lokale kirker og menigheter har:

Diakonien tar form i den lokale kirken, for det er i den lokale konteksten kirkene skal tjene Herren ved å være åpne for behovene i samfunnet de er en del av. (...) I den lokale kirken oppdager vi at diakoni aldri er en subjekt-objekt-relasjon, men en relasjon med gjensidig utveksling i et helbredende fellesskap som deler med hverandre. Institusjonelle former for diakoni, uansett hvor nyttige de er, kan ikke overta ansvaret de lokale kristne fellesskapene har.

Det kirkelige perspektivet på diakoni åpnet for å knytte an til «deling» (*sharing*) som var blitt et nøkkelbegrep i KV på 1980-tallet, og særlig til målet om å få til en økumenisk deling av ressurser. På samme måte som Kristus fritt gir oss del i den gave det er å tilhøre fellesskapet av de troende, er kristne kalt til å dele med hverandre. Økumenisk diakoni framstår dermed både som et synlig tegn på og et effektivt redskap for kirkens kall i verden.

Det andre gjelder *diakoniens profetiske dimensjon*. Diakonale aktører ble stadig mer opptatt av spørsmål om rettferdighet og fattigdommens årsaker. Om noen av dem tidligere hadde framstilt sin virksomhet som barmhjertighetsarbeid (*charity*) eller til og med som ydmyk tjeneste, poengterte de nå betydningen av å respondere på aktuelle sosiale og politiske tema. Diakonien skulle ha som mål å være rettighetsbasert, den skulle fremme menneskelig verdighet og arbeide for rettferdighet, fred og vern om skaperverket. Kreta-konsultasjonen (1978) bekreftet denne oppfatningen og knyttet den til diakoniens kirkelige dimensjon.

Målet for kristen diakoni er å bekjempe ondskap. Den skal redde mennesker fra urett og undertrykkelse. Når kirken svikter sin oppgave med å vitne og å være profetisk, vil verden svare med likegyldighet og apati. Diakoni er derfor et essensielt element i kirkens liv og oppdrag.

Genève-konsultasjonen (1982) kritiserte diakonale virksomheter som framstod som «haleheng til hjemlandets kapitalisme og kolonialisme», og som unnlot «å ta et oppgjør med de onde sosiale sidene ved disse dominerende samfunnsøkonomiske systemene». Den tok til orde for en frigjørende diakoni; «den primære oppgaven må være å myndiggjøre mennes-

ker». Den oppfordret også kirkene til å revurdere sine prioriteringer, og «å engasjere seg i og gi støtte til program som arbeider for rettferdighet».

Larnaca-konsultasjonen (1986) utvidet dette synspunktet. På mange måter ble dette møtet et vendepunkt i forståelsen av økumenisk diakoni. Klaus Poser som på den tid var direktør for CICARWS, beskriver det slik i rapporten fra konsultasjonen:

Det var forholdsvis lite diskusjon om utvikling og prosjekter. I stedet var samtalen konsentrert om kampen for livet, solidaritet og rettferdighet. Konsultasjonen viste klart at kristen kjærlighet viser seg gjennom mange ulike uttrykksformer, og den gav vitnesbyrd om diakoniens bredde i Jesu Kristi disippelskap.

Diakonien forventes å være både politisk og profetisk. Politisk i den forstand at den er innforstått med den politiske konteksten den er en del av, og utvikler aksjonsformer som avdekker urett og støtter prosesser i retning av et mer rettferdig samfunn. Profetisk i den forstand at den lar seg inspirere av eksemplet til profetene i Det gamle testamentet og til Jesus som forsvarte menneskeverdet og rettighetene til utstøtte og forkynnte rettferdighet og fred som verdier i Guds rike.

For det tredje betonte det nye paradigmet *diakoniens holistiske dimensjon*. Allerede Kreta-konsultasjonen (1978) hadde oppfordret CICARWS til «å gi mer plass for diakoniens åndelige dimensjon» og å være oppmerksom på «det faktum at spesialiserte organisasjoners mandater – slik de kommer til uttrykk i praksis – kan være en hindring i å imøtekomme kirkenes virkelige behov».

Det var særlig representanter for kirkene i det globale sør som stilte spørsmål ved måten diakonale aktører arbeidet på. De mente å se liten forskjell sammenlignet med sekulære organisasjoner. De opplevde også at kravet om å sette et skille mellom prosjektarbeid og øvrig kirkelig virksomhet bidro til å fremme en vestlig virkelighetsforståelse. I stedet ønsket de en holistisk tilnærming i arbeidet for et mer rettferdig samfunn, på en måte som omfattet en forståelse for både den materielle, sosiale og åndelige dimensjonen av menneskelivet.

Det må understrekes at de tre dimensjonene i dette nye paradigmet er sammenvevd og bekrefter hverandre gjensidig. Den kirkelige dimensjonen – fastholder diakoni som en integrert del av kirkens misjon og samtidig misjonens holistiske natur som omfatter forkynnelse, profetisk vitnesbyrd og diakonal handling.

CICARWS hadde en viktig rolle i utviklingen av dette paradigmet, samtidig som dens rolle med å koordinere felles diakonal innsats stadig ble mindre. KVs generalforsamling i Canberra (1991) besluttet å utvikle både CICARWS og CCPD. Det ble i stedet opprettet en ny enhet, *Unit IV Sharing and Service*. Denne «var i langt mindre grad opptatt av å opprettholde bruken av termen diakoni», da dens hovedoppgave var å bygge nettverk for refleksjoner.

I 2002 opprettet KV et program for diakoni og solidaritet. De som jobbet der, laget flere viktige tekster som dokumenterte utviklingen av økumenisk diakoni. *From Inter-Church Aid to Jubilee* framstiller denne historien og hevder at selv om terminologien har endret seg (mellomkirkelig hjelp, diakoni, deling, solidaritet), så har essensen alltid vært den samme:

Det viktige og varige er den oppfatning at den økumeniske bevegelses teologiske, åndelige og moralske standpunkter må omsettes til ekte uttrykk for solidarisk praksis dersom økumenikkens visjon skal være troverdig, relevant og rotfestet i menneskers liv.

Chris Ferguson og Ofelia Ortega skrev en annen viktig tekst, *Ecumenical Diakonia*, på vegne av KVs team for regionalt samarbeid. De bekrefter diakoniens nye paradigme og beskriver den som profetisk, transformativ og rettferdighetssøkende, og at den har som mål å fremme det de omtaler som «en myndiggjøringssyklus» (*cycle of empowerment*):

Denne diakonien innebærer også deltakelse i den stadige kampen for en rettferdig og likeverdig deling av ressurser. En slik deling vektlegger gjensidig ansvar og åpenhet fra kirker og økumeniske partnere. Delingen må ha nære bånd til rettferdighet og bidra til en «myndiggjøringssyklus» slik at alle «skal ha liv og overflod» (Joh 10,10) og ta del i den bibelske visjonen om at «enhver skal sitte under sin vinstokk og sitt fikentre, ingen skal skremme dem» (Mi 4,4).

Dette er en forståelse som tydelig er inspirert av den bibelske visjonen om rettferdighet og fred, og av deling og gjensidighet som livsstil. Samtidig rommer den konkrete retningslinjer for diakonal praksis:

Sann diakoni i etterfølgelse av Kristi eksempel og som er rotfestet i nattverden, innebærer å ta del i verdens lidelser og nedbruttet. Den vil lytte til og respondere på tidens tegn fra en felles tro på livets Gud, men med plass for ny innsikt og nye stemmer når tilbakemelding skal gis i ulike kontekster.

Dagens kontekst tvinger oss til å legge bak oss fortidens falske skillelinjer. Vi kan ikke forstå eller praktisere diakoni adskilt fra rettferdighet og fred. Tjenesten kan ikke skilles fra profetisk vitnesbyrd og forsoningens tjeneste. Misjon må inkludere transformativ diakoni.

2.7. ACT-alliansen blir dannet

Tidlig på 1990-tallet da CICARWS var blitt avvirket, fortsatte lederne for de kirkelige bistandsorganisasjonene fra det globale nord å møtes regelmessig, og de kjente på et økende behov for å utvikle mekanismer for samordning, særlig i nødhjelpsarbeidet. I 1995 ble *Action by Churches Together (ACT International)* dannet med hovedkontor i Genève. Både KV og LVF spilte en viktig rolle i denne prosessen. Det var en klar målsetting å få til en struktur med plass for medlemskirkenes diakonale engasjement og dermed bekrefte den diakonale forpliktelsen hele den økumeniske familien har.

Dannelsen av *Ecumenical Advocacy Alliance* (EAA) i 2002 var et annet viktig initiativ for å fremme felles handling fra økumeniske partnere. En av målsettingene var å få til en global koordinering av det offentlige påvirkningsarbeidet til kirker og samarbeidspartnere om særlige tema, slik som hiv og aids og matsikkerhet.

De gode erfaringene med disse initiativene motiverte partnerne til å utvide ACT-strukturen. I 2007 ble ACT Development dannet som «en global allianse av kirker og tilknyttede organisasjoner med det mandat å arbeide økumenisk med utvikling, og som velger å arbeide sammen», med det mål «å fremme og legge til rette for samarbeid mellom deltakerne slik at de kan være mer effektive i transformativ utvikling». Intensjonen var å bringe ACT International og ACT Development sammen, og i 2010 besluttet de styrende organer for begge organisasjonene å fusjonere virksomhetene og opprette ACT Alliance. Også ved denne anledningen spilte KV og LVF en aktiv rolle og bekreftet sitt eierskap til den nye strukturen.

I 2016 var ACT-alliansen en koalisjon av 140 kirker og trosbaserte organisasjoner med arbeid i mer enn hundre land. Hvert år mobiliserer den omtrent 2,6 milliarder US dollar til arbeidet. Dette har tre målområder: humanitær hjelp, utviklingsarbeid, offentlig påvirkningsarbeid – «med sikte på å skape en positiv og bærekraftig utvikling for fattige og marginaliserte mennesker uavhengig av religion, politisk oppfatning, kjønn, seksuell legning, rase eller nasjonalitet, og ved å gjøre bruk av de høyeste

internasjonale etiske retningslinjer og standarder». Stiftelsesdokumentet (*Founding Document*) fastsetter kjerneverdiene til alliansen og dens medlemmer som «grunnlagt på vår kristne tro, og de er veivisere for oss i humanitær hjelp, utviklingsarbeid og offentlig påvirkningsarbeid»:

Vi tror at alle mennesker er skapt i Guds bilde.

Vi tror at Gud, gjennom sønnen Jesus Kristus gjort kjent som Far og åpenbart gjennom Den hellige ånd og Skriftene, er en kjærlighetens Gud som står nær fattige og undertrykte.

Vi tror at kirken er kalt til å gi uttrykk for Guds nådige kjærlighet til alle mennesker og arbeide for en forsonet verden. Dette vitnesbyrdet blir klarere formidlet til verden når vi arbeider sammen som lemmer på Kristi ene legeme.

Vi tror at jorden og alt den rommer, er Guds gave, gitt i kjærlighet til og omsorg for alt som er skapt.

Vi tror at ressursene vi har adgang til, ikke tilhører oss, men er Guds gave, og at vårt kall til å tjene forplikter oss til å være gode forvaltere av det vi er betrodd.»

Termen «diakoni» er ikke brukt i dette dokumentet. Det er det heller ikke i andre dokumenter fra alliansen, som for eksempel policy-dokumentet *The Changing Development Paradigm* som ACTs eksekutivkomite vedtok i januar 2013. Dette dokumentet analyserer den globale konteksten som ACT-alliansen arbeider innenfor. Det starter med en kort henvisning til den teologiske plattformen i stiftelsesdokumentet, men tar ikke med det teologiske perspektivet inn i den videre analysen. I stedet for å gjøre bruk av diakoni som term, velges en profesjonell språkbruk som åpenbart kommuniserer godt eksternt, spesielt med aktørene i humanitært hjelpearbeid og med nettverket av finansieringskilder. Sentralt er organisasjonens profesjonelle kompetanse og dens evne til å svare på utfordringer ut fra strukturelle og samfunnspoliske krav og betingelser.

På den annen side kan dette språket medføre en risiko for å underkommunisere ACT-alliansens trosbase, og særlig i forhold til kirkenettverket. Når det skjer, kan lokale kirker oppfatte ACT som en ordinær internasjonal hjelpeorganisasjon, uten antenner for deres særlige rolle som lokale uttrykk for organisasjonens konstitusjonelle grunnlag.

I september 2014 organiserte KV og ACT-alliansen sammen en konsultasjon i Malawi om forholdet mellom kirker og tilknyttede organisasjoner for å drøfte spenningene som var oppstått som følge av virksomheten til internasjonale ACT-medlemmer, og påstanden om at disse ofte overså lokale kirker og deres diakonale innsats. Konsultasjonen bekreftet behovet for å forbedre samarbeidsklimaet og la fram en handlingsplan for å styrke relasjonene mellom kirker og samarbeidende bistandsorganisasjoner. Som en del av denne handlingsplanen kom også ideen opp om å utvikle et dokument som kan klargjøre «vår felles forståelse av økumenisk diakoni og gi uttrykk for det vi er og gjør».

Det er ingen motsetning mellom profesjonell kompetanse i utøvelsen av diakonal virksomhet og bekreftelsen av egen identitet som trosbasert aktør. Med det forutsettes en målrettet vilje til å bygge en bro mellom den sekulære forståelsen av utvikling og den teologiske oppfatningen av å være del av Guds misjon for å helbrede og forvandle. ACT-alliansen ville tjene på å bruke diakoni-terminologien når den gir uttrykk for sin særlige identitet og oppdrag, og i tillegg ville det bidra til å klargjøre rollen den har som en nøkkelaktør innenfor økumenisk diakoni.

I 2014 holdt ACT-alliansen sin andre generalforsamlingen i Punta Cana i Den dominikanske republikk. Her var diakoni tema på ett av seminarene som del av diskusjonen om hvordan man kan bygge mer robuste økumeniske samarbeidsrelasjoner. Olav Fykse Tveit, KVs generalsekretær, bekreftet dette anliggendet i sin tale til generalforsamlingen:

Det bibelske ordet for den tjenesten vi er kalt til, er diakoni. Dette ordet og språket som vi forbinder dette med, er en felles basis for det vi gjør som KV og som ACT-allianse.

Dannelsen av ACT-alliansen har hatt mange viktige konsekvenser. Den har sørget for å gi medlemmene en samordnet rolle innenfor det globale FN-systemet – med mer plass for deres profesjonelle ekspertise – og for samarbeid mellom spesialiserte tjenester innenfor systemet av FN-relatert humanitær bistand og utviklingsarbeid. Den har også sørget for å styrke kirkenes stemme i det offentlige rom og bidratt til økt anerkjennelse av religionens plass og trosbaserte organisasjoners rolle når det gjelder humanitær bistand og utviklingsarbeid.

I tillegg har ACT-alliansen gjort de kirkelige bistandsorganisasjonene – med sine profesjonelle sosiale roller og engasjement – mer synlige innenfor den bredere økumeniske bevegelse. Før ACT var etablert, var mange organisasjoner i ferd med å miste

Diakoni i dagens polysentriske økumeniske bevegelse

forbindelsen til KV og LVF. Oppmerksomheten var mest rettet mot bilateralt samarbeid, og de brukte i økende grad ressursene på samarbeid med sekulære aktører og organisasjoner, og i mindre grad med lokale kirker. Organisasjonene opplevde at de hadde liten innflytelse på det som skjedde i KV, til tross for at mange av dem var blant KV's største økonomiske bidragsytere. ACT-alliansen har sørget for å etablere en ny plattform for å ta opp disse spørsmålene og for å bygge relasjoner som bekrefter både den spesielle og den komplementerende rollen diakonale organisasjoner har innenfor én økumenisk bevegelse. Men det er fortsatt en utfordring å gjøre dette på en måte som bekrefter det felles oppdraget organisasjoner og kirker har, og som fremmer gjensidighet og deling av ressurser. En annen viktig oppgave er å forbedre samarbeidsstrukturene slik at de bekrefter og styrker det diakonale engasjementet lokale kirker har, særlig i saker som gjelder sosialt ansvar, offentlig beslutningspåvirkning og profetisk diakoni.

2.8. Oppsummering

Dette dokumentet har dokumentert at diakoni gjennom historien har vært en integrert del av kirkens oppdrag. Den diakonale praksisen har tatt ulike former avhengig av tid og sted. Behovene til marginaliserte og lidende mennesker har alltid utfordret diakonale aktører til å være innovative og krysse sosiale, etniske og geografiske grenser. Slik har diakonien

vært med på å vitne om kallet til å delta i Guds helbredende og frigjørende tjeneste i verden.

Av samme årsak hører diakonien med blant hovedstrømningene som har formet den økumeniske bevegelse, og som har satt dens agenda. Arkitektene bak den økumeniske bevegelse knyttet visjonen om enhet an til en forståelse av misjon som felles innsats for å tjene mennesker i nød og for å fremme helbredelse, rettferdighet og fred i en skadet verden.

Forståelsen av økumenisk diakoni har blitt utdypet de siste tiårene, Gjennom å besvare utfordringer og kritiske spørsmål har den vunnet ny innsikt og lært å gi uttrykk for sin rolle og mandat på nye måter. Den har også utviklet nye organisatoriske rammer med det formål å være relevant og målrettet i dagens sosiale og politiske virkelighet.

Eller som det konkluderes i dokumentet From Inter-Church Aid to Jubilee:

KV's historie om økumenisk diakoni har ikke vært uten spenninger, stridigheter og utfordringer. Men den har alltid gjenspeilet – om enn begrenset – det oppriktige ønsket økumenisk engasjerte kristne har, om fornyet disippelskap i det utfordrende møtet med uretten, lidelsen og undertrykkelsen i verden. Erfaringene fra KV's økumeniske diakoni har derfor virkelig vært profetiske, og de har bidratt med åndelige og materielle ressurser til den bredere økumeniske familien.

3.1. Innledning

Den økumeniske bevegelse forstår seg i dag som polysentrisk. Visjonen om enhet og medarbeiderskap i Guds misjon for å bringe verden håp og framtid finner næring i det rike mangfoldet av tradisjoner og erfaringer i medlemskirkenes liv.

Polysentrisk innebærer å anerkjenne et endret kirkelandskap ved inngangen til det 21. århundret. Kristenhetens tyngdepunkt er flyttet til det globale sør. Mens kirkene i det globale nord, i første rekke i Europa, opplever nedgang i medlemstallene, blomstrer kirkelivet i det globale sør og trekker til seg nye medlemmer. Endringen har også å gjøre med framveksten av kirkesamfunn som tradisjonelt har stått utenfor den økumeniske familien, for eksempel karismatiske kirker og pinsebevegelsen.

Dette nye landskapet har utfordret Kirkenes verdensråd og andre økumeniske organer til å tenke nytt om arbeidet sitt og måten de forholder seg til kristenheten på, i anerkjennelse av dens polysentriske natur. Begrepet *Christian World Communions* (CWCs) beskriver globale sammenslutninger av kirker eller grupper av kirker (også kalt kirkefamilier) som deler samme teologiske og historiske røtter, bekjennelser eller strukturer. Siden 1997 har KV vært engasjert i etableringen av et globalt forum (*Global Christian Forum* – GCF). Det er en arena som bekrefter egenarten og de gjensidig utfyllende rollene ulike kirkelig aktører i arbeidet for kristen enhet har. De seneste årene har CWCs vært engasjert i diskusjoner seg imellom og deltatt i prosesser knyttet til det som er beskrevet som kallet til å nyordne (*the call for a reconfiguration*) den økumeniske bevegelse.

Prosesen for å styrke båndene til et bredere økumenisk landskap har også omfattet nye relasjoner til Lausanne-bevegelsen som tidligere var kritisk innstilt til KV og spesielt til dens misjonsforståelse. Da Lausanne-bevegelsen var samlet til sin tredje verdenskongress i Cape Town, Sør-Afrika, i 2010, var en delegasjon fra KV invitert, ledet av generalsekretær Olav Fykse Tveit. I sin hilsen til forsamlingen talte han om kristnes «felles visjon om Guds helhetlige misjon», og han la til: «La oss holde veien åpen og dialogen i gang, slik at vi kan lære av hverandre hvor-

dan vi sammen kan delta i Guds misjon, i gjensidig respekt som lemmer på Kristi ene legeme».

Termen «helhetlig» eller «holistisk misjon» spiller en avgjørende rolle i denne gjensidige tilnærmingen. Lausanne-bevegelsen har styrket sin oppfatning av det den beskriver som «integrert misjon»:

Integrert misjon er evangeliet i ord og handling. Det er mer enn å se evangelisering og sosialt engasjement som to oppgaver hver for seg; det er heller slik at integrert misjon har sosiale konsekvenser når vi kaller mennesker til kjærlighet og bot på alle livets områder.

På mange måter svarer dette til begrepet «holistisk misjon» slik det er utviklet i den økumeniske bevegelse. Det må bemerkes at dokumentet fra Cape Town-møtet ikke bruker ordet «diakoni». Det taler i stedet om «tjeneste», men uten at det klargjøres teologisk hva som ligger i dette begrepet. Det samme kan sies om dokumentet *Together towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*⁵ som Kommisjonen for verdensmisjon og evangelisering (CWME) produserte til KVs generalforsamling i Busan i 2013. I dette dokumentet finnes riktignok ordet «diakoni» to ganger, men bruken er overfladisk og uten refleksjon om dets teologiske innhold. Mye taler derfor for at det vil være klargjørende å føre videre samtalen om diakoni-begrepet og de fordeler det innebærer å bruke dette om kirkens sosiale tjeneste. En slik refleksjon vil også kunne bidra til bedre kommunikasjon og samhandling i utøvelsen av økumenisk diakoni. Den økumeniske bevegelse, og særlig KV og LVF i samarbeid med ACT-alliansen, kan ha en lederrolle når det gjelder å legge til rette for en slik samtale.

Termen «landskap i endring» slik den ble introdusert i kapittel 1, refererer til komplekse og sammenvevde globale prosesser, både sosiale og politiske. Kapittel 5 vil se nærmere på dette landskapet og peke på noen av de utfordringene dette bringer til den økumeniske bevegelse, særlig i forhold til dens diakonale engasjement. I rapporten som KV-komiteen med ansvar for oppfølgingen av økumenisk arbeid mellom generalforsamlingene (*The Continuation Committee on Ecumenism in the*

Twenty-First Century) la fram i Busan, ble det pekt på noen trender i dagens verden som særlig utfordrer den økumeniske bevegelse:

Diakoni er et direkte tilsvar på lidelsene i dagens verden. I det 21. århundret er diakoni og misjon naturlige partnere. Rettferdighet er knyttet til diakoni på en slik måte at diakonien fungerer best når rettferdighet fremmes. Rettferdighet er veid inn i de underliggende temaene som gjør diakonien nødvendig. Diakoni uten rettferdighet blir anemisk. Rettferdighet uten diakoni kan framstå som hjerteløs og til og med destruktiv.

Med dette utgangspunktet fastholder rapporten en holistisk forståelse av kirkens egenart og oppdrag:

Gudstjenesten (*latreia*) og forkynnelsen (*kerygma*) er essensielle når det gjelder å gi fellesskapet i den økumeniske bevegelse næring gjennom kjærlighet og bønn. Fellesskapet (*koinonia*), vitnesbyrdet (*martyria*) og tjenesten (*diakonia*) bidrar på hver sin måte med betingelser for samhandling mellom ulike aktører i den økumeniske bevegelse. Alle disse er vesentlige uttrykk for kirkens indre liv.

Som vi skal se, besvarte generalforsamlingen i Busan disse utfordringene ved å invitere «kristne og mennesker av god vilje alle steder til å bli med på en rettferdighetens og fredens pilegrimsreise». Samtidig ble den økumeniske bevegelse kalt til å begi seg ut på en forvandlingsreise som vil bringe den forbi tradisjonelle strukturer og posisjoner, i bekreftelse av at målet ikke kan begrenses til det som er godt for kirkene. Det handler like mye om det som er godt for verden, med rettferdighet og fred som hovedsaker.

3.2. Diakoni fra randsonene

Som påvist i kapittel 2 har det skjedd en viktig endring i forståelsen av diakoni de siste femti årene med mer vekt på rettferdighet som avgjørende prinsipp for diakonal praksis. Den komplekse virkeligheten i dagens polariserte og fragmenterte verden utfordrer diakonale aktører til stå opp mot og bidra til å endre strukturer som opprettholder urett, lidelse, undertrykkelse og utbytting av mennesker og skaperverk. Diakoni er trosbasert ut fra sin egenart, og diakoni er på tilsvarende måte forpliktet til å være rettighetsbasert i sin utøvelse.

Denne tilnærmingen ble klart markert på konferansen om diakonien i det 21. århundret (*Theological Perspectives on Diakonia in 21st Century*) som tre KV-program (*Justice and Diakonia, Just and Inclusive*

Communities, Mission and Evangelism) sammen organiserte i Colombo, Sri Lanka, i juni 2012. Konferansen var en del av forberedelsene til KVs 10. generalforsamling i Busan i 2013, og rapporten fra møtet inngikk i materialet (*Resource Book*) alle delegatene i Busan fikk utdelt.

Colombo-konferansen valgte en ny tilnærming ved å forsøke «å se diakonien fra ståstedet til dem som tradisjonelt har blitt oppfattet som målgrupper for kirkens diakonale praksis – ofte sårbare og marginaliserte fellesskap – i forventning om at dette ståstedet gir ny innsikt». Fordi mange av de gjeldende modellene for diakonal praksis er utformet og preget av aktører med tilhørighet i det globale nord, ønsket konferansen å prøve ut en alternativ tilnærming, ut fra spørsmålet: «Hvordan ville diakonien se ut i perspektivet til det globale sør, og hvilke fortrinn gir dette ståstedet med dets dynamiske og radikalt forskjellige livsprosesser?»

I stedet for å presentere marginaliserte grupper som målgruppe, taler dokumentet om «marginaliserte menneskers diakoni». På den ene side refererer dette til hvordan disse menneskene kjemper for en bedre verden. På den annen side peker det mot bibelske beretninger om «Guds engasjement og omsorgsfulle kjærlighet for mennesker som er utsatt for undertrykkelse og utestengelse. Dette er Guds diakoni; en diakoni som setter fri, som gjenoppretter menneskeverd, og som sikrer rettferdighet og fred».

Fra dette perspektivet blir diakoni forstått som «en tjeneste som gjør det mulig for alle å feire livet. Det er en tro som bevirker endring, slik at mennesker og situasjoner blir forvandlet på en måte som bringer Guds rike nært i menneskers hverdag, på ethvert sted og til enhver tid».

Colombo-konferansen satte fokus på diakonien som handling «nedenfra». Samtidig utfordret den økumeniske organisasjoner til å gå sammen med lokale kirker og «legge til rette for en samtale med internasjonale diakonale aktører med sikte på samarbeid og gjensidig ansvarlighet». I tillegg tok konferansen til orde for å la erfaringene, perspektivene og visjonene til marginaliserte være startpunktet i letingen etter nye rammer for økumenisk diakonal praksis, i erkjennelse av at tyngdepunktet i kristenheten nå er flyttet til det globale sør. Målet er ikke bare å høste fra innsikten til dem som ofte blir ansett som «randsonene» - sårbare og marginaliserte fellesskap – men å anerkjenne deres tro og diakonale engasjement, og gjennom det deres strategiske betydning i innsatsen for å forandre økumenisk diakoni «fra nedlatende inngripen til katalytisk medvandring».

⁵ Norsk utgave, Sammen på vei mot livet: Misjon og evangelisering i landskap i endring, Norges Kristne Råd, 2013.

Konferansen løftet fram flere teologiske argumenter for denne tilnærmingen. Det ble minnet om det bibelske vitnesbyrdet om «Gud som alltid er nær i striden til dem som urettvist er skjøvet ut i samfunnets randsoner», og som lar oss møte Jesus blant sin samtids marginaliserte mennesker. «På den måten framstår randsonen som et privilegert sted for Guds barmhjertighet og rettferdighet, og for Guds nærvær i det sårbare og i kampen for å overleve».

Videre avviste konferansen tendensen til å se randsoner som steder utelukkende preget av elendighet og maktesløshet. Den pekte i stedet på nødvendigheten av å anerkjenne marginaliserte menneskers rettmessige krav, rettigheter og styrke i engasjementet for en bedre verden. «De gjør motstand mot urett og undertrykkelse på sin egen måte og gjennom det å kjempe for liv, rettferdighet, verdighet og rettigheter, både for dem selv og for alle. På den måten åpenbarer de Guds nærvær og makt i sine liv».

Diakoni fra randsonene representerer en unik mulighet for diakonien på alle nivåer – lokalt, nasjonalt og internasjonalt – til å bekrefte sitt potensiale når det gjelder å myndiggjøre og forvandle, og til å fornye kirkenes engasjement i Guds misjon i verden. «Ethvert kristent fellesskap – uavhengig av geopolitisk og sosioøkonomisk kontekst – er kalt til å være et diakonalt fellesskap og til å vitne om Guds forvandlende nåde gjennom tjenestehandlinger som bærer tegn og løfte om Guds rike».

Rapporten fra Colombo-konferansen konkluderer med å peke på noen utfordringer og muligheter. Den utfordrer lokale menigheter til «å bli bevisst på sin egen sosiale, politiske og økonomiske virkelighet, og hvordan det påvirker folks levkår når de handler som diakonale fellesskap». Den anbefaler dem også til «å bekrefte diakoniens teologiske betydning i gudstjenesteliv og forkynnelse».

Den utfordrer større kirkefellesskap til «å oppmuntre, støtte og gå sammen med menigheter som forsøker å besvare lokale utfordringer gjennom diakonale tiltak». Videre peker den på betydningen av «å anerkjenne, styrke og støtte profetiske stemmer og initiativer som er engasjert i arbeidet for menneskerettigheter og marginaliserte gruppers rettigheter». Den henvender seg også til teologiske institusjoner og oppfordrer dem til å «introdusere diakoni som fagfelt» og til «å sette i gang studier og forskning omkring relevant diakonal praksis».

Til slutt henvender rapporten seg til KV og lignende internasjonale organisasjoner og oppfordrer dem til «å anerkjenne diakoni som del av kirkens ytringsform. Deres primære oppgave ikke er å prøve ut diakonale tiltak på vegne av kirkene, men mye

heller å bistå tiltak kirkene setter i gang. Dette kan skje i form av kompetansebygging, ved å fremme partnerskapssamarbeid og å gjøre ressurser tilgjengelige ved behov».

Aktørene i økumenisk diakoni er i økende grad klar over disse utfordringene og søker å sette dem høyt oppe på agendaen. Helt fra starten av det som har blitt framstilt som en revolusjon når det gjelder krav til kvalitet og ansvarlighet innenfor nødhjelp og utvikling, har KV, LVF og senere ACT-alliansen vært ledende når det gjelder å ha fokus på menneskene som hjelpetiltakene er rettet mot. Det har ført til at diakonale aktører har endret praksis når de kommuniserer og samhandler med dem de ønsker å bistå, framfor alt ved å sikre dem en aktiv stemme både når tiltak planlegges og gjennomføres. I 2015 ble det lansert et rammeverk, *Core Humanitarian Standard* (CHS), for å legge til rette for åpenhet og ansvarlighet overfor kriserammede fellesskap og menneskegrupper. ACT-alliansen har vært en pådriver for CHS og tilsvarende standarder som uttrykk for en rettighetsbasert diakoni. Målet er at menneskene hjelpearbeidet søker å bistå, skal vite hvem hjelpeorganisasjonene er, hvilke tiltak de har forplikter seg til, og hvordan de kan holdes ansvarlig for virksomheten sin. Dette er senere blitt fulgt opp – både av ACT og dets medlemmer – i arbeidet med å forbedre rammene for internasjonalt hjelpearbeid og i utformingen av bærekraftsmålene og Agenda 2030.

Diakoni fra randsonene har også en annen betydning og dimensjon for det økumeniske fellesskapet av kirker ettersom den knytter an til de videre kontekstene som har endret landskapet til den globale kristenheten.

Historien om økumenisk diakoni stanser ikke med misjonsepoken, og heller ikke med dannelsen av institusjonaliserte redskaper for økumenisk diakoni eller med opprettelsen av ACT-alliansen som paraplyorganisasjon. Alt dette er hovedsakelig «vår historie», historien til organisert profesjonell diakoni innenfor den økumeniske kirkefamilien.

Det endrede landskapet i den verdensvide kristendommen kjennetegnes i økende grad av at nye typer kirker vokser fram, framfor alt gjennom utbredelsen av selvstendige, karismatiske og pentekostale kirker. Denne utviklingen skal på ingen måte idealiseres, for det kan knyttes spørsmål til mange av fasettene i hele denne prosessen. Likevel skal det observeres og erkjennes at kristen sosial tjeneste og diakoni ikke kan begrenses til de historiske «*mainline*»-kirkene. Ofte skjer dette uten bruk av «utviklingsspråkets» klassiske terminologi, og virksomheten blir heller ikke helt eller delvis finansiert av statlige

samarbeidspartnere. Størstedelen av midlene kommer fra uformelle støttespillere og nettverket av sosiale basistjenester i regi av lokale menigheter (ikke av hjelpeorganisasjoner). De anser ikke diakoni og evangelisering som å være motsetninger, men ser på begge som nødvendige i en integrert helhet. Den åndelige dimensjonen ved utvikling er like viktig som den sosiale eller materielle dimensjonen. I stedet for å tale om utvikling eller økumenisk diakoni foretrekker de begrep som helhetlig (*integral*) misjon, sosialt arbeid, lokalsamfunnsarbeid (*community work*) og sosiale tjenester (*social ministries*). I enkelte pentekostale kirker merkes en fornyelsesprosess. Noen vil kalle den en ny «karismatisk sosialt evangelium-bevegelse» (*charismatic social gospel movement*), hvor evangeliets sosiale betydning gjenoppdages, og med den viktigheten av utdanning og profesjonalitet i kirkens sosiale tjenester. Opplæringsmulighetene og interessen som disse kirkene står for, bør tas på alvor. Diakoni fra randsonene bringer både et nytt potensiale og kritiske utfordringer som krever kontinuerlig teologisk oppmerksomhet.

3.3. Busan 2013

På KVs tiende generalforsamling i Busan, Sør-Korea, ble det arrangert et seminar (*Ecumenical Conversation 21*) som drøftet tema knyttet til økumenisk diakoni under temaet: «Satt til å tjene: Diakoni og utvikling i en verden i rask endring». Hensikten var å invitere kirker og økumeniske partnere til å gjøre en grundig analyse av diakoni og utvikling i en verden i rask endring og identifisere utfordringene dette innebærer, og å reflektere teologisk over implikasjonene av det endrede utviklingsparadigmet som den økumeniske bevegelse er satt til å være engasjert i som vitne i tjenesten for Gud.

I rapporten fra seminaret blir det slått fast at kirker, økumeniske partnere og KV må respondere på tegnene i tiden ved å utvikle et felles diakonalt språk. Vi er trosbaserte og rettighetsbaserte, og vi trenger å klargjøre hva dette betyr i praksis – i forhold til vårt mandat, våre grunnverdier og ved å kartlegge våre diakonale ressurser.

Deltakerne bekreftet også nøkkelrollen lokale menigheter har, og oppfordret kirker, økumeniske partnere og KV til å styrke samarbeidet med dem og styrke diakonalt arbeid på grasrotnivå. I tillegg pekte de på viktigheten av å gi respons på

de sosiale følgene av urett knyttet til kjønn, økonomi og klimaendringer gjennom å bygge nettverk og styrke kompetansen innenfor politisk

analyse og tverrnasjonal påvirkningsbeslutning med det mål å fremme en rettferdig og bærekraftig utvikling.

3.4. Diakoni og rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring

KVs generalforsamling i Busan i 2013 ble avsluttet med en enstemmig invitasjon til «kristne og mennesker av god vilje alle steder til å bli med på en rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring (*Pilgrimage of Justice and Peace*)». Ordet «pilegrimsvandring» ble valgt for å gi uttrykk for at dette er en reise med en dyp åndelig mening og med teologiske referanser. Samtidig signaliserer ordet et oppbrudd fra en statisk til en mer dynamisk forståelse av kristen enhet. Blikket er i mindre grad rettet mot institusjonelle strukturer. I stedet er fokuset kirkens kall til å ta del i Guds misjon for verden i etterfølgelse av Jesu eksempel. Dette innebærer «å møte ham på ethvert sted hvor mennesker lider på grunn av urett, voldsbruk og krig».

Denne forståelsen av pilegrimsvandringen som «en forvandlingsreise som Gud inviterer oss til» bekrefter diakonien i form av sosial praksis som respons på tegnene i tiden. Det knytter an til KVs programarbeid med økonomisk og økologisk rettferdighet. KVs sentralkomiteemøte på Kreta i 2012 vedtok dokumentene Economy of Life (Livets økonomi) og *An Ecumenical Call to Just Peace* (Et økumenisk kall til rettferdig fred) og tok til orde for lanseringen av en rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring basert på anbefalingene i disse dokumentene. Som et syvårig hovedprogram vil rettferdighetens og fredens pilegrimsreise kombinere initiativ lokalt med nasjonale og internasjonale tiltak for å fremme rettferdig fred, med fokus på

- Livsbejaende økonomi
- Klimaendringer
- Ikke-voldelig fredsbygging og forsoning
- Menneskeverd

I invitasjonen til pilegrimsvandringen er ikke ordet «diakoni» brukt, i stedet er «tjeneste» brukt tre ganger, alltid knyttet til misjon. Likevel er kirkens diakonale natur tydelig reflektert; det tegnes et bilde av Guds løfte om rettferdighet og fred på en måte som bekrefter betydningen av diakonal handling. Det er derfor viktig å få til en sammenkopling mellom pilegrimsvandring og diakoni. Økumenisk diakoni vil tjene på aktivt å delta i prosessen med

Teologisk refleksjon om diakoni

å mobilisere kirkene til å ta del i pilegrimsvandringen; på samme måte vil pilegrimsvandringen vinne styrke og relevans ved å knyttes til diakonale anliggender og aktiviteter, og dermed unngå at den oppfattes som en ensidig åndelig virksomhet.

Lokalmenigheten har – som diakonalt fellesskap med unike gaver og ressurser – en viktig plass i rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring. KV og økumeniske partnere har en nøkkelrolle i arbeidet med å legge til rette for et dynamisk samspill mellom det globale og det lokale, og med å bygge brede pilegrimsnettverk ved å anerkjenne og støtte, oppmuntre og ledsage lokale uttrykk for en forvandlende og profetisk diakoni.

Rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring har beriket den økumeniske bevegelse og kirkene gjennom nye erfaringer av solidaritet, deling og felles refleksjon gjennom gjensidig medvandring. Dette er grunnleggende praksis i all diakoni. Det er en måte å bevege seg sammen på i arbeidet for å fremme rettferdighet og fred.

3.5. Oppsummering

Dette kapitlet har vist at diakoni er en del av agendaen KV har forpliktet seg på, og som den har satt for kirkene og for samarbeidet med organisasjoner og fellesskap, slik som de globale kirkefamiliene, diakonale institusjoner, interreligiøse organisasjoner og sosiale bevegelser. Enhetsdokumentet (*Statement on Unity*) fra Busan-møtet fastholder at tjeneste (diakoni) er en integrert del av kirkens vesen og sendelse:

Som tjener er kirken kalt til å bringe nær Guds helige, kjærlige og livsbejaende plan for verden slik den er åpenbart i Jesus Kristus. Kirken er etter sin egen natur misjonal, kalt og sendt for å vitne om fellesskapets gave som Gud gjennom løftet om Guds rike har satt som mål for alle mennesker og hele skaperverket. Gjennom holistisk misjon – evangelisering og diakoni etter Jesu eksempel – tar kirken del i arbeidet med å bringe Guds liv til verden. I Åndens kraft er kirken satt til å forkynne evangeliet på måter som vekker respons i ulike kontekster, språk og kulturer, til å søke Guds rettferdighet og arbeide for Guds fred. Kristne er kalt til å gjøre felles sak med mennesker uavhengig av tro og livssyn, i arbeidet for alles og hele skaperverkets vel.

Kallet til å være et diakonalt fellesskap innebærer at diakonale handlinger ikke kan begrenses til å yte hjelp; de må også være forebyggende og kreative. De må omfatte omsorg for den som lider nød, offentlig påtale av urett og maktmisbruk og innsats og beslutningspåvirkning for å bevare skaperverket. I engasjementet for rettferdighet og fred må de lytte til stemmene til de marginaliserte, ta del i endringsarbeid og profetiske aksjoner, og ta opp grunnårsakene til uretten som er vevd inn i undertrykkende systemer og strukturer. Som omsorg og offentlig engasjement for skaperverket må de søke allianser, i første rekke med mennesker av annen tro, i arbeidet for klimarettferdighet både globalt og lokalt, og fremme bærekraft og tilpasningsdyktighet.

Rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring har som målsetting å holde sammen spiritualitet og praksis. Dette innebærer en unik mulighet til å fornye økumenisk diakoni som et felles oppdrag for å endre verden i retning av rettferdighet, fred og bærekraft.

4.1. Innledning

Det finnes to måter å starte en refleksjon om diakoni på: Den ene fokuserer på diakonal praksis, det vil si aktiviteter og prosjekter som drives i regi av aktører som presenterer seg selv eller virksomheten sin som diakonal. Mellomkirkelig hjelpearbeid, flyktningarbeid, nødhjelp, utviklingsarbeid og offentlig beslutningspåvirkning er alle viktige eksempler på økumenisk diakonal praksis. Kapittel 2 har beskrevet den sentrale rollen dette arbeidet har i den økumeniske bevegelse, og i tillegg er det vist til noen av de kritiske spørsmålene som diakonal praksis har vekket, med krav om at den må være profetisk og fremme rettferdighet og fred.

Den andre tilnærmingen tar utgangspunkt i diakoniens bibelske og teologiske grunnlag. Det nye testamentet bruker de såkalte *diak*-ordene (*diakonia*, verbet *diakonein* og *diakonos*, personen som utøver diakonia) omtrent 100 ganger. De brukes som nøkkelbegrep i sentrale tekster som beskriver Jesu tjeneste og hvordan hans eksempel er en modell for disiplenes liv og tjeneste. Som sådan gir de viktige impulser til vår refleksjon om kirkens natur og oppdrag i dag. De kan hjelpe oss med å komme forbi rammer som ble formet i tidligere tider i en nord-atlantisk kontekst for å forstå diakonien. I tillegg kan det stimulere til ny innsikt om hva det innebærer å være kirke med et diakonalt oppdrag i vår tid, med et særlig blikk for marginaliserte menneskers perspektiv, og slik at den profetiske og transformative dimensjonen kan styrkes.

Disse to tilnærmingene utfyller hverandre gjensidig. I kapittel 2 ble det hevdet at diakonal praksis trenger teologisk refleksjon. På tilsvarende måte er teologisk refleksjon om diakoni bare relevant når den knyttes til praksis. Det vil være en ledetråd når vi i dette kapitlet ser nærmere på bibelsk og teologisk materiale som bidrar til forståelsen av diakoni.

Det å reflektere rundt den viktige relevansen og bibelske betydningen av diakoni som den eldste og mest bindende arven om kristen sosial tjeneste rotfestet i den bibelske tradisjonen, innebærer ikke en nedvurdering av andre språklige tradisjoners betydning. Det hindrer oss heller ikke fra å gjøre bruk av en

interkulturell og tverrkonfesjonell sensitivitet med tanke på ulike språktradisjoner og deres betegnelse av tilsvarende sosialt engasjement i kristne kirker. Mange ulike terminologier blir brukt. I noen deler av kristenheten er «diakoni»-terminologien ny og ikke mye i bruk. Kirkene i Asia taler gjerne om kristen sosial tjeneste eller om sosiale tjenester (*social ministries*). I andre tradisjoner, blant dem noen ortodokse kontekster, taler kristne om «kristen filantropi» eller «sosial forpliktelse og utadrettet virksomhet». I andre miljøer brukes begrepene «holistisk eller integrert misjon». Diakoni er en term som ikke bare er kjent brukt om kristent sosialt engasjement. Men den er også en gren innenfor det kommersielle området, som en kristen tjenesteyter, slik enkelte diakonale organisasjoner i protestantiske kirker konkurrerer på linje med andre religiøse og sekulære tjenesteytere. Vi må erkjenne at kristne bruker ulike terminologier ut fra egen kontekst når de beskriver lignende fenomen, betinget av deres kulturelle, politiske og misjonsrelaterte historier. Likevel har alle kristne tradisjoner en felles bibelsk tradisjon, som kan inspirere dem til å utdype en felles forståelse og teologisk visjon om kristen sosial praksis, og på den måten knytte den kristne arven og visjonen om diakoniens mandat og kall til samtidens utfordringer og læreprosesser.

4.2. Bibelske referanser: diak-ordene

Det greske ordet *diakonia* blir vanligvis oversatt med «tjeneste», gjerne forstått som omsorg for syke og fattige. Denne tolkningen gjenspeiler visjonen til den diakonale bevegelsen som vokste fram i Tyskland på 1800-tallet, og formene for omsorgsarbeid den satte i gang. Den betonte det personlige kallet til å følge Jesu eksempel og idealiserte lydighet, ydmykhet og hengivenhet i tjenesten for mennesker i nød.

Nyere forskning har stilt grunnleggende spørsmål ved denne tolkningen. Den australske teologen John N. Collins har påvist at *diak*-ordene ikke har en innbygget referanse til omsorg eller ydmyk tjeneste for de fattige. På den tid da Det nye testamentet ble skrevet, ble *diakonia* brukt om et oppdrag, om rollen med

å overbringe et budskap eller med å være mellommann. Begrepet i seg selv klargjør ikke hva slags oppdrag det er tale om. Det viktige er relasjonen til oppdragsgiveren som autoriserer og instruerer *diakonos* til å utføre tjenesten.

Bruken av *diak*-ordene i Det nye testamentet må tolkes i lys av denne innsikten. Det gjelder også Jesu ord: «For heller ikke Menneskesønnen er kommet for å la seg tjene (*diakonethenai*), men for selv å tjene (*diakonesai*) og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Mark 10,45). Dette ble sagt da Jesus og disiplene var på vei til Jerusalem, og to av dem – fylt av forventninger om hva som nå ville skje – henvendte seg til ham med ønske om privilegerte posisjoner (10,37). Jesus avviser denne oppfatningen av oppdraget som Messias. Hans kall er å gå korsets vei, ikke den lette veien til herlighet som djevelen fristet ham til å følge (Matt 4,1-11).

Jesus tolker sin tjeneste med referanse til Menneskesønnen, budbringeren som Gud vil sende i endetiden (Dan 7,13), og bekrefter dermed at han er kommet fra det høye. Samtidig knytter denne forventningen an til en annen messiansk skikkelse i Det gamle testamentet, nemlig Herrens lidende tjener (Jes 53). Ulikt herskere i denne verden etablerer han ikke sitt rike gjennom maktutøvelse ovenfra. Hans oppdrag, eller *diakonia*, er å bli inkarnert midt i den menneskelige hverdagen. Han «dro omkring i hele Galilea; han underviste i synagogene deres, forkynnte evangeliet om riket og helbredet all sykdom og plage hos folket» (Matt 4,23). Det var en tjeneste som virkelig forvandlet og myndiggjorde mennesker. De religiøse og politiske myndigheter derimot oppfattet Jesu virke som farlig fordi det truet de bestående ordninger i samfunnet. Derfor bestemte de seg for å drepe ham. De første kristne beskrev dette som Jesu korsvei, en vandring som både rommet et oppgjør med uretten og kunngjøring i ord og handling av de utstøttes verdighet som en integrert del av hans messianske tjeneste. Det førte til at «han tømte ut sitt liv til døden og ble regnet blant lovbrøyttere. Han tok på seg de manges synd og ble rammet i stedet for lovbrøyttere» (Jes 53,12).

Jesus kaller disiplene sine til å følge ham på korsveien (Luk 9,23). «Som Far har sendt meg, sender jeg dere» (Joh 20,21), sa han da han møtte dem etter at han var stått opp fra de døde. Apostelen Paulus bekrefter dette kallet når han oppfordrer leserne sine til å «la samme sinnelag være i dere som også var i Kristus Jesus! Han var i Guds skikkelse og så det ikke som et rov å være Gud lik, men ga avkall på sitt eget, tok på seg tjenerskikkelse og ble mennesker lik. Da han sto fram som menneske, for-

nedret han seg selv og ble lydige til døden, ja, døden på korset» (Fil 2,5-8).

Disse sitatene fastholder både den relasjonelle dimensjonen i disiplenes oppdrag og modellen Jesus har gitt dem i ord og handling. Den omfatter både ord og gjerning; både en proklamasjon av Guds rike og en handling for å gjenopprette brutte relasjoner og det å bekrefte de utstøttes verdighet. I dagens språk beskriver vi dette som holistisk eller helhetlig misjon. I den økumeniske tradisjonen brukes termen *diakonia* for å fastholde den sosiale og profetiske dimensjonen i kirkens oppdrag og for å bekrefte at den er en integrert del av evangeliet som Jesus brakte til verden (Luk 4,16-21) med messiansk myndighet (*exousia*) til å reise opp, tilgi, inkludere og myndiggjøre (Mark 1,27; Luk 5,24).

Joh 1,12 slår fast at Jesu messianske autoritet gir alle som tok imot ham og som tror på hans navn, «rett (*exousia*) til å bli Guds barn». Fortellingen i Apg 6,1-6, slik vi leser den i rammen av dette dokumentet, understreker den diakonale dimensjonen i gaven det er å tilhøre fellesskapet. Vi hører om en sårbar gruppe som ble oversatt i utøvelsen av «daglig *diakonia*». Dette blir ofte oversatt med «den daglige utdelingen», gjerne underforstått som utdeling av mat til trengende, men det er ikke noe i teksten som peker i retning av en slik aktivitet. Det mest sannsynlige er at *diakonia* her viser til hvordan urmenigheten praktiserte sin tjeneste som Jesu etterfølgere, spesielt med tanke på bordfellesskapet som inkluderende delepraksis. Når enkene med hellenistisk bakgrunn opplevde å bli tilsidesatt, var det i strid med selve oppdraget med å være kirke. Derfor kalte apostlene sammen til møte i menigheten for å diskuterte saken. De fastholdt at deres primære oppgave var «ordets tjeneste» (*te diakonia tou logou*) og foreslo å opprette en ny ledergruppe bestående av sju menn med ansvar for tjenesten ved bordet (*diakonein trapezais*) slik at alle ble inkludert og kunne delta.

Denne historien løfter fram flere viktige anliggender. For det første viser den til inkludering og deling som kjennetegn på kirken. Fellesskapet risikerer å miste sin kristne og diakonale identitet dersom det tillater at det blir etablert sosiale mekanismer som stenger noen ute. Også i vår tid er etnisitet, sosial status, kjønn og alder viktige grunner til at noen grupper rammes av diskriminering. På den måten gir fortellingen et viktig grunnlag for å forstå diakonien som rettighetsbasert. For det andre anser den «ordets diakoni» og «bordets diakoni» som to grunnleggende sider ved kirkens oppdrag, organisk knyttet sammen som uttrykk for dens dypeste vesen, og for at de gjensidig skal bekrefte og styrke hverandre. For det

tredje viser den at diakonal identitet krever struktur og ledelse. Gruppen av sju som ifølge tradisjonen var de første diakonene, ble autorisert (ordinert) foran hele menigheten da de fikk ansvar for denne tjenesten (6,6). For det fjerde omfatter kirkelig lederskap ansvar for «den daglige diakonien».

Det er bemerkelsesverdig at det greske ordet diakonia (latin: *ministerium*) ble valgt som term for lederskap i kirken. Paulus bruker det for å betegne relasjonen sin til den treenige Gud som har kalt ham (Apg 20,24; 2 Kor 3,8; 5.18-20), og til Kristus som har gitt ham myndighet til være hans *diakonos* (1 Kor 3,5; Ef 3,7; Kol 1,25). Det avgjørende for Paulus er hvem som har gitt ham dette oppdraget (diakonia). Det er ikke en tjeneste han har funnet på selv ut fra egen vilje eller ambisjon. I utøvelsen av tjenesten vil Jesus alltid være modellen, slik Paulus minner leserne om når han motiverer dem til å ta del i pengeinnsamlingen for de fattige i Jerusalem. Denne innsamlingen blir enkelt kalt *diakonia* (2 Kor 8,4; 9,1.12-13). Viljen til å dele med de fattige blir framstilt som en måte for å prøve ut ektheten i kjærligheten deres – om den følger Jesu eksempel.

I noen få tilfeller refererer *diakonos* til en spesiell tjeneste. Veiledningen i 1 Tim 3,8-13 gir ingen anvisning om diakonens arbeidsoppgaver. Den fokuserer mer på åndelige og moralske kvaliteter, likt det som gjelder den parallelle veiledningen om bispetjenesten (3,1-7). Det ser ut for at biskopen og diakonen utgjorde et lederpar i de første kristne menighetene (Fil 1,1). Det som sies om diakonen Phoebe synes å bekrefte dette; hun har åpenbart en lederrolle og er kjent for å være velgjører som «har tatt seg av mange» (Rom 16,1-2). Det finnes ingen antydninger i det bibelske materialet om at diakonene utelukkende hadde ansvar for de nødstedte; diakonene deltok i hele kirkens tjeneste, også gudstjenesteliv og forkynnelse av evangeliet. Dersom det er riktig at den gruppen av sju som er omtalt i Apg 6 var diakoner, ser vi at Lukas framstiller både Stefanus og Filip som evangelister.

Når vi leser Det nye testamentet på denne måten, kommer vi til en forståelse av diakoni som kall til å utføre et viktig oppdrag, eller mer presist: Guds misjon i verden. Ifølge det bibelske vitnesbyrdet er Guds kjærlighet og sendelse utgangspunktet for kirkens diakoni. Det bringer oss til neste tema som knytter den kristne forståelse av den treenige Gud an til diakonien som kirkelig oppdrag og tjeneste.

4.3. Trinitariske perspektiv på diakonien

Lukas forteller at da Jesus ble døpt, åpnet himmelen seg, og Den hellige ånd kom ned over ham. En røst lød fra himmelen: «Du er min Sønn, den elskede, i deg har jeg min glede» (Luk 3,21-22). På dette viktige punktet ved begynnelsen av Jesu gjerning bekrefter hans himmelske Far den messianske sendelsen hans, og Helligånden myndiggjør ham til å gå korsets vei. Den treenige Gud er nærværende og har del i sendelsen av Jesus til verden.

Dette åpner for å se diakonien i et trinitarisk perspektiv. Den er rotfestet i den kristne troen på Gud, vår Far, skaperen, på Jesus Kristus, frelseren og frigjøreren, og på Helligånden, som gir liv og holder livet oppe.

Bibelens skaperberetninger forkynner Guds gode vilje for alt og enhver som Gud har skapt. Skapelse refererer ikke bare til hva Gud gjorde i begynnelsen, det er en kontinuerlig prosess (*creatio continua*) for å holde livet oppe og fornye det. I fortellingene om skapelsen har mennesket en særlig plass. Bare mannen og kvinnen er skapt i Guds bilde, gjort i stand til å ta på seg oppgaven med å være Guds medarbeidere i ansvaret for skaperverket. Ordene i 1 Mos 1,28 om å legge jorden under seg og «råde over» er ofte blitt tolket som en guddommelig godkjenning til å utbytte naturen på en måte som setter mennesket i sentrum, og reduserer resten av skaperverket til bruksgjenstander. Det er åpenbart en feiltolkning. Innenfor forståelsen av å være skapt er ikke menneskene autonome vesener, fri til å gjøre hva de vil og hensynsløst utnytte resten av skaperverket til egen nytelse. Mennesket er bestemt til rollen som forvalter og til å vise omsorg for skaperverket (1 Mos 2,15). Oppgaven med å «legge under seg» og «råde over» kan ikke løses fra ansvaret for å avlegge regnskap for Skaperen om hvordan skaperverket har blitt tatt vare på. Begrepet «å være skapt i Gud bilde» omfatter også å være i kommunikasjon, gjennom oppdrag og ansvarlighet.

Et hebraisk nøkkelord for denne rollen er '*abodah*' som betyr arbeid eller tjeneste. Det er dette som brukes i 1 Mos 2,15. Ordet '*ebed*' (tjener), personen som utfører '*abodah*', forekommer 870 ganger i Det gamle testamentet. Israels kall er nettopp å tjene Gud (2 Mos 7,16). Pakten ble opprettet slik at folket kunne tjene ham og gjøre det som er rett. '*Ebed-Yahweh*', Herrens tjener, ble profetert om som den som skulle virkeliggjøre dette kallet, og bringe rettferd og fred til alle folkene (Jes 42,1-9). Det gir mening å trekke en linje fra '*abodah til diakonia*', fra forventningene knyttet til Herrens tjener til Jesus, slik Jesus selv gjorde ifølge Mark 10,45.

På den måten omfatter diakonal handling omsorg for skaperverket og engasjement for å fremme menneskeverd og rettferdighet – i solidaritet med fattige og utstøtte, og i samarbeid med alle mennesker av god vilje. I lys av de dramatiske klimaendringene og truslene mot økosystemet gjennom forurensing og uansvarlig utbytting, må diakonien gi prioritet til økologisk forvalterskap og være engasjert i arbeidet med klimarettferdighet og en balansert og bærekraftig utnyttelse av naturressursene. Interreligiøst samarbeid er en sentral strategi i denne satsingen. Dette bekrefter det bibelske budskapet om at Skaperen har kalt og utrustet ethvert menneske – uansett religiøs tilhørighet eller sosial status – til å være forvalter og til å vise omsorg for skaperverket.

I et teologisk perspektiv uttrykker en slik handling en bekjennelse: «Jorden og det som fyller den, hører Herren til, verden og de som bor der, er hans» (Sal 24,1). På den annen side erkjenner diakonien at onde krefter, urett og død forsøker å ødelegge det Gud har skapt og slavebinde menn og kvinner. Det diakonale oppdraget innebærer derfor et kall til å stå opp mot ondskaper og dens makt og til frimodig å kjempe for rettferdighet og være et håpsteget – et håp grunnfestet i troen på Livets Gud som gir framtid og håp (Jer 29,11). Dette håpet omfatter hele den lidende verden, «for også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet under forgjengeligheten og få den frihet som Guds barn skal eie i herligheten» (Rom 8,20-21).

Jesus Kristus er den sanne inkarnasjonen av '*ebed-Yahweh*'. Apostelen Peter uttrykte det slik: «Jesus fra Nasaret ble salvet av Gud med Hellig Ånd og kraft, og han gikk omkring overalt og gjorde vel og helbredet alle som var underkuet av djevelen, for Gud var med ham» (Apg 10,38). Da Jesus i begynnelsen av sitt oppdrag talte til forsamlingen han tilhørte i Nasaret, bekreftet han denne profetiske dimensjon:

Herrens Ånd er over meg, for han har salvet meg til å forkynne et godt budskap for fattige. Han har sendt meg for å rope ut at fanger skal få frihet og blinde få synet igjen, for å sette undertrykte fri og rope ut et nådens år fra Herren (Luk 4,18-19).

Jesu tjeneste omfatter flere elementer som alle påvirker den teologiske forståelsen av diakoni. For det første uttrykker den Guds vilje og mektige nærvær. Derfor er det nettopp «i Jesu Kristi nasareerens navn» at Peter kan si til en lam mann at han skal reise seg og gå (Apg 3,6). For det andre er dette et nærvær midt i menneskers hverdag, med en særlig sensibilitet for lidende og utstøtte mennesker (Mark 5,25-34; 10,46-52). Slik utfordres også kirken til å være sensitiv i møte med tilsvarende situasjoner og diakonien til

å være lydhør for stemmer som ofte overhøres. For det tredje er dette helhetlig handling i den forstand at den responderer på ulike sider ved lidelse og urett. Det fordrer av diakonien i sitt arbeid er innstilt på å møte hele mennesket med dets fysiske, mentale, sosiale og åndelige side. For det fjerde skjedde Jesu tjeneste i det offentlige rom (Joh 18,20). På den ene side betyr det at enhver, særlig de fattige og utstøtte, fikk tilgang til Jesus og hans omsorgsfulle kjærlighet; på den annen side innebar det offentlig kritikk av den herskende ideologien til de religiøse og politiske maktthaverne. På tilsvarende måte kan heller ikke kirkens diakoni avgrenses til kirkelige eller institusjonelle komfortsoner, men den må være offentlig og omfatte forsvar og modige handlinger for de utstøtte. For det femte ble diakonien utført i lys av budskapet om Guds rikes komme og dets gaver, «rettferdighet, fred og glede i Den hellige ånd» (Rom 14,17). Diakonien bærer vitnesbyrd om det samme løftet. Dets handlinger er tegn på det som kristne håper og lengter etter å foregripe allerede i denne verden.

Ifølge Luk 4 kom Helligånden ned over Jesus og salvet ham til tjenesten. Forkynnelsen av evangeliet for fattige knyttes an til fortellingen om den fattige enken i Sarepta (Luk 4,25-26; 1 Kong 17,7-24) som havnet i ytterste nød. Lukas kommer flere ganger tilbake til temaet om Jesus som tok seg av enker og forsvarte rettighetene deres (Luk 7,11-17; 18,1-8; 20,45-47; 21,1-4). På samme måte blir fangers frihet satt i forbindelse med historien om Naaman som var spedalsk (Luk 4,27; 2 Kong 5,1-19). Selv om han ikke var stengt inne i et fengsel, hadde samfunnet stengt ham ute og dømt ham til isolasjon. Ved flere anledninger forteller Lukas at Jesus helbredet spedalske; han kom dem nær og berørte dem, og de ble renset fra stigmaene som hadde forårsaket så mye lidelse (Luk 5,12-14; 17,11-19).

I Apostlenes gjerninger viser Lukas viser hvordan den samme Ånden som ledet Jesus til sårbare mennesker, også ledet kirken til omsorg for enker og marginaliserte (Apg 6,1-6; 9,36-42). Mens Jesus viste omsorg for spedalske, ledet Ånden Peter og Paulus til en annen stigmatisert gruppe, nemlig hedningene. Lukas sier at han skriver dette «så du kan vite at det er pålitelig, det du har fått opplæring i» (Luk 1,4). Han minner leserne om at Ånden har ledet kirken på overraskende måte slik at den kan bringe glede, frigjøring og forsoning til en skadet verden. På den måten blir de oppmuntret til å være åpne for Åndens uventede kall til å tjene mennesker som de tidligere har ignorert eller foraktet.

Pinsedagen myndiggjorde Helligånden disiplene til å vitne offentlig om «Guds storverk» (Apg 2,11).

Den dagen siterte Peter profeten Joel og tolket det som nå skjedde, som en oppfyllelse av Guds løfte: «Selv over mine slaver og slavekvinner vil jeg i de dager øse ut min Ånd, og de skal tale profetisk» (2,18). At slaver – både menn og kvinner – nevnes spesielt, viser tydelig det frigjørende og myndiggjørende i Helligåndens gjerning. Den oppretter prinsippet om å la den siste være den første, og den første være den siste (Matt 20,16).

Dette perspektivet forplikter diakonien til et engasjement som bekrefter verdigheten og myndigheten til dem arbeidet er rettet mot, særlig mennesker som oppfattes som fattige og hjelpeløse. Myndiggjørende diakoni innebærer å velge arbeidsmetoder som lar folk være subjekt i innsatsen for en bedre framtid. Dette kan forstås som en diakonal aktualisering av pinsedagens gave: å erfare «Guds storverk» på sitt eget språk, eller sagt med andre ord: rotfestet i egen kontekst med dens liv og gaver.

Det nye testamentet framstiller Helligånden som talsmann og veileder til sannheten (Joh 16,7-13), og som Guds vennlige nærvær og forbeder midt i menneskelig kamp og svakhet (Rom 8,26-27). Disse bildene er grunnleggende for diakoniens spiritualitet som finner styrke i Guds omsorg og kraft, også når dette erfares fra korsets synsvinkel (2 Kor 12,9-10). De er på linje med lengselen som temaet for KVs 7. generalforsamling i Canberra i 1991 gav uttrykk for gjennom bønner: «Kom Hellige Ånd, forny hele skaperverket».

4.4. Diakoni som en integrert del av kirkens vesen og oppdrag

Den trinitariske forståelsen av diakonien har lagt grunnlaget for forståelsens av kirkens diakonale natur. Gjennom Guds sendelse av Jesus og Helligånden kalles kirken til liv og til å ta del i Guds misjon til verden.

Innenfor den økumeniske bevegelse har ortodokse teologer bidratt vesentlig til denne innsikten. Rapporten fra konsultasjonen om ortodoks tilnærming til diakoni i 1978 slår fast:

Kristen diakoni er rotfestet i evangeliets lære som sier at kjærlighet til Gud og til nesten følger direkte av troen. Kirkens diakonale oppdrag og hvert medlems forpliktelse til å tjene er nært knyttet an til hva det innebærer å være kirke. Det bygger på det eksempelet Herrens egen offergjerning var, vår øversteprest, som i samsvar med Fars vilje ikke kom «for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepeng for mange» (Matt 20,28).

Denne oppfatningen fastholder en grunnleggende sammenheng mellom Jesu diakonale oppdrag og kirkens diakoni. Samtidig utvides perspektivet til også å peke på sammenhengen mellom liturgi og diakoni, eller som det er formulert i den nevnte rapporten: Kristen diakoni «strømmer ut fra den guddommelige liturgien», den er en «liturgi etter liturgien». KVs generalforsamling i Vancouver (1983) var tydelig inspirert av denne «eukaristiske visjonen» og bekreftet at diakonien som «kirkens tjeneste for å dele, helbrede og forsone er en del av kirkens sanne natur». På samme måte som kristne erfarer delingens, helbredelsens og forsoningens nådefulle gaver ved Herrens bord, kalles de til en livsstil og til handlinger som bringer disse gavene til verden. Diakonal tjeneste i verden er med andre ord «rotfestet i troen og finner næring i nattverden».

På mange måter svarer dette til uttrykket «å gjøre tjeneste ved bordene» (Apg 6,2). Diakoni er en synlig manifestasjon av forbindelsen mellom den kirken er og det den gjør.

En konsekvens av dette er at diakonien ikke kan begrenses til å være en mulig aktivitet i kirkens liv, men den er en integrert del av kirkens vesen. Rapporten fra den ortodokse konsultasjonen i 1978 viser til fortellingen om dommen (Matt 25,31-46) og sier at «i denne forstand» framstår diakonien «som en domfellelse over vår historie».

En annen viktig innsikt fra denne konsultasjonen er at diakonien «uttrykker kirkens enhet som Kristi kropp». Slik enhver menighet er kirke i ordets fulle mening når den feirer troen, er den også helt og fullt utrustet til å virkeliggjøre kirkens diakonale oppdrag. Økumenisk arbeid har som utgangspunkt at lokalmenigheten anerkjennes som fundamental kirkelig enhet. På tilsvarende måte må økumenisk diakoni bekrefte lokalkirkens diakonale gaver og kompetanse og på den måten fremme kirkens enhet.

Denne oppfatningen er tuftet på en sakramental forståelse av kirken, sett som tegn og tjener for Guds plan for verden. Det skiller den fra oppfatninger som søker å begrense kirken til etablerte sosiale og religiøse rammer. Slik er den på linje med forståelsen av «den misjonale kirke». Samtidig innebærer dette en risiko for å skape et idealbilde av kirken som kan være til hinder for en kritisk bedømmelse av hvordan kirker faktisk opptrer som sosiale enheter og utfører sitt diakonale oppdrag. I selve forståelsen av *sacramentum* (gresk: *mysterion*) ligger det samtidig både en guddommelig og menneskelig handling. Det bekrefter nødvendigheten av både å være klar over menneskelig svakhet og å gi rom for profetiske stemmer som kan imøtegå upassende holdninger og praksiser i kirken.

På denne bakgrunn gir det mening å begrense begrepet «diakoni» til kirkens og kristnes omsorgstjeneste. Ordet gir uttrykk for egenarten i deres trosbaserte handlinger. Samtidig er det viktig å holde fast ved at det ikke bare er kristne som gjør gode gjerninger, men at alle mennesker er skapt i Guds bilde og utrustet til kjærlig omsorg og til å fremme rettferdighet. Mange av dem er mer hengivne i dette engasjementet enn mange kristne. Noen av disse tilhører en annen tro, andre er ikke troende. I konkret diakonal handling gir det derfor mening å samarbeide med alle mennesker av god vilje og fremme nettverk for solidaritet og felles innsats.

4.5. Diakoni som disippelskap

Den kirkelige dimensjonen ved diakonien innebærer at enhver kristen har del i kallet til tjeneste. Det samsvarer med det store kjærlighetsbudet om å elske Gud og «din neste som deg selv» (Matt 22,37-39), og er på linje med Jesu kall om å følge ham. Kallet innebærer en livsstil med omsorg for andre, slik det er uttrykt i oppdraget Jesus gav disiplene (Matt 28,20): Å gjøre til disipler innebærer å lære dem «å holde alt det jeg har befalt dere».

Ifølge Joh 12,26 knytter Jesus sammen diakoni og disippelskap: «Den som vil tjene (*diakone*) meg, må følge meg, og der jeg er, skal også min tjener (*diakonos*) være». Ordene «der jeg er» viser til Jesu sendelse til verden og hans helbredende tjeneste. Relasjonen til Jesus er både en gave og en oppgave. Hans sendelse er også deres sendelse til verden, med løfte om Guds omsorg og velsignelse: «Den som tjener meg, skal min Far gi ære» (Joh 12,26b).

Fortellingen om Jesus som vasket disiplenes føtter (Joh 13), bekrefter dobbeltheten ved gave og oppgave i diakonalt disippelskap, selv om *diak*-terminologien ikke er brukt her. Jesu ord: «Hvis jeg ikke vasker deg, har du ingen del i meg» (13,8) får fram at det utelukker at gjennom Jesu tjeneste at Peter er inkludert i disippelfellesskapet. Så snart det er gjort klart, følger imperativet: «Når jeg som er herren og mesteren, har vasket deres føtter, da skylder også dere å vaske hverandres føtter. Jeg har gitt dere et forbilde: Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre» (Joh 13,14-15).

Det finnes gode grunner til å lese denne fortellingen i sammenheng med nattverden. Dette særlig fordi Johannes plasserer den på det stedet i hendelsesforløpet hvor de andre evangelistene forteller om det siste måltidet. Det vil være på linje med å se diakonien som «liturgien etter liturgien». Lukas framstiller det siste måltidet slik: Da disiplene begynte å strides om hvem som skulle regnes som den største,

reagerte Jesus og sa: «Kongene hersker over sine folk, og de som har makten, lar seg kalle velgjørere. Men slik er det ikke blant dere. Den største av dere skal være som den yngste, og lederen skal være som en tjener. For hvem er størst, den som er gjest ved bordet, eller den som er tjener? Er det ikke gjesten? Men jeg er som en tjener blant dere» (Luk 22,25-27). Uttrykket «den som tjener» er her brukt tre ganger: Det refererer til tjenesten som bare Jesus var i stand til å gjøre, og dernest til eksemplet han har kalt disiplene til å følge.

Fortellingen om fotvaskingen peker også i retning av dåpen. Dette sakramentet innlemmer den troende i Kristi kropp, og legemliggjør på den måten kjærlighets- og omsorgsrelasjonen innenfor de troendes fellesskap. Det gir mening å oppfatte dåpen som vigsel til den alminnelige diakontjenesten. Ifølge en gammel tradisjon i kirken overrakte diakonen et stearinlys til den nydøpte som påminning om kallet til å være et lys i verden (Matt 5,14-16). Dåpen er ikke å forstå som en isolert hendelse, eller bare en *rite de passage*. Dåpen er langt mer en fornyelseshandling som forkynner et nytt liv som den døpte får del i, og blir utrustet til å være en tjener i. Dokumentet *Dåp, nattverd og embete* understreker dette og sier: «Gud gir til alle døpte Den hellige ånds salvelse og løfte. Han setter sitt segl på dem og gir dem Ånden, som er en pant på den arven de har som Guds barn. Den hellige ånd nærer dette troens liv i deres hjerter inntil den endelige forløsningen kommer, da de vil få hele arven til Guds pris og ære (2 Kor 1,21-22; Ef 1,13-14)».

På reformasjonens tid betonte Martin Luther at Gud kaller kristne til å virkeliggjøre kallet til tjeneste i hverdagslivet, i familien, i nabolaget og på arbeidsplassen. Han avviste ideen om at disippelskap krever å slutte seg til en religiøs orden eller å utføre bestemte religiøse handlinger. Relasjonen til Kristus innebærer full frihet som Guds barn, men samtidig innebærer den et kall til å være Kristus-lik i relasjonen til nesten. Dette er i samsvar med ortodoks tradisjon som ser disippelskap som et kall til å være en «Kristus-bærer» (gresk: *Christóforos*), inkarnert i verden slik Kristus var inkarnert.

Kristent disippelskap erfarer Guds nåde i begge relasjonene – både til Gud og til nesten. Begge uttrykker det nye livet i Kristus. John Wesley, grunnleggeren av Metodistkirken, brukte ordet «hellighet» for å fastholde at frelse innebærer fornyelse både av individene og av verden. Omvendelse og bot må ledsages av «frukt som svarer til omvendelsen» (Matt 3,8), hevdet han. For Metodistkirken og andre kirkesamfunn med røtter i tradisjonen om «hellighet i hjerte

og liv», handler kallet både om «fromhetens gjerninger» og «barmhjertighetens gjerninger». «Vår kjærlighet til Gud er alltid knyttet til vår kjærlighet til nesten, i engasjement for rettferdighet og fornyelse av livet i verden».

Gjennom kirkens historie har diakoni alltid knyttet nestekjærlighet til et sterkt engasjement for rettferd og bærekraft. I den verdensvide kirke er det blitt en vanlig oppfatning at dette kan ta ulike former som utfyller hverandre, og som ikke skal settes opp mot hverandre. Disse ulike dimensjonene ved oppdraget med å være en diakonal kirke og til diakonalt disippelskap, får ikke samme uttrykksform i alle sammenhenger. Men disse bestemmes av de kulturelle, politiske og institusjonelle kontekstene ulike kirker befinner seg i. Følgende oversikt over omfanget og de ulike formene for diakonal tjeneste finnes og bekreftes av flertallet av kirker rundt omkring i verden – riktignok med ulik grad av profesjonalisering og institusjonalisering:

- Sosial diakoni i form av individuelle handlinger med sikte på omsorg, helbredelse og forsoning i lokalmenigheten eller i lokalsamfunnet
- Diakoni i form av institusjonalisert bistand til marginaliserte grupper eller mennesker som lider, i regi av kirker eller spesialiserte diakonale aktører
- Diakoni som innsats for å bygge og myndiggjøre fellesskap med sikte på å styrke gjensidige felles bånd (conviviality)
- Politisk eller transformativ diakonia, som omfatter innsats for å forvandle levekår og endre politiske rammeverk som er ansvarlige for urett og konflikter, ved å henvende seg til samfunnet som helhet gjennom samfunnspåvirkning (advocacy) og lobby-virksomhet på vegne av dem som lider
- Profetisk diakoni som viser til skjevhetene når det gjelder maktbruk, tilgjengelighet og deltakelse i samfunnet, og som taler sant i møtet med maktthavere, og imøtegår strukturell urettferdighet
- Økologisk diakoni som viser til grunnleggende spørsmål om miljøvern og klima-rettferdighet

En hovedintensjon i den økumeniske dialogen om diakoni er å gjøre kirkene i bedre stand til å lære av hverandre og av de ulike måtene de vektlegger på, og formene de har gitt sine diakonale tjenester. På den måten vil man engasjere dem i en altomfattende og bred forståelse av diakoni, samtidig som det tas hensyn til de ulike lokale kontekstene og levekårene.

4.6. Diakoni og forkynnelse

Som en integrert del av kirkens oppdrag er diakonien meningsfull i seg selv. Diakonal handling har som mål å tjene en nødstedt neste, og skal ikke gjøres til et middel for å oppnå andre mål, som for eksempel å rekruttere nye medlemmer til kirken. Den økumeniske bevegelse har tydelig tatt avstand fra proselyttisme og tatt til orde for ansvarlighet i misjonsarbeidet. I den anledning blir tilbud om humanitær hjelp og utdanning som et påskudd for å få folk til å skifte religion, gitt som eksempel på uansvarlig praksis.

ACT-alliansen som i stiftelsesdokumentet tydelig uttrykker sitt trosbaserte oppdrag og forpliktelse til å «gi prioritet til lokale kirker og deres tjenester i respons på humanitær nød eller utviklingsbehov i deres lokale kontekst», har inkludert utsagn som avviser proselyttisme i sine retningslinjer for god praksis (*Code of Good Practice*):

ACT-alliansen bruker ikke humanitær nødhjelp, utviklingsbistand eller offentlige påvirkningsprogrammer til å fremme en bestemt religion eller særpolitiske standpunkter. Det innebærer at ACT-alliansen og dens medlemmer:

- tar avstand fra enhver bruk av hjelp, enten til individer eller til samfunn, for å fremme religiøse eller særpolitiske standpunkter.
- tar avstand fra bruk av programmene til å fremme religiøse eller særpolitiske standpunkter.
- tar avstand fra manipulering, pressmidler, tvang eller utnyttning av folks sårbarhet for å fremme religiøse eller særpolitiske standpunkter.
- er sannferdige og åpne om identitet og motivasjon når de blir spurt, og rede til å informere om organisasjonens formål og programmer.
- viser gjennom aktiviteter og programarbeid toleranse overfor trosforskjeller og beskytter dem som ikke får respektert sine menneskerettigheter, overalt hvor det trengs.

Det er mange ytre årsaker for å ta dette klare standpunktet. Trosbaserte organisasjoner blir ofte møtt med mistenksomhet når de opererer i områder hvor befolkningen tilhører en annen religion. Dette er særlig aktuelt for kristne organisasjonen med arbeid i muslimske land. Saken gjelder ikke bare tilgjengelighet og tillit fra mennesker, det handler også om sikkerheten til hjelpearbeiderne.

Interne argumenter er imidlertid like viktige. Det nye testamentet er tydelig på at Jesus hjalp folk uten å stille betingelser. Han krevde ikke at de skulle bli

disipler. Når han helbredet og viste omsorg, var dette nådefulle gaver som uttrykker Guds ubetingede kjærlighet og frihet til å gjenopprette menneskelig verdighet. Jesus bekreftet dette da han ga disiplene del i helbredelsens tjeneste: «Gi som gave det dere fikk som gave» (Matt 10,8). På tilsvarende måte må diakonal handling være uten betingelser. Den må ikke reduseres til å være en agenda for andre formål – verken åpne eller skjulte – og heller ikke for religiøse eller politiske.

Diakonal handling innebærer vanligvis utøvelse av strukturell eller personlig makt. Svært ofte skjer dette i form av asymmetriske relasjoner. I møte med mennesker i sårbare livssituasjoner er det alltid en risiko for å misbruke makt, og da særlig religiøs makt. Diakonale aktører må være seg bevisst denne risikoen og beskytte verdigheten og integriteten til de menneskene de arbeider for og sammen med.

På den annen side er det et faktum at all sosial intervensjon – inklusive utviklingsarbeid – medfører maktutøvelse og fremme av meninger og verdisystemer. Spørsmålet er derfor hvordan man kan øke bevisstheden om dette uomgjengelige faktum og utvikle utviklingsarbeidernes evne til å lese den religiøse konteksten som del av deres profesjonelle kompetanse. For diakonale arbeidere innebærer dette å aktivere sin egen identitet på en måte som styrker evnen til ansvarlig handling ut fra det mål å skape en bedre framtid for alle. I kapittel 6 er dette temaet mer utførlig drøftet.

Dette innebærer at diakonien ikke kan være taus når det gjelder religiøse og ideologiske tema. Prinsippet til ACT-alliansen som det ble referert til ovenfor; å være «sannferdige og åpne om identitet og motivasjon når de blir spurt», skal leses pro-aktivt. Det innebærer ikke et ønske om aldri å bli møtt med slike spørsmål. Det er normalt at diakonale handlinger fører til spørsmål vedrørende motiver og målsetting. Dialogen i etterkant av handlingene må derfor være sannferdig og åpen. Diakonale aktører må være forbedret på de konsekvensene tjenesten deres kan ha. I noen tilfeller vil mennesker respondere på diakonale handlinger med sympati og ønske å vite mer om den troen som er motivasjonen for dem. I andre tilfeller vil reaksjonen være mistenksomhet, noe som i ekstreme situasjoner kan få noen til å bruke vold for å stanse den. Slik har det vært helt siden kirkens første tid. Diakonien skapte både beundring og avvisning. Den overbeviste noen til å bli etterfølgere av kristen-troen, mens andre forble skeptiske eller avvisende.

I et teologisk perspektiv legger diakonien sin stemme til den kosmiske forkynnelsen av Guds herredømme og gode vilje for hele skaperverket: «Him-

melen kunngjør Guds ære, hvelvingen forteller hva hans hender har gjort» (Sal 19,1). Diakonien er opp-tatt av å gi vitnesbyrd (*martyria*) i den forstand at den ønsker å vitne om troen på Livets Gud og besvare kallet til å tjene Herren, også når den vet at dette vitnesbyrdet kan vekke motstand og føre til martyrium. Uansett situasjon har diakonien alltid som mål å løfte opp håpsteget som forkynner Guds rikes komme med dets løfte om rettferdighet og fred. Menneskene er frie til å tolke disse tegnene slik som de vil. Det er ikke en del av det diakonale mandatet å forkynne med sikte på å overbevise mennesker om å bytte tro.

Nettopp derfor må diakonien alltid være beredt til å gjøre rede for sin tro, visjon og verdisystem. I erkjennelsen av at trosbasert handling kan misoppfattes, må diakonien være i stand til å klargjøre hva som er dens spesielle identitet, og hvilke etiske retningslinjer den er forpliktet på.

Det er verdt å notere seg at den tyske organisasjonen Diakonie Deutschland siden 2019 har hatt en samtale på nasjonalt nivå gående med sikte på å styrke egen diakonal profil med større vektlegging av den kristne egenarten i tjenestene den yter.

4.7. Oppsummering

Dette kapitlet har drøftet forståelsen av diakoni fra et teologisk perspektiv. Det har gitt en framstilling av *diak*-ordene i Det nye testamentet og tatt opp spørsmål om hvordan disse skal oversettes og tolkes i vår tid, med særlig tanke på hvordan kirkene i dag bruker begrepet «diakoni» om kristen sosial praksis. Det har lagt vekt på den profetiske dimensjonen ved diakoni som å være forankret i Jesu tjeneste og oppdraget han gav til disiplene.

Det bibelske materialet betoner at diakoni har en sterk kristologisk klang. I tillegg gir det innsikt til forståelsen av kirken og dens tjeneste. På den måten knytter diakonien an til troen på den treenige Gud og til kallet til å ta del i Guds misjon i verden. Som skaper kaller Gud alle – kristne og mennesker av god vilje – til å forvalte skaperverket og fremme menneskeverd, rettferdighet og fred. Jesus Kristus – frelseren og frigjørerens – gir disiplene del i sin sendelse med oppdrag til å helbrede, inkludere og myndiggjøre (Joh 20,21). Helligånden – livgiveren – utrunder til denne tjenesten slik at Guds folk har den energien og visdommen de trenger for å være i stand til å tjene og være forvandlingsagenter.

Diakoni framstår derfor som et bibelsk og teologisk nøkkelbegrep. Det gir uttrykk for den grunnleggende innsikten som den økumeniske familien deler, slik det ble uttrykk av den armenske kirkelederen

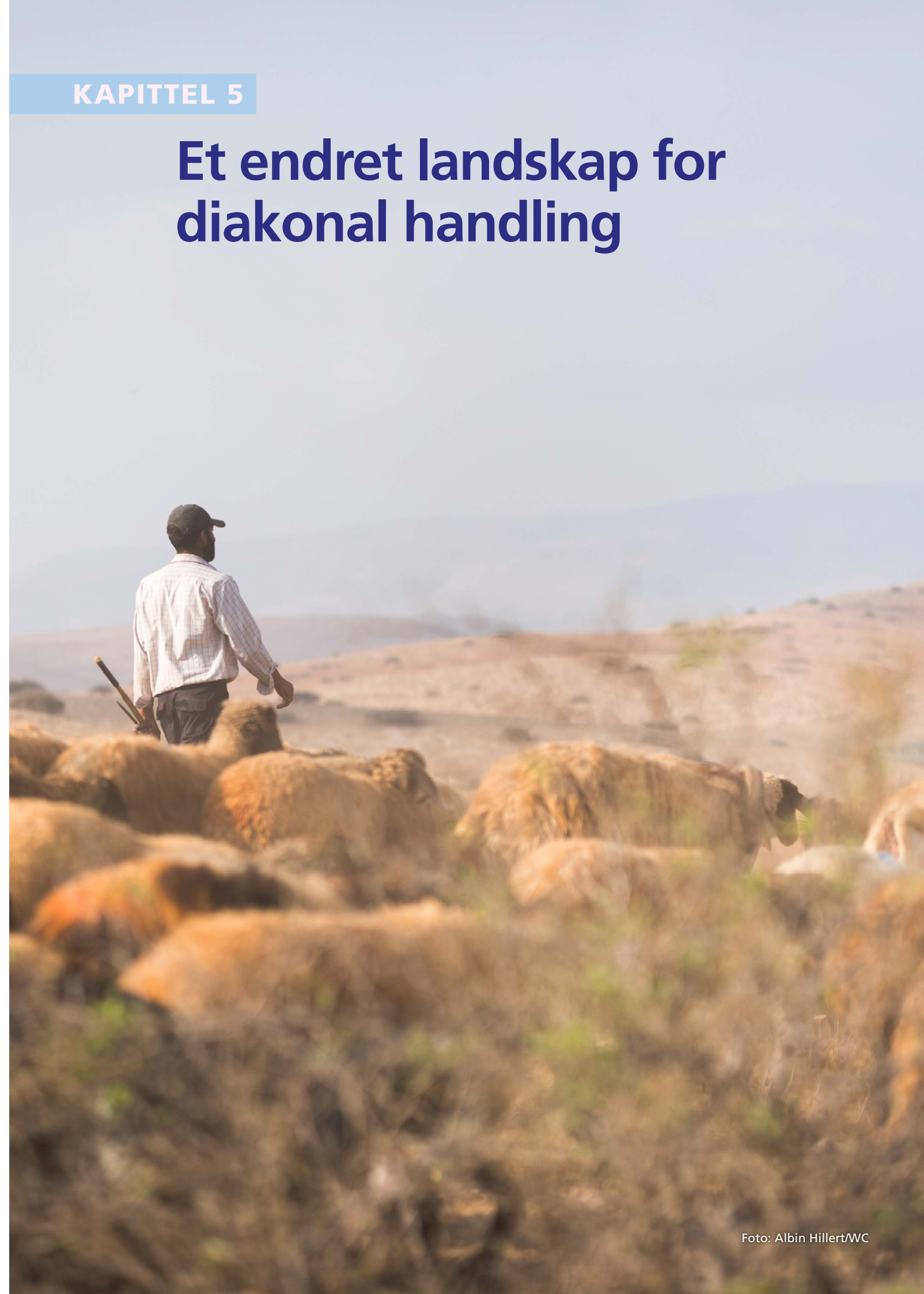
Aram Keshishian:

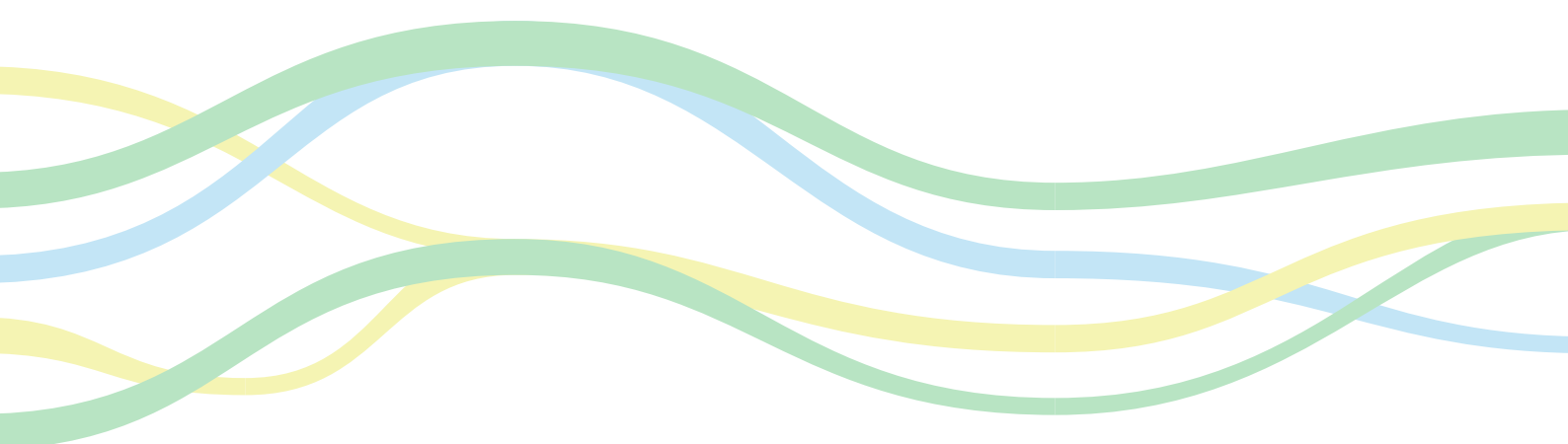
Diakoni er en del av kirkens sanne natur. Samfunn med Kristus innebærer å elske nesten og å være nær syke og nødstedte. Dette handler ikke bare om kirkens «moralske forpliktelser», men om elementer som konstituerer kirken. Det er ikke slik at kirken «har» en diakoni, den er diakoni, uttrykt som et kontinuerlig og hengivent Kristi disippelskap for å gjenopprette verdenssamfunnet og gjenskape en fallen verden i pakt med Guds plan. Gjennom diakonien blir kirken ett med Kristus og bringer på samme tid Kristus til verden. Diakoni er både et uttrykk for kirkens enhet og en virkeliggjøring av evangeliets budskap.

Som teologisk konsept tilbyr diakonien muligheter for å legge nye perspektiver til pågående prosesser med refleksjon og fornyelse i den økumeniske bevegelse, og særlig til forståelsen av hva kirkene er kalt til å være og gjøre i dagens verden.

KAPITTEL 5

Et endret landskap for diakonal handling

5.1. Innledning

I januar 2013 vedtok eksekutivkomiteen i ACT dokumentet *The Changing Development Paradigm*. Det peker på noen grunnleggende endringer i den globale utviklingskonteksten. Mange av dem er knyttet til globaliseringen med «et omfang som stadig utvides, en påvirkning som hele tiden forsterkes, og et tempo som akselerer i tverr-regionale strømninger og handlingsmønstre innenfor alle områder av sosialt samkvem, fra det økonomiske til det økologiske, fra det kulturelle til det kriminelle». Dokumentet viser til fundamentale endringer i forståelsen av utviklingsbegrepet, med en økende skepsis til tradisjonelle former for hjelpearbeid. Det reflekterer en verden med flere globale problemer, men på samme tid med færre globale redskaper for å løse dem.

Dette kapitlet har som målsetting å presentere noen av hovedelementene som ligger til grunn for beskrivelsen av dette «landskapet» som et paradigme i endring. Det vil først gjøre rede for noen av konsekvensene av globaliseringen og de nye formene for fattigdom dette fører til. Deretter skal vi presentere FNs bærekraftsmål (Sustainable Development Goals – SDG) som en ny plattform for internasjonalt samarbeid, basert på overbevisningen om at den tilbyr økumenisk diakoni en relevant agenda for fornyet engasjement – med nye former og arenaer for handling.

For økumenisk diakoni innebærer det nye paradigmat et bevisst skifte av fokus fra tradisjonelt hjelpearbeid til kamp for rettferdighet. Dette gjelder både måten å tilnærme seg dagens utfordringer på, og hvordan dette kommer til uttrykk i konkret handling. I den andre delen av kapitlet presenteres noen hovedanliggender i bevegelsen bort fra utviklingshjelp til transformativ praksis for å fremme rettferdighet – med fokus på økonomi, økologi, kjønn og helse.

5.2. Fattigdommens nye ansikt i dagens verden

Globaliseringen har brakt verden sammen, en prosess som åpenbart har mange positive følger. Samtidig forårsaker den nye skiller, hovedsakelig mellom de

rike og de som lever i fattigdom. Blant de mest alvorlige resultatene av globaliseringen er måten økonomisk og politisk makt nå blir utøvd på. Den har som følge at lokale, nasjonale og internasjonale myndigheter får svekket sin rolle – samtidig som deres demokratiske legitimitet blir undergravet. I stedet får internasjonale strukturer som ikke behøver å gjøre rede for hvordan de opptrer, stadig større makt.

For alle som er engasjert i utviklingsarbeid – blant dem også diakonale aktører – innebærer dette et skifte fra tradisjonelt hjelpearbeid til kamp for rettferdighet. Fattigdommen har fått nye ansikter. Det nye nå er at det også i middel-inntektsland finnes grupper av fattige. I mange tilfeller er voksende fattigdom et resultat av politisk vanstyre, korrupsjon, krigshandlinger og klimaendringer, og ikke en konsekvens av manglende utvikling.

Mer enn én milliard mennesker – menn, kvinner og barn – befinner seg i fattigdommens fangenskap. I løpet av de to siste tiårene har det på verdensbasis skjedd en bemerkelsesverdig reduksjon av tallet på mennesker som lever i ekstrem fattigdom. Internasjonale aktører hevder at det er mulig å få slutt på all ekstrem fattigdom fram mot 2030. For at det skal skje, må det internasjonale samfunnet forplikte seg til innsats og være villig til å ta opp de underliggende årsakene til fattigdom. Dette innebærer også vilje til å endre adferd som forårsaker fattigdom, nemlig grådighet og tankeløst forbruk, likegyldighet overfor andres lidelser og utbytting av mennesker og naturressurser. Verdensbankens initiativ for å få slutt på ekstrem fattigdom *Ending Extreme Poverty: A Moral and Spiritual Imperative* som KV er involvert i sammen med ledere fra ulike religiøse tradisjoner, bekrefter sterkt dette anliggendet.

Et sterkt sivilsamfunn vil her ha en viktig rolle. Det kan mobilisere og organisere mennesker til engasjement i viktige saker for å fremme rettferdighet på en måte som kommer alle til gode. Slik kan horisontale maktstrukturer i samfunnet styrkes, som motvekt til maktelitens vertikale makt. Mange steder har trossamfunn og diakonale virksomheter bevisst gått inn i rollen som aktører i sivilsamfunnet. De ønsker å bidra til bygging av aktivt medborgerskap og engasjere mennesker i nettverk som arbeider for et

rettferdig, inkluderende og bærekraftig samfunn. Både FN-systemet og de fleste politiske myndigheter anerkjenner i dag betydningen av sivilsamfunns- og menneskerettighetsorganisasjoner og særlig deres rolle for å fremme åpenhet og ansvarlighet.

Men dette skjer dessverre ikke alltid. I flere land er handlingsrommet for sivilt engasjement og for -aksjoner i regi av sivilsamfunnet utsatt for begrensninger og trusler. Det forekommer tilfeldige arrestasjoner, tortur og drap på aktivister og menneskerettsforkjempere. Noen steder introduserer myndighetene også lover som gjør det vanskelig for internasjonale organisasjoner (*Non Governmental Organizations* – NGOer) å operere. Også trosbaserte aktører rammes. I ett av landene hvor flere ACT-medlemmer er engasjert, har 17 organisasjoner måttet endre fokus og fjerne menneskerettighetstema fra programmene sine som følge av en restriktiv lovgivning overfor NGOer.

I en tid da terror og krigshandlinger ofte dominerer nyhetsbildet, får saker knyttet til utvikling og situasjonen for de fattigste i verden mindre oppmerksomhet. Mange regjeringer velger å omdisponere bistandsmidler fra utviklingshjelp til humanitære tiltak i konfliktområder. I noen tilfeller gir dette mer inntrykk av å ville sikre egne politiske og økonomiske interesser enn å fremme en endring i retning av velferd for alle.

I forkant av det globale toppmøtet for humanitær bistand (*World Humanitarian Summit*) i 2016 presenterte ACT-alliansen sin visjon for humanitær hjelpeinnsats i en verden som «står overfor en økt risiko for katastrofer og stadig flere konflikter som følge av faktorer som klimaendring, voksende urbanisering, fattigdom, svekkelse av økosystemet og minkende respekt for humanitære prinsipper og internasjonale konvensjoner for humanitær bistand». Visjonen vektlegger at de menneskene som rammes av nød, må være sentrum for all innsats. Den tar også til orde for en «nedenfra-og-opp-tilnærming, hvor lokalsamfunnet – med dets iboende evne til å møte utfordringer – får definere egne behov, og hvor lokale aktører (inklusive mennesker som selv er utsatt) har en ledende rolle når det settes i gang tiltak».

Denne visjonen anerkjenner den særlige rollen trosfellesskap og religiøse ledere har i arbeidet for en bedre verden. Basert på egne erfaringer foreslår ACT-alliansen at trosbaserte organisasjoner (*Faith Based Organizations* – FBO) som arbeider tett sammen med lokalsamfunn, får bekreftet fortrinnet de har ved å knytte aktivt til troen som en samlende og motiverende kraft i arbeidet med å bygge katastrofeberedskap. Samtidig erkjenner den at religiøse tradisjoner også kan misbrukes til å fremme hat og mistenksomhet, og at de i noen kontekster motarbeider

endring og søker å undertrykke stemmer som ønsker frihet og grunnleggende rettigheter.

Å sørge for at mennesker fra ulike religiøse tradisjoner gis trygge møterom slik at de sammen kan arbeide til det beste for alle, kan bidra til å bygge ned gjensidig mistro og være et redskap for å gjøre slutt på konflikter. Det er grunnen til at internasjonal diakoni har diapraksis på agendaen (se kapittel 7.6), som er en prioritert oppgave med å videreutvikle strategier og metoder med sikte på å forbedre kapasiteten på dette området.

5.3 Bærekraftsmålene som sosialpolitisk rammeverk for diakonalt arbeid

Bærekraftsmålene, offisielt kjent som *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, er et sett med 17 globale mål og 169 delmål, vedtatt av FN i 2015. De viderefører tusenårsmålene som ble fastsatt i 2000 som en oppfølging av FNs Millenniumserklæring. I den ble det slått fast at det er «et kollektivt ansvar å forsvare prinsippene om menneskeverd, likhet og likeverd globalt», og at det globale politiske lederskapet har et ansvar for «alle folkene i verden. Det gjelder spesielt de mest sårbare – og i særlig grad alle barna i verden – for framtiden tilhører dem».

Det finnes noen viktige forskjeller mellom tusenårsmålene og bærekraftsmålene. De første talte bare åtte, og hovedfokuset deres var utvikling i det globale sør. Til sammenligning er det sytten bærekraftsmål, og sammen med dem 169 delmål som adresserer globale utfordringer, av betydning både for det globale nord og det globale sør. Tusenårsmålene ble til i en tid preget av entusiasme ved inngangen til et nytt årtusen, og på den måten gav de uttrykk for forventningen om en ny tidsalder. Konteksten som bærekraftsmålene ble til i, var i langt større grad preget av politiske kriser og pessimisme. Tusenårsmålene ble utformet av en liten gruppe eksperter, mens bærekraftsmålene er resultatet av en prosess hvor mange har gitt innspill – inklusive sivilsamfunn og trosfellesskap.

Fra et kritisk synspunkt kan det hevdes at bærekraftsmål-agendaen er for omfattende, med for mange delmål. I behandlingen av noen spørsmål – som for eksempel fattigdom – savnes en tilnærming som analyser de grunnleggende årsakene og stiller kritiske spørsmål ved rådende politiske og økonomiske modeller. På samme måte er det en åpenbar svakhet at bærekraftsmålene ikke rommer noen referanse til FNs erklæring om urfolks rettigheter

(*United Nations Declaration on the Right of Indigenous Peoples* – UNDRIP). Diakonalt arbeid, økonomisk utvikling, misjon og kolonialisme har påvirket og fortsetter å påvirke situasjonen for urfolk overalt i verden. Tema som utvinning av naturressurser og retten til å eie og bruke landområder, knytter uløselig sammen urfolks rettigheter og en bærekraftig utvikling og viser at UNDRIP er relevant i hele verden.

Fordi bærekraftsmål-agendaen er blitt til som et resultat av regjeringers politiske kompromisser, rommer den innebygde spenninger og uløste motsetninger med tanke på en balansert forståelse av bærekraft og økonomisk vekst. Agendaen svarer ikke tilfredsstillende på spørsmålet som nå er mer opplagt enn noen gang før: Hva slags vekst er betimelig og etisk ansvarlig med tanke på framtiden til hele menneskeslekten og tilpasset grensene for kloden vår? Derfor finnes en motsetning mellom de økonomiske bærekraftsmålene (nr. 1-11) og agendaens økologiske mål (nr. 13-15). Skal de økonomiske målene oppnås uten å endre gjeldende mønstre for økonomisk vekst, vil det medføre at de økologiske målene ikke kan oppnås. Derfor er det maktpåliggende at diakonien både er sosialt og økologisk orientert, og at den i sin virksomhet fullt ut anerkjenner det akutte behovet for å holde sammen økonomi, økologi og menneskelig velferd. I den forstand når mandatet og horisonten for kirkenes offentlige teologiske og sosiale engasjement langt videre enn den aktuelle bærekraftsmål-agendaen. Dette engasjementet reiser spørsmål om hvordan menneskeverdet skal forstås ut fra evangeliet, og dessuten om alternative oppfatninger om økonomisk vekst som dokumentet med dets preg av politiske premisser ikke gir svar på (spørsmål som også noen nasjonale regjeringer nå er i ferd med å ta opp). Vi må minne hverandre om, uten å miste fokus, at den økumeniske bevegelse har lagt fram et alternativ til en utvikling rettet inn mot økonomisk vekst. Dette alternativet er basert på rettferdighet. Det fokuserer dessuten på bærekraftige samfunn hvor menneskers verdighet får blomstre – gjennom forsvar for menneskelige rettigheter og en bærekraft som kommer hele folket til gode – og samtidig på planetens vel. Denne kritiske vurderingen i engasjementet med bærekraftsmål-agendaen er en del av og uttrykk for profetisk diakoni slik det ble formulert i ACT og KVs strategi for religion og utvikling, utarbeidet under ACT-alliansens generalforsamling i Uppsala (i oktober 2018).

FNs bærekraftsmål er i all hovedsak anbefalte mål for økumenisk diakoni. Noen av dem, særlig målene 8, 9 og 12, krever likevel kritisk vurdering fordi de kan bli brukt til å bekrefte og styrke mektige økonomiske anliggender i industrialiserte land, på

bekostning av planeten og mange mennesker som allerede er utbyttet. Likevel er det klart at målene uttrykker en klar vilje fra verdenssamfunnet til å bevege seg i retning av en bærekraftig verdensordning og fremme prosesser som vil styrke menneskerettigheter og velferd.

Bærekraftig utvikling er like mye en prosess som et mål. Siktemålet er at mennesker skal ha et verdig liv, både i relasjon til det samfunnet de tilhører, og til miljøet som bærer dem. En utvikling som isolerer en person fra deler av seg selv, fra samfunnet eller fra økosystemet som opprettholder alt liv, er ikke bærekraftig. På samme måte er en utvikling innenfor et lokalt område som ikke forholder seg til og sikrer sosial, økonomisk og økologisk velferd for hele menneskeslekten, ikke bærekraftig.

For den økumeniske familie er utvikling ikke et nytt begrep, og kirker og diakonale aktører har mange tiårs erfaring som de kan bygge videre på. KV og andre trosbaserte aktører har vært engasjert i mange av forholdene bærekraftsmålene tar opp, og det lenge før disse målene ble formulert. Skiftet i utviklingsdiskursen med en større grad av anerkjennelse av religionens rolle i utvikling kommer samtidig med et skifte fra et mer teknisk og avgrensende ordbruk i FNs tusenårsmål til den holistiske, integrerte og universelle agendaen til bærekraftsmålene. Sammenfallet av disse trendene innebærer nye muligheter, men samtidig utfordrer de kirker, trosbaserte aktører og diakonale organisasjoner til å finne sakssvarende midler og metoder til å handle innenfor dette rammeverket.

Ulike fellesskap av mennesker med religiøs tro kan ha en nøkkelrolle i arbeidet for å få til samfunnsendringer, slik det har skjedd gjennom hele kirkens historie (som da kristne inntok en ledende rolle i kampen for å forby slaveri på 1800-tallet). Troen har alltid motivert kristne til å utøve diakonal omsorg; fortsatt motiverer troen milliarder mennesker rundt omkring i hele verden til å arbeide for rettferdighet og fred Ifølge David Nabarro som i 2016 tjenestegjorde som FNs spesialrådgiver for bærekraftig utvikling, er dette noe av det trosfellesskap kan bidra med når det gjelder den nye agendaen:

- De fremmer inkludering, ikke ekskludering, av ulike grupper som kan engasjeres til innsats.
- De bidrar med fredelige kanaler for å løse konflikter, noe som reduserer risikoen for voldsbruk når det oppstår lokale motsetninger
- De vektlegger menneskerettigheter, særlig for de mest sårbare, og sikrer at alle blir regnet med.
- De minner politiske ledere om forpliktelsen til å gjøre alle mennesker i stand til å ivareta

rettighetene sine.

- De kan medvirke til å sikre at investeringer blir gjort lokalt i samhandling med dem som bor der, og med bruk av egne ressurser.
- De kan mobilisere mennesker over alt, og særlig unge mennesker, på en måte som gjør det mulig å bruke elementer av 2030-agendaen innenfor deres eget engasjement for en bedre verden.
- De kan dele praktisk kunnskap med andre som det er vanskelig å nå fram til.

Vurdert ut fra den økumeniske diakonis synspunkt representerer bærekraftsmålene en ny og viktig handlingsplattform. Som agenda fortjener de derfor all mulig støtte, både politisk og praktisk. Dette er en global agenda som gjelder alle land i verden, og den er integrert, udelelig og basert på felles prinsipper. De ble fastsatt med et klart mål om å engasjere sivilsamfunn og frivillige organisasjoner – inklusive trosfellesskap – og om å fremme aktivt medborgerskap.

ACT-alliansen har – sammen med andre økumeniske og trosbaserte fellesskap – bidratt til samtalen om bærekraftig utvikling og deltatt aktivt i prosessen for å formulere bærekraftsmålene. Den har sluttet seg til initiativ for å påvirke politiske myndigheter til å ta opp temaer som sosiale og økonomiske ulikheter, godt styresett, klimaendringer, konfliktbehandling og utsatte gruppers situasjon. Offentlig påvirkningsarbeid, massemobilisering og kommunikasjon er nøkkelelementer i enhver strategi for å iverksette 2030-agendaen og dens bærekraftsmål. Trosfellesskap kan bidra til å utarbeide lokale utviklingsmål og myndiggjøre folk til direkte og kontinuerlig medvirkning der de bor.

Som et ledd i støtten til denne diskursen dannet medlemmer av ACT-alliansen i 2015 et aktørnettverk innenfor religion og utvikling (*Community of Practice on Religion and Development*). Både KV og ACT har vært involvert i noen av de viktigste trosbaserte partner-initiativene knyttet til bærekraftsmålene, inkludert det såkalte moralske imperativet for å utrydde fattigdom (*Moral Imperative to End Poverty – MI*) som Verdensbanken har tatt initiativ til, og *International Partnership on Religion and Development* som er en møteplass for FN-organisasjoner, bilaterale givere og trosbaserte aktører.

Det er nå en viktig oppgave å utruste kirker og diakonale aktører på nasjonalt og lokalt nivå til å engasjere seg i prosessen med bærekraftsmålene. Alle de prioriterte målsettingene for ACT-alliansen kan gjenfinnes innenfor de 17 bærekraftsmålene. Det gjelder også enkeltstående mål om likestilling, øko-

nomisk ulikhet, klimaendringer, fredsarbeid, ansvarlig styre og rettssikkerhet, så vel som delmål innenfor områder som risikoreduksjon i katastrofer, sosial sikkerhet og anti-korrupsjon. De nasjonale ACT-forumene skal nå lære å bruke indikatorene for bærekraftsmålene i arbeidet sitt og søke muligheter for en bedre koordinering med sivilsamfunn og offentlige myndigheter. Det vil også være behov for se på teologiske læreplaner for å inkludere en bedre forståelse av kirkens diakonale oppdrag i studietilbudene, og hva dette betyr med sikte på den sosialpolitiske konteksten i dagens verden.

5.4 Migranter og flyktninger

Så lenge menneskeheten har eksistert, har folk vært på vandring fra et sted til et annet. I et historisk perspektiv er migrasjon normalt. ACT-alliansens dokument *The Changing Development Paradigm* fastslår:

Menneskelig mobilitet er et særtrekk ved globaliseringen. Bortimot én milliard mennesker i dagens verden er på flyttefot – enten innenfor eller ved å krysse nasjonale grenser. Dette fordi de søker arbeid, rømmer fra fattigdom og konflikter, ønsker bedre helsetilbud og utdanning for barna sine eller har mistet livsgrunnlaget som følge av miljøproblemer, klimaendringer og økonomiske krisetider.

Dokumentet slår fast at migrasjon er et globalt fenomen, og kan bidra til en bærekraftig utvikling. For mange millioner mennesker handler dette imidlertid om en brutal virkelighet der de flykter flukt fra fattigdom og voldsbruk, for deretter å bli møtt av nye situasjoner med usikkerhet, fiendtlighet og diskriminering. Det er særlig foruroligende at antall flyktninger har økt dramatisk de siste årene, og at de opplever mindre beskyttelse når de kommer fram til land hvor de hadde håpet å være trygge. Det er ikke bare voldelige konflikter som driver mennesker til å forlate hjemmene sine, men klimaendringer og miljøkriser tvinger millioner over hele verden til oppbrudd. Ifølge anslag fra FNs høykommissjonær for flyktninger har gjennomsnittlig 26,4 millioner mennesker hvert år siden 2008 blitt fordrevet fra hjemmene sine som følge av naturkatastrofer. Det tilsvarer én person fordrevet hvert sekund. Dersom det ikke settes inn verdensvide tiltak for å redusere effekten av endringene i miljø og klima sammen med forebyggende, forberedende og risiko-reduserende tiltak, forventes denne trenden å øke. Vi må huske at migrasjon også har negative konsekvenser for landene som ser at mange av deres dyktigste borgere flytter ut. Hjerneflukt innebærer at rike land mottar kompetente arbeidere som fattige land har tatt kostnaden ved å utdanne.

Som det er dokumentert i kapittel 2, har økumenisk diakoni en lang tradisjon for å være engasjert i flyktningarbeid, og dette arbeidet fortsetter å være en stor utfordring mange steder i verden. Mange lokalmenigheter er aktivt involvert i dette. De tar imot flyktninger i hjemmene sine og der hvor de samles til gudstjeneste, og de organiserer frivillige til organiserte tiltak samt bistår med penger.

ACT-alliansen har etablert en *Community of Practice-gruppe* (CoP) omkring migrasjon og utvikling. Hensikten med den er å dele erfaringer og utarbeide virkemidler for å forsvare migranternes rettigheter. Gruppen arbeider med tema som migranternes juridiske rettigheter, situasjonen for statsløse, migranternes levebrød, følgene av klimaendringene og ofre for menneskehandel. Den har også som mål å styrke og synliggjøre det økumeniske arbeidet knyttet til migrasjon og utvikling.

KV har et kontinuerlig arbeid gående for å forsvare rettighetene til migranter og flyktninger, og hevder at menneskehandel og smugling av migranter utgjør en moderne form for slaveri. I september 2016 organiserte KV et møte i tilknytning til FNs generalforsamling med temaet: «Synliggjøring for å bekjempe menneskehandel og tvungen migrasjon». De pekte her på det faktum at i løpet av 2015 var mer enn 65 millioner mennesker blitt tvunget på flukt fordi de fryktet for livene sine. Med henvisning til den avvisningen og utestengelsen som mange av disse møter, oppfordret KV innstendig stater «til å avstå fra tiltak som undergraver og ikke respekterer de forpliktelsene som er fastsatt i internasjonale konvensjoner om flyktninger og menneskerettigheter», og tok til orde for «mye større og mer effektiv internasjonal solidaritet gjennom felles innsats i møte med denne globale krisen».

Bærekraftsmålene behandler ikke direkte temaet migrasjon og de sosiale utfordringene det representerer, selv om det finnes flere indirekte tilknytningspunkter. De tar heller ikke opp situasjonen for flyktningene og fraværet av internasjonale mekanismer for å håndtere denne krisen. Denne tausheten kan tolkes som en nedgradering av det internasjonale ansvaret for å hjelpe flyktninger, og av nasjonale myndigheters forpliktelse til å sørge for sikkerheten til mennesker som søker tilflukt og en ny framtid i deres land.

I en tid da de grunnleggende rettighetene til flyktninger og migranter er truet, må kirker og diakonale aktører – som en del av deres kall til å forsvare menneskets verdighet – engasjere seg offentlig gjennom handling og beslutningspåvirkning. I praksis betyr dette tiltak for å ønske folk velkommen og gå sammen med dem, og å dele, verdsette og feire det

mangfold av ressurser som flyktninger og migranter bringer med seg. Det er å stadfeste «retten til håp» – som KVs generalsekretær Olav Fykse Tveit ved ulike anledninger har talt om – som en integrert del av menneskerettighetene, og på samme tid en bekrefteelse av fredens og rettferdighetens pilegrimsvandring som kirkene er kalt til.

5.5 Økonomisk rettferdighet

Økonomi kan defineres som «prosessen eller systemet som gjør at varer og tjenester produseres, selges og kjøpes i et land eller en region». Dagens globaliserte økonomi har utviklet systemer som lar store rikdommer samles i hendene til en liten elite. I Oxfams årlige rapport om fattigdom fra 2016 kom det fram at 62 rike enkeltpersoner eide like mye som den fattigste halvdelen av verdens befolkning. Ett år senere kunne Oxfam oppgi at antall rike enkeltpersoner som eide like mye som den fattigste halvdelen av verdens befolkning, var sunket til å være åtte – alle menn. Rapporten har som tittel *En økonomi for de 99 prosentene*, og dokumenterer at veksten innenfor det nåværende økonomiske systemet tjener interessene til de rikeste, mens resten av befolkningen – og særlig de aller fattigste – lider under det. I konklusjonen heter det: «Selve utformingen av økonomiene våre og prinsippene som økonomene legger til grunn, har brakt oss til dette ekstreme, uholdbare og urettferdige punktet». Denne trenden i retning av økte forskjeller mellom de rikeste og de fattigste ser man ikke bare globalt, og men også innad i de fleste land.

Dagens globaliserte og finansstyrte økonomi fremmer en urettferdig fordeling av rikdom, varer og tjenester. Dens institusjoner og politikk gjenspeiler maktstrukturer som beskytter de rike, og som ofrer de fattige i strevet etter mer fortjeneste. Blant følgene av økte ulikheter er arbeidsløshet, lavt lønnsnivå, utrygge arbeidsplasser, skatteunndragelse, korrupsjon, maktmisbruk, oppløsning av sosial samhörighet, voldsbruk, kriminalitet og voksende usikkerhet.

Selv om årsakene som ligger til grunn for økende ulikheter, er sammensatte, er økonomisk rettferdighet et viktig svar på mange av dem. Den fastholder at sosial rettferdighet og transformativ utvikling bare er mulig dersom politiske beslutningstakere går inn for å reformere og omforme det økonomiske systemet slik at det sikrer en mer rettferdig fordeling av ressursene, inklusive av pengeflyten, og – ikke minst – av maktstrukturene.

Denne forståelsen kommer tydelig til uttrykk i Accra-bekjennelsen som ble vedtatt på det 24. generalkonsilet til Verdensalliansen av reformerte

kirker (WARC) i Accra, Ghana i 2004. Her heter det (avsnitt 19-20):

Derfor forkaster vi den nåværende økonomiske verdensorden, satt av den nyliberale kapitalismen og tilsvarende økonomiske systemer, inklusive absolutte planøkonomier, som setter seg opp mot Guds pakt ved å stenge de fattige, de sårbare og hele skaperverket ute fra livets fylde. Vi forkaster ethvert krav om økonomisk, politisk og militært imperium som undergraver Guds herredømme over livet, og handler imot Guds rettferdige styre.

Vi tror at Gud har opprettet en pakt med hele skaperverket (1 Mos 9,8-12). Gud har kalt oss til liv i et verdensvidt fellesskap med en visjon om rettferdighet og fred. Pakten er en nådens gave som ikke er til salgs på markedet (Jes 55,1). Det er en nådens økonomi for hele verdens husholdning. Jesus viser at dette er en inkluderende pakt hvor fattige og marginaliserte er de fremste i fellesskapet, og han kaller oss til å reise retten til «disse minste» (Matt 25,40) i hjertet av fellesskapets liv. Hele skaperverket er velsignet og inkludert i denne pakten (Hos 2,18ff).

Den økumeniske bevegelse har forpliktet seg til å arbeide for økonomisk rettferdighet. På 1990-tallet hadde KV en gruppe (*Advisory Group in Economic Matters* – AGEM) som arbeidet med temaet kristendom og verdensøkonomi. Den ble senere fulgt opp av *Alternative Globalisation Addressing People and Earth*, også kalt AGAPE-prosessen. Dette var en global studieprosess som varte i sju år med bidrag fra alle deler av verden, og som involverte en rekke kristne kirkefellesskap (*Christian World Communities*), og som ledet fram mot KVs generalforsamling i Porto Alegre, Brasil, i 2006. Anliggendet om å holde sammen tema om økonomi og økologi ble videreført av en annen KV-prosess, kalt *Poverty, Wealth and Earth*. I 2012 inviterte KV sammen med økumeniske partnere til en global konferanse i São Paulo, Brasil. Den samlet økonomer, kirkeledere, aktivister, politikere og teologer som sammen utformet en handlingsplan i retning av mer rettferdige, humane og bærekraftige finansielle og økonomiske strukturer. Møtet konkluderte med en oppfordring til en «internasjonal finansiell endring i retning av en livets økonomi». Det foreslo en finansiell og økonomisk konstruksjon som

- er grunnlagt på prinsippene for rettferdighet – både økonomisk, sosialt og med henblikk på klimaet

- tjener den reelle økonomien
- tar ansvar for sosiale og miljømessige oppgaver
- setter klare grenser for grådighet og i stedet søker å fremme det felles gode

Siden da er det blitt etablert et panel, *Global Ecumenical Panel*, for å videreføre vedtakene fra São Paulo-møtet. I 2014 la det fram en rapport med tittelen *Economy of Life for All Now: An Ecumenical Action Plan for a New International Financial and Economic Architecture* («*Economy of Life*»), og inviterte økumeniske partnere til å engasjere seg i arbeidet for å sette den ut i livet.

Livets økonomi (*Economy of Life*) utfordrer diakonale aktører til å styrke arbeidet med økonomisk rettferdighet. Følgende uttalelse fra ACT-alliansen er et godt eksempel på hvordan medlemmene ser på fattigdom og årsakene til at folk er fattige:

Å utrydde fattigdom handler ikke bare om å ta opp symptomer, som for eksempel at mennesker mangler arbeid eller eiendeler. Det handler også om å ta på alvor de systemiske og strukturelle faktorene som hører med dersom fattigdom skal bekjempes. Dette er faktorer som frarøver kvinner og menn deres verdighet, rettigheter og muligheter. En politikk som vil utrydde fattigdom, må også ha fokus på prosesser som bidrar til sosial ekskludering og utbytting, diskriminering når det gjelder adgangen til produktive ressurser, og utestenging fra beslutningsorganer som fratar kvinner og menn retten til fullt ut å gjøre bruk av rettighetene sine. Men skal fattigdom overvinnes, må det i tillegg være større muligheter for ærlig og rettferdig betalt arbeid for alle i dynamiske og bærekraftige økonomier.

Rettighetsbasert diakoni vil derfor søke etterhandlingsalternativer for å fremme økonomisk rettferdighet. Ett mål er å myndiggjøre rettighetshavere til å engasjere seg som aktive borgere i kravet om økonomiske og sosiale rettigheter. Bærekraftsmålene gir relevante referansepunkter i dette engasjementet, særlig når det gjelder offentlig debatt og beslutningspåvirkning.

Flere av bærekraftsmålene bekrefter økonomisk rettferdighet som en betingelse for å oppnå målene.

Mål 1: *Utrydde alle former for fattigdom i hele verden*, peker på viktigheten av sosial beskyttelse for fattige og sårbare mennesker, av økt adgang til basistjenester og av å bistå mennesker som er påført skade gjennom klimarelaterte ekstremsituasjoner og økonomiske, sosiale og miljømessige kriser og katastrofer.

Mål 8: *Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle*, oppfordrer regjeringene til å «treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid forbyes og vskaffes ...».

Mål 10: *Redusere ulikhet i og mellom land*, tar til orde for å redusere inntektsulikhetene innad i et land. Det tar også opp ulikheter landene imellom og argumenterer for å bygge ansvarlige og inkluderende institusjoner med sikte på en bærekraftig utvikling.

Økonomi er viktig for menneskers liv og trivsel. Ansvar for denne kan ikke overlates til økonomene alene. Politikerne må også ta sin del av ansvaret. Det samme må troende mennesker, kirker og diakonale aktører.

Fra et trosperspektiv er økonomi et virkemiddel for å sikre et fullverdigh liv, slik Gud vil det i sin omsorg for hele skaperverket. Økonomi kan aldri bli et mål i seg selv. Den kan ikke framstilles som en autonom virkelighet, fri til å sette sine egne normer og mål. Livets økonomi forkaster den absolutte troen på markedet og anser dens mekanismer som vranglære, og fordømmer troen på Mammon som avgudsdyrkelse. Troen bekjenner at jorden og det som fyller den, hører Herren til (Sal 24,1), og at det er nok for alle våre behov dersom vi deler ressursene Gud har gitt oss, rett.

5.6 Klimarettferdighet

Kirkenes verdensråd (KV) har sammen med medlemskirker og økumeniske partnere i lang tid hatt omsorg for skaperverket og utviklingen av bærekraftige samfunn på agendaen sin. På 1970-tallet begynte KV å legge vekt på sammenhengen mellom rettferdighet, fred og økologisk bærekraft. På generalforsamlingen i Vancouver i 1983 oppfordret KV medlemskirkene til å forplikte seg på et offentlig engasjement omkring miljøspørsmål som del av den felles agendaen for å fremme rettferdighet, fred og bevaring av skaperverket, også kjent som *JPIC-prosessen (Justice, Peace and the Integrity of Creation)*. I 1988 lanserte KV et klima-program for å fremme endring av sosialøkonomiske strukturer og personlig livsstil som bidrar til global oppvarming. På 1990-tallet ble det satt i gang en studieprosess omkring «livets teologi», hvor lokale kirker og grupperinger ble invitert til en refleksjon om hva dette innebærer i deres kontekst med sikte på å styrke engasjementet omkring temaene rettferdighet, fred og skaperverk. Blant KVs medlemmer er det en økende erkjennelse av det vi

kan kalle «økologisk diakoni», og hvor vern om skaperverket og alt som er i det, er i ferd med å bli et sentralt uttrykk for kirkenes vitnesbyrd og tjeneste i verden. Dette utvidede konseptet for økologisk diakoni gjør at alle kristne kirker bør følge med på FNs arbeid for å utvikle et nytt system for global rettsspraksis (Earth Jurisprudence – FNs globale dialogprosess om harmoni med naturen fra 2016) og mekanismer for å beskytte og definere naturens rettigheter overfor menneskelig sivilisasjon.⁶

Adgang til rent drikkevann er et tema som i særlig grad har engasjert den økumeniske bevegelse og dens diakonale arbeid. Når en vet at en av fire drikker forurenset vann – og at hvert tredje menneske i verden ikke har adgang til sanitære fasiliteter – blir retten til rent vann en viktig side ved spørsmålet om klimarettferdighet, noe som berører økonomiske og helserelaterte ulikheter. Alle indikasjoner viser at klimaendringer vil gjøre situasjonen enda vanskeligere for stadig flere mennesker i årene som kommer, og at to tredjedeler av verdens befolkning vil være berørt av vannmangel i 2025. Kampen for å sikre adgang til rent vann samt andre vanskeligheter som har blitt intensivert som følge av klimaendringer, vil ventelig føre til en økning av voldelige konflikter omkring i verden. Derfor er det mange grunner for kirkene til å engasjere seg i diakonalt arbeid som har vern om skaperverket som hovedsak. Dette er også en del av og kommer innpå andre anliggender.

Moral-imperativet (MI – se under 5.3) har valgt vann- og landrettigheter som satsingsområder i sitt trosbaserte engasjement for bærekraftsmålene. KV, LVF og ACT-alliansen har gjennom sine medlemmer og samarbeidende organisasjoner allerede et sterkt engasjement på dette området, enten gjennom humanitært hjelpearbeid eller gjennom offentlig påvirkningsarbeid omkring retten til vann og hygiene.

Det økumeniske engasjementet for klimarettferdighet har alltid knyttet an til den offentlige agendaen om miljø og utvikling, særlig etter konferansen som FN organiserte i Rio de Janeiro i 1992, også kalt Earth Summit. Den økumeniske bevegelse har deltatt aktivt på COP-møtene (COP = *The Conference of the Parties*) som UNFCCC (*UN Framework Convention on Climate Change*) har organisert siden 1995, og vært en forkjemper for at det må iverksettes tiltak som sikrer det økologiske mangfoldet i biosfæren, og at rettighetene til de fattigste og mest sårbare må prioriteres i tider med klimaendringer.

I forbindelse med COP 17-møtet i Durban, Sør-Afrika, i 2011 arrangerte KV sammen med andre trosbaserte grupper en stormønstring som samlet mange tusen mennesker på tvers av religiøse grenser

under temaet: «Vi tror! Gjør noe for klimarettferdighet nå!» Ved denne anledning overleverte erkebiskop Desmond Tutu et bønneskriv til COP-ledelsen med 200.000 kampanjeunderskrifter.

Uttrykket «klimarettferdighet» begynte å feste seg i år 2000, og dette året ble det arrangert et alternativt toppmøte parallelt med COP 6-møtet i Haag, Nederland. Her ble det tatt til orde for at problemene som klimaendringene har ført til, må ha løsninger som fremmer menneskerettigheter, likeverd, arbeiderrettigheter og miljørettferdighet. Klimarettferdighet innebærer derfor at global oppvarming og klimaendringer anerkjennes som etiske og politiske tema, med den forståelse at de som har bidratt minst til den denne utviklingen, er de som rammes hardest av konsekvensene.

Den økumeniske bevegelse har sluttet seg til denne forståelsen av klimarettferdighet, og har søkt å grunngi den teologisk. Bibelens Gud er en rettferdig Gud som beskytter, elsker og bryr seg om de mest sårbare av sine skapninger. Bibelen lærer at skaperverket er en helhet, og at menneskene er kalt til å ta vare på Edens hage (1 Mos 2,15).

Derfor er klimarettferdighet blitt et hovedanliggende for økumenisk diakoni som uttrykk for kirkers og kristnes kall til å tale og handle når skaperverket er truet. På den måten bekreftes forpliktelsen til liv, rettferdighet og kjærlighet. Dette engasjementet ble særlig synlig under COP 21-møtet i Paris i 2015, og det kan ha bidratt til det positive resultatet på møtet. I forkant hadde over 150 religiøse ledere skrevet under på en erklæring som oppfordret møtedeltakerne til å gjøre modige beslutninger og utøve «sant og visjonært lederskap», idet de gjentok det som tidligere var uttalt på toppmøtet for religiøse ledere i New York:

Som representanter for ulike trosretninger og religiøse tradisjoner står vi sammen for å gi uttrykk for en dyp bekymring for de konsekvensene klimaendringene har for jorden og dens innbyggere, og for alt det som er overlatt til vår felles varetækt, slik det er åpenbart i våre ulike trostradisjoner. Klimaendringene truer virkelig livet, den dyrebare gaven vi har mottatt, og som vi må vise omsorg for.

Mens Paris-møtet pågikk, var «klimapilegrimer» og kirkeledere sterkt engasjert på flere arenaer for å påvirke resultatet. KVs generalsekretær Olav Fykse Tveit fikk anledning til å tale til konferansens lederskap og oppfordret dem til å «tjene verden ved å vise fram det beste av menneskelig kreativitet og kompetanse». Han konkluderte med å si: «Vi tror at dere må, dere kan, og dere vil. Vi har håp. Vi har grunn til

å håpe. Vi har rett til å håpe.»

ACT-alliansen er sterkt involvert i offentlig påvirkningsarbeid omkring klimaendringene. Den har fulgt dette tett og deltatt aktivt på COP-møtene og gjennomført flere tiltak for å bygge medlemmenes kompetanse på dette området. Sammen med medlemmene har den også igangsatt kampanjen Act Now for Climate Justice for å bidra til en positiv og bærekraftig endring for fattige og marginaliserte folkegrupper. Den har organisert opplæring om internasjonal klimapolitikk for medlemmene med det mål å støtte dem gjennom praktisk og teknisk kunnskap.

Et annet viktig område hvor ACT-alliansen og dens medlemmer har vært aktive, gjelder styrking av beredskapen for å redusere følgene av naturkatastrofer og klimaendringer. Dette er et integrert ledd i innsatsen for å bygge motstandsdyktige samfunn og å fremme bærekraftige løsninger i retning av en bedre utvikling som kan gjøre slutt på fattigdommen.

Mål 13: *Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem*, bruker ikke begrepet «klimarettferdighet», men som agenda gjenpeiles den likevel, for eksempel i disse delmålene:

- Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land.
- Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.
- Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt å styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette

Økumenisk diakoni har en viktig rolle i forhold til denne agendaen, både som pådriver og som aktør. Egenarten som tros- og rettighetsbasert aktør gir den en privilegert posisjon når det gjelder å mobilisere kirker og mennesker med tro til engasjement for klimarettferdighet.

5.7 Kjønn rettferdighet

Ethvert menneske har rett til å leve i verdighet og frihet, og til å være subjekt i eget liv. Økumenisk diakoni bekrefter den grunnleggende betydningen kjønnsrettferdighet har, og anerkjenner den som absolutt nødvendig i alt arbeid for utvikling og fattigdomsreduksjon, og dermed som en integrert del av all innsats for rettferd og fred. Å arbeide for kjønnsrettferdighet forutsetter kritisk analyse av sosiale, kulturelle og religiøse maktstrukturer, slik at kvinner og menn kan dele makt og ansvar likt, både

⁶ Se: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/266.

hjemme, på arbeidsplassene og i samfunnet for øvrig.

Fortsatt blir kvinner nektet økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Flere kvinner enn menn lider av sult, og de opplever oftere utbytting, diskriminering og voldsbruk. Kvinner fortsetter å være underrepresentert i beslutningsprosesser, både lokalt og i institusjoner som hevder at de er demokratiske. I situasjoner preget av konflikt og sosial utrygghet er det kvinnene som lider mest.

Mål 5: *Oppnå likestilling og styrke jenter og kvinners stilling*, refererer eksplisitt til kjønnsrettferdighet. Dette er noen av delmålene:

- Gjøre slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden.
- Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning.
- Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.
- Erkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdningsarbeid gjennom ytelse av offentlige tjenester (...).
- Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer i beslutningsprosessene i det politiske, økonomiske og offentlige liv.
- Sikre allmenn tilgang til seksuell og reproduktiv helse samt reproduktive rettigheter (...).
- Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser (...)

Å sikre kvinner rettigheter innenfor lovverket er et første skritt i arbeidet mot kvinnekjønnsdiskriminering. Vold mot kvinner og jenter er overgrep mot deres menneskerettigheter og hindrer utvikling. Undersøkelser viser at 21 % av alle jenter og kvinner i alderen 15 til 49 år har vært utsatt for fysisk og/eller sex-relatert vold utøvd av partneren i løpet av det siste året. Menneskesmugling rammer hovedsakelig kvinner og jenter som utgjør 70 % av alle tilfeller registrert rundt omkring i verden.

Barne- og tvangsekteskap forekommer mest i Sør-Asia og i Afrika sør for Sahara. Her har henholdsvis 44 og 37 % av kvinnene blitt gift før fylte 18 år. Den skadelige praksisen med å omskjære kvinner er en annen form for brudd på menneskerettigheter som rammer jenter og kvinner i hele verden. Heldigvis viser tall at omfanget av omskjæring av kvinner har gått ned de siste tiårene.

Seksuelle overgrep i kirken er en svært alvorlig sak. Det er en synd, et misbruk av religiøs makt og et svik mot hellig tillit. Skadevirkningene er store, særlig når barn er involvert som ofre. Seksuell trakassering er en videre form for overgrep. Det omfatter uønskede seksuelle kommentarer, tilnærming eller krav – enten verbalt eller fysisk – og som mottakeren oppfatter som nedsettende, ubehagelige eller truende. Mange kirker har nå åpent tatt tak i dette problemet og har vedtatt regelverk som skal gjøre slutt på og hindre overgrep, og forsvare verdigheten og rettighetene til ofrene. Dette er fortsatt en viktig diakonal oppgave som krever endring av dyptgripende patriarkalske tradisjoner og måten de er formidlet og praktisert på, og er en viktig handlingsarena for internasjonal diakoni. I 2006 publiserte KV dokumentet *When Christian Solidarity is Broken* som tar opp praksisrettet pastoral opplæring i forhold til seksuelltrakassering. LVF innførte i 2010 etiske retningslinjer (*Code of Conduct*) vedrørende seksuell trakassering og overgrep for alle som deltar på møter i regi av organisasjonen.

KV har en lang tradisjon og et sterkt engasjement for kjønnsrettferdighet og har vært en tydelig røst for like rettigheter for kvinner og menn, både i kirke og samfunn. Allerede i 1953 ble programmet *Women in Church and Society* startet, preget av de vonde erfaringene fra andre verdenskrig og av overbevisningen om at det bare er mulig å bygge et menneskeverdig liv dersom kvinner aktivt tar del i alle kirkelige initiativ som søker å fremme rettferdighet og fred i samfunnet. Det kom til å ha en ledende rolle i organiseringen av KVs tiår i solidaritet med kvinner (*Ecumenical Decade of Churches in Solidarity with Women*) 1988-1998, og ved å fokusere på vold mot kvinner som et sentralt tema i KVs tiår mot vold (*Decade for Overcoming Violence*) 2000-2010. Programmet har etablert samarbeid med kirker, kvinnettverk og sivilsamfunnet med sikte på å øke bevisstheten og tilby lokal opplæring om kjønnsanalyse, kjønnsbasert vold, kvinneverettigheter og hiv-kompetanse i helsearbeid og sjelesorg.

Dette engasjementet omfatter også offentlig påvirkningsarbeid. I 2014 etablerte KV en rådgivningsgruppe om kjønn og seksualitet (*Human Sexuality Reference Group*) med representanter fra medlemskirkene. Formålet var å utvikle prosedyrer og retningslinjer som kan hjelpe KV i arbeidet med å implementere kjønnsrettferdighet i institusjoner, forsamlinger og samfunn – en målsetting i hjertet av visjonen om en «kjønnsrettferdighetens pilegrimsvandring».

På samme måte har også LVF lenge vært opptatt av kjønnsrettferdighet. Organisasjonen opprettet en kvinneskole i 1970, senere omgjort til programmet *Women in Church and Society* – WICAS). De to hovedpilarene i arbeidet har vært myndiggjøring av kvinner og kvinners rettigheter, med stor vekt på kvinners lederskap. I 1984 vedtok LVF prinsippet om at minst 40 % av delegatene til generalforsamlingene skal være kvinner. Dette standpunktet ble styrket i 2010 da LVFs 11. generalforsamling vedtok et dokument med prinsipper om inkludering og kjønnspolitikk. I 2013 lanserte LVF dokumentet *Gender Justice Policy* med den hensikt å oppfordre medlemskirkene til å ta konkrete skritt i arbeidet for kjønnsrettferdighet.

Styret i ACT-alliansen vedtok i juni 2010 *Humanitarian Protection Policy*. Mange av prinsippene i dette dokumentet handler om kjønnsrettferdighet. Det forplikter ACT-medlemmene til å «gi prioritet til sikkerheten, verdigheten og myndiggjøringen av kvinner, jenter, gutter og menn, til enhver tid og uten diskriminering» (1. prinsipp), og til å «la det være en hjertesak å gjøre spørsmål om kjønn og beskyttelse til en fast komponent i alle humanitære hjelpeprogrammer» (2. prinsipp). Humanitært arbeid må omfatte tiltak for å beskytte mot overgrep, det krever kjønnsanalyse og et vedvarende kjønnsperspektiv. Policy-dokumentet oppfordrer medlemmene sterkt til å «garantere for at mekanismer er på plass som hindrer og følger opp tilfeller av seksuell utnyttning og misbruk og andre former for kjønnsbasert vold» (5. prinsipp). Dette innebærer å være proaktiv når det forekommer brudd på menneskerettighetene, og at medlemsorganisasjonene etablerer trygge referanse- og rapporteringsprosesser til kompetente organisasjoner dersom de ikke selv har nødvendig innsikt, erfaring og ressurser på dette området.

Som en oppfølging laget ACT-alliansen i 2015 en håndbok om kjønnsinkluderende rettigheter (*Gender inclusive rights based manual*). Den skal gjøre det enklere å holde sammen en rettighetsbasert og en likestillingsorientert målsetting i utviklingsprogrammene. Den tilbyr opplæringsmateriale som drøfter nøkkeltema, introduserer praktiske analyseredskaper og legger til rette for refleksjon omkring strategier for å integrere likestilling, menneskerettigheter og standarder i arbeidet.

Som respons på en anbefaling fra den 10. generalforsamlingen (i 2013) har KV oppnevnt en referansegruppe for menneskelig seksualitet (Reference Group for Human Sexuality). Foreliggende dokument om økumenisk diakoni er blitt til uten forbindelse til referansegruppens arbeid og

ønsker derfor ikke å foregripe dens detaljerte utredning om menneskelig seksualitet.

Kristne slutter opp om den grunnleggende overbevisningen at hvert menneske er skapt i Guds bilde. I et trosperspektiv er derfor arbeid for kjønnsrettferdighet med på å bekrefte verdigheten og evnene Skaperen har nedfelt i hvert eneste menneske.

5.8 Helserettferdighet

I kapittel 2 fastslås det at helse og helbredelse alltid har vært viktige deler av kirkens omsorgstjeneste og oppdrag i verden. I mange land har kirke og misjon gjennom diakonale tjenester vært pionerer i etableringen av et moderne helsevesen. Også den økumeniske bevegelse har vært engasjert i helsearbeid. Dens helsekommisjon (*Christian Medical Commission* – CMC) spilte da også en viktig rolle da Verdens Helseorganisasjon (WHO) formulerte universelle prinsipper for primær helse og etablerte den velkjente definisjonen på helse på Alma Ata-konferansen i 1978. Den sier:

Helse som er tilstanden av fullkommen fysisk, psykisk og sosial velvære og ikke bare fravær av sykdom eller svakhet, er en grunnleggende menneskerett. Oppnåelsen av høyest mulig grad av helse er det viktigste verdensvide sosiale målet, og det krever innsats fra mange andre sosiale og økonomiske sektorer i tillegg til helsesektoren for at det skal oppnås.

CMC hadde argumentert for å inkludere en referanse til den åndelige dimensjonen ved velvære og formulerte senere en alternativ definisjon, ofte referert til som KVs helsedefinisjon:

Helse er en dynamisk tilstand av velvære som både gjelder enkeltmennesket og samfunnet; av fysisk, mental, åndelig, økonomisk, politisk og sosial velvære – i relasjon til den materielle omverdenen og til Gud.

Begge definisjonene betoner en helhetlig forståelse av helse, noe som svarer til menneskets flerdimensjonale natur. CMC-definisjonen legger vekt på at helse er noe dynamisk, en tilstand som fordrer omsorg og harmoniske relasjoner. Den peker også på relasjonen til Gud som en egen ressurs for velvære og håp. WHO-definisjonen understreker at helse er en grunnleggende menneskerett; politiske myndigheter har plikt til å sørge for at alle har adgang til relevante helsetjenester. Dette er ikke et spørsmål om veldedighet eller om å være i stand til å betale for tjenestene.

I dagens globaliserte verden er helserettferdighet blitt et brennende tema. Det har fått KV og andre økumeniske organer til å engasjere seg i den offentlige diskusjonen om globale helsespørsmål. Det har vært en viktig oppgave å bygge nettverk og påvirke den offentlige opinionen og beslutningstakere på vegne av kirkerelaterte nettverk. I tillegg er det viktig å forberede dem til å delta på offisielle WHO-møter og lignende arenaer med sikte på å styrke mulighetene for sivilsamfunnet til å påvirke den globale forvaltningen av helseressurser slik at den kommer alle til gode.

Et annet viktig tema har vært å bistå kirker og relaterte nettverk til å svare på pressende helseutfordringer. I noen land, for eksempel i Malawi, er kristne helsenettverk (*Christian Health Association*) blitt etablert slik at kirke-baserte helseforetak kan være mer rettet inn mot utvikling og bærekraft. Arbeid for å styrke bevissthet og kompetanse i møtet med hiv har vært en annen prioritert oppgave for den økumeniske bevegelse. Det har omfattet teologiske studier om hiv og tiltak for å samle, publisere og spre informasjon om kirkens arbeid og erfaringer. Økumenisk diakoni har utfordret kirkene til å inkludere personer som er bærere av hiv-viruset, og har oppfordret dem til å engasjere seg offentlig for å sikre disse adekvate helsetjenester. Det afrikanske nettverket av religiøse ledere som lever med eller er personlig berørt av hiv og aids (*The African Network of Religious Leaders living with or personally affected by HIV and AIDS* – ANERELA+), har myndiggjort mange til å bryte tausheten og offentlig talt til forsvar for menneskers verdighet. Det økumeniske hiv og aids- initiativet i Afrika (*The Ecumenical HIV and AIDS Initiative in Africa* – EHAIA) har hatt en avgjørende rolle i dette arbeidet. De seneste årene har erfaringene og den diakonale innsatsen i forhold til hiv og aids bidratt til en ny åpenhet for å samtale om stigma og seksualitet innenfor kirkens rom. Dette har dermed beredt grunnen for en ny kontekst som tvinger kirkene og diakonale aktører til å ta sensitive spørsmål knyttet til menneskers seksualitet på alvor.

Mental helse er et annet tema som utfordrer økumenisk diakoni. Minst 10 % av verdens befolkning – 20 % av disse er barn eller unge – lider av en eller annen form for mental forstyrrelse. Mange steder i verden har mennesker med psykiske lidelser ingen adgang til helsetjenester; og i tillegg blir de utsatt for fordømmelse og diskriminering, ofte på bakgrunn av religiøse forestillinger. Dette forplikter kirker og andre trossamfunn til desto mer å engasjere seg for å sikre denne gruppen pasienter adgang til

relevant medisinsk behandling og å sørge for rom som tilbyr omsorg og fellesskap.

Mentale forstyrrelser blir ekstra kritiske i områder hvor mennesker lider fordi de er ofre for konflikter og krigshandlinger. Det skaper et økende behov for tiltak med sikte på helbredelse og forsoning. Økumenisk diakoni utfordres til å engasjere seg i psyko-sosial behandling og i tiltak for å gjenreise til- lit og sosiale relasjoner på steder som har vært ram- met av konflikter. Den utfordres også til å støtte og utruste kirker og trosfellesskap til å være trygge steder hvor mennesker kan søke og få tilgivelse, og på den måten bidra til å fremme en kultur med helbredelse og forsoning.

Mål 3, *Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder*, sikter mot å videreføre de gode resulta- tene som ble oppnådd gjennom de tusenårsmålene som handlet om helse. Sluttrapporten viser at den globale barnedødeligheten – for barn under 5 år – er blitt mer enn halvert, fra 90 til 43 døde per tusen fødte barn fra 1990 til 2015. Antallet hiv-smittede har gått ned med omtrent 40 % mellom 2000 og 2013, fra anslagsvis 3,5 millioner til 2,1 millioner. Dette viser at endring er mulig, og at målsettingen om allmenn adgang til helsetjenester – ett av delmå- lene under Mål 3 – er realistisk. Det krever imidlertid oppfølging av politiske myndigheter og solidarisk handling fra det internasjonale samfunnet, og er en sak som kaller sivilsamfunnet og økumenisk diakoni til engasjement og beslutningspåvirkning.

Tusenårsmålene begrenset seg til noen få områder, mens andre i noen grad ble satt til side. De ble imple- mentert ovenfra og ned, uten alltid å inkludere folk lokalt i vesentlig grad. Innenfor helsesektoren ble for eksempel arbeidet med hiv og aids gitt enorme beløp på en måte som tiltrakk seg mange helsearbeidere fra andre sektorer – ofte fra kirkelige helseinstitusjoner – slik at disse heller ble svekket enn styrket. Noe av det en har lært fra denne perioden, er at bærekraftig utvikling forutsetter en mer systemisk og neden- fra-tilnærming. For kirkene er dette en unik mulighet til være medspillere når myndighetene skal imple- mentere bærekraftsmålene. Mens tusenårsmålene ble utviklet og gjennomført med minimal medvirkning fra kirkene, oppfatter myndighetene nå trosbaserte aktører som viktige partnere.

Mål 3 sikter mot å «sikre allmenn tilgang til tje- nester knyttet til seksuell og reproduktiv helse – her- under familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring – og sikre at reproduktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer». Økumenisk diakoni deler dette anliggendet og erkjenner at det finnes religiøse tradisjoner som

hindrer jenter og kvinner tilgang til sine rettigheter på dette området. Kirker og diakonale aktører er derfor engasjert i kampanjer for å få slutt på umenneskelige praksiser som omskjæring av kvinner (*female genital mutilation* – FGM), barne- og tvangsekteskap samt andre former for kjønnsbasert vold mot kvinner og jenter.

Helse handler om mer enn å stille diagnoser og sørge for medisinsk behandling. Helse er velvære og glede over livets gaver. Helserettferdighet omfatter derfor forsvar for personer og grupper som opplever diskriminering på grunn av deres fysiske eller men- tale helse. EHAIA har tatt opp situasjonen for unge som ble født hiv-positive, og som nå møter motstand når de ønsker å ha en kjæreste, gifte seg og få barn som er hiv-negative. EDAN-nettverket (*Ecumenical Dis- ability Advocates Network*) er et KV-program med et mandat til å kjempe for at personer med nedsatt funksjonsevne blir inkludert og får være aktive og likeverdige deltakere i åndelige, sosiale, økonomiske og organisasjonsmessige sammenhenger, både i kirke og i samfunn. I 2016 utarbeidet EDAN dokumentet *Gift of being: A Church of All and for All* som ble ved- tatt av KVs sentralkomite og sendt til medlemskir- kene med anbefaling om å studere det.

Disse eksemplene viser at helserettferdighet er et aktuelt tema, og at det viktig for økumenisk diakoni å være engasjert som tros- og rettighetsbasert aktør.

5.9. Oppsummering

I dette kapitlet har noen av elementene i det endrede landskapet som økumenisk diakoni opererer i, blitt presentert. Dette er komplekse tema, og mange flere fakta og perspektiver kunne være føyd til hvert av dem. Noen tema kunne være utdypet i denne framstillingen, for eksempel er situasjonen for urfolk og minoriteter, rasisme og bruk av hatefullt språk høyt oppe på agendaen til den økumeniske bevegelse og utfordrer økumenisk diakoni til engasjement. Det er her ikke plass til en fullgod framstilling av alle nyansene i det endrede landskapet for diakonal praksis. Derfor er det viktig å understreke at de fleste av disse temaene er vevd sammen. Klimaendringer rammer fattige mennesker først, og grupper som er marginaliserte, vil som oftest være de første som rammes av urett og voldsbruk.

Denne virkeligheten utfordrer diakonale aktører til kritisk å evaluere arbeidet de er engasjert i, samt målsettinger og metoder. Økumenisk diakoni må være godt informert om de mekanismene i dagensverden som marginaliserer mennesker ogforårsakernye former for fattigdom, og finne svar

og handlingsalternativ som fremmer rettferdig- het og menneskeverd.

Bærekraftsmålene representerer en unik mulighet for å hevde offentlig og politisk engasjement for rettferdige globale saker. Forpliktelsen til ikke å la noen falle utenfor (*leave no one behind*) er en overbe- visende visjon som svarer til det som kristne håper og ber om, og som de søker å virkeliggjøre gjennom dia- konal handling. I årene som kommer, vil det derfor være en sentral oppgave å være engasjert i aktiviteter til støtte for agendaen til bærekraftsmålene. Det inkluderer offentlig beslutningspåvirkning for å holde politiske myndigheter ansvarlige for forplik- telsene de har inngått, men også kompetansebygging slik at diakonale aktører kan øke sitt engasjement innenfor denne agendaen.

Mål 16: *Fred, rettferdighet og sterke institusjoner*, sikter mot å «fremme fredelige og inkluderende sam- funn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for til- gang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer». Det minner alle som er engasjert i arbeidet for å gjøre slutt på fattigdom, for å forsvare retvtighe- tene og menneskeverdet til migranter og flyktninger, for rettferdighet når det gjelder økonomi, klima, kjønn og helse – om den grunnleggende betydningen av rettferdig fred. Uten fred, stabilitet, respekt for menneskerettighetene, trygt handlingsrom for sivilt engasjement og ansvarlig politisk styre basert på rettsstatens prinsipper, er det liten grunn til å håpe på en bærekraftig utvikling.

Det påminner også økumenisk diakoni om kallet til å fremme forsoning og fred, og særlig i kontekster hvor «politisering» av religionen og «religionise- ring» av politikken nærer mistilliten blant folk og fører til åpne konflikter. Kirken og diakonale aktører må innta en aktiv rolle for å skape trygge rom for reli- gionssamtale og interreligiøse plattformer for å fremme sosial rettferdighet og utvikling.

Den voksende anerkjennelsen av religionens rolle i utviklingen representerer en ny mulighet for øku- menisk diakoni. 85 % av verdens befolkning tilhører et trosfellesskap. Troen betyr noe for folk og deres hverdagsliv. Den former motivasjon og engasjement når de kjemper for en bedre framtid. For diakonale aktører innebærer dette en unik mulighet til å bygge allianser med mennesker som tror – og med trosfel- lesskap – i anerkjennelse av deres håp og ressurser. I tillegg ligger det i dette en anerkjennelse av den egenart og særlige kompetanse de trosbaserte aktø- rene innehar, noe som gir ekstra styrke i arbeidet for å redde liv og kjempe for rettferdighet.

⁷Norsk utgave: Tilværelsens gave – *Kalt til å være kirke av alle og for alle*. Utgitt av Kirkerådet i samarbeid med Norges Kristne Råd i 2017.

Egenarten i diakonalt arbeid

Foto: Sean Hawkey/Life on Earth

6.1. Innledning

Dette kapitlet tar opp det som kjennetegner diakoni og diakonal praksis. På den ene side viser det til diakoniens særegne identitet – dens rotfeste i kirkens væren og misjon. På den annen side forutsetter det at denne identiteten kommer til uttrykk i måten diakonale aktører handler på, i utviklingen av arbeidsmetoder og utformingen av målsettinger. Til sammen gir dette uttrykk for utsagnet om at diakonien både er tros- og rettighetsbasert – som to sider av samme sak.

I kapittel 4 har vi presentert noen grunnelementer i diakoniens teologiske natur og hevdet at diakonien uttrykker forbindelsen mellom det kirkene er, og det de gjør. Her er fokuset et annet, nemlig hvordan den diakonale egenarten personifiserer seg i konkret handling. Kan folk gjenkjenne handlingene som diakonale?

Å klargjøre det særegne i diakonale handlinger innebærer ikke en påstand om å være bedre enn andre, eller at diakonale aktører er flinkere og mer til å stole på enn andre sosiale aktører. Det betyr ganske enkelt å erkjenne det som har motivert kristne til å ta initiativ og etablere institusjoner og organisasjoner, med spørsmål om hvordan deres tradisjoner og verdier, deres bånd av sosial tilhørighet og partnerskap, kan aktiveres og bli viktige ressurser i den daglige utførelsen av diakonale tjenester.

6.2. Målet for diakonal handling

Det umiddelbare målet for diakonale handlinger er å hjelpe mennesker i nød og å forsvare deres menneskerverd og rettigheter som medborgere – uavhengig av deres formelle status eller nasjonalitet – og å støtte prosesser som fremmer rettferdighet, fred og vern av skaperverket. Diakonien – enten den er utøvd av en lokal menighet, en diakonal institusjon eller internasjonale organisasjoner – har som mål å fremme det felles gode. Diakonale tiltak er rettet mot alle mennesker og ikke bare kristne. Å tjene menneskeheten og fremme liv er meningsfullt i seg selv. Det kan aldri reduseres til et middel for å oppnå andre mål, enten disse er ideologiske, sosialpolitiske eller religiøse.

Diakonien har ingen skjult agenda. Kristentroen bekrefter budet om å elske nesten betingelsesløst, slik lignelsen om den barmhjertige samaritan så overbevisende illustrerer det. Det var slik Jesus reagerte på menneskelig nød. Han stilte aldri krav om tilslutning til det han lærte, eller at dem han hjalp, skulle bli hans etterfølgere.

Denne grunnleggende forståelsen krever noen videre refleksjoner. Den første er knyttet til det faktum at all sosial handling – også utviklingsbistand og økumenisk diakoni – nødvendigvis gir uttrykk for livsanskuelser og verdisystemer. De påvirker formuleringen av målsettinger, motivasjon og grunngivning for at en handling gjennomføres. Ingen sosiale aktører er «nøytrale», men alltid drevet av idealer og anliggender som uttrykker ideologiske, religiøse eller sekulære overbevisninger. Det er ingen grunn til å beklage betydningen av visjoner og verdier – tvert imot er de fundamentale i dannelsen av aktivt medborgerskap og i byggingen av sivilsamfunnet. Derimot kan det være et spørsmål om hvilken rolle de har i maktrelasjoner, da historien har vist at ideer og oppfatningen kan føre til en praksis hvor mennesker blir midler i kampen for «høyere» mål.

Et særtrekk ved diakonale aktører er at de bruker både religiøse og sekulære begreper når de skal beskrive virksomheten sin og målene de har satt. Det er fordi diakonien i sin grunnstruktur er tverrfaglig: Den består av sosiale handlinger betinget av sosialpolitisk kunnskap og analyse, samtidig som den består av tros- og rettighetsbaserte handlinger. I sin praksis styres diakonien av normene og verdiene til dette grunnlaget. Diakonale aktører forventes å ha evnen til å gi uttrykk for denne egenarten på en måte som både gjør bruk av sekulær terminologi – slik det fordres av faglig fundert sosialt arbeid – og samtidig anvender et trosspråk i form av faglig fundert teologisk terminologi. Bare slik er det mulig å formidle diakoniens egenart riktig – både internt og eksternt – og i tillegg gjennomføre en bred og kritisk refleksjon om diakonal praksis.

Evnen til å holde sammen sin egenart som både tros- og rettighetsbasert aktør er avgjørende når en drøfter relasjonen mellom diakoni og

utviklingsarbeid. Kan det sies at utvikling er et mål for økumenisk diakoni? Begrepet «utvikling» er i seg selv verdiladet og noen kritikere oppfatter det som for økonomi-sentrert og preget av vestlig ideologi. Trosbaserte organisasjoner – med dem flertallet av ACT-alliansens medlemmer – har likevel valgt å bruke det, først og fremst fordi det brukes bredt, særlig i det offentlige rom. Andre – særlig radikale stemmer fra det globale sør – mener at termen «utvikling» ikke adresserer de urettferdige strukturene i verden, da mange av dem har røtter tilbake til kolonitiden. De foretrekker heller begrep som «frigjøring», og peker på behovet for en terminologi som får fram og bekrefter behovet for en radikal endring av dagens globale maktssystem.

ACT-alliansen har gitt uttrykk for reservasjon i bruken av begrepet «utvikling», og setter ofte adjektivet «forvandlende» (*transformational*) foran for å indikere at utvikling ikke kan begrenses til økonomiske forhold. Det omfatter politiske, sosiale og kulturelle komponenter, og hver av disse må telle med. I tillegg peker forvandlende på nødvendigheten av at alle partnere selvkritisk vurderer holdninger, livsstil og handlingsmønstre. I den forstand har forvandling en klar teologisk referanse med henvisning til oppfordringen om ikke å innrette seg «etter den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til glede for Gud, det fullkomne» (Rom 12,2).

Ett eneste begrep er ikke i stand til helt og fullt å gi uttrykk for målsettingen for diakonal handling, enten en taler om utvikling, forvandling, endring eller fornyelse. Alle peker på nødvendigheten av å respondere på aktuelle humanitære, sosiale, økonomiske og økologiske tema, å forsvare menneskets verdighet og fremme visjonen om en mer rettferdig og fredelig verden. Slik ble dette uttrykt på en regional konsultasjon for Afrika og Midtøsten etter at ACT hadde bedt om respons på hvordan man bør stille seg til det endrede utviklingsparadigmet:

I en kontekst hvor mennesker er ofre for ekskludering, konflikter og forfølgelse, må ACT-alliansen arbeide for gjenopprettelse, forvandling og fornyet håp.

I stedet for å sette opp ett overordnet mål for diakonien gir det mer mening å peke på knipper av målsettinger, slik tilfellet er med FN's bærekraftsmål. De forholder seg til den komplekse virkeligheten som økumenisk diakoni opererer innenfor, på samme måte som alle andre utviklingsaktører. I denne teksten har ingen myndighet til å definere for andre

hvilke målsettinger de skal ha. Økumenisk diakoni vil sterkt hevde folks rett til selv å formulere visjonen for en bedre framtid og til selv å være hovedaktørene i arbeidet for den.

Ved siden av nødhjelp og utviklingsarbeid har økumenisk diakoni i tillegg som langsiktig målsetting å bygge bærekraftige lokalsamfunn. Et harmonisk samfunn er bygget på sunne og respektfulle relasjoner og ikke på utbytting, sekterisme eller diskriminering. Diakonien økumeniske dimensjon gjør det kritisk viktig å fremme en slik stabilitet.

I et trosperspektiv tilhører framtiden til syvende og sist Gud. Diakonien finner inspirasjon i Guds løfte om håp og framtid (Jer 29,11). Riket som Jesus brakte nær, forkynner «rettferdighet, fred og glede i Den hellige ånd» (Rom 14,17). Dette riket har ennå ikke kommet i sin fulle betydning. Diakonien har som en integrert del av kirkens misjon del i oppdraget med å forkynne dets komme, framfor alt gjennom å fremme og foregripe dets verdier. I dette perspektivet vil troen alltid forbli en grunnleggende ressurs i diakonalt arbeid. Gjennom den formes en spiritualitet som står opp mot alle onde krefter i tillit til Livets Gud. Ut fra det samme perspektivet vil diakonien alltid være forpliktet på rettferdighet som en integrert del av det Gud har gitt skapningen løfte om. Temaet for KV's 10. generalforsamling i Busan – «Livets Gud – led oss til rettferdighet og fred» – uttrykker nettopp det som diakonien har blikket vendt mot, gjennom tros- og rettighetsbaserte handlinger.

6.3. Forbindelsen mellom hva kirken er og hva kirken gjør

Diakoni er en del av kirkens vesen og en integrert del av dens oppdrag. Ifølge tidligere generalsekretær i LVF, Ishmael Noko, hører diakonien til kirkens DNA-struktur. Kirken kan derfor ikke overlate diakonien til diakonale spesialister og organisasjoner. Disse kan riktignok ha en viktig rolle, ikke minst i økumenisk diakoni. På den måten er de kirken i aksjon. Hvis kirken imidlertid overlot det diakonale oppdraget helt til dem, ville den miste en grunnleggende dimensjon ved sitt vesen.

Kirken er både lokal og global. Enhver kristen menighet er kirke i ordets fulle forstand samtidig som den er tett knyttet til det verdensvide kristne fellesskap. I teologisk forstand uttrykker begge dimensjonene det vesentlige ved det å være en del av Kristi legeme. Diakonien forener kirken, både lokalt og globalt. Gjensidig deling av ressurser og tiltak som uttrykk for solidaritet og hjelp, bekrefter fellesskapet vi er en del av.

Dette betyr ikke at diakonale tiltak bare er rettet mot kirkens medlemmer eller det verdensvide fellesskapet av kirker. Som kristne har vi del i et felles kall til å tjene og bry oss om alle mennesker som lider nød, kjempe for rettferdighetens og fredens sak overalt hvor menneskeverdet er truet, og til å være ansvarlige forvaltere av Guds skaperverk.

Forståelsen av å høre sammen som kirker omfatter mer enn det vi gjør sammen. Før vi engasjeres i konkrete diakonale handlinger, er vi allerede knyttet sammen som medlemmer av én familie med dens bånd av tro, håp, bønn og trofast disippelskap. Disse båndene kan gi ekstra kvalitet til den diakonale praksisen ved å skape gjensidig respekt og fremme medvirkning og bærekraft.

Partnerskap i økumenisk diakoni er derfor i første rekke en gave. Det er mer enn å etablere relasjoner ut fra praktiske hensyn. Partnerskap åpner for gjensidig berikelse og læring, og det forutsetter gjensidig respekt og lydhørhet for hver av partnernes anliggender. Ulikheter mellom partnere er derfor en styrke, og ikke i første rekke en begrensning. Jesus lærte disiplene å snu opp ned på de gjeldende verdisystemene og anerkjenne de fattiges gaver og evner (Mark 12,41-44; Luk 18,1-8). Dette svarer til innsikten fra Colombo-konsultasjonen som forsøkte å tegne et bilde av diakonien med utgangspunkt i de sårbare og marginalisertes erfaringer og innsikt.

Den nære forbindelsen mellom det kirken er og gjør, virker i to retninger. Diakonal praksis utfordrer vår selvforståelse som trosfellesskap, og kaller oss til bot og fornyelse. Økumenisk diakoni – sammen med andre former for internasjonal solidaritet – har også gitt næring til kirkenes liv, deres gudstjenestefeiring, deres forståelse av etiske spørsmål og til utrustningen av kirkemedlemmer til å være aktive samfunnsborgere.

6.4. Diakoni som tros- og rettighetsbaserte handlinger

Troen er bibelsk fundert, dens tolkning eller anvendelse i forsvaret av menneskelige rettigheter defineres av agape. Troen gir både dybde og sterkt engasjement til menneskerettighetene. Dybden og engasjementet uttrykkes ved teologisk integritet, åndelig dybde og moralsk styrke, elementer som kan være fraværende i sekulære tilnærminger. Trosfellesskap tror at alle mennesker er skapt i Guds bilde. Trosfellesskap vil aldri slutte å bekrefte alle menneskers menneskeverd.

Menneskerettighetene skjerper troens øyne slik at de strukturelle rammene for nøden i verden avdekkes. Menneskerettighetene er til hjelp som rammer for diakonal innsats, slik at varig endring til det bedre

kan oppnås. De gjør oss oppmerksomme på universelle målestokker, og de tar oss forbi egne grenser til regionale og globale skalaer. På en slik måte kan vi hjelpes til ikke å bli offer for partikularisme eller sekterisme.

Å bekrefte enhver persons menneskeverd innebærer å anerkjenne denne som rettighetsholder. Flyktninger kan miste nesten alt, men aldri retten til rettferdighet.

Offentlig beslutningspåvirkning (*advocacy*) er en integrert del av diakonia. I praksis betyr det å arbeide for at folk blir myndiggjort til å stå opp for sine rettigheter – som aktive medborgere engasjert i prosesser som fremmer gode styresett, sosial beskyttelse og velferd for alle. Som rettighetsbasert handling slutter diakonien seg til prinsippet om at de universelle og udelelige menneskerettighetene er hjørnesteiner i internasjonal menneskerettslovgivning, slik det er fastslått i den universelle menneskerettighetserklæringen fra 1948, og som senere ble videreført i et stort antall konvensjoner, deklarasjoner og resolusjoner. Det er ikke tilfeldig at kirken som dannet Kirkenes verdensforbund, spilte en aktiv rolle i utformingen av denne universelle menneskerettighetserklæringen. Diakonale aktører er rede til å samarbeide med alle som er engasjert i menneskerettighetsarbeid, og de søker å bygge nettverk og strategiske plattformer med sikte på å implementere og praktisere menneskerettighetene.

Sentrale elementer i kristentroen gir dybde og engasjement til rettighetsbasert handling: Bildet av Gud som en kjærlig og omsorgsfull Gud. Bildet av mennesket som skapt i Guds bilde og til å leve i samfunn med hverandre. Minnet om Jesus og hans profetiske tjeneste. Løftet om Guds Ånd som bringer liv og kraft til frigjørende handling. Disse elementene motiverer til diakonal handling. I tillegg knytter trosgrunnlaget diakonale aktører til et verdensvidt nettverk av kirker og kristne, med mulighet for å etablere partnerskap og engasjement for rettferdige saker. Det er en betydningsfull ressurs for økumenisk diakoni at den er en del av et globalt nettverk av kirker. På den ene side betyr det kontakt med kirker og deres diakonale engasjement på lokalt plan, og på den annen side utvider det muligheten for å organisere initiativ til offentlig påvirkning på internasjonalt nivå.

Rettighetsgrunnlaget for diakonien viser til rett og rettferdighet som sentrale tema i den bibelske tradisjonen. I bibelsk perspektiv er rettferdigheten Guds gave, og ikke noe mennesker får til, eller et eksternt fenomen. Gud har forpliktet seg til å forsvare retten for sitt folk, rettferdighet «vokser fram fra en trofast relasjon mellom Gud og menneskene og kommer til

uttrykk som kjærlighet, rettskaffenhet og frigjøring i livet til Guds folk». Guds rettferdighet er frelsende og har som mål å sette mennesker fri fra syndens, urettens og lidelsens herredømme. Profetene i Det gamle testamentet tok et oppgjør med systemisk urett og kritiserte de mektige for maktmisbruk. Jesus bekreftet denne profetiske tradisjonen og forkynnte rettferd som en handlingsvei som er beredt til å gå lenger enn det loven krever (Luk 10,25-37). Å fremme rettferdighet er en kjernedimensjon i aktivt disippelskap. Det er et mandat til å bygge rette relasjoner mellom mennesker og i forholdet til skaperverket – og dermed også til Gud.

Denne tradisjonen gir diakonien et profetisk mandat: Å ta til orde mot urett i alle dens former og forkynne den bibelske visjonen om rettferdighet og fred. Det hebraiske ordet for rettferdighet, *sedaqah*, peker i retning av en måte å leve sammen på hvor retten råder – slik at ethvert individ har en fullverdig plass som nabo og borger, med rettmessig adgang til fellesgodene. Det er derfor rettferdighet og fred hører sammen. Den hebraiske termen *shalom* har en langt videre betydning enn fred som motsetning til krig. *Shalom* innebærer velvære og harmoniske relasjoner. Fra dette perspektivet er det klart at det er ingen rettferdighet uten fred, og heller ingen fred uten rettferdighet. Økumenisk diakoni som rettighetsbasert handling er derfor forpliktet på begge.

Hvordan reflekterer diakonal praksis tros- og rettighetsgrunnlaget? Det vil komme til uttrykk i formuleringen av visjoner og målsetninger. I tillegg vil det påvirke valget av handlingsarenaer, av partnerskap og arbeidsmetoder. Refleksjonen omkring dette må være faglig fundert, både ved at den bygger en tverrfaglig forståelse av den distinkte egenarten og rollen til økumenisk diakoni, og ved at den er praksisorientert i den forstand at det styrker den profesjonelle kompetansen til aktørene.

6.5. Trosbaserte organisasjoners egenart

Termen «trosbaserte organisasjoner» (*Faith-Based Organizations* – FBO) kom i bruk i USA på 1970-tallet. I dag brukes det overalt i verden om organisasjoner som – i rollen som sosiale aktører – baserer formålet og verdiene sine på religiøs tro. Særlig Verdensbanken har bidratt til anerkjennelsen av trosbaserte organisasjoner siden de i 1998 inviterte religiøse ledere til å delta i en samtale om rollen til religiøse aktører i utviklingsarbeidet.

Trosbaserte organisasjoner – blant dem diakonale organisasjoner – er viktige aktører i sivilsamfunnet,

særlig i utviklingsarbeidet. Både FN-systemet og nasjonale myndigheter inkluderer dem i sine handlingsplaner og er villige til å finansiere aktivitetene deres. Det er mange årsaker til dette. En av dem er at de er kjent som profesjonelle og effektive aktører i frontlinjen i kampen mot ekstrem fattigdom, i forsvaret av vergeløse og i arbeidet med å levere viktige tjenester og lindre nød. En annen årsak er den økende forståelsen for religionens rolle i utviklingsarbeidet. I det følgende vil dette bli nærmere behandlet, både med referanse til trosbaserte organisasjoner generelt og til diakonale organisasjoner spesielt.

Offentlige myndigheter anerkjenner trosbaserte organisasjoner fordi de står for «tilleggsverdier» (*added values*) både når det gjelder arbeidsform og organisering. De er grasrot-orienterte idet de når de fattigste, og de mobiliserer sivilsamfunnet. Deres ansatte har et sterkt engasjement, administrasjonskostnadene er lave, de er mobile og i stand til å drive små prosjekter. Folk har tillit til dem og den moralske autoriteten de representerer. Deres nærvær er ikke bare begrenset til perioden mens de implementerer programmer og prosjekter, men relasjoner som skaper samhørighet, er på plass før, under og etter at de er engasjert i slike aktiviteter.

Det er imidlertid ikke slik at dette gode ryktet alltid gjenspeiler virkeligheten. Noen ganger kan det være et uttrykk for generell mistillit til det offentlige utviklingsarbeidet og politikken. Det er derfor viktig at trosbaserte organisasjoner er selvkritiske når de bekrefter sin egen styrke og verdier. De bør gjøre det på en måte som også understreker myndighetenes eget ansvar og behovet for offentlige velferdsordninger.

Fra de trosbaserte organisasjoner perspektiv kan det gi bedre mening å snakke om «kjerneverdier» enn om «tilleggsverdier». Som allerede nevnt, uttrykker verdiene det som gir bærekraft til visjonen, og som er kjernen i det som motiverer til engasjement. Med det påstås ikke at trosbaserte organisasjoner er mer effektive og mer i stand til å vise verdiene i praksis enn for eksempel andre NGOer. Poenget her er å vektlegge det særegne potensialet disse organisasjonene har i samarbeidet med religiøse fellesskap, og et innforstått begrep om tro av tro som motivasjonskilde for sosial endring.

I flere tiår var religion et ikke-tema i utviklingsarbeidet. Dette har endret seg siden tusenårsskiftet. Det er mange årsaker til den voksende erkjennelsen av religionens rolle i utviklingen. Her skal vi bare fokusere på to: Den rollen religiøse ledere har som moralske autoriteter, og troens betydning som motivasjon og energi i hverdagen til vanlige mennesker.

Arbeidet med hiv og aids avdekket den sentrale rollen religiøse ledere har i utviklingsarbeidet – enten til det bedre eller til det verre. Så lenge de var tause om epidemien og til og med fordømte ofrene moralsk, støtte arbeidet på omfattende hindringer. Dette endret seg radikalt da religiøse ledere begynte å bryte tausheten og brukte autoriteten sin til å overbevise folk om å ta hiv-test, mange ganger ved selv å gå foran og å la seg teste. De var også engasjert i arbeidet for sikre hiv-smittede adgang til medisinsk behandling. Religiøse ledere har tatt lignende roller i kampen mot omskjæring av jenter (FGM) og i tiltak for å hindre spredningen av ebola.

Det finnes tilsvarende eksempler fra humanitært arbeid hvor trosbaserte organisasjoner er engasjert. Dette ble tydelig bekreftet på et møte UNCHR organiserte i Genève i 2012 om temaet «Tro og beskyttelse». Her understreket høykommissjonæren den viktige rollen trosbaserte organisasjoner og lokale trosfellesskap har i arbeidet med å beskytte asylsøkere, flyktninger, internt fordrevne og statsløse. På dette møtet ble det oppnådd enighet om grunnleggende prinsipper for å sikre at innsats på dette område kan framstå som humanitær, upartisk, ikke-diskriminerende, med respekt for andres tro og forskjellighet, ved å myndiggjøre og fremme likeverd og beskyttelse uten å sette noen form for betingelser.

Troen er viktig i hverdagen til vanlige mennesker. Troen gir retning for menneskers livsoppfatning og deres verdisystemer, og den gir næring til håpet og innsatsen for et bedre liv. Derfor kan ikke utviklingsarbeidere – og aller minst diakonale aktører – ignorere troen og energien den representerer i menneskers liv. Et viktig element er potensialet til å skape aktivt medborgerskap. Troen bidrar til å forme den personlige identiteten i spørsmål som «Hvem er jeg, og hva er jeg til for?». Troen bygger relasjoner og gir næring til opplevelsen av tilhørighet. Den åpner for handlingsarenaer – steder hvor det er mulig øve seg på aktiv deltakelse i samfunnet, og få lederkompetanse.

Fordi trosbaserte organisasjoner er rotfestet i trosfellesskap, har de lett adgang til religiøse ledere og kan involvere dem i arbeidet sitt samtidig som de anerkjenner deres integritet. Mange trosbaserte organisasjoner vil være i stand til å engasjere ledere fra ulike religiøse tradisjoner, noe som kan bidra til å redusere lokale sosiale og politiske spenninger.

Utviklingsaktører trenger kompetanse når det gjelder tro og religion. Tidligere har dette ikke alltid vært tatt hensyn til, heller ikke av ansatte i trosbaserte organisasjoner. Det viktige her er kunnskap om religiøse tema og kjennskap til troens uttrykksformer som en integrert del av en profesjonell kompetanse.

For diakonale aktører gjelder det motsatte: Når de samarbeider (kritisk) med utviklingsorganisasjoner, må de være i stand til å bruke sekulært språk når de gir uttrykk for diakoniens egenart og kjerneverdier. Med andre ord, for å få i stand et fruktbart samarbeid med offentlige og andre sekulære organisasjoner, må diakonale aktører være «to-språklige», i stand til både å bruke troens og det sekulæres språk.

6.6. Diakonale ressurser

Innenfor utviklingsarbeidet har det vært et skifte fra en behovsbasert til en ressurs-basert (*asset-based*) tilnærming. Det innebærer å fokusere på de lokale ressursene og kompetansen der enn på det som mangler.

Denne forståelsen av ressurser (*assets*) viser til ulike former for sosial kompetanse som et fellesskap, en gruppe eller en organisasjon kan ha. Det kan handle om deres kollektive erfaringer og innsikt, deres sosiale praksis, deres tro og rikdommen av individuelle evner og ferdigheter. Forskning om helse har påvist et kompleks mangfold av helseressurser som aktiveres når noen blir syke. De omfatter ikke bare håndgripelige ressurser som sykehus og medisinsk personell, men også ikke-håndgripelige. Mange av disse er religiøse og uttrykk for tro, som for eksempel bønn og velsignelse. Helsearbeidere som overser disse ikke-håndgripelige ressursene, vil ha en begrenset forståelse av pasientens «helse-verden» og hvordan denne kan myndiggjøre en person til å komme til rette med helseplagene sine.

Hvordan kan denne innsikten anvendes i diakonal praksis? Økumenisk diakoni utgjør som innsatsområde en arena hvor ulike partnere samarbeider for å oppnå felles mål. Lokale kirker, diakonale institusjoner og organer bidrar sammen med internasjonale organisasjoner med ulike former for ressurser, både håndgripelige og ikke-håndgripelige. Disse diakonale ressursene, som vi kaller dem, bekrefter egenarten i diakonalt arbeid, og kjerneverdiene og grunnlaget for dets profesjonelle styrke.

Mange av disse ressursene er håndgripelige. I første rekke gjelder det *organisert omsorgsarbeid*. Denne praksisen har alltid vært en integrert del av kirkens tjeneste. I nyere tid har den tatt konkret form som programmer og prosjekter, organiserte tjenester eller tiltak innenfor helse og sosial omsorg, utdanning, offentlig påvirkning og menneskerettighetsarbeid. Denne innsatsen omfatter et stort antall institusjoner, strukturer og diakonale virksomheter slik som sykehus, utdanningsinstitusjoner og sentre av ulik art. Alle disse har som mål å yte tjenester. Diakonale institusjoner og spesialiserte organer – lokale,

nasjonale og internasjonale – representerer slike ressurser, sammen med lokale menigheter, nasjonale kirker og økumeniske organer.

Diakonien har ofte hatt en pionerrolle som er en annen ressurs. Den introduserte nye helse- og sosialtjenester. På 1800-tallet var diakonale institusjoner blant de første som hadde tilbud for mennesker med nedsatt fysisk eller mental funksjonsevne, noe som innebar en avgjørende endring i levekårene for dem dette gjaldt, og for deres plass i samfunnet. Diakonien har også fremmet kvinners rolle og dermed bidratt til kjønnsrettferdighet. Mange steder har diakonale tiltak blitt til som respons på diskriminering, brudd på menneskerettigheter og sosial marginalisering som følge av et uansvarlig politisk lederskap.

Den primære ressursen for diakonal tjeneste er kristne enkeltpersoner. At kristne kvinner og menn motiveres av sin tro og følger et kristent kall til å bringe kjærlighet til handling, enten i form av individuell eller kollektiv innsats, er en grunnbetingelse for diakonal omsorg. Mye individuell diakoni skjer i det skjulte (og uten betaling og ofte ved selv å dekke utgifter av egen lomme), og er helt avgjørende i utøvelsen av omsorg. Et besøk til en ensom eldre nabo eller til en som er innlagt på et sykehus, er i direkte lydighet til det Jesus lærte: «Jeg var syk, og dere så til meg ... (Matt 25,36). Den formen for mellommenneskelig omsorg kan ikke erstattes av maskiner eller teknologi.

Med tanke på denne innsatsen til individuelle kristne utgjør *menneskelige ressurser* en stor gruppe håndgripelige ressurser. Diakonale virksomheter har dyktige og kompetente ansatte. Mange av dem kombinerer profesjonell kompetanse med sterk personlig motivasjon grunnfestet i troen. Noen vil kalle dette en tjeneste-etikk.

Videre besitter diakonien betydelige *økonomiske ressurser*. Diakonal innsats er mulig takket være fond, stiftelser og eiendommer, men også på grunn av både private og offentlige givere og økonomiske støttespillere. Kirker i det globale sør erkjenner i økende grad betydningen av lokal finansiering av diakonien. Det styrker selvfølelsen og reduserer avhengigheten av hjelp utenfra.

Til sist skal det sies at diakonien har også *kommunikasjonsressurser*. Trykksaker, opplæringsmateriell og andre former for kommunikasjon er viktige i arbeidet med å formidle holdninger, ansvarlighet, muligheter for engasjement og relevant kompetanse i endringsarbeidet.

Denne gjennomgangen av håndgripelige ressurser kan gi inntrykk av at de gjenspeiler vestlige mønstre for å organisere diakonalt arbeid slik at mye avhenger

av finansielle ressurser og profesjonell kompetanse. I dette perspektivet kan diakonien oppfattes som ovenfra og ned. Et fokus på de ikke-håndgripelige ressursene gir en annet synsvinkel og åpner for å se diakonien nedenfra, med oppmerksomheten rettet mot rollen til vanlige mennesker og deres ressurser.

Det er vanskeligere å systematisere de ikke-håndgripelige ressursene. Dette er noen antydninger:

Den kollektive hukommelsen. Denne omfatter et mangfold av gode fortellinger, i første rekke bibelhistorier om Jesus som brydde seg om syke, sultne og fattige. Men det finnes også andre beretninger, gjerne om vanlige kvinner og menn fra folks egen historie og fellesskap. Foregangskvinner og -menn – personer som har vært pionerer i diakonal praksis – utgjør «en sky av vitner» som gir mot og inspirasjon til å følge deres eksempel og gir næring til troen på at det er mulig å gjøre en forskjell. Fortellinger om helbredelse, forvandling og myndiggjøring overbeviser folk om at det som var mulig en gang, også er mulig i dag.

Så er det *riter og ritualer*. Folk deler hellige øyeblikk og opplevelser på en måte som nærer og styrker deres tro, håp og kjærlighet. Det skjer under gudstjenestene, når folk synger og danser sammen, og til og med i begravelser. Sakramenter og overgangsriter, velsignelse og vigsling vil ofte bekrefte kallet til å tjene sin neste, ikke minst i tider med lidelse og kamp.

Dette kommer også til uttrykk i *den diakonale etikken (ethos)*. Den bygger på forståelsen av menneskets grunnleggende verdighet, livets hellighet og kallet til å beskytte og forsvare menneskers liv. Trosfellesskap står for verdisystemer og holdninger som fremmer innsats for rettferdighet, likeverd, inkludering, generøsitet og omsorg. Egenarten i kristen diakoni viser seg ofte gjennom holdninger som bare kan beskrives som åndelige (eller ikke-håndgripelige ressurser), slik som kjærlig omsorg, tålmodighet, ydmykhet og uforbeholden anerkjennelse av verdigheten til volds ofre, syke, døende, dessuten uoppgivelig håp i fortvilte situasjoner. Disse holdningene er ikke målbare slik som økonomiske tall eller profesjonelle medisinske standarder for sosiale tjenester, men det er disse som på en avgjørende måte sørger for kvaliteten, egenarten og profilen til kristen diakoni.

Med dette følger betydningen av *å utgjøre et fellesskap og være del av en utvidet familie*. Det innebærer relasjoner som skaper et selvilde som subjekt med oppgaver som skal fylles. Det motiverer til å praktisere gjestfrihet og besøkstjeneste som uttrykk for gjensidig omsorg, og det myndiggjør enkeltmennesker til å være aktive medborgere.

Alle disse elementene former folks virkelighetsforståelse og deres grunnleggende forståelse av hva som

er sant, og gir mening. Dette er diakonale ressurser fordi de har evne til å mobilisere vanlige mennesker til å gjøre noe til fellesskapets beste og myndiggjøre til engasjement i prosesser for en bedre framtid for dem selv og fellesskapet de tilhører.

Denne framstillingen av ressurser kan oppfattes som for idealistisk, uten rotfeste i det virkelige liv. Alle kristne er ikke så hengivne som det er beskrevet her, og på samme måte er heller ikke alle menigheter helhjertet engasjert i diakonalt arbeid. Det er også mange diakonale organisasjoner som ikke synes det er viktig å samarbeide med lokale kirker, og som ikke har syn for deres ressurser. Slike kritiske observasjoner er viktige, men de må ikke lede til at diakonale ressurser undervurderes eller blir ansett som betydningsløse. I stedet skulle kritikken motivere alle partnere til å gå inn i en samtale om hvordan ressursene kan aktiveres og få en sterkere rolle i konkret diakonal innsats.

Diakonien og dens ansatte nyter ofte tillit som sosiale aktører og som formidlere av internasjonal solidaritet, både fra folk flest og fra folkelige bevegelser, internasjonale organisasjoner og fra myndigheter lokalt og nasjonalt. Slik tillit er en viktig ressurs, og den er blitt skapt gjennom langvarig innsats for å forbedre folks levekår. Moralsk autoritet er en annen ressurs. Den er særlig viktig i behandlingen av sensitive tema og når det gjelder å fremme etisk bevissthet, for eksempel i forhold til korrupsjon og misbruk av politisk makt. Det må innrømmes at kirkene ikke alltid har tatt en profetisk rolle, og at de i noen tilfeller har brukt autoriteten sin på en kritikkverdig måte. Men så lenge disse ressursene er der, utgjør de en mulighet for profetisk nærvær og vitnesbyrd.

Det er av overordnet betydning at profesjonelle diakonale aktører innser potensialet de diakonale ressursene har, og vet hvordan de skal forholde seg til dem i arbeidet sitt. Diakonale ressurser er ofte underkommunisert eller rett og slett ignorert. Dette gjelder særlig de ikke-håndgripelige. Konsekvensen kan være tapte muligheter for å få tydelig fram egenarten i diakonalt arbeid og verdiene det er basert på. En ressurs-basert tilnærming som anerkjenner mangfoldet av diakonale ressurser, kan øke kvaliteten i diakonal virksomhet, og kan sikre en større grad av lokal medvirkning og eierskap når programmer og prosjekter implementeres. Bærekraft og varig effekt avhenger nettopp av i hvilken grad aktivitetene har rotfeste i virkelighetsforståelsen og verdisystemene til dem det gjelder.

6.7. Diakonalt språk

Språk er viktig og har makt til å si hvem noen er. Det er stor forskjell på å bli kalt en hjelpetrengende eller en rettighetshaver. Å sette navn på aktiviteter er en tilsvarende bruk av definisjonsmakt; det er forskjell på å kalle en aktivitet diakoni eller utviklingsarbeid.

Tidligere har mange kirkebaserte organisasjoner vært tilbakeholdne i bruken av diakoni-begrepet i beskrivelsen av virksomheten sin. En hovedårsak har vært at de mener diakoni-terminologien kommuniserer dårlig med omverdenen, for eksempel med offentlige myndigheter. I mange sammenhenger er diakoni er ukjent begrep. De har derfor valgt å gjøre nytte av vanlig bistandsterminologi når de skriver søknader og rapporter fra arbeidet sitt. På den annen side har man innsett at dette sekulære språket ikke fullt ut makter å gi uttrykk for egenarten i det diakonale arbeidet. Det er blitt klart når offentlige givere har bedt trosbaserte aktører om å gjøre rede for tilleggsverdier og egenart som utviklingsaktører. Det samme spørsmålet har blitt reist av lokale kirker. De spør om hva som er forskjellen på arbeidet til diakonale organisasjoner sammenlignet med det sekulære NGOer står for.

Rapporten fra *Ecumenical Conversation 21* på KVs generalforsamling i Busan i 2013 tar opp dette temaet:

Deltakerne slår fast at kirker, økumeniske partnere og KV må respondere på tegnene i tiden ved å utvikle et felles diakonalt språk. Vi er trosbaserte og rettighetsbaserte, og vi trenger å identifisere hva det betyr i praksis, også når vi skal definere mandatet og kjerneverdiene våre, og når vi skal kartlegge våre diakonale ressurser.

Dette utsagnet peker på fordelene ved å utvikle et diakonalt språk. Det vil gi alle partnerne som er engasjert i økumenisk diakoni, en felles plattform som uttrykker hva vi er, hva vi gjør, og hva vi sammen har som målsetting. Det innebærer muligheten for å sette ord på egenarten i det diakonale arbeidet, noe som omfatter både det teologiske grunnlaget og en systemisk refleksjon om denne praksisen i et samfunnsfaglig perspektiv.

Diakonalt språk innebærer med andre ord evnen til både å bruke en religiøs og en sekulær terminologi. Ikke som adskilte språk, men på en tverrfaglig måte. Denne tilnærmingen er dialektisk i den forstand at den anerkjenner både den religiøse og sekulære «dialekten» og deres legitime og nødvendige rolle i arbeidet med å utvikle diakonal profesjonalitet. Det innebærer kompetanse med henblikk på diakonal

praksis, med evne til å analysere, planlegge, iverksette, evaluere og rapportere.

Evnen til å bruke mer enn ett språk styrker kompetansen til å kommunisere med ulike tilhørere. Det må imidlertid ikke oppfattes som å tale med to tunger i den forstand at innholdet endres avhengig av om det framføres i en religiøs eller en sekulær kontekst. En tverrfaglig og dialektisk tilnærming forutsetter kritisk kommunikasjon mellom de to, da det sekulære språket vil stille spørsmål ved validiteten og rekkevidden av religiøse termer og vice versa. Det knyttes til det faktum at ingen ord er i stand til å fange inn den hele og fulle virkeligheten, men ulike ord kan gi en bredere innsikt i forståelsen av kompleksiteten, både i menneskers liv og i sosiale prosesser.

Oppsummerende kan det sies at det er mange grunner til å utvikle et diakonalt språk. Det vil styrke evnen til å sette ord på diakoniens egenart og være en hjelp til å gi en mer fullstendig framstilling av dens ressurser, sterke sider og svakheter. Det vil skape en terminologi som gjør det enklere å kommunisere, både internt i forhold til kirker og diakonale aktører, og til eksterne samarbeidspartnere. Sist, men ikke minst, vil det styrke den profesjonelle kompetansen til diakonale aktører og gi dem redskaper for å kunne kartlegge og mobilisere diakonale ressurser og til å utvikle innovative praksiser.

6.8. Diakonal profesjonalitet

Noen kirker har en lang tradisjon for diakonal utdanning. Dette gjelder særlig kirker med historiske røtter tilbake til reformasjonen. Den moderne diakonale bevegelse som vokste fram i Tyskland på 1830-tallet, hadde utdanning av diakonisser og diakoner som grunnleggende element. De diakonale institusjonene tilbød utdanning for sykepleiere og sosialarbeidere, men alltid ledsaget av teologiske fag. Siden da har diakonal utdanning vært preget av det som er blitt kalt en «dobbel kvalifikasjon», og den har utviklet en form for profesjonalitet som har søkt å integrere kunnskap fra flere fagfelt.

Den viktigste årsaken til denne tilnærmingen er at menneskelivet, og særlig menneskelig lidelse, har flere dimensjoner. Sykdommer rammer både den fysiske, mentale, sosiale og åndelig siden ved det å være menneske, ofte slik at flere sider flettes sammen, noe som kan legge smerte til smerte. Diakonal profesjonalitet er derfor opptatt av tverrfaglig kunnskap og å utvikle ferdigheter som ivaretar mennesket som en hel person. Det er ikke bare helsearbeidere som erkjenner betydningen av en helhetlig tilnærming. Det samme gjelder i arbeidet for sosial endring og i kampen mot

fattigdom. En holistisk tilnærming gjør en stor forskjell ettersom fattigdommen har mange sider, ikke bare en økonomisk og politisk, men også en mental og åndelig. Derfor innebærer diakonal profesjonalitet innsikt i hvordan man mobiliserer hele mangfoldet av diakonal ressurser, og ikke legge all vekt på noen få av dem.

Diakonal utdanning holder sammen teori og praksis. Diakonisser og diakoner har alltid tilbrakt en stor del av utdanningen i sykehus og tilsvarende arbeidssteder hvor de kunne utvikle praktiske ferdigheter parallelt med teoretisk kunnskap. Deres profesjonelle ferdigheter dekker et vidt spenn av erfaring og utdanning – i roller som lærere, lokalsamfunnsrådgivere, sykepleiere, sosialarbeidere, jordbrukere, sjelesørgere, menighetsarbeidere og i ulike lederroller. Økumenisk diakoni vil være tjent med å bekrefte de profesjonelle ressursene disse menneskene har, og organisasjonene de arbeider for. Mange av dem er tilsluttet *DIAKONIA World Federation*, en organisasjon som i mer enn hundre år har bidratt til å utvikle forståelsen av diakontjenesten gjennom et bredt mangfold av programmer og erfaringer. Dette er en innsikt som utgjør en verdifull ressurs for teologiske og andre utdanningsinstitusjoner involvert i diakoniutdanning. Denne forståelsen fastholder at diakonal profesjonalitet framfor alt er praktisk. Samtidig hevder den at praksis er en primær kilde til ny og innovativ innsikt. Når det gjelder forståelsen av diakonal kunnskap, er teori primært kritisk refleksjon over praksis med det mål å gjøre praksis enda bedre.

Kritisk refleksjon har særlig fokus på spørsmål om metode og arbeidsstil. Som andre former for intervensjonspraksis kan også diakonien komme til å opptre paternalistisk på en måte som skaper passivitet og avhengighet. I dag er økumenisk diakoni forpliktet på rettighetsbasert praksis, det betyr at folk oppfattes som rettighetshavere (*right holders*), og at mennesker i maktposisjoner sees på som pliktbærere (*duty bearers*). Dette utgangspunktet gir fortrinn til arbeidsmetoder som sikrer medvirkning og myndiggjøring. Samtidig omfatter det offentlig påvirkningsarbeid og bevisstgjøring som en integrert del av diakoniens profetiske kall. Kjønnssbevissthet og kjønnsanalyse er nøkkelkomponenter i utviklingen av diakonal profesjonalitet.

Diakonal kompetanse krever oppmerksomhet og trening. Kirkeledere i sin alminnelighet vil ha nytte av grunnleggende innsikt i diakoniens natur og praksis. Likevel er det bare få teologiske seminarer som har funnet plass til diakoni i studieprogrammene. På tilsvarende måte har bare et fåtall av dem som leder diakonale virksomheter, hatt mulighet for å stu-

dere diakoni og til å bygge en profesjonell kompetanse med dens tverrfaglige refleksjon over praksis. Det forblir et felles ansvar for alle aktørene i økumenisk diakoni å etablere planer for å bygge diakonal kompetanse og særlig oppmuntre utdanningsinstitusjoner til å tilby studieprogram innenfor dette feltet.

6.9. Oppsummering

Dette kapitlet har tatt opp ulike sider ved egenarten til økumenisk diakoni. Det har bekreftet diakoni som et uttrykk for kirkens vesen og oppdrag, et oppdrag som holder sammen hva kirken er kalt til å være og til å gjøre – lokalt, nasjonalt, økumenisk og globalt. Denne forståelsen av diakonal identitet innebærer å beskrive diakonale handlinger som tros- og rettighetsbaserte. Begge sider er udelelige og uomgjengelige dimensjoner ved diakoniens egenart og praksis, og begge er normative når det skal fastsettes målsettinger og utvikles verdisystemer og arbeidsmetoder. Som tros- og rettighetsbasert handling er diakonien pålagt å forsvare menneskeverdet og fremme rettferdighet, fred og vern av skaperverket.

To tusen år med diakonal praksis i mange ulike kontekster har brakt til veie et rikt mangfold av erfaringer og innsikt. Til sammen utgjør de hva vi i dette kapitlet har framstilt som diakonale ressurser. Her er det videre argumentert for at diakonale aktører, på alle nivåer, må ha adgang til disse ressursene, både de håndgripelige og de ikke-håndgripelige. Diakonale aktører anbefales

å ta i bruk en ressurs-basert tilnærming som har som mål å gi motivasjon i arbeidet. De oppfordres også til å øke bevisstheten om mangfoldet av diakonale ressurser og anerkjenne den rollen disse kan ha, også i en profesjonell diakonal virksomhet. I dette kapitlet er det argumentert for å utvikle et diakonalt språk som er i stand til å kommunisere den diakonale virksomhetens egenart. Dette gjøres både ved å bruke en teologisk og en sekulær diskurs på en tverrfaglig måte og med den hensikt å bygge diakonal kompetanse, i første rekke for diakonale praktikere. Det er vist til eksempler på en formell diakonal utdanning og vist til noen komponenter som den kan omfatte.

Hensikten med å fokusere på det distinktive i diakonal identitet og praksis er ikke å hevde overlegenhet sammenlignet med andre aktører. Det er heller ikke å forestille seg et samfunn hvor kirkelig baserte aktører har sikret seg dominerende politiske eller sosiale posisjoner. En slik forestilling kan gi en bismak av klerikalisme og teokrati som ikke har noe å gjøre med diakoniens ånd. På kort sikt går diakoni ut på å bistå mennesker i umiddelbar nød, men på lengre sikt har diakonien som mål å bidra til det felles gode – som en av mange aktører i sivilsamfunnet. Diakonien anerkjenner derfor rettighetene og pliktene offentlige styresmakter har, og den søker på ingen måte å erstatte eller svekke dem. Samtidig er diakonien klar over sin samfunnsrolle. En klar forståelse av sin egen spesielle identitet og av egne ressurser har som mål å myndiggjøre diakonale aktører til å gå inn i denne rollen på en best mulig måte.

Aktuelle utfordringer

Foto: László Léhel/HIA

7.1. Innledning

Dette kapitlet presenterer noen av utfordringene økumenisk diakoni står overfor i dagens verden. Noen av dem er knyttet til eksterne faktorer, beskrevet i kapittel 5. Disse faktorene tvinger aktørene i internasjonal diakoni til å revurdere mål og strategier. Særlig gir bærekraftsmålene mulighet for nyorientering og til å etablere samarbeidsnettverk. I møte med disse utfordringene er det viktig å bygge strategier som bekrefter diakoniens særlige rolle som tros- og rettighetsbasert aktør, slik det er beskrevet i kapittel 6.

I det følgende blir tre fokusområder gjennomgått. Det første gjelder en begrenset tilgang på økonomiske ressurser. Hvordan kan diakonale aktører være ansvarlige forvaltere av ressurser og samarbeide bedre for å bruke dem på best mulig måte? Det andre følger opp dette med spørsmål om hvordan man kan samarbeide bedre med andre. Det viser til den strategiske betydningen det har å bygge nettverk innenfor og utenfor den kristne familien. For det tredje settes fokus på diakoniens «advokatrolle» i det offentlige rom med vekt på den profetiske dimensjonen som nøkkelstrategi når økumenisk diakoni søker å gi respons på utfordringene i vår tids endrende landskap.

7.2. Begrensede ressurser – deling av ressurser

Det mellomkirkelige hjelpearbeidet som ble organisert som følge av flyktningkrisene etter verdenskrigene, var i stor grad avhengig av kampanjer som henvendte seg til menigheter og enkeltpersoner med bønn om pengestøtte. Nasjonale hjelpeorganisasjoner ble dannet for å koordinere dette arbeidet, og mesteparten av pengene ble overført til økumeniske organer i Genève. En av de første gavene LVF mottok som bidrag til sitt flyktningarbeid som startet i 1947, kom fra menigheter i dagens Namibia, noe som viser den økumeniske egenarten i dette arbeidet.

Gjennom hele kirkens historie har diakonale aktiviteter være avhengig av giverviljen til trofaste kristne, i etterfølgelse av det eksempelet apostelen Paulus gav da han organiserte en innsamling for de fattige i Jerusalem.

I Europa blir mange diakonale institusjoner finansiert av offentlige myndigheter, det gjelder særlig innenfor helse- og sosialsektoren. Siden 1960-årene, da utviklingshjelp fikk mer oppmerksomhet, har mange diakonale aktører basert i det globale nord søkt finansiering fra offentlige givere, og særlig fra regjeringer. FN-systemet har også vært en viktig bidragsyter, og da særlig Høykommissjonæren for flyktninger (UNHCR). LVF er en av deres største globale partnere, og i 2012 kunne man gjennom deres avdeling for humanitær hjelp (*Department for World Service*) bistå 1,4 millioner flyktninger takket være støtten fra UNHCR. I 2014 undertegnet UNHCR og LVF en samarbeidsavtale. Ved den anledning kommenterte Janet Lim, assisterende høykommissjonær, det økte antallet flyktninger og fordrevne i verden og beskrev LVF som «en nær partner gjennom lang tid som vi er svært glade for å utvide samarbeidet med».

Mens diakonale aktører fortsatt kan regne med offentlig støtte til flyktningarbeid og humanitær hjelp, er dette ikke tilfellet for langsiktig bistand og offentlig påvirkningsarbeid. Den nederlandske organisasjonen ICCO (*Inter-Church Organisation for Development Cooperation*) har fått dramatiske kutt i den offentlige støtten de siste årene, med den følge at de har måttet redusere stab og aktiviteter. Mange andre organisasjoner erfarer den samme trenden med tørke av offentlige bidrag. Det har gjort at noen ser etter alternative finansieringskilder, for eksempel firmaer som har forpliktet seg til offentlig samfunnsinnsats (CSR – *corporate social responsibility*).

Fortsatt kommer en betydelig del av finansieringen av økumenisk diakoni fra menigheter og enkeltgivere. Mens offentlige myndigheter krever at diakonale operatører skal følge strenge krav til hvordan pengene brukes, er innsamlede penger normalt ikke øremerket. Det gir aktørene større frihet

i bruken av dem, for eksempel i samarbeid med kirker og økumeniske organer.

Men også denne finansieringskilden merkes av nedgang. I mange kirker går medlemstallene ned. Dette gjelder bl.a. Tyskland hvor kirkeskatten har blitt betydelig redusert de siste tiårene. Andre kirker – for eksempel i de nordiske land – står overfor nye utfordringer som følge av at forbindelsen til staten endres, noe som fører til økt ansvar for kirkens egen økonomi.

Det er sannsynlig at denne tendensen vil fortsette, og at mindre penger vil være tilgjengelig for økumenisk diakoni i tiden som kommer. Dette påvirker de diakonale aktørene og deres muligheter for å engasjere seg. Noen av dem har allerede startet en prosess med å redusere antall land hvor de arbeider. Det er også en tendens til å ha færre aktiviteter gående, og til å endre arbeidsformen fra store prosjekter til mindre og mer målrettede aktiviteter.

Denne situasjonen utfordrer alle partnere som er involvert i økumenisk diakoni, til legge til rette for en bedre koordinering av felles innsats. ACT-alliansen har allerede etablert velfungerende rutiner for å koordinere nødhjelp. Den er også engasjert i å styrke samarbeidet i langsiktig bistandsarbeid og i offentlig påvirkningsarbeid. Målet er få til en økumenisk deling av ressurser, og det er åpenbart at nye strategier trenges for å finne den aller beste måten å gjøre bruk av tilgjengelige ressurser på og til å etablere tilpassede strukturer for å fremme deling og samarbeid. I en tid da offentlige givere spør om det er bruk for internasjonale samordningsinstanser i bistandsarbeidet, er det en presserende oppgave å gjøre rede for fordelene med multilateralt samarbeid og koordineringsmekanismer.

En annen viktig oppgave er å utvikle koordinerte strategier og mekanismer for å skaffe midler. De diakonale aktørene er blitt internasjonale også i den mening at de finner finansiering globalt, også i det globale sør. Konkurransen om midler kan imidlertid føre til konflikter dem imellom. Aktører involvert i økumenisk diakoni bør unngå å konkurrere om de samme pengene og gi etter for markedstenkning. Arbeidet for å finne givere bør også inkludere kommersielle foretak og deres sosiale ansvar. I tillegg bør diakonale aktører henvende seg til offentlige myndigheter og argumentere for at diakonalt arbeid er til fellesskapets beste og derfor fortjener offentlig støtte.

Samtidig er det en viktig oppgave å lære mennesker – og særlige kirkemedlemmer – å gi slik at de også på den måten deler ressurser i solidaritet med andre. Kallet til å være gode forvaltere forblir et relevant tema, særlig i en tid som fremmer individualisme og

konsum. Å gi penger og å bry seg om nesten er dimensjoner ved kristent disippelskap, og dette må gis teologisk begrunnelse og ha en plass i undervisning og forkynnelse – i alle kirker og i alle kontekster.

Forvalterskap handler om mer enn penger. Kirkene er i stand til å mobilisere et betydelig antall menneskelige ressurser gjennom frivillig innsats. Det er en ressurs som fortjener anerkjennelse av profesjonelle aktører. Selv om økonomiske ressurser er avgjørende for mange av aktivitetene i økumenisk diakoni, blir det feil dersom det gis inntrykk av at alt avhenger av penger. Det kan være at økumenisk diakoni har hatt for enkel tilgang til offentlige midler med den følge at det ikke har blitt tatt tilstrekkelig hensyn til ikke-økonomiske ressurser som bidrag til at det diakonale arbeidet lykkes, slik som for eksempel lokal medvirkning og eierskap.

Økumenisk diakoni kan lære av den barmhjertige samaritan. Han brukte de ressursene han hadde for hånden da han hjalp den nødstedte. Apostelen Peter lot ikke mangelen på sølv og gull stanse ham i møte med en tigger, men i Jesu Kristi navn hjalp han ham til å reise seg og stå på egne ben (Apg 3,1-10). Også i vår tid kan diakonien lære av den hellige Laurentius, diakonen i Roma. Da han fikk beskjed av keiseren om å bringe fram for ham alle kirkens skatter, forkynnte han at de fattige og deres tro er «kirkens sanne skatter».

7.3. Bilateralt eller multilateralt arbeid?

Da kirkene etablerte mellomkirkelig hjelpearbeid etter verdenskrigene, var de overbevist om at felles innsats ville være mer effektivt i innsatsen for å avhjelpe nød. I tillegg ønsket de å vitne om kirkens enhet, særlig i en tid da krig hadde skapt hat mellom folkene. Samarbeid om nødhjelp ville fremme forsoning og gjensidige tillitsbånd, håpet de.

Den moderne form for økumenisk diakoni begynte altså som multilateralt hjelpearbeid. Økumeniske organer med adresse i Genève fikk ansvaret for å koordinere arbeidet og forvalte midlene som ble samlet inn fra ulike land og kirker, for så i samarbeid med lokale kirker å bringe hjelpen til steder og mennesker hvor behovet var størst.

Senere – da de kirkelige hjelpeorganisasjonene begynte å bygge egen kompetanse og ble mer involvert i langsiktig bistandsarbeid – endret økumenisk diakoni arbeidsformen fra multilateralt til bilateralt arbeid.

Ifølge en undersøkelse fra 2003 – utført av KV og økumeniske partnere – samlet kirkebaserte

hjelpeorganisasjoner inn og brukte 740 millioner US dollar i løpet av ett år. Dette omfatter ikke aktivitetene til misjonsorganisasjoner, direkte samarbeid mellom menigheter og så videre. Mer enn halvparten av pengene ble brukt på langsiktige utviklingsprosjekter; 14 % på katastrofe- og nødhjelp og bare 6 % på offentlig påvirkningsarbeid. KV mottok bare 3 % av disse midlene, 4 % gikk til ACT og 6 % til LVE. Etableringen av ACT-alliansen har i noen grad endret dette bildet i den forstand at aktiviteter – særlig knyttet til nødhjelp – nå er bedre koordinert. En oversikt fra 2016 viser at mer penger nå blir brukt på nødhjelp. Rapporter fra ACT-medlemmene viser at 18 % av pengene (486 millioner US dollar) ble brukt til dette formålet. Videre brukte de 215,7 US dollar (77 %) på utviklingsarbeid og 144 millioner (5 %) på påvirkningsarbeid. Det siste tallet indikerer at innsatsen på dette området er økt. Realiteten er heller at dette anliggende nå i stor grad er integrert i alle former for økumenisk diakoni.

KV har introdusert en praksis med rundebordskonferanser (*Round Tables*) for å fremme samarbeid og kommunikasjon i det økumeniske hjelpearbeidet. Dette har vært en mekanisme som har søkt å minske de negative følgene av voksende bilateralisme. Noen av disse er fortsatt i funksjon. Etableringen av ACT-alliansen har gitt medlemmer, kirker og organisasjoner – både i det globale sør og nord – et strukturert rammeverk for samarbeid. Sammenlignet med tidligere mellomkirkelig hjelpearbeid da hele pengestrømmen ble kanalisert gjennom Genève, er det ACTs oppgave å sørge for koordinering og kommunikasjon. Enkeltmedlemmene har selv ansvar for finansiering og implementering av arbeidet.

Samtidig finnes det fortsatt en rekke økumeniske organer i viktige roller innenfor multilateral økumenisk diakoni. Her er noen eksempler: *Ecumenical Advocacy Alliance* (EAA) er et globalt nettverk av kirker og kirkelige organisasjoner engasjert i offentlig påvirkningsarbeid med særlig fokus på arbeidet med hiv og aids, og for matsikkerhet og bærekraftig jordbruk. EHAIA (*Ecumenical HIV and AIDS Initiatives and Advocacy*) bygger opp kirkenes hiv-kompetanse og arbeider med teologiske institusjoner for å integrere kunnskap om hiv i teologisk utdanning sammen med innsikt om årsakene til at pandemien blir spredt. EDAN (*Ecumenical Disability Advocates Network*) er et globalt nettverk som bringer sammen og støtter individer, kirker og kirkelige organisasjoner engasjert i arbeidet for og rettighetene til mennesker med ulike former for funksjonsnedsettelse.

Forsvarerne av multilateralt samarbeid vil gjerne peke på følgende fordeler ved denne tilnærmingen:

- Det knytter flere aktører sammen. Felles innsats bekrefter kirkens enhet gjennom økumenisk diakoni, og det gir lik plass for alle aktører, uansett størrelse og økonomisk styrke.
- Arbeidet får bredere effekt, læreprosessene når videre ut.
- Det gir bedre koordinering og mer samarbeid i implementeringen av diakonale aktiviteter.
- Det fremmer gjensidighet i partnersamarbeidet og mer balanserte maktrelasjoner.
- Det representerer en utvidet handlingshorisont med større muligheter for offentlig engasjement og påvirkningsarbeid.

Erfaringer har vist at multilateralt samarbeid kan ha disse svakhetene:

- Det kan føre til flere lag med strukturer som gjør arbeidet mindre effektivt med tidkrevende prosedyrer.
- Slike strukturer vil kunne innebære høyere administrasjonskostnader.
- De kan også ha sentralisering og maktkonsentrasjon som resultat, noe som hindrer arbeidet med å fremme ansvar og åpenhet lokalt.

Forsvarerne av bilateralt samarbeid viser til følgende fordeler:

- Direkte kontakt legger til rette for effektiv kommunikasjon, noe som også gjør det lettere å finansiere aktiviteter.
- Institusjonelle og personlige forbindelser får mulighet til å utvikle seg da de kan styrkes gjennom gjensidige besøk og utveksling av visjoner og erfaringer.
- Det gjør det mulig å ha en tett og rask oppfølging med prosjektlederne.
- Det er enklere å legge til rette for prosedyrer som sikrer åpenhet og gjensidig ansvar når prosjekter implementeres.

På den annen side innebærer også bilateralisme svakheter:

- Ubalanse i maktrelasjonene kan gjøre at det tradisjonelle skillet mellom «givere» og «mottakere» opprettholdes, et skille som før ofte skapte strukturer preget av avhengighet og underordning under giverorganisasjonenes mål, strategier og metoder.

- Avhengighet av en eneste samarbeidspartner kan få dramatiske følger dersom denne partneren plutselig trekker seg ut eller setter nye betingelser for samarbeid.
- I tilfeller hvor en lokal kirke eller diakonal organisasjon i det globale sør samarbeider med mange partnere i nord, kan dette kreve kompleks administrativ kompetanse fordi hver av partnerne bruker ulike rapporteringssystemer og setter ulike krav som betingelse for samarbeid.

Noen fordeler kan i praksis vise seg å være ulemper og omvendt. Økumenisk diakoni bør derfor etablere strukturer som gir plass for fordelene både i multi- og bilateralt samarbeid, og da på en måte som anerkjenner anliggende til alle partnere, både de i det globale sør og nord.

7.4. Samarbeid og partnerskap i økumenisk diakoni

I invitasjonen til konsultasjonen om forholdet mellom kirker og internasjonale diakonale organisasjoner i Malawi i september 2014 ble det vist til en «økt spenning» mellom disse flere steder i verden. Det ble uttrykt bekymring for at «misforståelser og fravær av meningsfull kommunikasjon skulle skape motsetninger innenfor den økumeniske bevegelse».

Det kan være flere årsaker til dette spenningsforholdet. Noen kirkeledere, særlig i Afrika, har uttalt at de oppfatter ACT-alliansen hovedsakelig som en allianse av bistandsorganisasjoner med base i det globale nord, som heller foretrekker å samarbeide med sekulære NGOer enn med lokale kirker. Dette har gitt kirkene og lederne deres en følelse av å være forbigått på en måte som ignorerer deres diakonale kompetanse og arbeid. De har derfor reist spørsmål om ACT-alliansen virkelig er en del av den økumeniske bevegelse og dens medlemskirker.

De kirkelige bistandsorganisasjonene hevder på sin side at deres mandat er videre enn kirkenes. Målgruppen deres er fattige og marginaliserte mennesker, uavhengig av religiøs tilhørighet. De viser også til profesjonelle standarder som de er forpliktet til å følge i implementeringen av prosjekter, og som svarer til de krav myndigheter setter når de finansierer arbeidet deres. Lokale kirker mangler ofte den nødvendige institusjonelle kapasiteten, hevder de. Dette gjør at de heller velger lokale NGOer som partnere.

Malawi-konsultasjonen hadde som mål å få til en konstruktiv samtale om disse temaene. Den la fram en handlingsplan for tre områder: relasjoner, verdier

og grunnlag, og former for samarbeid. Når det gjaldt relasjoner og behovet for å styrke dem, ble følgende behov løftet fram:

- Være klar på vårt felles oppdrag, identitet og mandat, og den særlige rollen hver av oss har. Det er viktig for å komme til rette med misoppfatninger på en adekvat måte.
- Utvikle og kommunisere tydelig en felles framstilling av historien til multilateralt samarbeid og deling av ressurser slik dette har skjedd i ulike kontekster.
- Anerkjenne, bekrefte og løfte opp hverandres gaver og ressurser (både de håndgripelige og de ikke-håndgripelige).
- Kommunisere tydelig de ulike måtene hver av våre organisasjoner arbeider på i deres respektive kontekster og med de begrensningene det gir. Sørge for klarhet når det gjelder forventningene til og relevansen av forbindelsene oss imellom når vi engasjerer oss i økumenisk diakoni.

Kommunikasjon og anerkjennelse av komplementaritet i roller og ressurser står fram som en nøkkelstrategi for å få til et bedre samarbeid mellom kirker og kirkelige bistandsorganisasjoner. Alle impliserte partnere må anerkjenne den rike mosaikken av aktører i diakonien, at hver av dem representerer en unik kvalitet og skjønnhet, og at de sammen danner et bilde som ingen av dem er i stand til å tegne alene.

Blant de sterke sidene de lokale kirkene har, er deres rotfeste i konteksten og evnen til å tolke det som skjer, i samsvar med lokale forventninger, verdier og erfaringer. Kapittel 6.6 gir en oversikt over noen av de diakonale ressursene som lokale kirker kan aktivere når de samarbeider med internasjonale organisasjoner. En annen viktig ressurs er evnen til å mobilisere frivillige. Deres bidrag kan være helt avgjørende for å sikre lokal medvirkning og eierskap når prosjekter skal implementeres. Videre er kirkelederes moralske autoritet en viktig ressurs. De har myndighet til å ta opp kritiske sosiale og politiske spørsmål og engasjere folk til å kjempe for en bedre framtid på en måte som integrerer offentlig engasjement og påvirkningsarbeid i diakonale tiltak.

På samme måte bør kirkene anerkjenne den styrke og de særskilte ressursene de spesialiserte diakonale organisasjoner har. De bringer med seg innsikt fra et bredt praksisfelt, og de har bygget omfattende kompetanse både i forhold til teori og praksis. Kunnskapen deres omfatter evnen til å foreta en samfunnsanalyse, utarbeide klare handlingsplaner, identifisere relevante arbeidsmetoder, følge opp

pågående aktiviteter og sørge for rapportering og evaluering. I tillegg er de ofte en del av et nettverk av profesjonelle aktører og kan sørge for utveksling av innsikt om god praksis (*best practices*) og medvirkning i fellesaksjoner.

Økumenisk diakoni vil helt klart være tjent med at kompetansen til lokale kirker og spesialiserte organisasjoner knyttes sammen. I budskapet fra LVFs globale konsultasjon om diakoni i Addis Abeba, Etiopia, i 2008, ble det sagt at «nye synergier og samarbeidsrelasjoner» vil gjøre kirker, kirkelige bistandsorganisasjoner og misjonsselskaper mer effektive i sitt arbeid. Deltakernes tok derfor til orde for «en holdning og en kultur med mer lydhørhet for hva som skjer på grunnplanet, og som bygger på det inn i alle former for diakonal praksis». De hevdet videre at dette «spesielt gjelder for aktører innenfor internasjonal diakoni».

De kirkelige hjelpeorganisasjonene bør oppfordres til å samarbeide tettere med kirkene. Professor Christoph Stückelberger, grunnleggeren av *Globethics.net*, hevder at kirkene ofte når lenger ut enn NGOer i endringsprosesser. Han anbefaler derfor organisasjonene å støtte prosesser som har som mål å styrke demokratiske praksiser i kirkene, utvikle ansvarlig lederskap, bygge kompetanse og skape korrupsjonsfrie kirker.

På samme måte bør lokale kirker oppfordres til å ha tålmodighet med kirkelige hjelpeorganisasjoner og aktivt bidra til å fremme synergi og samarbeidsrelasjoner. Det innebærer også å anerkjenne deres særlige rolle og potensial som diakonale aktører, og være åpne for muligheter for samarbeid og felles innsats. I tillegg bør kirkene hevde sitt eierskap til økumenisk diakoni, og særlig til ACT-alliansen. I dens stiftelsesdokument (*Founding Document*) blir det slått fast at visjonen er å være «en global allianse» for KV og LVFs medlemskirker og tilknyttede organisasjoner som «er forpliktet på å arbeide økumenisk». Lokale kirker har sin del i oppgaven med å gjøre den visjonen virkelig og med å styrke ACT-alliansen slik at den blir det den er ment å være: et uttrykk for det verdensvide kirkefellesskapet og dets diakonale oppdrag.

Dette fordrer fortsatt refleksjon om innholdet i ekte partnerskap innenfor økumenisk diakoni – i erkjennelse av at partnerskap bygger på gjensidige relasjoner som var der før, og som fortsetter også etter at partnere har samarbeidet om et prosjekt. Videre forutsetter dette en anerkjennelse av det mangfold av gaver og ressurser som lokale kirker og hjelpeorganisasjoner bringer med seg inn i samarbeidet. Gjensidigheten og rikdommen kompletterer og styrker det diakonale arbeidet. Ikke minst krever dette åpenhet og gjensidighet gjennom alle faser av samarbeidet,

fra planlegging til implementering. Åpenhet omfatter deling av informasjon på alle nivå, så ofte som mulig, uten å overlate til en av partnerne å avgjøre når og hva det skal informeres om. Gjensidighet innebærer balanse i maktrelasjonene på en måte som ikke tillater at én part reduserer en annen til gjenstand for andre formål.

7.5. Samarbeid med sekulære organisasjoner

KV har invitert «alle mennesker av god vilje» til å bli med på rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring. Dette svarer til en lang tradisjon i diakonien om å søke støtte fra og samarbeid med personer og organisasjoner utenfor kirkens egen krets og med politiske myndigheter. Basert på forståelsen av at alle mennesker er skapt i Guds bilde, er diakonien overbevist om alle er utrustet og i stand til å være Guds medarbeidere når det gjelder å fremme det felles gode og et menneskeverdig liv for alle. Uttrykket «mennesker av god vilje» skal ikke forstås slik at det refererer til noen mennesker som er mer moralske enn andre. Alle er kalt til å være mennesker av god vilje. Dessverre velger ikke alle å følge dette kallet, men det skal ikke hindre kirken fra å invitere dem til å delta.

Sivilsamfunnet sørger for nye arenaer for samhandling, også for diakonale aktører som vil bygge allianser med andre, inklusive sekulære organisasjoner. Dette er særlig viktig i en tid da mange sivile sosiale organisasjoner og NGOer opplever begrenset politisk og operasjonelt handlingsrom i sin daglige virksomhet. Diakonale aktører utfordres til å identifisere strategiske plattformer og nettverk slik at de kan påvirke sosiale prosesser på en måte som sikrer menneskerettigheter og velferd for alle.

Kan diakonale aktører samarbeide med sekulære organisasjoner? Det kommer an på konteksten og typen samarbeid. I prinsippet skal diakonale aktører være rede til å arbeide sammen med enhver person og organisasjon «av god vilje». I praksis vil det imidlertid være nødvendig å etablere noen kriterier for å klargjøre hvilken «god vilje» organisasjonen står for. Et slikt kriterium vil være holdninger og praksis når det gjelder menneskerettigheter. Et annet kan være hvilke verdier og idealer den fremmer, og et tredje måten den er organisert på og hvordan den utøver makt.

Vanligvis foretrekker diakonale aktører å samarbeide med likesinnede organisasjoner, enten de er trosbaserte eller sekulære. Det er mulig at denne praksisen har vært for forsiktig med den følge at diakonien ikke har vært tilstrekkelig dristig i rollen

som endringsagent i sivilsamfunnet. Folkelige bevegelser, menneskerettighetsgrupper, fagforeninger og organisasjoner som representerer minoriteter eller marginaliserte grupper, er noen eksempler på strategiske partnere når diakonale aktører er engasjert i offentlig engasjement og påvirkningsarbeid.

Diakonale aktører samarbeider ikke med sekulære organisasjoner med den hensikt å evangelisere dem. Deres sekulære identitet må anerkjennes på samme måte som trosbaserte organisasjoner forventer at deres særlige identitet blir respektert. Målet er heller ikke å kristne det offentlige rom. Vårt mål som kristne er «å gjøre alle områder innenfor det offentlige rom fritt og tilgjengelig for alle, uten noen form for begrensninger, som for eksempel hudfarge, kaste, religion eller kjønn». Denne oppfatningen er basert på den teologiske forståelsen at Guds handling i skaperverket ikke kan begrenses til kirken eller til kristnes innsats. Guds omsorg for menneskene kommer til uttrykk gjennom gode sosiale, politiske og juridiske ordninger, og gjennom ansvarlige lederskap som forsvarer menneskeverdet og fremmer rettferdighet og fred. Kristne er kalt til aktivt medborgerskap og til å engasjere seg i aktiviteter som sikrer alle lik adgang til felles goder med trygge levekår – særlig for de mest sårbare – og som gir alle grupperinger i samfunnet mulighet til å delta i fellesskapet på en meningsfull måte. Alt dette er nøkkeltema på agendaen til økumenisk diakoni som utfordrer diakonale aktører til å arbeide med «alle mennesker av god vilje». Dette innebærer også å samarbeide med sekulære organisasjoner.

7.6. Diapraksis – samarbeid med mennesker av annen tro

I dag blir religion i økende grad anerkjent som en viktig sosial og politisk faktor, også i tema knyttet til utvikling og bistand. Noen forskere beskriver «religionens tilbakekomst» som en av-privatiseringsprosess hvor religiøse ledere forplikter seg til å bidra til det felles beste. Andre peker på nødvendigheten av å inkludere religiøse aktører i sivilsamfunnet og i prosesser for å bygge demokratiet i et «post-sekulært samfunn».

Rollen religion og religiøse ledere har i utviklingsarbeidet er omstridt. Noen anser dem for å være reaksjonære krefter som motarbeider sosial endring, og som i noen tilfeller gir næring til sosiale og politiske konflikter. Andre viser til betydningen de har når det gjelder å mobilisere mennesker til ansvarlig sosial handling, og til å fremme etisk dømmekraft slik at religiøse aktører kan ha en nøkkelrolle i arbeidet for forsoning, rettferdighet og fred.

Det er åpenbart at utviklingsarbeidere ikke kan ignorere religionens betydning. Kunnskap om religion må derfor være en del av deres profesjonelle kompetanse. Dette er særlig viktig for trosbaserte organisasjoner og økumenisk diakoni. De bør ha en lederrolle når det gjelder å engasjere mennesker med religiøs tro i arbeidet sitt og å arbeide med religiøse ledere i prosesser for å fremme velferd for alle. I situasjoner preget av religiøs mistillit og spenning kan diakonale aktører sørge for trygge møteplasser for felles handling og refleksjon, noe som kan åpne for prosesser med forsoning og forvandling.

Diapraksis er en metode som sikter mot å sikre slike trygge møteplasser for mennesker av ulike tro, til felles handling og samtale – med det mål å bygge ned fordommer og skape gjensidig tillit. Termen «diapraksis» ble introdusert av den danske teologen Lissi Rasmussen. Hun hadde observert at kristne og muslimer utviklet nye relasjoner med sameksistens når de sammen var engasjert i aktiviteter av felles interesse. Som metode har diapraksis som mål å aktivere vanlige mennesker i lokalsamfunnet. I praksis er det en form for medborgerskapstrening – en måte å sette mennesker i stand til å arbeide på tvers av religiøse og sosiale grenser.

Den økumeniske bevegelse og særlig KV har en lang historie når det gjelder interreligiøs dialog. Diapraksis bidrar med ny kvalitet til denne tradisjonen ved å ha fokus på sosiale saker som utfordrer mennesker på tvers av deres tro, og som får fram fordelene ved felles innsats.

Mange diakonale aktører er allerede involvert i diapraksis. Mange ACT-medlemmer arbeider sammen med muslimske hjelpeorganisasjoner, særlig i Midtøsten. I 2014 undertegnet FNs høykommisjonær for flyktninger (UNHCR), Det lutherske verdensforbund (LVF) og Islamic Relief Worldwide (IRW) en intensjonsavtale om samarbeid innen humanitær hjelp. Dette var første gang at en global kristen og en global muslimsk hjelpeorganisasjon har laget en offisiell avtale om samarbeid. Dette gir et klart budskap om hvordan mennesker av ulike tro kan forene krefter basert på en felles visjon og felles verdier. Denne forståelsen er også klart uttrykt i ACT-dokumentet *The Changing Development Paradigm* som slår fast at «det endrede utviklingsparadigmet gir nye muligheter for konkret innsats innen offentlig påvirkningsarbeid, mellom og på tvers av trosretningene».

Økumeniske og diakonale aktører har tatt flere initiativ for å følge dette opp. De har deltatt i diskusjoner i UNHCR om religionen plass når det gjelder beskyttelse av flyktninger, asylsøkere, fordrevne og

andre som har blitt tvunget til å forlate hjemmene sine. KV spilte en aktiv rolle i etableringen av det trosbasert initiativet *Ending Extreme Poverty: A Spiritual and Moral Imperativ* som ble lansert i 2015 av mer enn 40 globale religiøse ledere og trosbaserte organisasjoner. Målsettingen er å gjøre slutt på ekstrem fattigdom innen 2030, med bærekraftsmålene som delt plattform og forpliktelse.

Det er en viktig utfordring å knytte disse initiativene på internasjonalt nivå til konkret diakonal praksis på lokalt nivå. Forpliktelsen innebærer å bidra aktivt til at målsettingen blir oppnådd, til å følge med om arbeidet gir resultater, til å påvirke offentligheten ved å engasjere den moralske autoriteten til religiøse ledere og trossamfunnene de representerer, og til å fremme mer effektivt samarbeid mellom religiøse og andre utviklingsaktører. En slik innsats vil utgjøre en viktig forskjell og bidra til at målet om å gjøre slutt på ekstrem fattigdom kan oppnås.

7.7. Offentlig påvirkningsarbeid – profetisk diakoni

Offentlig påvirkningsarbeid (*advocacy*) er en integrert del av diakonalt arbeid. Det kan ikke begrenses til et mulig ekstra anliggende når en situasjon krever det. Diakoniens egenart, dens bibelske røtter og kristne kall pålegger diakonien å være profetisk, å ta de fattige og utstøttes side, å avsløre systematisk urett og fremme menneskeverd, rettferdighet og fred. Sammen med kirker og diakonale aktører har den økumeniske bevegelse i økende grad forpliktet seg til denne oppgaven. Dette oppdraget er blitt beskrevet på denne måten:

Offentlig påvirkningsarbeid er en av kirkenes profetiske aktiviteter; gjennom den går vi sammen med og støtter våre søstre og brødre som kjemper tappert for rettferdighet og fred, i kontekster fulle av urett og voldsbruk mot mennesker og skaperverket for øvrig. Slikt påvirkningsarbeid innebærer å tale på vegne av mennesker som har blitt brakt til taushet i kampen for bringe uretten til opphør. Den fordrer at vi lar oss engasjere i sakene og initiativene til dem som kjemper for liv og rett, for likeverd, rettigheter og fred. Påvirkningsarbeid er en del av kirkens tjeneste i verden. Gjennom den tar kirken del i Guds misjon (*missio dei*).

Kampen for rettferdighet og fred har vært en vesentlig del av KVs liv og kall helt fra starten i 1948, og det samme gjelder for medlemskirkene og økumeniske partnere. Kapittel 5 har beskrevet mange av de

programmene og tiltakene dette engasjement har skapt. Ecumenical Advocacy Alliance (EAA) som ble etablert i 2000 som et økumenisk nettverk, er nå en del av KV og fortsetter å støtte kirker og partnere i deres påvirkningsarbeid – med fokus på kampanjer knyttet til hiv og aids, matsikkerhet og bærekraftig jordbruk.

Påvirkningsarbeid for rettferdig fred har vært et annet viktig område for økumenisk aksjon. KVs tiår mot vold (2001-2010) pekte på behovet for å erstatte vold med en fredskultur. Det konkluderte med «et økumenisk opprop for rettferdig fred» som motiverte generalforsamlingen i Busan i 2013 til å vedta en uttalelse om «Veien til rettferdig fred». Her blir KVs rolle som initiativtaker og tilrettelegger for global økumenisk fred og påvirkningsarbeid bekreftet, basert på følgende overbevisning:

Kirker kan bidra til å bygge fredskulturer ved å lære hvordan man kan hindre og endre konflikter. Slik kan de myndiggjøre mennesker i samfunnets randsoner og dyktiggjøre både kvinner og menn til å være fredsskapere, støtte ikke-voldelige bevegelser for rettferdighet og menneskerettigheter, støtte dem som blir forfulgt fordi de nekter å bære våpen av samvittighetsgrunner, og støtte dem som er ofre i væpnede konflikter, samt gi fredsundervisning dens rettmessige plass i kirker og skoler.

Begrepet «rettferdig fred» har røtter i kirkenes selvforståelse, i håpet om åndelig forvandling og i kallet til å søke rettferdighet og fred for alle. Det bygger på termen «sosial rettferdighet» som står opp mot privilegier for noen få, for økonomisk rettferdighet som står opp mot pengemakt, for økologisk rettferdighet som står opp mot uansvarlig konsum, og politisk rettferdighet som står opp mot maktmisbruk.

Fredsbygging, konflikthåndtering og påvirkningsarbeid for en rettferdig fred forblir prioriterte oppgaver som utfordrer profetisk diakoni til å engasjere seg i sosiale spørsmål. Nøkkeltema for offentlig påvirkningsarbeid er menneskerettigheter og trygghet, spesielt for kvinner og barn på steder med sosiale og politiske konflikter, ansvarlighet i fredsbyggende arbeid og rettssikkerhet.

7.8. Misbruk i diakonale institusjoner

Fysisk (som inkluderer seksuelt) og emosjonelt misbruk både av barn og voksne står i absolutt motsetning til standardene i evangeliet. I høyt profilerte rettssaker er både geistlige og diakonalt ansatte blitt anklaget og

Økumenisk *diakoni* i konfesjonell kontekst

dømt. Mer enn noe annet er skaden som er påført ofrene, helt og holdent utålelig.

Tilfeller av misbruk skader alvorlig tilliten til diakonale institusjoner, utviklingsagenter og andre organisasjoner. Mye godt diakonalt arbeid kan bli undergravd eller til og med ødelagt gjennom ondsinnede individers handlinger, eller bli underminert av utilstrekkelige sikkerhetsrutiner på institusjonelt nivå. Utbetaling av erstatning til ofrene kan aldri gjøre opp for skaden som er blitt påført. Samtidig kan også slike utbetalinger ruinere en diakonal organisasjon finansielt.

Jesu kall til å ha «liv og overflod» (Joh 10,10) utfordrer alle diakonale institusjoner til å hindre misbruk, uten å ta hensyn til et svekket omdømme (som ofte blir forverret når misbruk oppdages og bringes til media). Økumenisk diakoni må ta i bruk læring fra ulike kontekster omkring i verden. Å dele internasjonal god praksis, slik som effektive forordninger for å sikre barn beskyttelse, og profesjonell opplæring for å oppdage tegn på upassende oppførsel, kan være av avgjørende betydning i arbeidet for å hindre misbruk.

7.9. Oppsummering

Dette kapitlet har gitt en framstilling av noen av de utfordringene økumenisk diakoni står overfor i dagens verden. Enkelte av dem relaterer seg til det endrede

landskapet for utviklingsarbeidet, og til kutt i offentlig finansiering ut fra en voksende skepsis til bistandens effektivitet. Alt dette tvinger aktørene i økumenisk diakoni til å være innovative i arbeidet for å finansiere virksomheten sin. Det driver dem også til å utvikle nye strategier for koordinering og samarbeid, på en måte som har fornyet visjonen om økumenisk deling av ressurser.

Analysen av det endrede landskapet betoner den sosiale og politiske dimensjonen i alt arbeid som sikter mot felles velferd, rettferdighet og fred. Mange steder blir slikt arbeid hindret på grunn av innstramninger av det offentlige rom og politiske tiltak som sikter mot å begrense rollen til sivilsamfunnet, og særlig rettighetsbaserte aktører. Dette utfordrer økumenisk diakoni til å engasjere seg i byggingen av nettverk og etableringen av strategiske allianser, i partnerskap med lokale kirker, med sekulære organisasjoner og med mennesker av en annen tro. Alle tilfeller av fysiske og emosjonelle overgrep, enten det er tale om i hjelpearbeid eller i virksomhet i regi av diakonale institusjoner, er alltid uakseptable. Derfor må effektive sikkerhetsrutiner bringes på plass for å hindre dette.

Alle disse utfordringene påskynder økumenisk diakoni til å bekrefte sin egenart som rettighetsbasert aktør, og til å utvikle strategier som vil styrke dens profetiske rolle i offentlig påvirkningsarbeid som en integrert del av diakonal handling.

8.1. Innledning

Dette kapitlet har som målsetting å framstille diakonien i ulike konfesjonelle kontekster gjennom å påvise likheter og forskjeller i tilnærmingen til diakoni innenfor kristenheten. Gjennomgangen av mangfoldet kan gjøre kristne fra ulike tradisjoner bedre i stand til å oppdage og utvikle områder for samhandling. Slik kan kristne fra ulike tradisjoner, kulturer og bakgrunner – gjennom ydmykhet, ønske om gjensidig berikelse og ved Guds nåde – gjensidig bidra til å bygge en sannferdig økumenisk diakoni.

8.2. Ortodoks forståelse av økumenisk diakoni

Kristen «diakoni» har rotfeste i evangeliets lære som sier at kjærlighet til Gud og nesten er en direkte konsekvens av troen. Kirkens diakonale oppdrag og plikten ethvert medlem har til å tjene er intimt knyttet til kirkens innerste vesen og stammer fra eksemplet og offeret til Herren selv, vår Øversteprest, som i samsvar med Fars vilje «ikke kom for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Matt 20,28). Læren om å hjelpe de fattige er i hovedsak en arv fra Det gamle testamentet, kirken har tatt vare på denne lærdommen og gitt den en ny kontekst i lys av eksemplet til sin grunnlegger, Jesus Kristus, som «ikke kom til verden for å la seg tjene, men for selv å tjene» (Mark 10,45). Apostlene fortsatte å leve i samsvar med Jesu lære, «de holdt seg trofast til fellesskapet, til brødsbrytelsen og bønnene» (Apg 2,42).

Ifølge Apostlenes gjerninger (kapittel 6) var diakonene de første som ble kalt til tjeneste i Kristi navn, noe som innebar at denne formen for «diakoni» også kom til å bli skrevet inn i ansvarsområdet for alle andre nivå av prestetjenesten. Diakonen fikk som oppgave å være «biskopens hender» under dennes ledelse, mens prestene fikk ansvar for å hjelpe biskopen med å ha tilsyn med og undervise flokken av kristne.

«Vitnesbyrd, undervisning og diakoni» (tjeneste) var uatskillelige i Oldkirken. Betydningen av «diakoni» ble også bekreftet i vedtakene fra den udelte kirke, slik som det første økumeniske konsilet i Nikea (325). Kirken er sendt til verden, ikke bare for å preke og frelse menneskeslekten, men også for å bygge fellesskap for gjennom disse å tjene verden med dens materielle og åndelige behov. I denne forstand er utøvelse av diakoni det samme som å følge kirkenes forpliktelse til å hjelpe lidende mennesker, også utover egne medlemsrekker, eller å bidra med svar til menneskehetens problemer og anliggender i det økonomiske, politiske, personlige eller familiære liv. Gjennom denne formen for diakoni trer kirkene inn i verden og gir vitnesbyrd om deres Herre, som tydelig, levende og realistisk nærvær gjennom praksis. Uten slik handling vil kirken se ut som den er fratatt et fundamentalt uttrykk for dens indre liv.

En slik diakoni er verken å forstå som god moralsk handling betinget av gjenfødte kristnes gode vilje eller som uttrykk for medfølelse med menneskehetens elendighet utenfor kirken. Kirkenes omsorg for verden er ikke et redskap for en ulært menneskehet. Kirkenes hjelpeinnsats skjer heller ikke primært gjennom filantropiske institusjoner. Kirkenes utøvelse av diakoni er ekklesial,⁸ det er nemlig den overstrømmende nåden som binder sammen og beveger deres indre liv i et fullstendig fellesskap. Med andre ord, diakonien til verden er et ekko av Guds ord i verden, et ord som allerede er virkeliggjort i den karismatiske kirken. Det er uttrykk for «*ergon theou*» (Guds arbeid) i Helligånden gjennom «*parergon*» (arbeid utført eller produsert) av mennesker i verden og for verden. Diakoni er den andre stemmen i den sannheten Gud har gjort kjent og gitt til menneskeheten som fellesskap/koinonia. Den er handlingen som springer ut av Gud kontinuerlige gjerning i kirken.

Ortodoks diakoni har også den guddommelige liturgien som kilde, gjennom den blir våre offer helliggjort av Kristi offer og samtidig som den maner oss til aktiv «samhandling» (*synergeia*) med Gud og til

å bruke vår fri vilje som er rotfestet i vår felles «enighet» (*symphonia*) (Matt 18,19). Diakoni er derfor et uttrykk for kirkens enhet som Kristi legeme. På samme måte er hver lokal feiring av nattverden fullstendig og universell, den omfatter hele skaperverket og bæres fram som et offer for hele verdens materielle og åndelige behov.

8.3. Luthersk forståelse av økumenisk diakoni

Lutherske kirker betoner at diakoni hører til kirkens væren og identitet. Diakonien utfolder seg i enhver kristens liv som kall til å tjene Gud og nesten, og til å handle som forvalter av Guds skaperverk. Diakonia er en integrert del av kristne menigheter og fellesskaps liv og innebærer å tjene lokal- og storsamfunnet. I mange land finnes diakonale institusjoner, for eksempel sykehus, skoler og barnehjem; disse utgjør del av lutherske kirkers diakonale nærvær i ulike kontekster. I noen land virker disse institusjonene innenfor det offentlige helse- og velferdstilbudet. I tillegg bidrar internasjonale diakonale organisasjoner engasjert i nødhjelp og utviklingsarbeid til å fremme luthersk økumenisk diakoni, de er derfor en uatskillelig del av kjernen i det å være kirke.

Innenfor luthersk teologi blir det vektlagt at menneskers frelse og rettferdiggjørelse overfor Gud, *coram Deo*, utelukkende beror på Kristus og ikke på hva menneskers gjør og oppnår. Samtidig vektlegger de lutherske bekjennelsene at gode gjerninger hører med i alt kristent liv, som del av kristen helliggjørelse og kjennetegn på kristent liv i relasjonen til andre mennesker, *coram hominibus*.

Slik er diakoni å forstå som en integrert del av hele kirkens og hver menighets liv, basert på Guds kall til å være kirke i verden, ikke adskilt fra verden, og til å leve dette kallet i ulike kontekster hvor kirken er til. Luthersk teologi vektlegger sterkt at kristne ikke bare er kristne innenfor kirkens gudstjenestefeiring og tro, eller «Guds regiment», men de er kalt til å leve som ansvarlige borgere i deres respektive samfunn, det såkalte «verdslige regiment». Gode gjerninger, tjenesten i verden, diakoni er ifølge luthersk teologi ikke bare handlinger utøvd innenfor det kristne fellesskapet, ifølge skapelsesteologien hører de til i verden. Kristne oppfordres til å tjene, sammen med alle mennesker av god vilje, til medmenneskers beste og ikke med tanke på deres frelse. Luthersk teologi understreker også at diakonien aldri må gjøres til et redskap for omvendelse, den har sin egen verdi og bidrar til vitnesbyrdet om evangeliet i Kristus.

Det lutherske verdensforbund betoner at diakoni er en integrert del av luthersk ekklesiologi og hører med i Guds misjon, *missio Dei*: «LVFs medlemskirker er kalt til å ta del i Guds misjon som omfatter forkynnelse av Kristi evangelium, tjeneste til beste for sårbare mennesker (diakoni) og *advocacy*.»⁹ Diakonal innsats begynner gjennom å skaffe seg grundig kjennskap til konteksten, kartlegging av behov og ressurser, og med den dyptgripende overbevisningen om at oppgaven å tjene de fattige og marginaliserte og å tjene Gud ikke kan skilles fra hverandre. For at kirken skal tjene i verden gjennom diakoni, må den søke kunnskap, ikke bare i teologien, men innenfor mange teoretiske og praktiske områder, også fra empiriske studier, som et tverrfaglig foretak. Diakonal teori og diakonal praksis er gjensidig avhengig av hverandre, målet med diakonal fagkunnskap er å gjøre den diakonale praksisen bedre.

Mange lutherske kirker gjør bruk av diakoner som er spesialutdannet med sikte på diakonal virksomhet i menighetene. Mange kirker har opprettet diakonattet som en egen orden diakonene blir vigslet eller ordinert til tjeneste innenfor.

Mye av dagens diakoni i de lutherske kirkene har røtter tilbake til den diakonale vekkelsen i Europa på 1800-tallet. Denne vekkelsen brakte et nytt fokus på diakoni og diakontjenesten; sterkt inspirert av den tidligere pietismen og dens omvendelsesforkynnelse framsto den ofte som en lavkirkelig bevegelse, i noen grad i opposisjon til det etablerte kirkelige hierarkiet. Vekkelsen målbar et ønske om å revitalisere den diakonale tjenesten i kirken, basert på det som ble oppfattet som bibelsk og oldkirkelig forståelse av diakoni, nemlig ydmyk tjeneste for mennesker i nød. Ny forskning har ført til et paradigmeskifte innenfor det diakonale fagfeltet, fra oppfatningen av diakoni som ydmyk tjeneste, til forståelsen av diakoni som kirkens brobyggende og myndiggjørende oppdrag, som forsoningstjeneste («*go-between*» *service*) i verden.

Noen av de største lutherske kirkene i verden, for eksempel Den evangeliske Mekane Yesus-kirken i Etiopia, har fokusert på viktigheten av å definere kirkens misjon som et helhetlig oppdrag (holistic ministry), hvor forkynnelse og tjeneste hører uatskillelig sammen. Det har blitt en nyttig påminnelse til alle lutherske kirker om å unngå at kirkens tjeneste framstår sektorisert og frakoplet, som for eksempel en utviklingsavdeling løsrevet fra det kirkelige liv i menighetene.

⁸ Av *ekklesia* (det greske ordet for kirke), det vil si i samsvar med kirkens egen natur (O.a).

⁹ <https://www.lutheranworld.org/content/capacity-diakonia>

8.4. Reformert forståelse av økumenisk diakoni

For majoriteten av kirker som utgjør den «reformerte» familie i vid forstand, inkludert unerte (United) kirker eller i prosess for å bli unerte, betyr reformert å være økumenisk. På den ene side oppfatter de misjon og kall som integrert del av det å tilhøre den ene økumeniske bevegelsen og Kristi universelle kirke; på den annen side oppfatter de diakoni (neste-kjærlighet og forvandlende tjeneste) som uatskillelig del av Guds misjon og kirkenes liv og vitnesbyrd. Det er ikke overraskende at den reformerte familien har spilt en framtrædende rolle i utformingen og konkretiseringen av økumenisk diakoni slik denne er blitt forstått og praktisert innenfor KV og videre økumeniske sirkler.

Fra reformasjonens tid førte en fornyet lesning av Skriften til at diakoni og diakonatet fikk plass blant kirkens fire vesentlige tjenestekategorier. Fokuset gjaldt i like stor grad institusjonelt lederskap i utøvelsen av hjelpetiltak som direkte og personlig innsats i tjenesten for fattige og nødlidende. Calvinister fastholdt at begge utgjør en permanent del av kirkenes arbeid; zwinglianerne derimot mente at sivile myndigheter både kunne og skulle ta ansvar for sosial diakoni. I alle tilfeller skulle institusjonelt ansvar aldri oppfattes på en måte som gjorde at den kom i stedet for individuell forpliktelse. Diakonen hadde ansvar for å fremme sosial ansvarlighet, basert på lesning av Skriften, i hele kirken. På dette punktet har de reformertes bidrag gitt et kontinuerlig fokus både på individuell og på institusjonell tjeneste, og i forlengelsen av dette, vektlegging både av omsorgstjeneste og arbeid for rettferdighet. Den reformerte forståelsen av Guds misjon er basert på lesning av både i Det gamle og Det nye testamentet, ut fra dette grunnlaget insisterer de på at nestekjærlig barmhjertighet og transformativ rettferdighet ikke kan skilles fra hverandre.

Gjennom lokal praksis og bidrag til økumenisk tenkning har reformerte og unerte kirker, sammen med andre, vært med på å prege KVs konsultasjoner og dokumenter, for eksempel Larnaca konsultasjonen om diakoni i 1986. Dette har styrket konseptet om fullt å ta på alvor sammenhengen mellom diakoni og utvikling for rettferdighet, menneskelige rettigheter og menneskeverd, mellom diakoni og fred, og mellom diakoni og interreligiøst samarbeid. El Escorial konsultasjonen i 1987 om deling av økumeniske ressurser bidro til å sette ord på implikasjonene av profetisk diakoni, som en måte å praktisere transformativ rettferdighet på og som

gjør slutt på asymmetriske relasjoner innenfor den økumeniske familien.

Involveringen av den utvidede reformerte familien i den globale kampen for rettferdighet, som grunnleggende uttrykk for troen på Gud, er blitt tilspisset gjennom kirkenes rolle i kampen mot rasisme og for å gjøre slutt på apartheid, og i innsatsen for økonomisk og økologisk rettferdighet på bakgrunn av den markedsdrevne kapitalismens herjinger. Denne innsatsen, i stor grad ledet av kirker i det globale Sør, er gitt skriftlig uttrykk i Belhar- og Accra-bekjennelsene; de inspirerer og bidrar til en bibelsk og teologisk tolkningsramme for sammenhengen mellom diakoni og rettferdighet, som uatskillelige og ufravikelige elementer i lydigheten til Gud og i troskapen til Jesu Kristi evangelium. Denne innsikten har satt preg på perspektivene til mange innenfor det reformerte fellesskapet og fått dem til å gi tilslutning til økumenisk diakoni og dens fokus på systemisk og strukturell transformasjon, så vel som på vektleggingen av helhetlig menneskelig utvikling og konkret innsats i form av tjeneste, kjærlighet og barmhjertighet. Økumenisk diakoni, slik kirken praktiserer den, skal kjennetegnes ved å være kontekstuell, barmhjertig, forsonende, transformativ, rettferdighetssøkende og profetisk.

8.5. Anglikansk forståelse av økumenisk diakoni

Anglican Consultative Council definerte i 1984 misjonens fem kjennetegn, med det mål å oppsummere hva misjon handler om, basert på Jesu oppsummerende framstilling om sin misjon:

1. Å forkynne de gode nyhetene om Riket
2. Å undervise, døpe og ta seg av nye troende
3. Å respondere på menneskelig nød gjennom nestekjærlig tjeneste
4. Å transformere urettferdige samfunnsstrukturer, å utfordre voldsbruk av enhver art og arbeide for fred og forsoning
5. Å arbeide for trygge skaperverkets integritet, for bærekraft og fornyelse av livet på jorden.

Det tredje punktet handler åpenbart om diakoni. Forpliktelsen til økumenisk diakoni er beskrevet med henvisninger til praksis i dokumenter som «Å elske og tjene Herren – Diakoni i kirkens liv» (2012), og i Jerusalem-rapporten til Den internasjonale anglikansk-lutherske kommisjonen (ALIC III). I dette dokumentet blir det blant annet fastslått at:

- Diakoni er dypt rotfestet i Skriften og utgjør en vesentlig del av disippelskap og kristen identitet (Luk 4,18-19). Den diakonale tjenesten har som grunnlag gudstjenesten, dåpens og nattverdens sakramenter, og lever ut som disippelskap. Gjennom den diakonale tjenesten tilbyr kirken en forsmak på Guds rike
- Diakoni er en tjeneste som er gitt hver troende ettersom den har rotfeste i det apostoliske mandatet som alle mottar i dåpen
- Diakoni tar form som profetisk vitnesbyrd, advocacy og myndiggjørende tiltak, så vel som barmhjertig omsorg
- Diakonia innebærer ikke å bare å gi hjelp, men også å konfrontere maktkonsentrasjon og rikdom som forårsaker fattigdom. En diakonal kirke går sammen med, styrker og myndiggjør mennesker som er økonomiske svake og sårbare, sammen med dem tar den diakonale kirke til orde mot misbruk og manøvrer som fratar mennesker deres grunnleggende rettigheter, blant dem økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- Diakoni er politisk i den forstand at den bidrar til å avdekke strukturell urett som rammer mennesker på grunn av kjønn, klasse, geografi, religion og etnisk tilhørighet. Kirken myndiggjør mennesker som er brakt til taushet, til å tale og taler selv i solidaritet med og for dem som ikke selv ikke er i stand til det.

Forordningene som kong Henrik VII av England ga i 1536, omfattet instruksjon om at en fattigkasse skulle etableres i alle engelske prestegjeld. Den påfølgende Kirkeordinansen fra 1550 fastholdt den treleddede strukturen i den ordinerte tjenesten og satte bestemmelser for ordenen av prester og biskoper i tillegg til diakoner. Det finnes også en orden med permanente diakoner og diakonisser, så vel som for pastorale tjenester utført av lekfolk.

Den industrielle revolusjonen i England sent i det 18. og inn i det 19. århundret utfordret kirkene til å bidra til lindring av urban fattigdom og nød. En respons var etableringen av Kirkens hær (Church Army) i 1882, i dag opererer organisasjonen på tvers av mange provinser innenfor det anglikanske kirkefellesskapet (the Anglican Communion). Et annet eksempel er etableringen av diakonisser-ordener – for eksempel Anglican Deaconesses Ministries (ADM) i Australia i 1891. Til å begynne med var diakonisse-ordenene i stor grad modellert etter tysk forbilde.

Det er stor variasjon av praksis innenfor det anglikanske fellesskapet, betinget av nøden den står overfor. Anglikanske kirker og organisasjoner driver fortsatt er stort hjelpearbeid. Eksempler på tiltak omfatter engasjement i kampen for å utrydde malaria i Zambia, drift av sykehus i Nigeria, hiv- og aids-prosjekter og mange flere. Church of North India og Church of South India er begge blitt til som økumeniske sammenslutninger, men har valgt medlemskap i Anglican Communion. Church of South India driver mer enn 100 sykehus. Opprettelsen av den nasjonale helsetjenesten i Storbritannia i 1948 hadde som følge at omfanget av diakonal innsats innenfor helse-tjenesten i Storbritannia ble redusert, likevel har anglikanske kirker fortsatt å drive diakonale tjenester som for eksempel hjem for eldre. Et sentralt innsatsområde for anglikanske kirker er å øke bevisstheten av kjønnsbaserte overgrep og vold i hjemmene, og om potensialet for kirker til å arbeide for å få slutt på slik praksis ved å etablere av trygge rom og tilby omsorg til voldsopfrene.

8.6. Metodistisk forståelse av økumenisk diakoni

Metodismen startet i det 18. århundret som en vekselbevegelse innenfor den engelske kirken, ledet av John Wesley (1703-1791), hans bror Charles (1707-1788) og andre. Wesleyanerne var overbevist om at Guds frelsende kjærlighet var ment for alle, og at de som ble flest av nåde ved troen, ville bli forvandlet til å leve et hellig liv ved hjelp av nådemidlene. Når John Wesley talte om nådemidlene, refererte han ikke bare til fromme handlinger som gudstjeneste og bønn. Han pekte også på utøvelse av barmhjertighetsgjerninger som et middel vi mottar Guds nåde gjennom. Richard Heitzenrater har i boken «The Poor and the People Called Methodists» karakterisert Wesley's vektlegging av å elske Gud og nesten slik:

- i) Wesley forsto hjelpetiltak innenfor rammen av fellesskapet. De som tilhørte troens fellesskap, ble forventet å hjelpe hverandre
- ii) Wesley utvidet forståelsen av fellesskap til å inkludere alle, fra øverst til nederst på den økonomiske skalaen. Det skulle ikke lenger være en vi/dem-dikotomi
- iii) Wesley gav fattigdomsbegrepet nytt innhold. Etter hans oppfatning handlet fattigdom om å være fratatt adgang til goder innenfor rammen av relative behov basert på en glidende skala (overflødig, tilstrekkelig, utilstrekkelig, ekstremt

mangelfullt) med hvert nivå definert i rammen av en gitte kontekster

- iv) Wesley gjorde nestekjærlighet (charity) universelt i den forstand at ingen var unntatt fra ansvaret å hjelpe mennesker i nød
- v) Wesley begrunnet motivasjonen for nestekjærlige tiltak teologisk. For ham var hovedmålet for slikt engasjement at metodister skulle etterligne Kristi liv. Han så enhver person, uansett sosial posisjon, som et Guds barn som fortjente å bli behandlet som sådan.

I dag er omtrent 80 kirkesamfunn (metodister, wesleyanere, United eller Uniting Churches) med til sammen 80 millioner medlemmer tilknyttet World Methodist Council. I dokumentet Social Affirmation har Rådet formulert følgende bekjennelse: «Vi forplikter oss, både individuelt og som fellesskap, til Kristi vei, til å ta opp korset, til å søke et rikt liv for hele menneskeslekten, til å kjempe for fred med rettferdighet og frihet, til å utsette oss selv for risiko gjennom tro, håp og kjærlighet mens vi ber at Guds rike skal komme.» Metodistiske hjelpeorganisasjoner har også vært sterkt engasjert i FN's bærekraftsmål, sammen med lokale kirker og økumeniske partnere.

Den diakonale tjenesten er en tjeneste hele Guds folk har del i. Metodistkirken i Norge har i sin diakoniplan formulert dette kallet slik: «*Omsorgen for nesten er en oppgave som alle troende har ansvar for på bakgrunn av dåpen i Kristus og troen på Ham. Diakoni forstås med andre ord ikke som en plikt, men som et fundament for Kirken og den enkelte troende. Diakoni forstås som en betingelse for at kirken kan kalle seg kirke.*»

Det fleste kirkene innenfor den metodistiske tradisjonen ordinerer diakoner. Noen, slik som the Methodist Church in Great Britain, the Methodist Church in South Africa og United Methodist Church, har opprettet en diakonal tjenestekategori som er "adskilt og egenartet, dog komplementær" til presbyter- eller eldstetjenesten.

Det finnes metodistiske skoler, sykehus, pleiehjem for eldre og et utall diakonale institusjoner. Mange av disse er legalt skilt fra kirkene, men likevel knyttet sammen; i mange land fungerer disse institusjonene som poster for kirkenes utadrettede virksomhet.

Metodister og wesleyanere er kalt til å leve ut deres wesleyanske teologi, den oppfordrer dem til å strebe i retning av personlig og sosial helliggjørelse og å møte Kristus når de gir mat til sultne, helbreder syke, arbeider med (ikke for) fattige og verner om skaperverket. John Wesley formulerte sin forventning til folk som kalte seg metodister i den tre-leddede

formuleringen i de alminnelige reglene (General Rules): «Det er derfor forventet av alle som forblir i denne bevegelsen at de skal fortsette å bevise deres ønske om frelse. *For det første: ved ikke å forvolde noen form for skade og holde seg unna enhver form for ondskap ... For det andre: ved ... å gjøre alt mulig godt og så langt som mulig, til alle ... For det tredje: Ved å bli i Guds kjærlighet gjennom å gjøre bruk av nådemidlene.*» Rekkefølgen er ikke tilfeldig: Ikke å gjøre skade og gjøre vel er like viktig som bønn, gudstjeneste og sakramenter. Metodister burde være kjent for «troen som er virksom i kjærlighet» (Gal 5,6).

8.7. Pentekostal forståelse av økumenisk diakoni

Pinsebevegelsen (Pentekostalismen) er en ung og raskt voksende del av kristenheten. Blant pinsevenner finnes en betydelig variasjon når det gjelder hvordan forstå og praktisere diakoni. Det gjenspeiler det store mangfoldet innenfor pinsebevegelsen. Generelt sett er termen diakoni lite brukt, men mange pinsevenner er involvert i omsorgstilbud og nødhjelp.

The Pentecostal World Fellowship ble etablert i 1947, dets internasjonale hovedkvarter ligger i Kuala Lumpur, Malaysia. Organisasjonen har 61 medlemskirkene i 33 land. Dets handlingsprogram omfatter:

- TALE til regjeringer og nasjoner når og hvor sosial rettferdighet og religiøse rettigheter er truet og/eller krenket for evangeliets skyld
- FREMME GLOBAL MISJON OG STØTTE humanitær innsats og bidra med nødhjelp hvor det er mulig.

I organisasjonens troserklæring heter det iavsnittene 8 og 9:

- 8. Vi tror på Jesu Kristi kirke og på de troendes enhet;
- 9. Vi tror at den kristne troen skal komme praktisk til uttrykk i hverdagslivets erfaringer og i oppgaven å betjene mennesker innenfor ethvert livsområde, noe som ikke bare gjelder det åndelige, men også det sosiale, politiske og fysiske.

Pentekostale og karismatiske kirker legger ofte stor vekt på Guds helbredende makt gjennom bønn, men da vanligvis i forbindelse med (heller enn i motsetning til) konvensjonell medisinsk behandling. Pinsekirkene omfatter ulike grupperinger, blant dem Assemblies of God. Med tanke på det store mangfoldet

det innenfor pinsebevegelsen, er langt fra alle medlemmer av Pentecostal World Fellowship. Noen, men ikke alle, stiller spørsmål ved politiske og økonomiske strukturer som fører til fattigdom og urett.

8.8. Baptistisk forståelse av økumenisk diakoni

Baptist-kirker i hele verden legger stor vekt på at alle – lekfolk og innviet lederskap – er kalt til et liv i dyrebart disippelskap. Selve begrepet diakoni er lite brukt, derimot er vitnesbyrd og tjeneste en baptistisk prioritet. Den tar ulike former, avhengig av kultur og kontekst, men vitnesbyrd og tjeneste er i kjernen av misjonen, identiteten og kallet til alle menigheter som sier de er baptistiske. I Storbritannia, hvor det baptistiske vitnesbyrdet har noen av sine eldste røtter, søker 2000 menigheter – under Kristi lederskap – å leve et liv i vitnesbyrd og tjeneste. Den baptistiske verdensalliansen (BWA) ble etablert i 1905 og tjener som et forum for samarbeid. BWA har blant sine oppgaver å drive utviklingsorganisasjon Baptist World Aid.

Innenfor baptistisk tradisjon blir noen pastorer innviet til spesialiserte diakonale tjenester – for eksempel på sykehus, i skoler eller på arbeidsplasser. Men for det meste organiseres den diakonale tjenesten innenfor lokale menigheter ved at frivillige lekfolk fritt stiller tid og ekspertise til disposisjon. Alle baptistiske menigheter er vel kjent med tittelen diakon. Diakonaten velges og er sammensatt av pastorer og lekfolk, vanligvis har de ansvar for den praktiske virksomheten i den lokale kirken. Et typisk trekk ved lokale baptistiske kirkers diakonale arbeid er at det omfatter tiltak for å nå ut for å vise omsorg for mennesker i samfunnets yttersoner: de som er uten arbeid og hjem, som plages av mentale helseproblemer, som er blitt misbrukt og utestengt på grunn av funksjonsnedsettelse, rase eller kjønn. Vanligvis omfatter diakonale tiltak i regi av baptister ikke velferdstjenester som har statlig tilsyn, administrasjon eller finansiering. De diakonale tiltakene kan bedre beskrives som komplementære til statlig velferdstjeneste. Det kan i enkelte tilfeller være et element av partnerskap mellom baptistkirker og sekulære myndigheter, for eksempel ved at en virksomhet delvis blir finansielt eller støttet av staten, men i regelen slike prosjekter og programmer sterkt tidsbegrenset.

I mange land har baptistiske menigheter større flerbruksbygninger, reist ved hjelp av medlemmenes gaver og strategisk plassert i byer, gjerne sentralt. Disse byggene er ideelt plassert ut fra tanken at de skal være gjestfrie havner. Ressursene disse byggene

representerer gjør det mulig for mange kirker på daglig basis å holde dørene åpne for marginaliserte, å tilby vennskap til fremmede, og å motvirke isolasjonen og nøden som rammer gjennom å innby til gjestfrihet og trygge rom. Når det er vinter og kuldegrader i Europa og Nord-Amerika, er mange hjemløse henvist til å sove på gaten; da mobiliserer noen kirker team av frivillige for å sørge for et trygt sted å overnatte.

I noen situasjoner hvor frihet nektes eller rettigheter blir satt til side, har baptister historisk sett kjent seg forpliktet til å engasjere seg i profetisk diakoni. I det 19. århundret ble baptisters samvittighet vekket slik at de sluttet seg til kampanjen for å oppheve slaveriet. På samme måte får dagens forverrede situasjon for flyktninger og ofre for menneskesmugling et verdensvidt nettverk av baptister til å forsøke å knytte praktisk solidarisk handling til strategisk nettverksbygging og *advocacy*. Profetisk diakoni har som mål en helhetlig forståelse av frelse i holistisk forstand, den kombinerer praktisk og politisk innsats for å møte ofrenes grunnleggende behov, samtidig ønsker den å bidra til at ofrene gjøres i stand til å finne sin egen stemme og adressere årsakene til uretten.

8.9. Romersk-katolsk forståelse av økumenisk diakoni

«Kirkens dypeste natur kommer til uttrykk i det trefoldige ansvaret: forkynnelse av Guds ord (*kerygma-martyria*), feiring av sakramentene (leitourgia) og utøvelse av kjærlighetens¹⁰ tjeneste (diakoni). Disse oppgavene forutsetter hverandre gjensidig og er udelelige» (Benedikt XVI i det pavelige rundskrivet *Deus Caritas Est*, 25).

Gjennom århundrene har Den katolske kirke vist omsorg for nødlidende gjennom utallige tiltak i menigheter og bispedømmer, og dessuten gjennom engasjementet til religiøse ordener, organisasjoner og veldedige institusjoner. Historien om kirkens misjon til folkeslagene (*missio ad gentes*) fra og med det 16. århundret viser hvordan diakoni har vært et betydelig element med tanke på å gi kirkens budskap om kjærlighet troverdighet. Samtidig har konkurransen mellom katolikker og andre kristne grupper om nye konvertitter ofte gjort kjærlighetens tjeneste om til et middel for proselyttisme, et mot-vitne til Kristi bønn om «at de alle må være ett» (Joh 17,21).

Det andre økumeniske Vatikankonsilet (1962-1965) førte med seg en ekklesiologisk utvikling som vektla dialogens overordnede betydning, inkludert økumenisk dialog og samarbeid mellom Den katolske kirke og alle kristne kirker og kirkelige fellesskap. Konsilets dekret om økumenikk formulerte kirkens

¹⁰ Det engelske ordet charity (av latin: caritas) er gjennomgående brukt i denne delen, her oversatt med kjærlighet, andre steder er det like nærliggende å oversette med godhet eller barmhjertighet (O.a.)

visjon om økumenisk diakoni som følger: «*Måtte alle kristne bekjenne for alle folk sin tro på den ene og treenige Gud ... I vår tid da samarbeidet på det sosiale felt har fått et så stort omfang, blir alle mennesker faktisk kalt til å ta del i det felles arbeid, og da så meget mere de som tror på Gud, og fremfor alt alle de kristne som jo påberoper seg Kristi navn. Et samarbeid mellom alle kristne gir de bånd som allerede knytter dem til hverandre et levende uttrykk, og bringer Kristi, Tjenerens åsyn bedre frem i lyset. Dette samarbeid, som allerede er innledet i en rekke nasjoner, bør utvides mere og mere, især i de deler av verden hvor en rask sosial og teknisk utvikling pågår. Det gjelder å vurdere menneskeverdet rett, fremme fredsarbeidet, anvende Evangeliet i den sosiale sektor, støtte kunst og vitenskap i Kristi ånd, effektivt bekjempe vår tids plager såsom sult og andre ulykker, analfabetisme og nød, mangel på boliger eller urettferdig fordeling av rikdommene. Takket være et slikt samarbeid vil alle de som tror på Kristus, lettere kunne innse hvorledes de skal lære hverandre bedre å kjenne og få øket aktelse for hverandre, og dermed forberedes veien frem til de kristnes enhet*» (Det andre Vatikankonsil, dekretet Unitas Redintegratio, 12).

Denne forståelsen sammen med konkrete erfaringer fra økumenisk og interreligiøs dialog har bidratt til utviklingen av katolsk missiologi og dens avvisning av proselyttisme som middel for evangelisering.

Basert på Konsilets lære forstår Den katolske kirke nå bedre hva det innebærer å være engasjert for et samfunn som holder opp prinsippene om fred, rettferdighet og omsorg for nødstedte og forsømte. Hele den katolske sosiallæren finnes nå tilgjengelig og oppsummert i Compendium of the Social Doctrine of the Church (2004).

I etterkant av Konsilet gjenopprettet pave Paul VI i 1967 det permanente diakonatet som ordinert tjeneste og inkluderte blant diakonens oppgaver «å utføre på vegne av hierarkiet kjærlighetens forpliktelser og dessuten å administrere sosiale hjelpetiltak» (Paul VI, *Motu Proprio Sacrum Diaconatus Ordinem*, 21). Vatikanet har også oppfordret til opprettelsen av et internasjonalt nettverk av hjelpetiltak, i navnet til og under tilsyn av biskopene og nasjonale biskopskonferanser. Caritas-nettverket har på kirkens vegne fått i oppgave å utføre kirkens omsorg for fattige og sårbare, på menighets- og bispedømmenivå, så vel nasjonalt som internasjonalt. I dag utgjør Caritas Internationalis-konføderasjonen et fellesskap av 168 nasjonale enheter med arbeid i mer enn 200 land og territorier i hele verden. De siste årene har Vatikanet bekreftet biskopenes ansvar for å lede å hjelpevirksomheten i egne kirker (cf. Benedikt XVI, *Motu Proprio Intima Ecclesiae Natura*). Dette har ytterligere styrket båndene mel-

lom lokale biskoper, det nasjonale Caritas og alle andre katolske hjelpeinstitusjoner.

I egenskap av å være den offisielle katolske institusjonen med ansvar for å hjelpe nødstedte mennesker bidrar Caritas aktivt til å fremme økumenisk diakoni på alle nivå av konføderasjonen. En særlig viktig hendelse på denne ferden fant sted den 31. oktober 2016 – under pave Frans' besøk til Sverige for å markere Reformasjonens 500-årsdag – da Caritas Internationalis og Det lutherske verdensforbunds avdeling for verdensvid tjeneste (World Service) undertegnet en global intensjonsavtale med sikte på å styrke deres verdensvide samarbeid i innsats for menneskers verd og for vern av skaperverket.

Pave Frans har vært en forkjemper for oppfatningen at mens teologiske hindre på veien mot kristen enhet ofte er dype og krever tid og anstrengelser for å bli forsert, er sann økumenisk enhet allerede mulig og ofte reell på to områder: i «blodets økumenikk» og i «kjærlighetens økumenikk». I juni 2018 besøkte pave Frans kontorene til Kirkenes verdensråd i Genève, og i en tale til KVs sentralkomiteé la han fram sin visjon:

«Jeg vil også gjerne bemerke at arbeidet til våre kristne fellesskap med rette er definert gjennom ordet diakoni. Det er vår måte å følge Mesteren på, han som «ikke kom for å la seg tjene, men for selv å tjene» (Mark 10,45). (...) Evangeliets troverdighet settes på prøve gjennom måten kristne svarer på ropet til alle dem, i hver eneste del av verden, som lider urettferdig som følge av den grusomme spredningen av en marginalisering som forårsaker fattigdom og gir næring til konflikter. (...) La oss se på hva vi konkret kan gjøre, heller enn å bli mer mismodige på grunn av det vi ikke kan gjøre. La oss også se til våre mange brødre og søstre i ulike deler av verden, særlig i Midtøsten, som lider fordi de er kristne. La oss være dem nær. Må vi aldri glemme at vår økumeniske reise allerede er staket opp og ledsaget av en økumenikk som allerede er realisert, blodets økumenikk, og den påskynder oss til å gå videre. La oss oppmuntre hverandre til å vinne over fristelsen til å absoluttere visse kulturelle paradigmer og bli fanget av partiske interesser. La oss hjelpe menn og kvinner av god vilje til å vokse i deres engasjement for saker og situasjoner som rammer en stor del av menneskeheten, men som sjelden når fram til avisforsidene. Vi kan ikke se den annen vei. Det er problematisk når kristne gir inntrykk av å være likegyldige overfor mennesker i nød. Enda mer problematisk er det at noen oppfatter egne velsignelser som klare tegn på Guds forkjærlighet heller enn en kall til ansvarlig tjeneste for menneskeslekten og til vern av skaperverket. Herren, menneskehetens barmhjertige samaritan (cf. Luk 10,28-37), kommer til å teste vår kjærlighet til

nesten, til hver enkelt neste (cf. Matt 25,31-46). Så la oss spørre hverandre: Hva kan vi gjøre sammen? Hvis en bestemt form for tjeneste er mulig, hvorfor ikke planlegge og gjennomføre den i fellesskap, og på den måten erfare et mer intenst brorskap i utøvelsen av konkret kjærlighet?»¹¹

8.10. Afrikanske uavhengige kirkers forståelse av økumenisk diakoni

African Independent Churches (AIC) er medlemmer av organisasjonen av stedegne afrikanske kirker (the Organisation of African Institutes Churches – OAIC); de er bevegelser som kom i gang i den andre halvdel av det 19. århundret og på begynnelsen av det 20. århundret. Dette var en tid da Afrika gikk gjennom raske sosiopolitiske og økonomiske endringer som førte til utenlandsk kulturell, politisk og økonomisk dominans. Grunnleggerne av AICs besluttet å lese Skriften på sin måte; det gjorde dem i stand til å finne Kristus Frigjøreren på en måte som ikke svarte til formene for kristendom de tidligere hadde hørt forkynt. Denne og mange tilsvarende visjoner kom fra grasrota; de utgjør en betydelig motivasjonsfaktor for AICs samfunnsengasjement.

For AIC er det disse visjonene som kommer i spill når det gjelder målet om å gjøre slutt på fattigdom før 2030. Visjonene, i samhandling med ulike samfunnsaktørers innsats for et liv i overflod, utfordrer i omgivelser hvor grenseløs akkumulasjon av rikdom fører til store økonomiske forskjeller, hvor nasjonalisme og etnisitet blir brukt for å mobilisere baser å ekskludere andre, hvor kjønns- og generasjonsforskjeller gjør fattigdommen enda mer kompleks, hvor økologisk disharmoni er forårsaket av ikke-bærekraftige produktions- og forbruksmønstre, hvor fokuset er mer på sikkerhet enn på fred. Fortsatt må forsøkene å møte fattigdom og andre saker som underminerer folks verdighet og skaperverkets integritet, trappes opp og løftes ut av rammeverket av politisk og økonomisk kontroll. Dette motiverer OAIC til å arbeide for en frigjørende diakoni.

Frigjørende diakoni har som utgangspunkt at ressurser finnes, selv i situasjoner hvor folk gir inntrykk av å være i forferdelig nød. AICs, særlig i lokale kontekster, er fellesskap med denne oppfatningen av ressursrikdom som utgangspunkt, selv når de befinner seg midt i det som sees på som fattigdom. Praksisen med å gi, dele og vise omsorg i lokale kontekster hvor AIC har sitt virke, er i seg selv et profetisk vitnesbyrd til verden – spesielt for dem som lever for å samle seg skatter. Dette vitnesbyrdet betoner at vi alle kan ha

gode liv hvis vi går utenfor oss selv og bryr oss om andre omkring oss. Deling skjer med fellesskapet som utgangspunkt med sikte på et samfunn bygget på likeverd. Denne formen for deling er basert på en indre motivasjon og en dyp følelse av medansvar for samfunnets vel.

Frigjørende diakoni kaller til prosesser som sikter lenger enn å gjøre slutt på fattigdom, til medvandring sammen alle som er holdt utenfor, helt til de også har del i fellesskapets goder. Helhet står i sentrum. Frigjørende diakoni stiller spørsmål ved det vi til nå har gjort, om vi har bidratt til å fjerne det fundamentet som fattigdommen er bygget og opprettholdt på. Frigjørende diakoni transformerer giver-mottaker rammeverket. Den fokuserer på investering i menneskers liv slik at de selv kan stå oppreist og bekrefte egen rolle i engasjementet for et helt fellesskap.

Det er dette verdisystemet som kaller verden til orden, ved å fastholde det faktum at «jorden og det som fyller den, hører Herren til.» Det vil bringe oss til en arena for utvikling som vektlegger ydmykhet, forvalteransvar og beredskap til å gjøre regnskap overfor de menneskene som løftet om et liv i overflod, må bli en realitet for.

8.11. Fredskirkenes forståelse av økumenisk diakoni

Termen «historiske fredskirker» refererer til Brødrekirken (The Church of the Brethren), kvekere (The Religious Society of Friends) og mennonitter, en fellesbenevnelse som ble tatt i bruk etter en konferanse i Kansas, USA, i 1935. Disse historiske kirkene tilhører samme gruppering som Brødremenigheten (The Moravian Church), en av KVs medlemskirker. Disse kirkene har utøvd diakonal tjeneste i ulike former – inklusive i konfliktsituasjoner. Kvekerne organiserte sendinger av mat og medisiner til Cuba og Nord-Vietnam på 1960- og 1970-tallet, som direkte brudd på USAs påbud om boikott. Mennonittenes sentralkomite (MCC) har ytt humanitær hjelp til mennesker rammet av katastrofer og krig, også i kontekster som vestlige regjeringer oppfatter som fiendtlige, for eksempel Iran og Nord-Korea. De historiske fredskirkene har gjennom diakonal innsats forpliktet seg til upartisk å virke for å lege skader forårsaket av krig. En forkortet og ufullstendig liste av organisasjoner som utfører diakonalt arbeid på vegne av de historiske fredskirkene og Brødremenigheten omfatter:

- Nødhjelp, utviklingsarbeid og fredsbyggende virksomhet i regi av American Friends Service og Mennonite Central Committee

¹¹Hans Hellighet Frans' økumeniske pilegrimsreise til Genève i forbindelse med 70-års markeringen av grunnleggelsen av Kirkenes verdensråd. https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2018/june/documents/papa-francesco_20180621_pellegrinaggio-ginevra.html.

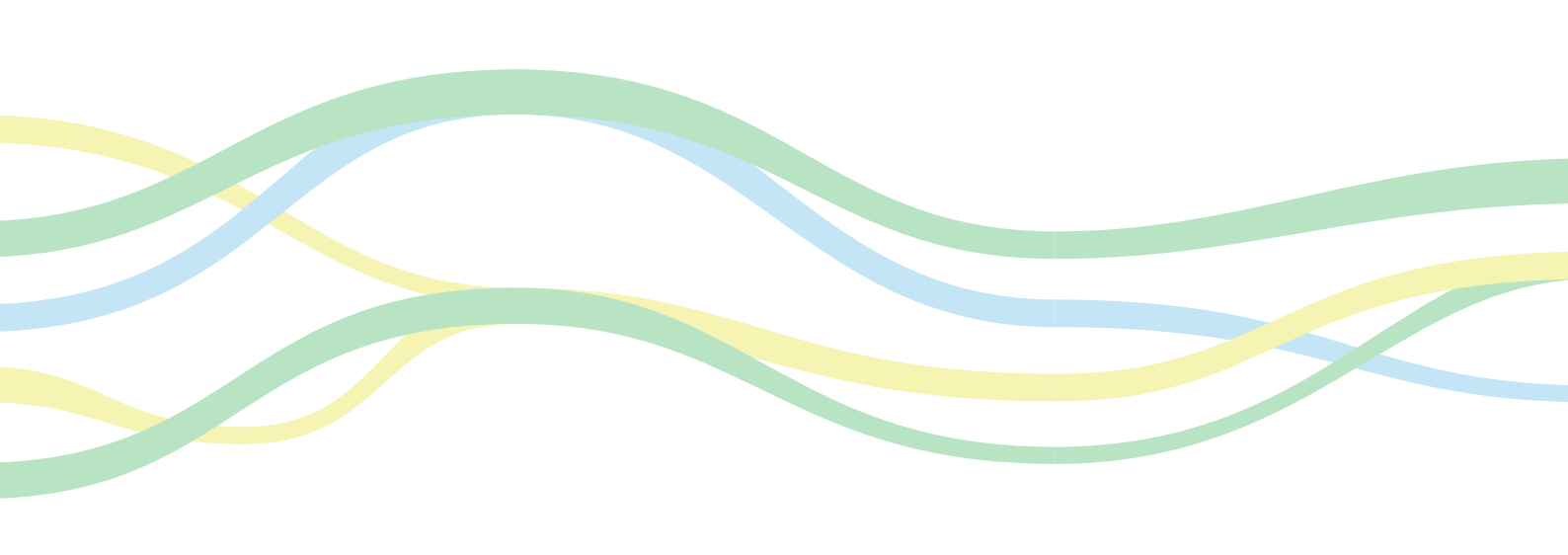
- Christian Peacemaker Teams, støttet av kvekere, Brødrekirken og mennonitter (og flere), som arbeider for å redusere vold og systematisk urett i konfliktområder
- The Church of the Brethren's Global Food Initiative
- Mennonite Diakonia Service i Indonesia
- Quaker Social Action i Storbritannia
- The Community Outreach Ministries of the Moravian Church

Fredskirkenes involvering i økumenisk samarbeid har en direkte innvirkning på økumenisk diakoni, gjennom utveksling av personell, ressurser, ideer og engasjementet for fredsbygging i diakonal tjeneste.

KAPITTEL 9

Økumenisk *diakoni* i regional kontekst

9.1. Introduksjon

Dette kapitlet forsøker å vise hvordan ulike sosioøkonomiske, sosiopolitiske, historiske og kulturelle utfordringer hver på sin måte kan påvirke tilnærmingen til diakoni. Konflikter, politiske ideologier, naturkatastrofer, rikdom, fattigdom, arven etter kolonitiden og den rettslige statusen til kirkene er bare noen av temaene som direkte påvirker hva diakonien kan ta ansvar for. Når økumenisk diakoni utvikler en global etikk, er det viktig å ta hensyn til disse ulikhetene innenfor den universelle konteksten av Guds kjærlighet, åpenbart i Kristus.

9.2. Økumenisk diakoni i latinamerikansk kontekst

Det er blitt sagt at Latin-Amerika er den regionen i verden med de største forskjellene og samtidig den mest kristne. Hva sier dette utsagnet om økumenisk diakoni? Er kristendommen en del av problemet, en del av løsningen, eller begge deler?

Ifølge Marcelo Justo «fortsetter Latin-Amerika, til tross for den økonomiske veksten det siste tiåret og introduksjon av former for fordelingspolitikk, å være den regionen på planeten som har de største ulikhetene, bare slått av de områdene sør for Sahara i Afrika som er herjet av krig og sult. Det har riktignok vært udiskutable sosiale framskritt. I løpet av de siste 15 årene har omtrent 100 millioner latinamerikanere funnet veien ut av fattigdom. Imidlertid har avstanden som skiller dem fra de rikeste, knapt endret seg. Data som er frambrakt ved bruk av den internasjonale standarden for måling av ulikheter, Gini-koeffisienten, bekrefter dette. Ifølge Verdensbanken og CEDLAS (Centro de Estudios Distributivos, Labores y Sociales / Centre for Distributive, Labour and Social Studies) har Afrika sør for Sahara en ulikhetsrate på 56,5, fulgt av Latin-Amerika med 52,9, relativt langt foran Asia (44,7) og Øst-Europa og Sentral-Asia (34,7)». Ulikheten manifesterer seg

gjennom voldsbruk, kriminalitet, maktesløshet, migrasjon, terrorisme, narkotikamisbruk og menneskehandel, i tillegg til lave nivå på utdanning, ernæring og helsetjenester, samt flere, blant dem følgene av klimaendringene.

Majoriteten av latinamerikanere er kristne (90 %), de fleste romersk katolske (69 %). Protestantiske kirker (19 %) får stadig flere medlemmer. Særlig har pinsebevegelsen hatt en massiv vekst og vinner nå også fram i den latinamerikanske middelklassen. Den anglikanske kirken har også en lang historie med voksende nærvær i Latin-Amerika. I noen land gjør evangelikale kristne seg stadig mer gjeldende i politiske partier og i regjeringer. Stedegen tro og ritualer blir praktisert i land med en stor andel indiansk befolkning. Dessuten blir ulike afro-latinamerikanske religiøse tradisjoner som santeria, candomblé, umbanda, macumba og stamme-voodoo praktisert, i tillegg til de store verdensreligionene.

Dette temmelig ambivalente scenariet utfordrer kirkene til å etterstrebe en økumenisk diakoni som i første rekke transformerer dem selv til å kunne være «salt og lys» (Matt 5,13-16), slik at de kan tjene «disse minste» (Matt 25,31-46), og slik transformere de ulike kontekstene i samsvar med verdiene i Guds rike, «rettferdighet, fred og glede i Den hellige ånd» (Rom 14,17).

Selv om det er en lang vei å gå, forkynner og praktiserer mange kirker en økumenisk diakoni som forsøker å hjelpe mennesker i nød samtidig som den konfronterer makthavere som har et primært ansvar en slik ulikhet. I den forstand øker forståelsen og praksisen av økumenisk diakoni i regionen. En rekke initiativ blir tatt, for eksempel en modell av myndiggjørende diakoni (som fokuserer på visjonære, normative, behovsorienterte, kontekstuelle og transformative dimensjoner), diakoni i form av deling ved bordet, diakoni som etterfølgelse av Jesu eksempel, i møtet med barn, med syke, med kvinner og med fattige flest. Stadig flere arbeider sammen med ACT (Action by Churches Together) og FN's bærekraftsmål, i den hensikt å utføre tjenesten mer effektivt og i sam-

arbeid med andre trosbaserte organisasjoner (FBOs), med sivilsamfunnet og NGOs (Non-Government Organizations). Samtidig er et voksende antall teologiske institusjoner i ferd med å inkludere diakoni som eget fagområde i sine utdanningsplaner, som del av Missio Dei (Guds misjon).

Latinamerikanske kirker finner inspirasjon i åpenbaringen av det guddommelige fellesskapet, av Gud som kilden til kraft, av Jesus som nærværet av Guds kraft i verden, og av Helligånden som formidleren av Guds kraft, slik at de kan tjene gjennom handlinger av virksom kjærlighet for individuell, sosial og økologisk transformasjon i retning av Guds rikes fullstendige koinonia.

9.3. Økumenisk diakoni i karibisk kontekst

Kristentroen har i fem århundrer vært dominerende i det karibiske området. Den gangs europeiske filosofi bidro til å forme en teologi i Karibia som iherdig postulerte at de ekstreme lidelsene som ble påført den opprinnelige indianerbefolkningen, slavene som ble hentet i Afrika og senere asiatiske kontraktsarbeidere skulle bæres med tålmodighet, og at de kunne vente stor belønning i himmelen.

Denne oppfatningen ble og blir fortsatt imøtegått av karibiske teologer som anerkjenner at menneskelivet er holistisk og formet av systemer og menneskelige inngrep. Den historiske utviklingen av kristendommen i Karibia er fylt av motsetninger. Mens plantasjeierne holdt store deler av befolkningen i slaveri og andre former for undertrykkelse, forsøkte noen representanter for kirken å utøve diakoni, spesielt innenfor utdanning og helse, men også på andre områder. Selv om det er grunn til å anta at utdanning i kolonitiden siktet mot å bevare status quo, ble noen av de mest anerkjente utdanningsinstitusjonene og sykehusene i regionen etablert av kirkene og deres virksomheter, i noen grad drives de fortsatt av dem.

Innenfor denne harde virkeligheten som både preger og utgjør en del av livet i Karibia, finnes ulike grader av nedarvet fattigdom og ulikhet, fiendtlig innstilte globale økonomiske relasjoner, kjønnsbestemt voldsbruk, menneskehandel, klimaendringer og tap av store landområder, noe som særlig rammer urbefolkningen. Alt dette setter krav til kirken om å gi tydelige svar.

Den teologiske og sosiale konteksten for diakonalt arbeid

Skal en forstå dagens Karibia må det understrekes at den materielle fattigdommen som finnes i regionen,

kommer som følge av brutale årsaker. Blant folk i regionen finnes mange med sterk kjærlighet til Gud, men det er også mange som avviser Guds ord; selv om kristendom er majoritetsreligionen, er det mange som ikke deltar aktivt i kristent liv. Behovet for fortsatt evangelisering forblir derfor stort.

Den sosiale konteksten for økumenisk diakonalt arbeid i regionen er påvirket av en økonomi i bevegelse og hvor Det internasjonale pengefondet, andre organer og de mektigste regjeringene i verden i stor grad bestemmer den sosiale utviklingen i regionen. Det gjør at noen har i høy velstand, det er en relativt liten middelklasse, mens svært mange flyter rundt fattigdomsgrensene. Befolkningene er for det meste unge, samtidig gjør stadig bedre helsetjenester at antallet eldre vokser, mange av dem uten å være sikret fast pensjon.

I denne situasjonen ønsker mange å holde seg til Gud som deres frelser, men livets realiteter gjør at mange, særlig unge, driver i retning av håpløshet.

Viktige og innflytelsesrike eksempler

Både som idé og praksis har diakoni lenge vært kjent i regionen. Da de ulike kirkesamfunnene ble etablert og med tiden vant fram i regionen, ble oftest Guds ord ledsaget av ulike former for hjelpetiltak. Innsatsen var gjerne inspirert av Apostlenes gjerninger, og den tok konkret form som sosiale aktiviteter og fysiske prosjekter tilrettelagt med sikte på å forbedre situasjonen til lidende og fornedrede mennesker.

De fleste kirkesamfunnene i Karibia kan derfor vise til eksempler på innsats i den hensikt at Kristi lys skal skinne i levekår noen har havnet i. Her kommer to eksempler kort framstilt:

Theodora-prosjektet

Migrasjon motivert av ønsket om å finne en bedre økonomisk framtid kjennetegner livet i Karibia. Med tanke på turismens betydning i regionen er det forståelig at mange ønsker å finne en levevei innenfor denne sektoren. Imidlertid finnes det mange eksempler på dobbeltspill og falske løfter, som for eksempel jobbtilbud i utlandet som mange lar seg lure av. En aktiv sex- og underholdningskultur trekker til seg unge og godtroende mennesker, med den følge at mange havner i garnet til menneskehandlere. Theodora Skills Training Project, grunnlagt av Rev. Dr Margaret Fowler fra United Church in Jamaica and Cayman Islands redder, beskytter og hjelper slik ofre til å reise seg igjen og bli selvforsørget.

De fattiges misjonærer

De fattiges misjonærer er en 44 år gammel organisasjon tilknyttet Den romersk-katolske kirken i Jamaica. Den ble startet av Richard Ho Lung, en jamaicansk prest, og er en internasjonal munkeorden bestående av brødre fra hele verden. I løpet av denne tiden har bevegelsen bygget opp talløse hjem og sentre for de fattigste av de fattige i Jamaica og ni andre land (<https://missionariesofthepoor.org/about-mop/contact-us/>)

9.4. Økumenisk diakoni i europeisk kontekst

Forståelsen av økumenisk diakoni i Nord- og Vest-Europa er i stor grad preget av utviklingen av den diakonale bevegelsen som vokste fram i Tyskland på 1830-tallet. Den ga uttrykk for en rekke anliggender som siden har kjennetegnet diakonal praksis og teologisk refleksjon:

- a) Et kall til å svare på presserende sosiale utfordringer forårsaket av fattigdom eller andre former for menneskelig nød, for eksempel helseproblemer som førte til stigmatisering og ekskludering av sårbare personer. Dette har gitt diakonale tiltak en tydelig identitet som handling i det offentlige rom, med mandat til å forsvare menneskers verdighet og bidra til prosesser som kan helbrede og samtidig fremme det felles gode, om mulig i samarbeid med offentlige myndigheter.
- b) En forpliktelse til å fremme kompetanse og profesjonelle ferdigheter i diakonal praksis, i første rekke for å sikre kvalitet, anstendighet og ansvarlighet i omgangen med sårbare mennesker. Diakonale aktører ble pionerer i byggingen av kompetente institusjoner og i tilbudet av profesjonell utdanning. På den måten har de gitt viktige bidrag til utviklingen av helse- og sosialtjenesten i landene de virket i. Et særtrekk i denne utviklingen er kvinners plass; diakonien gav dem nye roller, både i kirken og i samfunnet.
- c) Den diakonale bevegelsen ble grunnlagt og støttet på tvert av konfesjonelle grenser og ble på den måten en døråpner for økumenisk samarbeid, senere også for den økumeniske bevegelsen.
- d) Grunnleggerne av den diakonale bevegelsen hadde som mål å fornye hva de oppfattet som den diakonale tradisjonen i Det nye testamentet, og særlig diakon- og diakonissetjenesten.

Diakonal virksomhet har siden funnet inspirasjon i denne tradisjonen, framfor alt i Jesu eksempel; de har tolket kallet til diakoni som disippelskap og tjeneste. Dette uttrykker diakoniens trosgrunnlag.

Moderne økumenisk diakoni slik vi kjenner den i vår tid, vokste fram i ruinene etter verdenskrigene, som respons på behovene til flyktninger og andre krigs ofre. Dette førte til etablering av spesialiserte hjelpeorganisasjoner, slik som DanChurchAid (Folkekirkenes Nødhjelp i Danmark) og Christian Aid (i Storbritannia). Som kirkebaserte virksomheter har disse ofte søkt økumenisk samarbeid, gjerne i regi av Kirkenes verdensråd; gjennom sitt virke har de fremmet profesjonalisme og kvalitet i det offentlige rom. Fra slutten av 1950-tallet har disse organisasjonene utvidet fokuset fra europeiske til globale utfordringer. De har engasjert seg i utviklingsarbeid, senere også i temaer relatert til rettferdighet og økologi. I mange tilfeller har også misjonsorganisasjoner vist et tilsvarende engasjement med tanke på økumenisk diakoni.

Tiden fra slutten av 1960-tallet har brakt viktige endringer som både kan oppfattes som styrker og utfordringer i dagens utøvelse av økumenisk diakoni:

- a) Økt offentlig finansiering har ført til en voksende avhengighet av statlige/sekulære prinsipper og metoder. Konsekvensen kan bli en svekkelse av båndene til kirken og til en «NGO-fisering» av organisasjonene og virksomheten deres.
- b) Som en følge av dette skjer en tiltakende profesjonalisering, ofte ved å følge logikken til sekulært utviklingsarbeid. Det gir mindre handlingsrom til lokale kirker i implementeringen av prosjekter ettersom disse gjerne oppfattes å mangle den profesjonelle kompetansen som fordres.
- c) Voksende bevissthet om den politiske dimensjonen og nødvendigheten av en mer helhetlig tilnærming i diakonal virksomhet har åpnet for større fokus på den profetiske dimensjonen i økumenisk diakoni, og for å inkludere advocacy og offentlig vitnesbyrd i alle former for tiltak.

Eurodiaconia med hovedkvarter i Brussel er et europeiske nettverk av 51 kirker og kristne organisasjoner som yter sosiale- og helsetjenester og kjemper for sosial rettferdighet. En av organisasjonens oppgaver består i å følge med i saker og politiske spørsmål EU arbeider med, med tanke på følgene disse har for

arbeidet til diakonale organisasjoner.

En må være klar over ulikhetene innenfor den europeiske konteksten. Utbredt sekularisering i store deler av Europa de siste tiårene gir egne utfordringer, spesielt med tanke på nedgangen av folk som går regelmessig til kirke og prosentandelen av kristne i befolkningen. Nasjonal lovgivning har også betydning: Opprettelsen av den nasjonale helsetjenesten i Storbritannia i 1948 førte til at alle sykehus ble overført til statlig eierskap og tilsyn; den portugisiske revolusjonen i 1975 hadde som følge at sykehusene som ble drevet av kirketilknyttede *misericórdias* ble underlagt statlig kontroll. Rollen til romersk-katolske diakonale tjenester, særlig i det sørlige Europa, er mer detaljert beskrevet i kapittel 8.9.

Russland

Russland er Europas største land, både geografisk og med tanke på antall innbyggere. Alle kirkedrevne velferdstjenester ble stengt etter revolusjonen i 1917. Da perestroika kom på 1980-tallet, ble nye diakonale prosjekter etablert, de fleste av dem initiert og finansiert av kristne fra Vesten. Noen initiativ ble tatt i samarbeid med ortodokse menigheter, for eksempel nødhjelp og sosiale tiltak som det i Sovjet-tiden hadde vært forbudt for religiøse organisasjoner å engasjere seg i.

I 1992 opprettet Kirkenes verdensråd og Den russiske ortodokse kirke i fellesskap et rundebord (Round Table) for religiøs undervisning og diakoni. Et betydelig regionalt økumenisk initiativ er det kristne økumeniske diakonale rådet i St. Petersburg (opprettet av ortodokse, katolske og lutherske kirker). Siden 2008 har det vært i virksomhet som velferdstiftelsen Diakonia.

Flertallet av den russiske befolkningen (opp mot 80 %) identifiserer seg med Den russiske ortodokse kirken, noe som begrenser omfanget av økumeniske initiativ. Dokumentet «Om prinsippene for organisering av sosial virksomhet i Den russiske ortodokse kirken» (2011) betoner at «kirkens sosiale tjenester ikke må bli underlagt eller begrenset av religiøse, nasjonale, statlige og politiske eller sosiale rammer.» Dokumentet vektlegger viktigheten av «utveksling av erfaringer med utenlandske hjelpeorganisasjoner, inklusive frivillige virksomheter, samt analysen og bruken av erfaringer til andre kristne trossamfunn som av historiske årsaker er mer utviklet på området sosiale tjenester.» Uten nødvendigvis å kopiere vestlige modeller, finnes det mange muligheter for samarbeid og samforståelse med andre land og kirker.

9.5. Økumenisk diakoni i afrikansk kontekst

Diakonien vitner som en pulsende aktivitet i konteksten av raskt voksende kirker i mange land. Kirkene utøver diakonal tjeneste innenfor et mangfold av tiltak og uttrykk, de bruker også forskjellig terminologi for å beskrive det de gjør. Historisk sett er mange kirker kjent for sin diakonale innsats gjennom skoler, sykehus og klinikker, landbruksprosjekter med boring av brønner, utviklingsarbeid, kvinne- og kjønnsrelatert myndiggjøring og kompetansebygging med tanke på matproduksjon. Mens mange av disse er organisert fra kirkesamfunnenes hovedkvarter, blir i tillegg mange diakonale tiltak gjennomført av nasjonale, sub-regionale og regionale kirkelige rådsorganer (Fellowships of Council, All African Conference of Churches (AACC) og Organization of African Instituted Churches (OAIcs)). Disse omfatter tiltak for flyktninger og migranter, undervisningsopplegg for samfunnsengasjement, bevegelser i kamp for uavhengighet og frigjøring, fredsbygging, klimarettferdighet, økonomisk rettferdighet, kjønnsrettferdighet og interreligiøs dialog. Betydelige diakonale tjenester blir også gjennomført av kirkelige grupperinger, i fremste rekke kvinner og unge.

Sett i helhet er Afrika beriket med naturlige ressurser, et mangfold av kulturer, tradisjoner og religioner og en livskraftig ung befolkning; alt dette er kilde til muligheter. På den annen side representerer disse også betydelige utfordringer for kirker og økumeniske institusjoner, ikke minst på bakgrunn av mangfoldet av konfesjonelle og språklige tradisjoner samt interreligiøse og etniske konflikter. Til tross for den enorme diakonale innsatsen til kirker og økumeniske partnere, forhindrer en skeiv fordeling av ressurser på nasjonalt nivå, svakt politisk styresett, voldsbruk og pågående utbytting av naturressurser av mektige regjeringer og multinasjonale selskaper (med støtte av en liten klikk med ledere på kontinentet), en effektiv forvaltning av Afrikas rikdom.

Etter at All African Conference of Churches ble opprettet i 1963, har levering av effektive diakonale tjenester vært et hovedanliggende for organisasjonen og dens medlemmer. Sett under ett er engasjementet til afrikanske kirker og diakonale organisasjoner på et enormt nivå – samtidig reflekterer det vellet av store utfordringer og muligheter for å vise omsorg og tjene i Kristi navn.

Franskspråklige land

Det fransk-talende Afrika omfatter betydelige kristne og muslimske samfunn. Frankrike gav nesten alle sine

tidligere territorier i Afrika selvstendighet tidlig på 1960-tallet, men har siden likevel opprettholdt omfattende økonomiske, politiske og sosiale interesser i regionen.

Fellesskapet av kristne råd og kirker i Vest-Afrika (FECCIWA) et ett eksempel på handlingsrom for økumenisk diakoni. Det arbeider for bærekraftig fred, respekt for menneskerettighetene, folks ytringsfrihet og medvirkning i alle saker som vedgår dem. FECCIWA gir bidrag til forbedring av folks levevilkår i 13 land. Dets anti-korrupsjonsprogram i skoler i Vest-Afrika har lagt til rette for trening av unge skoleelever slik at de kan undervise jevnaldrende. Et annet eksempel er advocacy-programmet for matsikkerhet både målrettet mot offentlige institusjoner i ECOWAS og mot kirkesamfunn: «Et hva du dyrker og dyrk hva du eter». Dette har hjulpet mange kirker å ta spørsmålet om matsikkerhet til hjertet og å inkludere det og jordbrukspolitikk i deres utviklingsplaner, knyttet an til ungdoms- og kvinnebevegelsene og deres engasjement.

Portugisiskspråklige land

Angola, Kapp Verde, Guinea-Bissau, Mosambik og São Tomé & Príncipe ble tidligere styrt av Portugal, noe som har gitt en varig påvirkning av kulturen i disse landene, framfor alt ved at de har arvet portugisisk som offisielt språk. I motsetning til Storbritannia, Belgia og Frankrike gjorde Portugal motstand mot kravet om avkolonialisering på 1960-tallet, noe som førte til frigjøringskrig. Nellik-revolusjonen mot diktaturet til Salazar og Caetano som fant sted i Portugal den 25 april 1974, ledet snart til uavhengighet for hver av Portugals afrikanske koloniene.

Denne arven har etterlatt disse nasjonene blant de fattigste i verden, selv om den senere tids utvinning av mineraler (spesielt olje i Angola) bidrar til å endre denne situasjonen, imidlertid i liten grad for de aller fattigste. Mangelen på statlige ressurser for helsetjenester og skolegang gjør at diakonale virksomheter og utviklingsorganisasjoner har tatt på seg en stor byrde ved å tilby tjenester, for eksempel klinikker. Kristendom (særlig romersk katolisisme) er majoritetsreligionen i alle disse landene. Grunnet fraværet av fungerende offentlige tjenester bærer religiøse fellesskap et betydelig ansvar for å sørge for basale omsorgs- og velferdstjenester.

Engelsktalende land

Omtrent 24 land i Afrika har engelsk som offisielt språk som følge av de ble kolonisert av Storbritannia. Det demokratiske valget i Sør-Afrika i 1994 markerte en ny æra av politisk frigjøring i Afrika. Kirkene i det

engelsktalende Afrika har spilt en prominent rolle i kampen for demokratisk politisk styre. Fellesskapet av kristne råd i de østlige og sørlige Afrika (FOCCESA – etablert i 1980 som FOCCISA til det endret navn i 1999) har vært en pådriver for økumenisk diakoni med et særlig fokus på fredsbygging, overvåkning av multinasjonale gruveselskaper og av hvordan regjeringene bruker offentlige midler. De økumeniske organene har også vært ledende innenfor helse og helbredelse, spesielt hiv og aids og malaria, de har gått imot kjønnsbasert vold og barneekteskap gjennom Tamar-kampanjen med hjelp av kontekstuelle bibelstudier.

9.6. Økumenisk diakoni i asiatisk kontekst

Kristendom er en minoritetstro i de fleste asiatiske land. Ikke desto mindre omfatter Asia noen store kirker (med tanke på medlemskap), et stort antall mindre kirker og et aktivt diakonalt engasjement i mange land. Asias kristne råd (The Christian Conference of Asia) ble etablert i 1959. Med tanke på mangfoldet i Asia vil denne seksjonen ta for seg tilnærmingen til diakoni betinget av kontekstene henholdsvis i Kina, Øst-Asia, Sør-Asia og Australasia.

Kina

Åpningen av Kina og reformene etter 1978 har gitt kinesiske kirker flere muligheter for å engasjere seg i økumenisk diakoni. Det kinesiske kirkerådet (China Christian Council) ble etablert i 1980 og omfatter en avdeling for sosiale tjenester; den tilbyr kapasitetsbygging på provins-nivå og tilsyn med omsorgstilbud for eldre.

Så tidlig som i 1985 etablerte biskop K.H. Ting Amity Foundation som en NGO med det formål å dyktiggjøre kinesiske kristne til å bidra til utviklingen i landet. Ting var sterk i troen på at kjærlighet er Guds primære egenskap og at diakoni er veien for å uttrykke Guds kjærlighet i handling. Som sådan oppfattet han diakoni som et integrert aspekt ved kristen misjon. Slik ville kristendommen ble bedre forstått og akseptert i Kina; den ville ikke lenger bære stigmaet som «fremmed religion», et produkt av vestlig imperialisme.

Så lenge ekstrem fattigdom preget det kinesiske samfunnet på 1980- og 1990-tallet, var fem brød og to fisker ofte symbolet på diakoni. Kinesiske kristne forsto sin rolle som å sørge for at medmennesker både fikk fysisk og åndelig næring. Da kristne kirker igjen sto fram etter kulturrevolusjonen, delte kristne det de hadde med hverandre, selv om de var fattige.

Etter hvert som både antallet og ressursene vokste, startet de barnehager, barnehjem, helseklinikker og hjem for eldre som respons på den store sosiale nøden som omga dem. Ofte var disse tiltakene i en svært liten skala, som følge av at det først i 2003 ble tillatt for religiøse organisasjoner å drive sosiale tjenester. Gjennom etableringen av Amity i 1985 ble det skapt en plattform for økumenisk deling av ressurser med utenlandske kirker. Det ga muligheten til å utvikle en post-kolonial relasjon basert på likeverd, gjensidig respekt og gjensidig konsultasjon. Denne «nye begynnelsen» for økumenisk diakoni gav næring til gjensidig læring, likeverd og vennskap. Det ble akseptert at Amity Foundation var en selvstendig kinesisk organisasjon som sto for prinsippene om selvstyre, selvutbredelse og selvfinansiering. Den økumeniske delingen av ressurser innebar at alle partnere var likeverdige, uansett om de bidro med penger, ekspertise, arbeid eller tjenester. Kinesiske kristne har vektlagt «tjenerskap» og ydmykhet i diakonal praksis. Denne måten å holde en lav profil på og betoningen av deltakerperspektivet i utviklingsarbeid har ofte imponert lokale myndigheter og bidratt til å transformere tankesett.

Siden 1990-tallet har Amity vært engasjert i utviklingsarbeid i rurale områder med vektlegging av vannforsyning, fornybar energi, forebyggende helsearbeid, blant annet i forbindelse med HIV og AIDS. Lokale kirker i ulike områder har begynt å ta ansvar for større prosjekter og satt i gang opplæring av profesjonelle for å forbedre tjenestene som omfatter sykehus, tilbud for eldre og mennesker med funksjonshemming. I dagens situasjon utfordrer klimaendringer, forurensning og økende økonomiske forskjeller det kinesiske samfunnet; dette har skapt en større forståelse for at diakoni må omfatte advocacy for en bærekraftig og inkluderende utvikling, og at det fordrer interreligiøs og interkulturelt samarbeid dersom innsatsen skal være effektiv.

Øst-Asia

Globaliseringen har ført til enorm økonomisk vekst i Øst-Asia, med det finnes også nød. Forskjellen mellom rike og fattige øker på grunn av veksten og markedskonkurransen. «Mammonismen» til finansgigantene har dype og skadelige sosiale konsekvenser. Nedgradering av naturen gjennom dam-prosjekt, avskoging, katastrofen på Fukushima atomkraftanlegg i Japan (2011) og den markededrevne industrialiseringsprosessen har sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser. Kommersialisering av kulturen, høyteknologiske media og kommunikasjonsmarkedet har forårsaket en erosjon av tradisjonell østasiatisk

kultur med tanke på identitet, verdier og sensibilitet. Den estetiske verden av skjønnhet og mystikkens åndelige verden blir ødelagt av kommersialiseringen og tingliggjøringen av kulturelt arvegods og av skaperverket. Religion kan også bli misbrukt for å fremme motsetninger, for eksempel gjennom å hindre kjønnsrettferdighet og ved å fremme rasisme. Religiøs fundamentalisme er i vekst og religionens rolle undertrykkende institusjon blir intensifisert i virvelen av politisk og markedsmessig ideologi.

Det er en voksende spenning mellom folkelige demokratiske bevegelser og autoritære regimer i Øst-Asia. I geopolitisk forstand er den kalde krigen ennå ikke over i Øst-Asia, noe delingen av den koreanske halvøya er den beste geografiske illustrasjonen på. Denne delingen har dyptgripende konsekvenser for familier som er blitt splittet, men også for den videre regionale konteksten og behovet for å bevare freden og søke forsoning.

I alle disse kontekstene må diakoni ta initiativ for økonomisk rettferdighet, for direkte deltakelse og medvirkning i markedsprosessene og for en bærekraftig økonomi.

Fullverdig liv trues av globaliseringsregimene i Øst-Asia. Denne faren har utspring i en ubegrenset grådighet etter makt og penger. I denne konteksten må diakoni fremme en alternativ visjon om et liv i fellesskap, livsfylde og sikkerhet. Jesus som den lidende tjener er livets Diakon. Immanuel (Gud som bor blant de levende) er partnerskap mellom Gud og alle levende vesener. Diakonien har som fokuspunkt å løfte opp alle til å bli deltakende subjekt i fellesskapet. I asiatiske tradisjoner finnes rike religiøse, kulturelle og filosofiske ressurser for nytt liv. Å adressere disse i konteksten av religiøs og kulturelt mangfold framstår som viktige missiologiske og teologiske oppgaver for asiatiske kristne fellesskap i deres diakonale praksis.

Sør-Asia

Sør-Asia omfatter India, Pakistan, Bangladesh, Nepal, Bhutan og Sri Lanka. Da det britiske herredømmet tok slutt i 1947, ble India (overveiende hinduisk) og Pakistan (overveiende muslimsk) opprettet som adskilte selvstendige nasjoner – en deling basert på religion. Mer enn halvparten av Indias muslimske befolkning flyttet til Pakistan. Følgene av delingen var ødeleggende, mange tusener ble drept på begge sider av grensen i religionens navn.

De kristne er generelt sett en liten minoritet i Sør-Asia. I India utgjør de omtrent 2,5 % av befolkningen (om lag 28 millioner). Det nasjonale kirkerådet i India (NCCI) ble etablert av protestantiske

og ortodokse kirker i India i 1914. Med tanke på følgene av delingen oppfordret daværende statsministeren i India, Jawaharlal Nehru, kirkene til innsats. NCCI satte da opp en ad hoc nødhjelpskomite som senere fikk navnet Churches Auxiliary for Social Action (CASA), en av de største trosbaserte nasjonale hjelpe- og utviklingsorganisasjonene. NCCI omfatter anglikanere, reformerte, metodister, baptister, lutheranere og ortodokse (blant dem Mar Thoma kirken). Church of South India og Church of North India (sammenslutninger av anglikanere, kongregasjonalister, metodister og presbyterianere) er de største kirkene. Kirkene eier også et betydelig antall utdanningsinstitusjoner og sykehus.

India har vært vitne til framveksten av hinduiske nasjonalistiske partier, i fremste rekke Bharatiya Janata Party (BJP) som kom til makten i 2014. Det har vært en skarp økning av angrep på minoriteter, spesielt muslimer. Regionen er også blitt rammet av terrorisme. Sri Lanka har gjennomlevd en etnisk konflikt mellom den tamilske og singalesiske befolkningen; terrorbombingen av kirker og hoteller i mars 2019 krevde hundrer av menneskeliv. I Bangladesh har en ny gruppering på den ytterste høyresiden gjennomført drap på mange intellektuelle, kunstnere og fredsaktivister. Landene på det indiske subkontinentet står derfor alle over liknende problemer, ofte nært knyttet til religion. I tillegg besitter både India og Pakistan atomvåpen.

Det indiske subkontinentet er unikt gjennom den avskyelige kasteordningen eller praktiseringen av «urørbarhet». Noen grupper blir diskriminert fra generasjon til generasjon utelukkende på grunn av deres opphav eller arbeid (lavt rangerte jobber); dette omfatter også grusomheter utført mot folk fra de såkalte laveste kastene eller dalitene («de urørbare»). De indiske kirkene er i hovedsak en dalit- og urbefolkningskirke.

Austral-Asia

Australia og New Zealand har sin egen kontekst, som land med en opprinnelig urbefolkning og med en majoritet av europeiske innvandrere gjennom de siste århundre og mest nylig immigranter fra Øst-Asia. Byer som Sydney, Melbourne og Auckland er nå store, velstående, kosmopolitiske og multikulturelle, men ikke uten lommer av fattigdom og sosiale problemer. Miljømessige og geografiske temaer, slik som New Zealands sårbarhet for jordskjelv og de store avstandene mellom bosettingene i det australske baklandet, øker kompleksiteten. Diakonale aktører, slik som Diakonia UCA i Australia, responderer på disse multi-fasetterte utfordringene. Diakonia

World Federation har lagt sin verdenskonferanse til Darwin, Australia, i juli 2021

9.7. Økumenisk diakoni i Midtøstens kontekst

Stadig nye utfordringer og kriser med alt de fører med seg, har dyptgripende konsekvenser for kirkenes liv og misjon. De kaller dem til å bære fram vitnesbyrd i en stadig mer kompleks verden og til å respondere på de skiftende tidene gjennom å være oppdaterte og relevante med tanke på programmer, strukturer og handling.

Sovjetregimets fall og avslutningen av den kalde krigen, det amerikanske overherredømmet innenfor teknologi, militærmakt og økonomi, 11. september og krigen mot terrorisme, FNs begrensede rolle som internasjonal aktør i verdenssamfunnet og manglende evne til å være en katalysator mellom krigførende land – alt dette er faktorer som har overalt i verden bidratt til kriger, konflikter og destabilisering.

I flere tiår har etniske motsetninger og forfølgelser i Irak, Syria, Israel, Palestina og Libanon sammen med den arabiske oppstanden forsterket skillelinjene innenfor Islam, splittelsene blant etiske grupperinger (for eksempel arabere, tyrkere, iranere, kurdere og balutsjer), mellom sjiaer og sunnier, de har gitt næring til hat og voldsbruk og hatt som følge flyktningestrømmer, fattigdom, arbeidsløshet og eksodus av folk fra deres opprinnelige hjemland. Befolkningene i Midtøsten er utmattet av blodsutgytelse og vold; økonomien er tørket ut fordi korrupsjon har gjennomsyret det offentlige; den sosiale veven fra gamle sivilisasjoner er revet i stykker gjennom overgrep og brudd på menneskerettighetene.

Mer enn 18 millioner arbeidsmigranter – om lag 4 millioner palestinere, 2 millioner irakere og 5 millioner syriske flyktninger, pluss 2 million fordrevne personer i Irak og 6 millioner i Syria – opplever at menneskerettighetene deres brytes, noe som skaper frustrasjon, fortvilelse og frykt. Alt dette har brakt en ny æra i kirkenes liv og utfordret dem til umiddelbar politisk handling, på internasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

For å kunne handle i denne urolige situasjonen har kirkene måttet lære å forstå hvordan myndighetene fungerer og likedan strukturene som bestemmer de sosiale, økonomiske og politiske systemene i Midtøsten. Kirkene har måttet gjøre seg kjent med nye og komplekse forhold betinget av den økonomiske globaliseringen og en kapitalisme som driver folk til krig, vold og konflikter. De har måtte ta opp på ny bibelske prinsipper som vektlegger verdier som

inkludering, menneskeverd og broderlig koeksistens, og som former en visjon som gjør dem i stand til å tolke virkeligheten og forløse ny energi. For at endring og transformasjon skal kunne skje, vil kirkene måtte kultivere diakoni med ny kvalitet i alle dens dimensjoner: åndelig, materiell, forebyggende og profetisk: en diakoni rettet mot enkeltindivider, grupper og institusjoner, innstilt på lokale, regionale, nasjonale og internasjonale behov og situasjoner.

En ny økumenisk visjon må vokse fram og ha som mål å forme en global økumenikk som reflekterer, arbeider og handler sammen for å forbedre menneskers levkår: en global økumenikk som fremmer dialog, samarbeid og felles handling. Bare en slik økumenikk kan styrke kirkenes profetiske oppdrag og engasjement for forsoning.

Både enkeltkristne og kirken har derfor ansvar for å respondere i møtet med konkrete tilfeller av lidelse og urett, å reagere overfor myndighetene og la deres stemmer høre og på den måten leve i samsvar med Gudsrikets verdier, slik Stefan gjorde i Apostlenes gjerninger: «Jeg ser himmelen åpen og Menneskesønnen stå ved Guds høyre hånd» (Apg 7,56). De må oversette evangeliets budskap til konkret tjeneste.

«Jeg har sett mitt folks nød i Egypt og har hørt skrikene deres under slavedriverne. Jeg kjenner deres smerte. Jeg har steget ned for å fri dem ut» (2 Mos 3,7-8). På tilsvarende måte skjedde Guds inkarnasjon i Jesus i en bestemt sosial, økonomisk, politisk, religiøs og kulturell kontekst og det formet tjenesten hans.

Demokrati, rettferdighet, likhet og frihet kan ikke bli tvunget på folk gjennom hat og blodsutgytelse. Like lite kan rettighetene til millioner av flyktninger og migranter bli etablert hvor det er fremmedfrykt, diskriminering eller fengsling. Alt dette kan bare bli definert ut fra en humanitet basert på trofasthet til Gud og Kristus – diakoni i de tre dimensjonene av dens misjon: transformasjon, forsoning og myndiggjøring.

9.8. Økumenisk diakoni i Stillehavets kontekst

For øyene i Stillehavet hvor konteksten i stor grad bærer preg av følgene av klimaendringer og økt utvinningsindustri, har diakonien for kirkene i regionen helt siden etableringen av Pacific Conference of Churches i 1961 hatt vern av skaperverket som hovedfokus.

Diakoniens tilnærming til disse stillehavstemaene samsvarer med kristne prinsipper om rettferdighet, vern om skaperverket og et særlig blikk for samfunnets sårbare og marginaliserte samt urfolks

oppfatning av menneskers samhørighet med landet, havet og himmelen, og likeledes praksis av gjensidighet og fellesskap.

I konteksten av økonomisk globalisering – med dens utvinnings- og konsumsorienterte forståelse av utvikling som reduserer skaperverket til økonomiske ressurser – framstår KV-dokumentet «Håpets øy – et alternativ til økonomisk globalisering» (The Island of Hope – An Alternative to Economic Globalisation), utviklet gjennom globale økumeniske konsultasjoner på slutten av det 21. århundret, som en treffende beskrivelse av diakoni i Stillehavets kontekst. Her heter det:

«Spiritualitet, familieliv, tradisjonell økonomi, kulturelle verdier, gjensidig omsorg og respekt er komponenter i forestillingen om Håpets øy, den prioriterer relasjoner, feirer livets kvaliteter og verdsetter mennesker og skaperverk mer enn produksjon av ting. Håpets øy er et alternativ til prosjektet om økonomisk globalisering som fører til at et urettferdig økonomisk system får dominere.»

Etikken i «Håpets øy» er basert på en dyp respekt for hele livsfellesskapet. Den fremmer en kultur med deling og omsorg, basert på rettferdighet. Dens verdier reflekterer Guds omsorg for skaperverket og Kristi lære om å elske hverandre og forsvare de fattiges rettigheter.

På vei inn i 2020-tallet, en tid da det økonomiske systemet i stadig større grad bærer preg av grådighet og utvinning, med en intensivering av pengemakt, militærmakt og konsum, trenger kirkene i Stillehav-regionen å vende tilbake til Håpets øy og la den bli en modell for et liv i overflod, i en tid da knapphetsmodellen er blitt det dominerende narrative.

Det Pacific Conference of Churches og Pacific Theological College nå for tiden omtaler som «å veve på ny den økologiske matten», svarer til en diakoni som vet seg kallet til å tjene Gud og ikke mammon, ved kontinuerlig å tenke nytt om utvikling og finne fram til alternative former for utvikling, slike som tjener skaperverket ved å fremme menneskers og omgivelsenes velvære.

Med tanke på klimaendringene har den ferske rapporten fra Det mellomstatlige panelet om klimaendringer for havene og kryosfæren (Intergovernmental Panel on Climate Change on Oceans and the Cryosphere) frambrakt ny analyse av hverdagslivet til stillehavsbefolkningen som befinner seg i forkanten av klimaendringene.

Stillehavet, tradisjonelt oppfattet som en kilde til liv, som mor og integrert del av stillehavsidentiteten, er nå truet av klimaendringene. Temperaturstigning

og forsuring ødelegger det sårbare marine økosystemet og reduserer mengden av fytoplankton som produserer 50 % av oksygenet som pustes på denne planeten. Klimaendring utgjør også en trussel på grunn av økt havnivå, tap av matressurser og oversvømmelser av saltvann og oftere stormvær. Mønstre av ekstremvær, fra sykloner til tørke og oversvømmelser, har blitt en fast del av erfaringene av klimaendring i Stillehavet.

I denne konteksten, i samfunn som er blant de laveste produsentene av drivhusgasser, består stillehavskirkene diakonale tilnærming i fortsatt å kjempe for vern av havet, som del av vern av skaperverket. De må utarbeide en pastoral respons for befolkningen som opplever at land og hav ødelegges, som erfarer å bli få røttene rykket opp og bli flyttet, og for andre som får i oppgave å ta imot søstre og brødre fra andre øynasjoner og kystområder, slik at disse som har fått sin tilværelse rykket opp med rot, heller kan oppleves dette som eksodus enn som eksil.

9.9. Økumenisk diakoni i nordamerikansk kontekst

Kristen religiøs praksis med dens diakonale uttrykk på det nordamerikanske kontinentet er, lik flertallet av befolkningen både i Canada og USA, blitt omplantet fra andre jordsmonn og kontekster. Dette gjelder også menneskene hvis traumatiske overfart hit hadde form av slaveri.

Historisk sett har den religiøse og diakonale kulturen i Nord-Amerika et opprinnelig preg av trosengasjementet til innvandrere fra Europa, inkludert Storbritannia. Sammen med europeiske protestanter, blant dem gjendøpere og katolikker på flukt fra forfølgelse eller økonomisk nød i deres «gamle land», fulgte et trosbasert sosialt engasjement etter hvert som disse teologiske tradisjonene vokste fram.

Mens allmenn offentlig skolegang, grunnleggende helsetjeneste, offentlige sykehus og barnehjem, sosiale sikkerhetsnettverk og ulike programmer for å sikre mat og bolig for mennesker i fattigdom, gjerne blir oppfattet å være kjerneområder innenfor den sosiale kontrakten mellom borgere og myndigheter, var dette annerledes i Nord-Amerika. Her var det settlernes trospraksis som fikk slik virksomhet i gang og dermed satte tonen for hvordan frie og selvstyrende mennesker skulle ta seg av de «minste blant dem». Kirken har fortsatt sitt profetiske vitnesbyrd og engasjement gjennom konkret nærvær og tiltak for å utøve slik omsorg, både i samarbeid med offentlige myndigheter, noen ganger i samfunnets krevende

yttergrenser hvor politiske valg og mangelen på offentlig moral har gjort at mange er satt utenfor.

Kirkens diakonale virksomhet gjennom historien har ikke bare vært positiv. Både Canada og USA har ført en politikk som har resultert i marginalisering og utryddelse av urbefolkningen, med støtte av kirken som har bidratt til feilslåtte forsøk på å gi urbefolkningsbarn skolegang og utdanning. I Kristi navn og forkledd som tradisjonell diakonal virksomhet ble barna tatt hjemmefra, fra deres fellesskap og familier, og sendt til internatskoler hvor de systematisk ble strippet for deres arvegods, språk og vaner.

I Canada er Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport tatt vel imot fordi den forteller sannheten om denne historien og medansvaret alle kanadiere har overfor urbefolkningsgruppene. Takten for å få rapporten implementert har imidlertid vært skuffende langsom. Fortsatt er bekymringen stor for savnede og drepte urfolkkvinner, sakene deres er ikke er gitt en rettmessig oppmerksomhet og etterforskning.

I USA har avvisningen av doktrinen om oppdagelsen (the Doctrine of Discovery) og en vending i retning av å bekjenne og reparere de historiske skader som er blitt påført urbefolkningsgruppene, primært vært et kirke-ledet initiativ. Det oppfordrer myndighetene i USA til å vedkjenne at de medskyldige og å ta ansvar for rollen de har hatt i ødeleggelsen av urbefolkningenes liv, habitat, levebrød og kultur.

I 2019 ble det markert at 400 år er gått siden den første slaven ble satt i land på nordamerikansk jord. Arven etter slaveriet utgjør et annet alvorlig feilgrep i kirkens profetiske vitnesbyrd. Ved å erkjenne medskyld og at den har vridd på bibel og teologi for å støtte dette ondet, har kirken vunnet styrke og stemme som partner i arbeidet for å anerkjenne den destruktive kraften, både i historien og fortsatt slik den kommer til uttrykk i rasisme, hvit overlegenhetsretorikk og også gjennom støtte til kolonialistisk undertrykkelse, både politisk og økonomisk. I USA er stemmen til svarte kirker, løftet fram som klagerop, profetisk utfordring og kontinuerlig nådefull vilje til å engasjere seg i hvit kultur og utfordre de hvite kirkene, blitt et mektig diakonalt uttrykk som driver oss i retning av selvransakelse, bekjennelse, gjenoppretelse og forsoning.

Samtidig som de historiske kristne tradisjonene av europeisk opprinnelse avtar i antall og innflytelse både i Canada og i USA, vinner trostradisjoner fra Afrika, Asia, Midtøsten og Latin-Amerika, både kristne og andre, nye tilhengere og får et mer synlig nærvær som tro i det offentlige rom og som diakonal praksis. I en tid da mange unge forlater kirken og organiserte trosuttrykk, virker det som unge mennes-

ker blir tiltrukket av kirker som er engasjert i omsorg for og styrking av lokale fellesskap, forpliktet på vern av skaperverket og klimaaksjon, og aktive i rettferdighetssøkende sosiale bevegelser.

Økumenisk diakonis egenart i Nord-Amerika

Landskapet av kristent diakonalt arbeid i Nord-Amerika er like variert som mangfoldet av kirkesamfunn og fellesskap. Ulikt store deler av Europa hvor kirkelig diakonalt arbeid i stor grad er finansiert av offentlig innbrakt kirkeskatt og administrert av profesjonelle, eller som i Afrika, Asia og Latin-Amerika hvor lokale menigheter og deres medlemmer bærer den største delen av det økonomiske og sosiale ansvaret for tiltak for mennesker i nød, så er sosiale hjelpetiltak og diakonal virksomhet i Nord-Amerika et lappeteppes av økumeniske, konfesjonelle, menighetsbaserte, statlige, frivillige organiserte og filantropiske bevegelser.

Mot slutten av det 20. århundret opplevde tidligere tiders sterke økumeniske bevegelser og kirkene som støttet dem, nedgang i medlemstallet og dermed en svekket økonomi. Samtidig sørget sosiale og andre media for at kirkemedlemmer og andre borgere i økende grad ble direkte eksponert for følgene av katastrofer og nød i egne nærområder. Dette fikk dem til å kreve at kirkene og trossamfunnene skulle legge til rette for å praktisere Kristi barmhjertighet på en mer direkte og personlig måte. Denne lokale innsatsen rettet mot nære naboer har blitt utvidet til også å omfatte diakonal tjeneste nasjonalt og internasjonalt.

ACT-alliansens forum i Nord-Amerika er et viktig samlingspunkt for aktører engasjert i diakonal praksis i Canada og i USA. Kanadiske medlemmer av alliansen koordinerer i tillegg innsatsen og tilgangen til offentlige bevilgninger i den hensikt å maksimere resultatene og vitne av enheten i det kristne nærvær.

I Canada har myndighetens politikk og praksis med tanke på bidrag til utvikling beveget seg i retning færre mottakere og større enkeltbidrag. Dette har resultert i mer samarbeid mellom konfesjonelle utviklingsaktører og fått dem til å levere inn felles søknader om offentlig finansiering av utviklings- og nødhjelpsprogrammene deres.

I USA hvor respons på nasjonale katastrofer er del av den diakonale agendaen, har Church World Service, en gang det fremste felles uttrykket for den

diakonale praksisen til historiske og økumeniske protestanter, nå som sentral oppgave å koordinere innsatsen til flere konfesjonelle aktører innenfor nødhjelp og flyktningebistand. Hensikten er både å dele erfaringer (best practices), diskutere kommende nødsituasjoner og koordinere nasjonal og internasjonal innsats.

Den nasjonale sammenslutningen av frivillige nødhjelpsorganisasjoner (National Voluntary Organizations Active in Disaster – NVOAD) med dens regionale og statlige undergrupper samler alle frivillige krefter engasjert i nasjonal nødhjelp og sørger for koordinering og ressursdeling på tvers av hele frivillighetsfellesskapet. Den er blitt en plattform for økumenisk og interreligiøs koordinering samt samordning med sekulære frivillige organisasjoner. Dette har som tilleggsverdi at ikke-tradisjonelle og trosgrupperinger utenfor hovedstrømmen av protestanter har valgt å bli medlemmer, med det resultat at evangelikale arbeider sammen med katolikker, ortodokse og tradisjonelle protestantiske diakonale aktører.

Fremmedfrykt og ansvarsfraskrivelse når det gjelder respons på den dramatiske nøden til millioner mennesker på vandring, er blant de mest presserende og bekymringsfulle temaene det diakonale fellesskapet i Nord-Amerika står overfor. Politiske og økonomiske kriser i Latin-Amerika, restriksjonene som møter flyktningebevegelsen i Europa, sammen med forestillingen om at en gunstig framtid venter migranter som ønsker å komme til Nord-Amerika, har gjort krisen i Amerika til en av de meste smertefulle på den nordlige halvkulen. Samtidig domineres den politiske makten i USA av anti-migrasjonsgrupper og en rasisme som ytterligere forsterker frykten og sinnet som dominerer USAs respons på den dramatiske krisen ved grensen til Mexico.

I møtet med disse utfordringene og migrantenes nød er det blitt stadig viktigere for medlemmene i det nordamerikanske ACT-forumet å samhandle med kollegaer og med tilsvarende fora i Latin-Amerika og Karibia for å utvikle en felles strategi. Innsatsen for å respondere på denne store globale krisen i det 21. århundret som effektive diakonale aktører henter inspirasjon fra erfaringene som er gjort med humanitære korridorer i Europa, og den er informert ved å lytte til stemmene til de som er på vandring.

Veien videre

Foto: Paul Jeffrey/Life on Earth

10.1. Innledning

Økumenisk diakoni står overfor en rekke utfordringer slik det er beskrevet i kapittel 7. Det nye sosiale og politiske landskapet påskynder kirker, diakonale aktører og den økumeniske bevegelse til å revurdere strukturer og arbeidsområder, og til sammen å utarbeide nye strategier og innovativ praksis som svarer til dagens utfordringer.

Diakonale aktører har en lang historie når det gjelder innovativ praksis, både når det gjelder levering av helse- og sosialtjenester og engasjement i utviklingsarbeid. Innovasjon må derfor ikke oppfattes som en trussel. Det er heller en mulighet til å anvende ny innsikt, bygge nye relasjoner og utvikle bedre arbeidsmetoder.

Dette siste kapitlet har som mål å peke på noen nøkkelområder for strategisk planlegging og innovativ praksis. Det viser til noen sentrale tema som krever oppmerksomhet, og som utgjør muligheter i utviklingen av strategier for økumenisk diakoni i lys av «tidenes tegn» (Matt 16,3).

10.2. Gjenkjenne kairos-øyeblikket

I arbeidet med å skjelne mellom «tidenes tegn» gjør diakonien bruk av sin teologiske innsikt. Sosiale og politiske endringer som skaper bekymring i et sekulært perspektiv på grunn av mulige negative konsekvenser, kan i troens perspektiv bedømmes som en mulighet for oppbrudd og forvandling. Ifølge teologisk ordbruk kan dette være et kairos-øyeblikk; en tid ladet med løfter om en ny og bedre framtid.

Det var slik engasjerte kristne i Sør-Afrika tolket apartheidtiden og kampen for å komme ut av den. *Kairos-dokumentet* som ble publisert i 1985, beskrev denne tiden preget av dyptgripende kriser som «et sannhetens øyeblikk» og som en tid for å bekjenne håp. Dokumentet ønsket å utvikle en profetisk teologi som kunne sette kristne i stand til å analysere konteksten de levde i, og å tolke «denne tiden»

(gresk: *kairos* – Luk 12,56) i lys av Guds rikes komme. Dokumentet brakte ny innsikt til tolkningen av bibeltekster og stilte kritiske spørsmål til de deler av kirken som enten støttet apartheid, eller som valgte å forbli tause i forhold til undertrykkelsen, og som på den måten var med på å opprettholde status quo. Kairos-øyeblikket innebærer derfor et kritisk blikk på hva det krever å være kirke i en krisetid, reflektere teologisk, tolke tegnene i denne tiden og utføre diakonale handlinger som forkynner håp med rettferdighet og fred.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organer til:

- Å sørge for anledninger til tverrfaglig refleksjon om «tidenes tegn» og utvikle redskaper for å tolke vår tids utfordringer teologisk som «sannhetens og håpets øyeblikk».
- Å utdype forståelsen av profetisk diakoni og å legge til rette for muligheten for å dele erfaringer og innsikt fra diakonal praksis.
- Å tilby tros-medvandring (*faith accompaniment*) til diakonale aktører som arbeider i situasjoner preget av dyp sosial og politisk uro.

10.3. Bekrefte diakonien som felles visjon og oppdrag

Dette dokumentet har bekreftet den økumeniske forståelsen av diakoni som en integrert del av kirkens natur og oppdrag. Kapittel 4 har presentert det teologiske grunnlaget for denne oppfatningen gjennom å hente innsikt fra ulike konfesjonelle tradisjoner og reflektere læreprosessen innad i den økumeniske bevegelse. Det har stadfestet diakoniens trinitariske dimensjon som innebærer at den oppfattes som et uttrykk for den treenige Guds frelsende omsorg for skaperverket og menneskeslekten. Videre er diakoniens kirkelige dimensjon blitt betont, noe som innebærer et kall til alle kirker og kristne om å la seg engasjere i Guds helhetlige misjon for å helbrede, forsone

og forvandle. I tillegg har det lagt vekt på diakoniens profetiske dimensjon som et kall til å forsvare menneskeverdet, stå opp mot ondskap og fremme rettferdighet og fred.

Økumenisk diakoni uttrykker den felles visjonen som kirker, diakonale aktører og økumeniske organer har, og kallet til å handle sammen. Dette utfordrer dem til:

- å bekrefte dette felles kallet og visjonen i strategisk planlegging, arbeidsdokumenter og kommunikasjonsarbeid.
- Å gi uttrykk for diakoniens egenart som tros- og rettighetsbasert handling.
- Å støtte initiativ som har som mål å koordinere diakonal innsats – slik det gjøres i ACT-alliansen og andre økumeniske organer – som en integrert dimensjon av den økumeniske bevegelse, og som uttrykk for det felles kallet til diakonalt engasjement.
- Å fremme gjensidig anerkjennelse av roller og mandat ved å søke koordinering og samarbeid overalt hvor det er mulig.

10.4. Bekrefte mangfoldet av gaver

Diakonien ser på mangfold som en rikdom og mulighet. Kapittel 6 har beskrevet noen av de gavene som kirker og diakonale aktører besitter, og som utgjør viktige ressurser i diakonalt arbeid. Det omfatter både håndgripelige og ikke-håndgripelige ressurser. Det peker også på det faktum at noen av disse ressursene kan være ignorert eller underkommunisert når diakonalt arbeid blir implementert. Dette gjelder særlig ressursene til vanlige mennesker, gjerne dem som tilhører samfunnets randsoner.

Aktørene i økumenisk diakoni vil være tjent med å bekrefte komplementariteten av diakonale ressurser og knytte mer aktivt til det rike mangfoldet av gaver og ressurser. Økumenisk diakoni bør utvikle former for profesjonell tilnærming og metoder som gir rettmessig plass til diakonien «nedenfra», og til den innsikten og de ferdigheter de lokale menigheter og medlemmenes deres har.

Økumenisk diakoni bekrefter komplementariteten av den diakonale kompetansen til kirker, diakonale aktører og økumeniske organer. Dette utfordrer dem til:

- å styrke bevisstheten om mangfoldet og komplementariteten når det gjelder diakonale ressurser og kompetanse.

- å bli involvert i prosesser for å kartlegge diakonale ressurser, både håndgripelige og ikke- håndgripelige.
- å utvikle nettverk, strategier og metoder for å mobilisere lokale diakonale ressurser i aktiviteter knyttet til økumenisk diakoni.
- å dele kunnskap og gode erfaringer (*best practices*) på dette området og å inkludere dette materialet i profesjonell opplæring.

10.5. Bekrefte rettferdighet som en prioritet

Diakoni er rettighetsbasert handling. Offentlig beslutningspåvirkning (*advocacy*) og offentlig engasjement (*public witness*) i forhold til rettferdighetssaker er integrerte deler av diakonal innsats. Kapittel 5 har tatt opp noen slike rettferdighetssaker i dagens verden som utfordrer økumenisk diakoni, slik som økonomisk rettferdighet, klimarettferdighet, kjønnsrettferdighet, helserettferdighet, og ikke minst rettferdig fred. Kapitlet konkluderte med at rettferdighet må være et prioritert område i den strategiske planleggingen av økumenisk diakoni med mer oppmerksomhet på profetisk diakoni.

Diakonale aktører forstår rettferdighet både som et teologisk og et sosialpolitisk anliggende. Det første knytter an til det bibelske budskapet om Guds frelsende rettferdighet som kaller alle til å engasjere seg i forsvaret for fattige og undertryktes verdighet og rettigheter. Det andre fastholder viktigheten av å etablere rettsordninger som forsvarer menneskerettigheter og å støtte initiativ som henvender seg til mennesker i sårbare situasjoner som rettighetsholdere, og til makthavere som pliktberere.

Økumenisk diakoni bekrefter rettferdighet som en prioritet for kirker, diakonale aktører og økumeniske organer. Dette utfordrer dem til:

- å inkludere offentlig påvirkningsarbeid og engasjement i alle former for diakonal virksomhet.
- å bygge kompetanse og dele erfaringer relatert til rettighetsarbeid og utdype tverrfaglig refleksjon om rettferdighet og profetisk diakoni.
- å styrke koordinert innsats når det gjelder offentlig påvirkningsarbeid og engasjement og slutte seg til økumeniske kampanjer knyttet til rettferdighetstema.
- å gå sammen med lokale kirker i deres innsats for å styrke kompetansen innenfor offentlig engasjement og påvirkningsarbeid.

10.6. Styrke strukturer for felles handling

Økumenisk diakoni er tjent med strukturer som fremmer god flyt i arbeidet. I dag arbeider diakonale aktører tett sammen med lokale partnere, enten bilateralt eller multilateralt. Kapittel 7 har presentert noen utfordringer når det gjelder dette samarbeidet. Det har også pekt på behovet for å styrke strukturene slik at de legger til rette for felles innsats.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organer til:

- å utdype forståelsen av partnerskap i økumenisk diakoni gjennom tverrfaglig refleksjon over praksis.
- å innhente og dele eksempler på god praksis.
- å styrke strukturene for felles innsats i utarbeidelsen av strategi- og plandokumenter.
- å styrke samarbeidet mellom regionale og nasjonale økumeniske råd og ACT-fora.

10.7. Styrke nettverkssamarbeid

Rollen som aktør i sivilsamfunnet og kallet til å engasjere seg i offentlig påvirkningsarbeid og engasjement, driver økumenisk diakoni til å bygge allianser og nettverk med sikte på samarbeid. Dette omfatter samarbeid med sekulære organisasjoner, offentlige myndigheter, den private sektor og med mennesker av annen tro. Det overordnede målet for denne strategien er å medvirke til bygging av rettferdige, inkluderende og bærekraftige samfunn med lik adgang til fellesgodene for alle.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organer til:

- å utvikle strategier og dele erfaringer om hvordan man deler ressurser, bygger allianser og deltar i nettverk.
- å styrke lokale kirkers kompetanse til å engasjere seg i sivilsamfunnet og slutte seg til nettverk for offentlig beslutningspåvirkning og engasjement.
- å utvikle strategier for å bygge allianser med sivilsamfunnet og med offentlige myndigheter med sikte på samarbeid om bærekraftsmålene.
- å ha fokus på diapraksis som tilnærming og metode i økumenisk diakoni, å dele både økonomiske og menneskelige ressurser sammen med kunnskap og erfaringer om best mulig utførelse når det gjelder diapraksis, og innlemme dette materialet i profesjonell opplæring.

10.8. Styrke kommunikasjonen

Godt samarbeid innenfor økumenisk diakoni forutsetter robuste strukturer og effektive kommunikasjonskanaler. Uten slike kan misforståelser skape spenninger og forvirring når det gjelder ulike aktørers roller og prinsippene for samarbeid (se kapittel 7.4.).

For å sikre et effektivt samarbeid mellom ACT-alliansen, regionale og nasjonale økumeniske råd og lokale kirker, trengs strukturer som gir adgang til relevant informasjon for alle impliserte partner: Det bør sikres rom for utveksling av erfaringer og synspunkter som gjør det mulig å sjekke mulighetene for samarbeid. KV har en unik rolle når det gjelder å fremme en kommunikasjon som handler om mer enn utveksling av fakta, og som også har fokus på å sikre trygge rom for gjensidig rådgivning, kulturell selvfleksjon, for å ta opp temaer knyttet til arbeidsstil og hvordan man kan gi hverandre gjensidig plass i engasjementet for økumenisk diakoni.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organer til:

- å utvikle en kultur og arbeidsstil kjennetegnet av gjensidig respekt og anerkjennelse i alle samarbeidsrelasjonene.
- å etablere effektive kommunikasjonslinjer til regionale og nasjonale økumeniske kontorer.
- å utvikle strategier for å forbedre kommunikasjonen med regionale og nasjonale ACT-fora.
- Å utvikle strategier for å kommunisere med kirker som ikke er medlemmer i KV, med sivilsamfunnet, med offentligheten, med privat sektor og med alle mennesker av god vilje.

10.9. Styrke diakonal kompetanse

Økumenisk diakoni krever kompetente praktikere på alle nivå. I kapittel 6 er det presentert noen elementer i det som konstituerer diakonal profesjonalitet, og blitt pekt på eksempler på diakonal utdanning. Diakonal kompetanse omfatter evnen til å sette ord på egenarten i diakonal praksis som tros- og rettighetsbasert handling. Den har som mål å utvikle innsikt som holder sammen teori og praksis, den er tverrfaglig i sin tilnærming og metode og søker å være sosialfaglig relevant og innovativ. Utfordringene i vår tid slik de er framstilt i kapittel 7, påskynder aktører i økumenisk diakoni til å investere i diakonal kompetansebygging på flere nivå, for diakonale praktikere – særlig personer i lederstillinger – for prester og kirkeledere, og for leke kristne som er engasjert i diakonal virksomhet.

Den diakonale opplæringen i lokale kirker, spesialiserte tjenester og organisasjoner er i dag på svært ulike nivå som følge av historiske, sosialpolitiske og sivilsamfunnsorganisasjoners betingelser. I noen kirker har det ikke vært mulig å drive diakonale institusjoner (som for eksempel under Sovjet-tiden). I andre kirker drives diakonale virksomheter i liten skala, uten større institusjoner. Noen kirker er i den situasjon at de kan motta begrenset offentlig støtte til driften av kristne sosiale diakonale tjenester utført på vegne av kirkene, mens andre steder er dette overhodet ikke mulig. Disse ulikhetene gjenspeiles i de forskjellige nivåene på opplæring og utdanning til kristen sosial tjeneste. Det finnes sterke og etablerte skoler, høyskoler og universiteter for fagkompetanse innen diakonivitenskap og sosialt arbeid, mens det i andre settinger knapt finnes noen tilgjengelige utdannings- og opplæringsstilbud.

De siste årene har vi imidlertid sett en betydelig økning i interessen og motivasjonen for opplæringskapasitet og utvikling av curriculum-modeller i diakonistudier fra kirker i ulike kontekster. Det hører til blant nøkkeloppgavene til den økumeniske bevegelsen i det 21. århundret å berike og legge til rette for diakonal opplæring og utdanning i så mange kirker og ulike settinger som mulig. Målet er at alle lokale kirker får tilgang til tilpassede opplæringsressurser og får styrket sin diakonale kapasitet. Ved det kan de bli engasjert i gjensidig utveksling, utdanning på tvers av grenser og økumeniske partnerskapsprogram for diakonal opplæring, noe som forutsetter felles innsats og medvirkning fra diakonale organisasjoner, bistandsorganisasjoner, misjonsorganisasjoner og utdanningsnettverk.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organer til:

- å inkludere diakonal kompetansebygging i strategisk og programmatisk planarbeid.
- å tilby ansatte og ledere muligheter for felles trening og opplæring slik at deres diakonale kompetanse kan styrkes.
- å utarbeide og formidle relevant opplæringsmateriell.
- å oppfordre teologiske seminarer og andre relevante utdanningsinstitusjoner til å inkludere diakoni i studieplaner og opplæringsprogram.

En innsats for å bygge kapasiteten i diakoni og utvikling må også omfatte en grunnleggende omvurdering av bistandsorganisasjonenes prioriteringer, med det siktemål å sette av flere midler til studier, opplæring og stipender innenfor dette området. Dette må ha som mål å utdype den integrerte forbin-

delsen mellom teologi og utvikling, teologi og diskursen om økumenisk diakoni, teologi og økumenisk sosialetikk, for gjennom dette å øke kirkenes evne til å bygge diakonal kapasitet og styrke sin innsats i sosiale tjenester. Å løsrive teologi fra diakoni, utvikling og sosialetikk, vil være stikk i strid med drivkraften og egenarten i utøvelsen av tjenester. Sosial endring er bare bærekraftig hvis den inkluderer normer, verdier og etiske konsepter.

10.10. Diakonal praksis og etiske retningslinjer

Etiske retningslinjer (*Code of conduct*) har som mål å styrke etisk bevissthet og veilede til ansvarlig adferd. Retningslinjene er ikke bare ord, de setter tvert imot standard for grunnleggende prinsipper og verdier i samarbeidsrelasjoner.

I de fleste yrker har det blitt utarbeidet etiske retningslinjer. Diakonale aktører engasjert i humanitært hjelpearbeid forholder seg til de etiske retningslinjene som Røde Kors og Røde Halvmåne sammen med NGOer engasjert i katastrofephjelp, utarbeidet i 1992. Disse inneholder ti grunnleggende forpliktelser, blant annet disse:

- Hjelp skal ytes uavhengig av mottakerens rase, tro eller nasjonalitet og uten noen form for forskjellbehandling. Vurderingen av hvem som skal prioriteres, skal utelukkende beregnes ut fra behovet for hjelp.
- Hjelpen skal ikke brukes for å fremme bestemte politiske eller religiøse standpunkter.
- Vi forplikter oss til å være ansvarlige både overfor dem vi søker å hjelpe, og dem vi mottar pengestøtte fra.

Ansvarlighet og forpliktelse til å gjøre regnskap for arbeidet som er utført (*accountability*) er en grunnleggende verdi i alt diakonalt arbeid, slik det også er innenfor alle kirkens handlingsområder. ACT-alliansen har vedtatt retningslinjer for god praksis (*Code of Good Practice*) som fastsetter felles verdier, prinsipper og forpliktelser som skal prege ACT-medlemmenes humanitære hjelpeinnsats, utviklingsarbeid og offentlige påvirkningsarbeid. De overordnede prinsippene slår fast at hvert ACT-medlem har forpliktet seg til:

- å arbeide på en måte som respekterer, myndiggjør og beskytter verdigheten, integriteten, verdien og menneskerettighetene til hver kvinne og mann, jente og gutt.
- å arbeide med fellesskap og enkeltindivider basert på folks behov for hjelp og deres

menneskerettigheter uten noen form for diskriminering. Dette gjøres ved å sikre at fellesskapets evner og kapasitet til enhver tid blir vurdert, og ved å ha som særlige målgrupper mennesker som diskrimineres, og de mest sårbare.

- i ord og handling å stå opp mot forhold, strukturer og systemer som øker folks sårbarhet og fattigdom, urett, brudd på menneskerettigheter og miljøødeleggelse.
- å arbeide på en måte som respekterer, styrker og dyktiggjør lokal og nasjonal kapasitet.
- å ikke bruke humanitær eller utviklingshjelp til å fremme bestemte religiøse eller politiske særstandpunkter.
- å holde fram en høyest mulig profesjonell, etisk og moralsk standard for ansvarlighet idet vi anerkjenner at vi er ansvarlige for dem vi samarbeider med, for dem som støtter arbeidet vårt, for hverandre og – i siste instans – for Gud.
- å søke de høyest mulige standardene for sannferdighet og integritet i alle deler av arbeidet vårt.
- å bestrebe oss på ikke å opptre som redskaper for regjeringers utenrikspolitikk.

ACT-alliansen har også utarbeidet retningslinjer for etisk adferd (*Code of Conduct Policy*) som gjelder for alle ansatte i alliansens medlemsorganisasjoner, og som har som mål å forebygge uetisk adferd slik som korrupsjon, bedrageri, utnyttning og maktmisbruk – inkludert seksuelle overgrep.

Slike retningslinjer sikter mot å øke den etiske bevisstheten og verne om sikkerheten til sårbare personer, og da særlig kvinner og barn. Dette er spesielt aktuelt i situasjoner med asymmetriske maktrelasjoner, og hvor diakonale arbeidere utøver økonomisk, sosial og til og med religiøs makt i møte med sårbare mennesker. Risikoen for å misbruke denne makten må tas på alvor ved at det etableres forebyggende tiltak. Standardprosedyrer som inkluderer etiske retningslinjer på alle nivåer i diakonalt arbeid, vil øke bevisstheten om dette temaet sammen med faste prosedyrer for sakssvarende reaksjoner når det er nødvendig.

Dette utfordrer kirker, diakonale aktører og økumeniske organisasjoner til:

- å etablere rutiner som inkluderer etiske retningslinjer for å øke den etiske bevisstheten og veilede om adferd i alle former for diakonalt arbeid.
- å tilby diakonalt ansatte opplæring om etikk og profesjonell adferd.

- å sørge for at partnere innenfor økumenisk diakoni får anledning til å reflektere sammen om felles verdier og normer.
- å sette i gang en prosess for å utarbeide grunnleggende prinsipper for adferd og arbeidsstil som veileder for måten vi engasjeres og samarbeider på i økumenisk diakoni.

10.11. Miljøkrisen og øko-diakoni

Følgene av miljøkrisen for planeten vår vil føre til alvorlige belastninger på diakonale tjenester, så vel som på andre sosiale tjenester. Det gjelder mulige kriser med tanke på tilgangen til rent drikkevann, tap av naturlig livsområde (habitat), økende havnivå og sykdommer forårsaket av forurensing. Noen slike gjør seg allerede gjeldende, som for eksempel de eksistensielle truslene noen øynasjoner i Stillehavet står overfor. Med tanke på framtidig handling må begrepet «økodiakoni» videreutvikles, på en måte som avdekker den nære forbindelsen mellom diakonal omsorg og miljøet, som følge av klimaendringene.

10.12. Oppsummering

Diakonien inntar ofte rollen med å gå imellom (go-between). Dette kapitlet har pekt på en rekke utfordringer som påskynder diakonien til å engasjere seg i innovativ refleksjon og praksis og til å utvikle strategier og planer som bekrefter det oppdraget kirker, diakonale organisasjoner og økumeniske organisasjoner er sammen om. Oppgaven med å bekrefte og legge til rette for gjensidige samarbeidsrelasjoner, å koordinere diakonal innsats og å styrke praksisen for samarbeid er et viktig uttrykk for rollen med «å gå imellom».

Rettferdighetens og fredens spiritualitet må gjenomsyre økumenisk diakoni, dets strukturer, teoretiske rammeverk og praksis. Det er en spiritualitet som ved troen gjenkjenner rettferdighet og fred som Guds nådefulle gaver, og som frigjørende godt nytt til hele menneskeheten. Den myndiggjør oss til å slutte oss til den økumeniske rettferdighetens og fredens pilegrimsvandring.

The Diaconal Work of the Churches in the Context of COVID-19

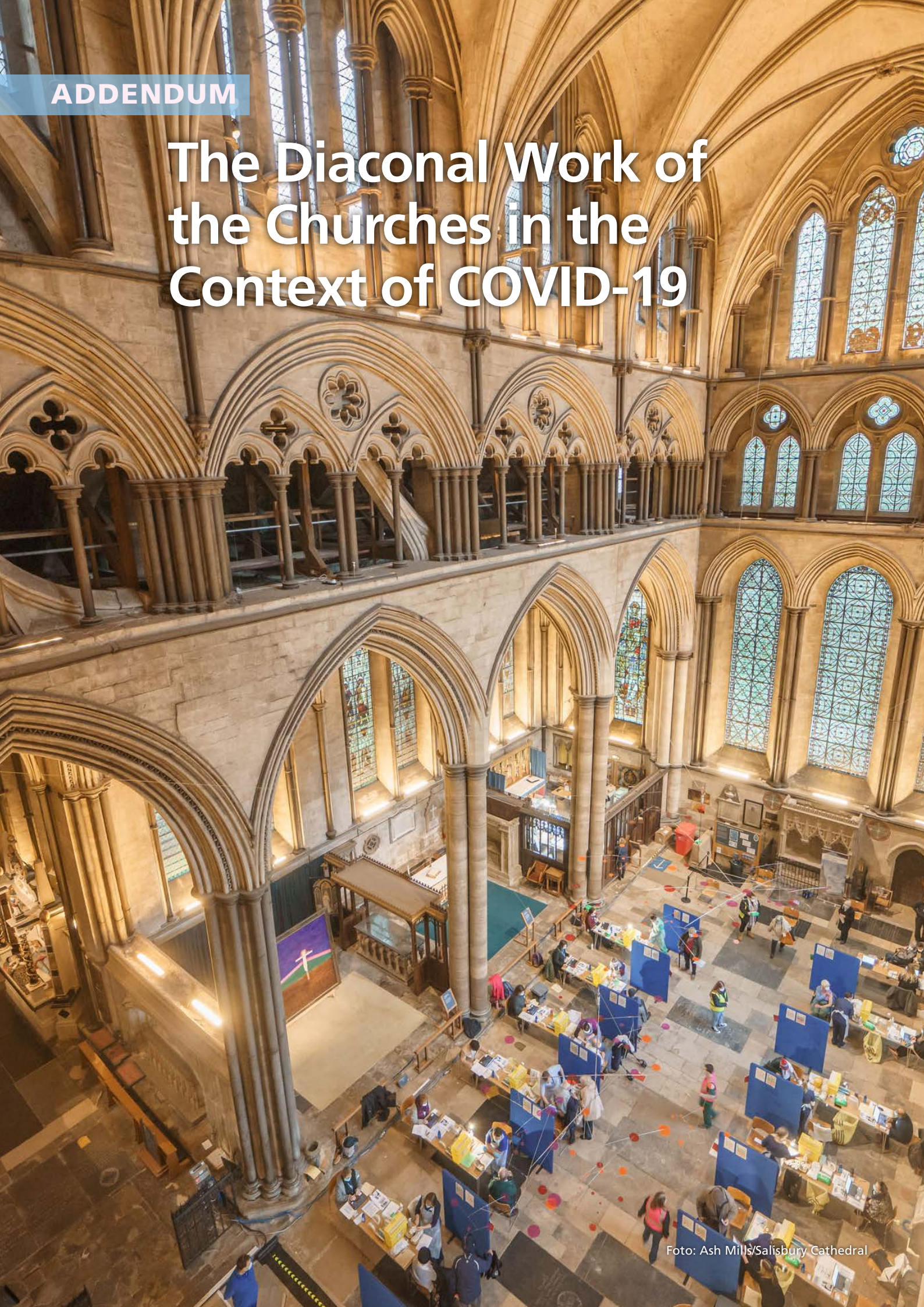

Foto: Ash Mills/Salisbury Cathedral

Rationale

On 11 March 2020, the World Health Organization (WHO) declared COVID-19 a pandemic. The pandemic has demonstrated the fragility of our world and has laid bare risks ignored for decades, including inadequate health systems, gaps in social protection, structural inequalities, environmental degradation, and the climate crisis. Entire regions that were making progress towards eradicating poverty and narrowing inequality have been set back years in a matter of months.¹

The Bible (New Revised Standard Version) records the words “health” 37 times, “disease” 88 times, “compassion” 80 times, and “care” 163 times. In response to God’s command to love and to serve, churches are called to respond to people’s suffering:

“Then the righteous will answer him, ‘Lord, when was it that we saw you hungry and gave you food, or thirsty and gave you something to drink? And when was it that we saw you a stranger and welcomed you, or naked and gave you clothing? And when was it that we saw you sick or in prison and visited you?’ And the king will answer them, ‘Truly I tell you, just as you did it to one of the least of these who are members of my family, you did it to me.’” – Matthew 25:37–40 (NRSV)

This document aims to show the impact that COVID-19 is having on the diaconal work of churches and church-related organizations by (1) setting out the social, economic, and theological contexts and (2) highlighting practical examples internationally, thereby helping churches and their partners to work for good practices in their diaconal responses and to better advocate for those most in need.

The protection of life can be described as a vector of grace. Diaconal services of churches and church-related organizations have been striving to respond to this unprecedented crisis. Resources (human, physical, and financial) are under severe constraint in many countries, yet the words of Matthew 25:37–40 do not permit inaction. Issues of justice, equity, and alleviation of poverty, which directly impact on needs, expectations, and demands for diaconal services, must not be neglected in the face of the new challenges that COVID-19 creates. While the need for succour and assistance have increased globally, the ability of churches and communities to act has been hampered because of restrictions on gathering, working, and responding. Nevertheless, this crisis has also offered inspiring responses from our faith communities to chart the way forward and bring healing and transformation with love, faith, hope, courage, and persistence.

This document is arranged in two parts: the first section is an overview of the current situation, and the second section shows some examples of diaconal work from around the world.

Section 1: Overview

As of 23 October 2021, more than 243 million people had been infected with COVID-19, and the global death toll was almost 5 million.² Whilst the majority of patients have recovered, the human cost of the pandemic has been – and continues to be – severe and tragic; every death represents a tragedy of incalculable loss to family and friends. In many cases, an individual’s death may lead to a loss of income for a family with consequent implications of increasing

1. Antonio Guterres, “UN Secretary-General’s Nelson Mandela Lecture: ‘Tackling the Inequality Pandemic: A New Social Contract for a New Era,’” 18 July 2020,

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2020-07-18/secretary-generals-nelson-mandela-lecture-%E2%80%99Ctackling-the-inequality-pandemic-new-social-contract-for-new-era%E2%80%99D-delivered>.

2. “COVID-19 Dashboard,” Johns Hopkins University of Medicine Coronavirus Resource Center website, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>.

Foto: Sean Hawkey/Life on Earth

poverty, including potentially depriving people of home, livelihood, healthcare, and food. The number of people facing acute food insecurity was expected to rise to 265 million in 2020, an increase of 130 million from 2019 because of the impact of COVID-19.³ This is happening in a context in which nearly 690 million people (8.9 per cent of the global population) go hungry each day and night, and 2 billion people (26.4 per cent of the world population) experience a combination of moderate and severe food insecurity.⁴ The situation is adding a burden for the 1.8 billion people who currently have to depend on a source of drinking water contaminated by faeces (23 per cent of the global population) and the 2.5 billion people who lack access to improved sanitation (35 per cent of the global population).⁵ COVID-19 has proven to be much more than a health crisis. While the impact varies from country to country, the pandemic has created social and economic disruption that has increased poverty, especially in contexts where the informal economy is widespread. Already, vulnerable groups have been the most impacted.

The pandemic has also shown the frailty and inadequacy of the global economic system. Countries already struggling with limited resources are now even more acutely affected. The hubris of modernity and ideas of unlimited progress have been shattered. The COVID-19 pandemic follows almost exactly a century after the global influenza pandemic.

Churches and church-related organizations attempt to respond as effectively as possible through their diaconal and health services. In many cases, the limited diaconal infrastructure (financial, infrastructure, human) is severely stretched, particularly in the world's most economically disadvantaged countries. Due to social confinement measures, many countries report dramatic increases in domestic violence cases, including intimate partner violence and sexual abuse. The home has become a place of fear for many women and children, with restrictions of movement, finan-

cial constraints, and generalized uncertainty emboldening perpetrators and providing them with additional power and control.⁶

The inability of many children to participate in formal education – particularly where computer and communications facilities are absent – may lead to long-term educational disadvantage and consequent lack of essential skills for future employment. The closure of schools due to the pandemic also is causing 370 million children (of the 1.3 billion who are out of school) to miss school meals and is limiting their access to nutritious food and health support schemes. For many children, these are the only meals they can count on.⁷

Despite the challenge of COVID-19, diseases prevalent in the global South – such as Sahel meningitis, Lassa fever, Ebola and malaria – must not be overlooked. In many countries of the global South, it is not only the disease and its medical and health-related impacts causing concern and heavy social costs; even more impactful are the side effects of approaches such as lockdowns that are often enacted without close consideration of the social and economic consequences. In Nigeria, hundreds of schools were closed, prices for daily food increased four to six-fold, and part of the population is effectively threatened by starvation. This may take a heavier toll than the immediate health-related repercussions of the pandemic. The COVID-19 pandemic also reduces global media coverage of other serious problems. Sharing responsibilities and insights in an ecumenical *diakonia* network of equal partners might also require a deliberate effort to provide counter-information and allow all churches to share their own stories of suffering and resurrection.

The COVID-19 pandemic has highlighted the comparative paucity of vaccine research and manufacturing in the global South. Dependency on importing medicines presents major supply,

3. “WFP Chief Warns of Hunger Pandemic as COVID-19 Spreads (Statement to UN Security Council),” World Food Programme website, 21 April 2020, <https://www.wfp.org/news/wfp-chief-warns-hunger-pandemic-COVID-19-spreads-statement-un-security-council>.

4. “The State of Food Security and Nutrition in the World 2020,” Food and Agriculture Organization of the United Nations website, <http://www.fao.org/3/ca9692en/online/ca9692en.html>.

5. Lisa Guppy and Kelsey Anderson, *The Global Water Crisis: The Facts* (Hamilton, Ontario: United Nations University Institute for Water, Environment and Health, 2017), <https://inweh.unu.edu/wp-content/uploads/2017/11/Global-Water-Crisis-The-Facts.pdf>.

6. “Joint Statement by the Special Rapporteur and the EDVAW Platform of Women’s Rights Mechanisms on COVID-19 and the Increase in Violence and Discrimination against Women,” 14 July 2020, UN Human Rights Office of the High Commissioner, at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26083&LangID=E>.

7. “WFP and UNICEF Joint Response to COVID-19,” World Food Programme website, <https://www.wfp.org/school-health-and-nutrition>.

logistical, and financial challenges, as highlighted by the African Vaccine Manufacturing Initiative (AVMI).⁸

The effect on the targets set by the UN Sustainable Development Goals (SDGs) 2015–2030 cannot yet be measured or envisaged. However, the world is not on track to achieve the ambitious 2030 sustainability agenda, not to mention the internationally agreed climate agreements and environmental goals for 2050. It is only likely that pandemics such as COVID-19 will be repeated or even reoccur more often should the global community fail in the SDGs agenda. Churches and all people of goodwill cannot allow the SDGs to be forgotten or downplayed.

1. Theological Reflections

The pandemic is an unprecedented event in the contemporary era, emphasizing the fragility and vulnerability of human existence.

a. One Body

We cannot overcome the crisis in isolation. We can only cope with the pandemic if we stand together in solidarity and remember the message of St Paul in 1 Corinthians 12:12 that we are “one body.”⁹ Solidarity should go beyond the local context as the pandemic dramatically impacts vulnerable populations in every society. It is crippling the lives and livelihoods of societies and countries already disadvantaged socio-economically. Therefore, assistance, empowerment, advocacy, and accompaniment have to be boosted.

b. Complexities Implied in “Service” and “Solidarity”

Jesus’ parable of the Good Samaritan (Luke 10:25–37) helps us to reflect on the question “Who are we called to love and care for?” and offers guidance about the complexities implied in the terms “service” and “solidarity.” Jesus tells this story in the context of the command to love one’s neighbour. The person

who stopped and helped was a Samaritan – coming from a community that had been in dispute with Jesus’ community about religious identity, the correct way to worship, and the right to participate in political matters for centuries. In the context of the pandemic, the parable is an invitation to reflect on the need to transcend boundaries in one’s service to, and solidarity with, the suffering. It is also a call to overcome the negative assumptions we may hold and recognize with humility and gratitude that the “other” may show us the true meaning of service and solidarity.¹⁰

c. Mending the Broken Relationship between God, Humanity and Creation

Psalm 104:14–18 reminds us that God bestows life, satiety, and sustenance on all creation – plants, animals, and all forms of life – not exclusively on humanity. Intact living spaces for biodiversity are crucial not only for each living organism but also for human beings. Unfortunately, the situation in the world today is dire and indicates a rapidly deteriorating disruption of this relationship, demanding urgent transformation. Healing and transformation are needed to ensure that justice and dignity are brought to our relationships with each other, with creation, and with the environment.¹¹

The pandemic is an urgent call for new reflection on how to mend the disturbed balances between humanity and nature and between technological civilization and ecology. The destruction of wild habitats, trade in wild animals, and climate change all increase interactions with nature that expose humans to a wide range of animal diseases¹² to which we have little resistance and which can become the basis for new pandemics. Over the last 30 years, approximately 60–70 per cent of the new diseases that emerged in humans had an animal origin. Three to four new infectious diseases emerge each year, most of which originate from wildlife,¹³ of which COVID-19 is

only the latest after other epidemics, including Ebola, severe acute respiratory syndrome (SARS), avian flu and Zika. The need to protect biodiversity and a sufficient number of zones for wildlife unused by humans is one of the essential lessons of this global pandemic. A key theological challenge is to reinterpret the relationship between ecology, health, and sustainable development. The “One Health”¹⁴ approach proposed by the UN and WHO has become important for many actors. All these considerations have direct implications for planning an effective diaconal response.

d. Misleading Theologies

The pandemic also facilitates the spreading of many false ideologies and highlights a need for churches to be clear on key themes of the gospel. This means rejecting (1) exploitative theological projections and the instrumentalization of the virus to instigate fear, (2) stigmatization of the vulnerable, and (3) the conceptualization of virus infection as God’s punishment or wrath on certain groups or as a sign of the end times. However, many churches also realize that COVID-19 and other deadly diseases that have been around in non-Western contexts for many decades pose serious pastoral and theological questions that cannot be easily dismissed. Churches need to revisit ancient eschatological and apocalyptic texts and images, interpreting them responsibly, to find a way to speak meaningfully to human hopes as well as anxieties and fears.

Since October 2019, the All Africa Conference of Churches (AACC) has organized annual symposiums addressing misleading theologies. This initiative aims to promote relevant contextual theology in the face of a proliferation of different theologies and misinterpretation of scripture leading to false doctrinal teachings and practices. Such action is of critical importance in the context of health and healing, especially in response to new challenges resulting from COVID-19.¹⁵ The WCC has also produced relevant material, such as the Bible study “Telling Unwelcome Truths: True and False Prophecy.”¹⁶

e. Restoring Intergenerational Justice

Many of the measures to fight the COVID-19 pandemic have been enacted at the expense of children and young people. Often, young people have felt restrictions during lockdown periods most severely. Young people have often been affected by ill-equipped e-learning that substitutes regular programmes from their educational institutions. Young people and children have been adversely affected by the closure of kindergartens, schools, and universities. A huge educational gap, that cannot be overcome, risks impacting the maturing and education of a whole generation, with especially serious consequences for the children of migrants and refugees. Therefore, developing child-friendly concepts of protection and hygiene and respect for the educational rights of children and the rights of those in need of care and protection (particularly older people) are major questions for many churches. How can we grapple with the theological challenge that a sizable part of the world’s population lives unsustainably in terms of environmental and financial resources? Such contemporary lifestyles may be at the expense of the future chances for a decent life of younger generations. Are older generations entitled to sacrifice the well-being of their daughters and sons? This has to be seen in the context of the biblical sources that tell us that Jesus’ sacrifice for humanity is done “for all time” (Heb. 10:11–14)?

2. The Pandemic’s Effect on Churches, Church-Related Development Agencies and Diaconal Agencies

Churches and Christian faith-based organizations (FBOs) provide spiritual counselling, prayer services, accompaniment, and comfort for those suffering and dying. Demand for diaconal services in response to the pandemic may, however, increase at the exact point when funding and income are under the greatest pressure.

Dr Mathews George Chunakara, general secretary of the Christian Conference of Asia, said, “Although the inequity that persists in many forms is worrying and of great concern, we must continue to

8. African Vaccine Manufacturing Initiative website, <https://www.avmi-africa.org>.

9. “Dr Beate Jakob: ‘We are One Body,’” 15 April 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/dr-beate-jakob-we-are-one-body>.

10. “Serving a Wounded World in Interreligious Solidarity: a Christian Call to Reflection and Action During COVID-19 and Beyond,” 27 August 2020, World Council of Churches and Pontifical Council for Interreligious Dialogue, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/serving-a-wounded-world-in-interreligious-solidarity-a-christian-call-to-reflection-and-action-during-covid-19-and-beyond>.

11. Manoj Kurian, “The Broken Relationship Between Humanity and Creation,” *NCC Review* 140:5 (June 2020), 233–243, <https://seafle.ecucenter.org/f/5bef62a4751349baae78/?dl=1>.

12. Kate E. Jones et al., “Global Trends in Emerging Infectious Diseases,” *Nature* 451 (2008), 990–993, <https://doi.org/10.1038/nature06536>.

13. *COVID 19: Urgent Call to Protect People and Nature* (Gland, Switzerland: World Wide Fund For Nature, 2020), https://c402277.ssl.cf1.rackcdn.com/publications/1348/files/original/FINAL_REPORT_EK-Rev_2X.pdf?1592404724.

14. “One Health,” World Health Organization website, 21 September 2017, <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/one-health>.

15. World Council of Churches, “African church conference tackles misleading theologies in faith and healing,” <https://www.oikoumene.org/news/african-church-conference-tackles-misleading-theologies-in-faith-and-healing>.

16. Pauline Wanjiru Njiru, “Telling Unwelcome Truths: True and False Prophecy,” 12 August 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/telling-unwelcome-truths-true-and-false-prophecy-bible-study-by-pauline-wanjiru-njiru>.

preserve our hope and move forward. . . . As the surge of COVID-19 continues to cause serious concern, we are hard-pressed but not distressed, we are perplexed but not destroyed. Let us strengthen our collaborations and accompaniment at every level – among churches and councils, [civil society organizations] and FBOs, states and non-state actors – as we move forward towards recovering and rebuilding from the worst effects of the global pandemic.”¹⁷

The pandemic has had a severe impact on the life and work of the church. There has been disruption to common prayer, with a consequent negative impact on sacramental life and pastoral services to the community. For many traditions, this is an appalling blow, for which an online presence is a poor substitute or no substitute whatsoever. Many local congregations have had to pioneer new forms of being present through digital means of communication: sending words of consolation, orientation, and encouragement to their members; providing networks of mutual support in neighbourhoods; and organizing common prayer in alternative forms, in open spaces outside, or through video clips. However, such provision may be of limited or no impact where there is little access to expensive new technology.

Where available, public funding for diaconal services and development aid is likely to come under increased pressure due to reduced tax revenues in many countries as a result of economic downturn and increased unemployment. The government of the United Kingdom (UK) has also announced a cut in its overseas aid budget from 0.7 per cent to 0.5 per cent of its gross national income.¹⁸

Church collections have diminished in many countries, sometimes due to the curtailment of Sunday services. An unintended and very unwelcome consequence of the pandemic for churches may be a reduction in services and work related to public

theology, social ethics, global mission, and ecumenical cooperation. The income of some Christian nongovernmental organizations (NGOs) in Europe is under acute pressure, with inevitable negative consequences for services, employment, outreach, development work, and – most regrettably of all – the potential beneficiaries (agents of change) of such work in some of the world’s poorest countries. The word “beneficiary” is, however, problematic because it can give a false impression of people merely waiting to receive help from elsewhere. In practice, much work is already being done – often with very meagre resources.

3. Work of the World Council of Churches and ACT Alliance in Supporting Diaconal Work

Both the World Council of Churches (WCC) and ACT Alliance are active in addressing the pandemic. The WCC and ACT Alliance aim to give practical advice and coordination to their members and partners. Above all, the aim is to protect life.

The WCC does not claim to be a pioneer in this work but has gained experience that has enabled it to respond. The WCC produces information and resources, but it is not the place of the WCC to offer advice. The WCC is not able to offer direct financial aid but can offer help in other ways, including online resources through the WCC website. These include documents, publications, and now webinars and podcasts, such as the webinar “COVID-19 Vaccination: How Churches Can Ensure that Stateless People Are Not Left Behind”¹⁹ and a podcast addressing death and dying during the pandemic.²⁰ The WCC has developed programmes to build leadership capacity for *diakonia* and sustainable development in partnership with several regional ecumenical organizations, notably in Africa²¹ and Asia.²²

On 13 October 2021, the Rev. Prof. Dr Ioan Sauca, acting general secretary of the WCC, gave an address on the pandemic, the WCC, and global health at a meeting of the WCC, the Evangelical Church in Germany (EKD), the German Federal Foreign Office, and the TransAtlantic Network.²³ The WCC has a longstanding work programme on health and healing that includes both mental and physical health. The programme focuses on congregational roles in churches that promote health, which primarily deals with prevention, awareness-raising around social determinants of health, advocacy, and pastoral accompaniment. When they understand the dynamics, local congregations (with their various groups such as women’s fellowships, youth groups, choirs, and so on) are often best suited to offer home-grown, cost-effective solutions. Such work includes preparedness and awareness of emergency planning and following biblical principles on watching for the signs of the times. The WCC has produced the handbook, *Health-Promoting Churches Volume II: A Handbook to Accompany Churches in Establishing and Running Sustainable Health Promotion Ministries*, to accompany churches in establishing and running sustainable health-promotion ministries.²⁴

At the start of the pandemic, the WCC released the online publication *Health and Hope: The Church in Mission and Unity*, a collection of previously published articles that resonate with the worldwide struggle amid the COVID-19 pandemic.²⁵ Further WCC publications have been produced that focus particularly on equipping churches to respond to the challenges brought by the COVID-19 pandemic. The resource *Ecumenical Global Health COVID-19*

Response Framework lays out care parameters.²⁶ The joint publication *Serving a Wounded World in Interreligious Solidarity: A Christian Call to Reflection and Action during COVID-19 and Beyond* was produced with the Pontifical Council for Interreligious Dialogue.²⁷ *Healing the World: Eight Bible Studies for the Pandemic Era* invites Christians to wrestle with their fear, grief, and uncertainty from within a biblical perspective.²⁸ A special issue of the WCC journal *The Ecumenical Review*, further focused on the pastoral and theological challenges posed by the pandemic.²⁹

The WCC Ecumenical HIV and AIDS Initiatives and Advocacy (WCC-EHAIA) promotes HIV competence among churches and works with theological institutions to integrate and mainstream HIV into theological curricula as well as to address the root causes of the HIV pandemic. Experience from this work can also help inform the diaconal response to COVID-19 through the many lessons learned from dealing with HIV and AIDS. The WCC’s convening role has been fundamental in sustaining the continuing focus on the HIV response despite other pressing priorities. Churches can be influential institutions because they are deeply rooted in communities worldwide. They can be a force for transformation – bringing healing, hope, and accompaniment to all people affected by HIV as well as COVID-19. The WCC-EHAIA programme has demonstrated the efficacy of linking grassroots, national, and regional actors with international decision- and policymakers.³⁰

Experience has demonstrated that where women are primarily responsible for cooking and procuring food, an increase in food insecurity places them at

23. “Rev. Prof. Dr Ioan Sauca: The Pandemic, the World Council of Churches, and Global Health,” 13 October 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/rev-prof-dr-ioan-sauca-the-pandemic-the-world-council-of-churches-and-global-health>.

24. Mwai Makoka, ed., *Health-Promoting Churches: Volume II* (Geneva: WCC Publications, 2021), <https://www.oikoumene.org/resources/publications/health-promoting-churches-volume-ii>.

25. “WCC releases ‘Health and Hope’ online publication as a resource amid COVID-19 pandemic,” 3 April 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/news/wcc-releases-health-and-hope-online-publication-as-a-resource-amid-covid-19-pandemic>.

26. “Ecumenical Global Health COVID-19 Response Framework,” 13 August 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/publications/ecumenical-global-health-covid-19-response-framework>.

27. *Serving a Wounded World in Interreligious Solidarity: A Christian Call to Reflection and Action During COVID-19 and Beyond* (Geneva: WCC Publications; Vatican City: Pontifical Council for Interreligious Dialogue, 2020), <https://www.oikoumene.org/resources/publications/serving-a-wounded-world-in-interreligious-solidarity>.

28. *Healing the World: Eight Bible Studies for the Pandemic Era* (Geneva: WCC Publications, 2020), <https://www.oikoumene.org/resources/publications/healing-the-world>.

29. “Ecumenical Review Focuses on ‘Christ’s Love in the Midst of Pandemic,’” 4 February 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/news/ecumenical-review-focuses-on-christs-love-in-the-midst-of-pandemic>.

Further information about the WCC’s work on health and healing is available online at <https://www.oikoumene.org/what-we-do/health-and-healing>.

30. Further information about EHAIA is available online at <https://www.oikoumene.org/what-we-do/chaia>

17. “WCC–CCA Joint Asia Regional Consultation Urges Churches to Deepen Accompaniment amidst COVID-19 Pandemic,” Christian Conference of Asia website, 8 June 2021, <https://www.cca.org.hk/news-and-events/wcc-cca-joint-asia-regional-consultation-urges-churches-to-deepen-accompaniment-amidst-covid-19-pandemic/>.

18. Patrick Wintour, “Foreign Office Minister Resigns as Sunak Cuts Aid Budget,” *The Guardian*, 25 November 2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/nov/25/uk-foreign-aid-budget-cut-chancellor-announces>.

19. “Webinar: ‘Covid-19 Vaccination: How Churches Can Ensure that Stateless People Are Not Left Behind’ – Speakers,” 15 March 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/webinar-covid-19-vaccination-how-churches-can-ensure-that-stateless-people-are-not-left-behind-speakers>.

20. “WCC Podcast Deals with Death and Dying,” 15 December 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/news/wcc-podcast-deals-with-death-and-dying>.

21. “WCC Seminar in Mozambique Shows Vital Role of *Diakonia*,” 20 June 2019, *World Council of Churches*, at: <https://www.oikoumene.org/news/wcc-seminar-in-mozambique-shows-vital-role-of-diakonia>.

22. “WCC Contributes to Capacity Building in *Diakonia and Development in Asia*,” 9 December 2019, *World Council of Churches*, at: <https://www.oikoumene.org/news/wcc-contributes-to-capacity-building-in-diakonia-and-development-in-asia>.

heightened risk for violence. The increase in sexual and gender-based violence (SGBV) during the pandemic has led UN Women to describe this as the “Shadow Pandemic.”³¹ The WCC addresses SGBV through its Just Community of Women and Men³² programme, notably the Thursdays in Black campaign that aims to promote a world without rape and violence.³³

Through the Churches’ Commitment to Children programme, the WCC advocates for the protection and welfare of children through projects at local, national, and global levels, including cooperation with UNICEF. This is critical during COVID-19 when exploitation of children and loss of educational opportunities through school closures are of serious concern. The aim is to promote child protection, child participation, and intergenerational climate justice.³⁴ The Out of the Shadows campaign also includes online resources for ending sexual violence against children.³⁵

A COVID-19 support group of WCC staff was established to support the work of churches during the first year of the pandemic. As well as providing a coordinated response, the group has developed resources, including prayers, practical information, sample questions and answers (Q&A), podcasts, and more.³⁶

The spiritual dimension of the work of churches is of crucial importance, underpinning all other work. The WCC publishes spiritual resources such as

prayers and Bible studies internationally.³⁷ One such recent WCC publication is titled *Voices of Lament, Hope, and Courage: A Week of Prayer in the Time of the COVID-19 Pandemic*.³⁸

Major challenges in other areas also impact the response to COVID-19, as highlighted in the context of the difficulties in reaching the ambitions of the SDGs – particularly in addressing poverty (SDG 1). The WCC is working in areas such as clean water (SDG 6) through the Ecumenical Water Network³⁹ and food security (SDG2) through the Ecumenical Advocacy Alliance,⁴⁰ including participation in the UN Food Systems Summit.⁴¹

ACT Alliance and its members have responded to the COVID-19 pandemic in various ways, including issuing an appeal.⁴²

There have been a growing number of global health crises in recent decades, and the rise of global travel and mass tourism has accelerated the spread of viruses and pathogens. The COVID-19 crisis was not entirely unexpected; however, global pandemics are the most complex crises to plan for in terms of emergency response. Firstly, the humanitarian infrastructure is not designed for scaling up at a global level. Secondly, urban agglomerations and informal settlements as well as refugee “mega camps” (such as those in the Darfur region in Sudan and Cox’s Bazar in Bangladesh) have grown tremendously in the past decades, creating ticking time bombs when it comes to a health crisis like the COVID-19 pandemic.

31. “The Shadow Pandemic: Violence against Women during COVID-19,” UN Women website, <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19>.

32. “Just Community of Women and Men,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/what-we-do/just-community-of-women-and-men>.

33. “Statement on the Dual Pandemics of COVID-19 and Sexual and Gender-Based Violence,” 23 April 2020, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/statement-on-the-dual-pandemics-of-covid-19-and-sexual-and-gender-based-violence>.

Further information is available online at <https://www.oikoumene.org/what-we-do/thursdays-in-black>.

34. “WCC’s Engagement for Children,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/what-we-do/wccs-engagement-for-children>.

35. Material on this campaign is available at <https://www.oikoumene.org/what-we-do/wccs-engagement-for-children/out-of-the-shadows>.

36. These resources are available online at <https://www.oikoumene.org/resources/covid-19-resources>.

37. “COVID-19 Resources,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/resources/covid-19-resources>.

38. The publication is available online at <https://www.oikoumene.org/resources/publications/voices-of-lament-hope-and-courage>.

39. “Ecumenical Water Network,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/what-we-do/ecumenical-water-network>.

40. “Ecumenical Advocacy Alliance,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/programme-activity/ecumenical-advocacy-alliance>.

41. “At Webinar on Food Systems, ‘the Times Are Too Dire to Not Speak Truth,’” 11 October 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/news/at-webinar-on-food-systems-the-times-are-too-dire-to-not-speak-truth>.

42. Further information about the ACT Alliance response is available online at <https://actalliance.org/covid-19/>.

Taking in the recommended approach as discussed in the Inter-Agency Standing Committee (IASC)⁴³ and other global humanitarian coordination bodies, ACT Alliance’s response to COVID-19 has taken a multisectoral approach complementing the work led by the WHO and governments. The ACT Alliance response has focused on providing communities with immediate support and prioritizing water, sanitation, and hygiene (WASH) activities,⁴⁴ cash support, awareness-raising, and prevention of SGBV.

In designing the “Total ACT Alliance Response” plan, ACT Alliance followed the overall principles set out by IASC in its draft “COVID-19 Global Humanitarian Response Plan”:

- Maximize the complementarity and synergies between ongoing responses and plans.
- Ensure flexibility to adjust the responses and targets to the fast-evolving situation and needs.
- Build on existing coordination mechanisms.
- Ensure full respect for humanitarian principles.
- Ensure inclusion of all people – notably vulnerable, stigmatized, hard-to-reach, displaced, and mobile populations who are frequently left out of national plans or who are inadequately included in such plans.

ACT Alliance issued a rapid response fund (RRF) call to its members, leading to 21 projects in 18 countries worldwide. The widespread effects of COVID-19 have also affected donor countries, resulting in reduced financial support for the humanitarian sector, including FBOs. ACT Alliance has produced a pamphlet highlighting the importance of the role of FBOs during epidemics and pandemics, which provides some recommendations to donors:

a. A localized and locally-led, multisectoral approach is most effective.

Faith leaders and actors keep building resilient and prepared communities and play a key role in strengthening capacity at the local level. Donors and humanitarian agencies should engage local communities and faith leaders and actors to ensure contextualization and reception of behavioural messages and practices, shifting the weight from the international to the local response.

b. It is important to adopt a holistic approach.

The mix of theological and technical support provided by faith leaders and faith-based actors enabled communities to engage holistically to challenge the superstitious beliefs and fears around Ebola. Clinically accurate government messaging lacked a connection with people’s worries and could not create a tipping point of behavioural change. The use of religious texts and the trust communities had in their faith leaders helped change minds and hearts, and provided hope and spoke to the heart of the community identity. The Ebola crisis ultimately led to the strengthening of relationships between the WCC and ACT Alliance and the WHO; such cooperation is highly desirable to effectively and rapidly reach many communities globally – thus aiding the humanitarian and diaconal response.

c. Faith-based actors work will be essential both in the delay and mitigation phases of COVID-19.

During the Ebola crisis, faith-based actors played a key role in channelling medically appropriate messages using the local language. Thousands were trained to support humanitarian and medical efforts. In the delay phase of COVID-19, the implementation of safety measures during gatherings, burials, and religious functions will help slow down the contagion. Faith-based actors’ access to the excluded and marginalized, the disabled, and those with low literacy, and the trust they have developed with the communities will contribute to making sure that no one is left behind. During the mitigation phase, religious and traditional leaders will help reduce stigma and support the survivors of COVID-19.

d. Faith-based actors and faith leaders must be included in response planning.

During the Ebola response, there was an initial delay in engaging faith leaders, who then proved instrumental in curbing the epidemic and ensuring a fast recovery. Faith leaders and actors must be involved in the planning and design phase as they have unparalleled knowledge of the local needs and challenges, have the trust of locals, and can quickly promote the behavioural changes needed to contain the spread of the virus.

43. Inter-Agency Standing Committee website, <https://interagencystandingcommittee.org/>.

44. “Water, Sanitation and Hygiene (WASH),” UNICEF website, <https://www.unicef.org/wash>.

e. Faith-based actors must receive appropriate funding to help reach communities worldwide.

The role of faith-based actors during a health crisis cannot be underestimated. Donors must establish practical entry points for faith-based organizations and actors to participate meaningfully in coordination and decision making on both COVID-19 response and recovery and wider humanitarian, development, and peace efforts at national and sub-national levels.

f. Faith literacy among humanitarian staff must be strengthened.

Humanitarian and development agencies must challenge the perception that staff, especially at field level, have of faith leaders, and take advantage of the literature around Ebola, HIV, and other epidemics to strategically partner with faith and traditional leaders and actors to increase access to communities.

The COVID-19 crisis has challenged both the WCC and ACT Alliance, yet both have sought to utilize their resources as effectively as possible in response to the pandemic.⁴⁵

A WCC document, *COVID-19 and Sexual and Gender-Based Violence* was developed.⁴⁶

4. The Challenge of Practicing Diakonia in the Face of Physical Distancing

The care of one human being for another often requires physical presence. For diaconal workers, such as staff in care homes for the elderly, this is very challenging in the context of COVID-19. The cost, practicality, and availability of personal protection equipment (PPE) must also be considered – particularly in the world's poorest countries. Early in the pandemic, there were acute shortages of PPE in many countries, creating additional risks for staff and service users.

The alleviation of loneliness, particularly amongst older people living alone, is a major aspect of diaconal service in many countries. The absence of human contact can also contribute to mental health issues. Many diaconal services (and other social-care services) have been unable to provide such services due to restrictions on the size of gatherings.

Where diaconal services are closely connected with other church activities, particularly common prayer and prayer groups, the ability to provide such care is restricted. In the absence of reliable communications, many in need of diaconal care may be unknown to providers.

5. Diakonia in the Context of Unemployment

The economic and social impact of the pandemic is also contributing to the exacerbation of loss of work and adding to the vulnerability of people's livelihoods. This is occurring in a context in which 2 billion workers – more than 60 per cent of the world's workforce – are in informal employment.⁴⁷ (In Africa, 80 per cent of the workforce hold informal employment.) Most of them do not have access to a social safety net to fall back on if there is a disruption to their livelihoods. This has several implications for a diaconal response:

- a. The direct impact on individuals and their dependants who face loss of income.** In the absence of state-funded or insurance-related benefits, the loss of income can potentially result in destitution and even starvation. The response could even become one of disaster relief.
- b. The effect of unemployment on mental health.** The sense of loss of dignity and self-worth due to unemployment can have a devastating impact on individuals – including increased risk of alcoholism, drug abuse, suicide, self-harm, and violence (including women and children becoming victims). Diaconal services can be at the forefront of trying to help such individuals.
- c. The effect on funding for diaconal services.** Unemployment can also lead to the loss of state revenue from taxation, with – in many cases – a direct effect on funding of social services, ironically, when the demand and need for diaconal services are likely to increase considerably.

6. Online Ministries

Online diaconal services may be of help to some, particularly where there is easy and affordable access to technology. Likewise, online common prayer has

been appreciated by millions of people globally. Nevertheless, millions more have little or no access to such technology – particularly in the world's poorest communities. The danger of exacerbating the division between the rich and the poor is therefore even greater during the pandemic.

7. Medical and Public-Health Perspectives of the COVID-19 Pandemic

Why has COVID-19 spread so far and so fast? Firstly, it is a virus new to humans, and our bodies do not have the necessary specific immunity against it. Secondly, it is easily transmissible from person to person through respiratory droplets, surfaces, and possibly through the air. Thirdly, infected persons can pass on the infection to others for many days before they feel sick themselves or without feeling sick at all. Fourthly, the world is now highly interconnected with much travel within countries and across continents.

While many people only suffer a mild illness, COVID-19 can cause life-threatening illness in people who are elderly, have weak immunity (e.g., people with HIV or cancer), or have pre-existing diseases (e.g., diabetes or lung and heart disease). In the absence or the delay of vaccination, prevention is the only tool to stop this pandemic. Prevention measures include physical distancing, hand and respiratory hygiene, and isolation (quarantine) of people who are sick or suspected to be infected. Even healthy, low-risk people should follow these strict measures to protect the weak and vulnerable.

The source of the transmission to humans and the medical and socio-economic consequences of the pandemic have been topics of much speculation, accusation and counteraccusation, conspiracy theories, and trustworthy as well as fake medical science. COVID-19 has uncovered gaps in health systems that were hitherto masked and has also highlighted how health is not the preserve of the medical sector. The existing global politico-economic system is largely responsible for the socio-economic fallout of

COVID-19 and, therefore, should be reviewed with honesty and courage.

Values of love, compassion, solidarity, and justice have motivated people of faith all over the world to positive action. The question is how churches can deploy their health assets amid today's challenges of pandemics, climate change, and the unequal distribution of resources, not least health-related ones. The WCC, through its work on health and healing, has a role to play in promoting good practice and utilizing the assets of churches to promote health.⁴⁸ Church hospitals and Christian health associations (CHAs) play a vital role; many hospitals – both in economically developed and developing countries – are run by churches or diaconal institutions. The Rev. Dr Fidon Mwombeki, general secretary of the All Africa Conference of Churches (AACC), writes:

“It is well known that in Africa, churches contribute a large portion of health services, especially in remote and rural areas. In this way, churches are using their medical facilities as frontline responders. We thank God that so far, the virus is mainly in large cities in Africa. But the trend is clear that it spreads even to the countryside. Churches are seriously preparing their facilities to be capable and available for helping those who will need treatment and care. Many of these facilities are not adequately equipped or supplied. Churches need additional capacity to be ready for this major task.”⁴⁹

8. Vaccination

Churches can play a key role in encouraging vaccination. This can, for many, help to break barriers of suspicion. Church leaders have acted as Vaccine Champions.⁵⁰ The WCC has collaborated with UNICEF on promoting World Immunization Week.⁵¹ Prof. Dr Sauca said: “As COVID-19 vaccination programmes are being rolled out, religious leaders of all faiths play a critical role in sustaining public trust in health authorities and services, as well as in the approved

48. “Dr Mwai Makoka: Harnessing Religious Health Assets for a Better Post-COVID World,” 13 October 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/dr-mwai-makoka-harnessing-religious-health-assets-for-a-better-post-covid-world>.

49. Fidon Mwombeki, “Faith Responses to COVID-19: Listening to Representatives of Religious Communities,” All Africa Conference of Churches website, 30 April 2020, <https://www.piron.global/en/fidm-04-2020-featured-actors/>.

50. “Vaccine Champions,” World Council of Churches website, <https://www.oikoumene.org/resources/covid-19-resources#vaccine-champions>.

51. “Simple Vaccination Message: ‘Do to Others, What You Want Them to Do to You,’” 29 April 2021, World Council of Churches, at: <https://www.oikoumene.org/news/simple-vaccination-message-do-to-others-what-you-want-them-to-do-to-you>.

45. More information on the WCC's response to COVID-19 is available online at <https://www.oikoumene.org/resources/covid-19-resources>.

46. It is available at https://www.oikoumene.org/sites/default/files/File/31032020_COVID-19and%20SGBV.pdf

47. *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture*, 3rd ed. (Geneva: International Labour Office, 2018), https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_626831.pdf.

vaccines themselves. As a Christian fellowship, it is our duty and moral obligation to publicly challenge rumours and myths and confront them with facts. While moral and ethical concerns also loom over vaccine access and distribution practices, we must take up responsibility and advocate for what is right from a medical, ethical, and human rights perspective.”⁵²

The development of a vaccine against COVID-19 has taken place with unprecedented urgency. Whilst most commendable and welcome, this also raises questions as to why diseases virtually absent in the global North, such as malaria, have not been treated with a similar effort. Until all are vaccinated, irrespective of nationality, the risk of COVID-19 and variants remains a lethal reality to the entire world.

As Christians, the gospel principle of love of neighbour is essential to our understanding of common humanity. By early 2021, almost all wealthy countries had started widespread vaccination campaigns, with considerable debate about prioritizing age and risk groups. This has been primarily due to the purchasing power of such countries. The WHO and Gavi, the Vaccine Alliance, have together created the initiative COVAX⁵³ to facilitate the availability of vaccines to the global South. Yet, vaccinations are happening at a much slower pace than in the global North and have often barely commenced as of October 2021. The preponderance of vaccine research, development, and production in the global North has also highlighted the comparative paucity of the pharmaceutical sector in the global South. Pastor Peter Noteboom, general secretary of the Canadian Council of Churches, said: “In this pandemic, what better way to love the Creator God and to love your neighbour than to get vaccinated, advocate for vaccination for all, and contribute time and money to ensure everyone around the world has access to vaccines? The COVID-19 virus does not discriminate. Our response must also not discriminate. We must make vaccines available for everyone everywhere.”⁵⁴

9. Potential Long-Term Implications

During the tsunami disaster in 2004, build back better (BBB) strategies emerged in the process of recovery. This aimed to build back better societies and help religious communities become more resilient to potentially reoccurring risks. The ecumenical

movement can help promote some common elements for a global strategy to build back better in the recovery and reconstruction of social systems and communities within the still-ongoing pandemic. The challenge is having to stop patterns of thinking based on the assumption that one day the pandemic will be over, and that we can only then embark on a genuine process to rebuild our societies to be more resilient, to follow more integrated One Health approaches, and to be better prepared in an alternative model of development. We are faced with the task of conceptualizing strategies to build back better our health systems, nutrition systems, and social security systems whilst the pandemic is still ongoing.

Long term BBB priorities will need to include the need to tackle poverty, food security, greener ways of living, and attention to health – both physical and mental. A global movement for ecumenical dialogue on BBB strategies is required, leading to more resilient and healthier societies and religious communities while still coping with the heavy impact of the pandemic.

10. Summary of Section 1

As of late 2021, the response to the pandemic is still mainly a medical one, with widespread vaccination programmes in the wealthiest countries combined with emergency actions and government restrictions. The failure to share vaccines equitably is a scandal that churches must continue to highlight.

The diaconal response must focus on alleviating human need and human suffering, as well as assisting with medical services – including facilitating vaccinations. The diaconal response will therefore be a long-term one, with the pandemic continuing to make its tragic impact felt for many years to come. Diaconal care for those who have been traumatized or lost loved ones may be required for many decades.

The global economic impact of the pandemic may well result in increased unemployment, with damaging implications (for both finances and self-esteem) for those out of work and with consequences for wider society. The viability of some diaconal providers raises serious concerns, particularly when demand for services is expected to grow. There is, however, an opportunity to build back better and address the structural economic and social injustices exposed by this pandemic. Churches and church-related agencies must plan for a

Foto: Paul Jeffrey/Life on Earth

52. “Vaccine Champions,” WCC.

53. “COVAX,” Gavi website, <https://www.gavi.org/covax-facility>.

54. “Vaccine Champions,” WCC.

long-term diaconal response to the pandemic; an effective response must include ecumenical and international collaboration. The challenges of tackling poverty, climate change, and food insecurity, and giving attention to mental as well as physical health are major challenges for all in the coming decade, including the churches.

The opening of this document mentions healing and transformation with love, faith, hope, courage, and persistence. It is tempting to regard COVID-19 as an overwhelming problem, but this can too easily become an excuse for inaction. In 1 Corinthians 13, St Paul reminds us that we are called to faith, hope, and love. In addressing the implications of COVID-19 and in all the tribulations of life, the church, trusting in the grace and mercy of God, is and must remain a place of constant prayer, lament, and hope.

Prayer

We remember before God those who have died, and we pray that God's love will surround all who mourn them, now and always:⁵⁵

Gracious God,
as we remember before you the thousands
who have died,
surround us and all who mourn with
your strong compassion.
Be gentle with us in our grief,
protect us from despair,
and give us grace to persevere
and face the future with hope
in Jesus Christ our risen Lord.
Amen.

Section 2: Examples

The Response of the Churches: How Do We Serve the People?

Dr Mwombeki writes:

“Churches are taking practical actions to support government systems and through direct diaconal services. The churches have the widest presence in both rural and urban areas. Churches have become teaching points for people on the importance and how to wash hands and the use of sanitizers. At the same time, many churches have launched localized

diaconal services, providing food and other necessities to the very vulnerable families, particularly because African governments are not structured to even know the identity of the most vulnerable or even how to serve them. Congregations have collected and distributed food and cleaning materials to the vulnerable in their communities.”⁵⁶

Below is a very small selection of practical examples of the diaconal response worldwide.

Argentina

The pandemic has been affecting Argentina at a time of great socio-economic fragility, food emergency, and national debt crisis. According to official data, at the end of 2019, 35.5 per cent of the population were living below the poverty line, and in the capital, Buenos Aires, 40.5 per cent live in poverty. Inspired by the biblical parable of the loaves and fishes (Matt. 14:14-25), the Evangelical Methodist Church of Argentina (IEMA) and the Regional Ecumenical Advisory and Service Centre (CREAS) developed an initiative for cooperation and ecumenical *diakonia* called “Bread and Fishes for the Sustainability of Life,” which bears witness to faith and life abundant in Jesus.

Faced with the rapid spread of COVID-19, this cooperation aims to support families and communities affected by the public health, economic, and social crisis generated by the pandemic in Argentina, thereby ensuring food security. Between May and July 2020, food and care were provided for 665 families, 104 tonnes of food and sanitary and biosecurity items were delivered in 20 communities. The support of 60 volunteers facilitated this. Such solidarity aims to unite people: despite lack of money, there is life abundant (see John 10:10).

China

This report is based on an interview with the Rev. Shen Zhanqing, director of the church and social service unit of the Amity Foundation.

In China, Hubei Province and its capital city Wuhan were at the epicentre of the COVID-19 outbreak, and churches, like all other organizations, were severely affected. The lockdown began at the end of January 2020, and the suspension of large gatherings made normal visits impossible. There were infected pastoral workers and believers who needed treatment. There were many people in need of spiritual

care and support in addition to the need for PPE. Despite great difficulties and challenges, Christians in Hubei and local congregations put funds and energy into countering the epidemic. Common prayer was shared on social media. Pastoral duties were performed online or through phone calls. Whenever possible, pastors visited elders and those without access to technology and help.

The China Christian Council and the Amity Foundation shared information and worked closely together. Churches donated 16 million Chinese yuan (2.3 million US dollars) to the foundation for its relief work, their largest single contribution to date. Church members assisted in procuring supplies and checking quality and safety. Christian entrepreneurs made donations in kind. Local congregations actively cooperated with the foundation to distribute disinfectant, equipment, and protective gear to smaller hospitals, local communities, and nursing homes. Seminaries participated in similar activities, responding to local needs.

In the countryside, life has been difficult for those left behind. Christians have become more concerned about their neighbours' needs and responded actively. Zhanqing said that if Christians were known previously to “read the bible and pray” in the course of the fight against COVID-19, their social activism and warm-hearted services demonstrated the “sharing of unconditional love.” The church's active efforts have aimed to put into practice the belief that God is love. According to Zhanqing, the Amity Foundation should help nurture the ability of those in local congregations to serve the community so that the church will become a “church that serves,” and its members will personify “love that walks.”

Egypt

The majority of Egypt's population of over 100 million is Muslim, but the Coptic Orthodox Church (COC) has a substantial and longstanding presence in the country. The Bishopric of Public, Ecumenical, and Social Services (BLESS) was established in 1962 as part of COC. BLESS has a leading role in providing diaconal services to poor and marginalized communities throughout Egypt.

BLESS developed an action plan in response to the pandemic, guided by humanitarian principles as well as inclusivity, gender, protection, and community engagement principles. The objectives are to:

- Provide immediate, life-saving assistance; food; hygiene; and sanitizing supplies to people with the greatest needs in line with national priorities.

- Promptly disseminate knowledge and raise awareness on key measures to avoid being infected with COVID-19, particularly among children, women, people with disabilities, youth, and vulnerable groups.
- Empower duty bearers and caregivers to provide adequate assistance and ensure the protection of vulnerable groups.
- Address psychosocial needs for the targeted communities and groups, particularly those who lost loved ones.
- Counteract the spread of rumours, misconceptions, and stigma related to being a COVID-19 victim.

Challenges include:

- Funding for humanitarian action not keeping pace with the scale of need, leading to situations of high and prolonged distress
- Fear of infection transmission that can occur for those in charge of work in the field during the response to the pandemic
- Poor access to digital tools and platforms and insufficient digital competencies

Germany

Diakonie Deutschland is the social welfare service of the mainline Protestant churches in Germany. It is a major provider of care services such as residential care for the elderly. As such, COVID-19 has had a major impact on operations, expenditure, and income. Different regulations must also be followed in the different federal states. Detailed information (in German) about the work of Diakonie Deutschland to address the pandemic is available online at <https://www.diakonie.de/coronavirus-hilfe-und-infos>.

The diaconal care facilities have drawn up emergency plans and adhere to the health authorities' applicable hygiene and safety measures. A particular challenge for diaconal work was and is the need to reduce social contacts. A lack of PPE resulted in a number of infections in the early days of the pandemic. Since residents of older people's homes belong to at-risk groups, there were particularly severe incidents of mass illness and death in some diaconal institutions. Since then, sufficient PPE for staff as well as patients were obtained. It is a difficult balance between the protection of residents and nursing staff on the one hand and the quality of life and self-determination of residents and their relatives on the other.

Despite the need to reduce social contact, many people have shown helpfulness and solidarity.

55. “Archbishops Invite Nation to Join Them in Daily Prayer from this Evening amid Covid-19 Pandemic,” 1 February 2021, The Church of England website, <https://www.churchofengland.org/news-and-media/news-and-statements/archbishops-invite-nation-join-them-daily-prayer-evening-amid>. Prayer from The Church of England.

56. Mwombeki, “Faith Responses.”

Local diaconal offices and local congregations, together with others, have set up neighbourhood support networks.

As well as providing diaconal services within Germany, Diakonie Deutschland – through the organization Diakonie Katastrophenhilfe – provides humanitarian aid worldwide. It is also supported by ACT Alliance member Brot für die Welt (Bread for the World).

India

The 30 member churches of the National Council of Churches in India⁵⁷ have been active in responding to the challenges posed by the pandemic. They have been providing a range of services:

- Foodgrains, groceries, and food parcels, and support for community kitchens benefiting people living in poverty and migrant workers
- Shelter for homeless people in schools and other church buildings
- PPE for vulnerable communities
- Awareness-raising campaigns across India
- Psychological support to the isolated and the poor, and care for older persons and the marginalized
- Mobilization of hospitals and dispensaries to respond to specific healthcare needs raised by the pandemic, in close collaboration with the state health services

Indonesia

Indonesia faces multifaceted challenges from COVID-19, not only in terms of health, economics, and unemployment but also in education. The Indonesian government is encouraging distance learning, but this creates difficulties for students unable to afford a smartphone or other computer access. This has the effect of widening the educational and, ultimately, the economic gap between rich and poor. Other natural disasters are compounding the need for diaconal services, yet churches, including ecumenical and interfaith initiatives, are actively working in the majority-Muslim country to respond to needs.

Kenya

Churches have reacted to the pandemic through their diaconal services and adherence to and aware-

ness-raising about government guidelines (such as suspending common prayer and encouraging hygiene practices). Given that churches can often reach rural and even remote communities more effectively and comprehensively than almost any other organization, the authority and responsibility of the church are of critical importance in combating the pandemic.

Christian Aid – a member of ACT Alliance – has a longstanding record of working in Kenya. During the pandemic, it focused on providing clear health information about COVID-19 and minimizing the impacts of lockdown. In collaboration with the Kenyan government, partner organizations coordinate awareness-raising campaigns in local languages about how the virus can be caught and spread. Christian Aid sets up handwashing points and guides people to hotlines and healthcare facilities when they become sick. They are campaigning to ensure that rural communities continue to receive vital goods and services and provide a range of advice and support for women at increased risk of physical and sexual violence during lockdown.

Middle East

Upon the outbreak of the pandemic, the Middle East Council of Churches reacted quickly to co-operate with governmental and non-governmental organizations to help vulnerable people and share knowledge of good hygiene practices at family and community levels. The MECC organized activities to raise the awareness of COVID-19 among vulnerable refugees and internally displaced persons (IDPs), trained staff, provided Personal Protective Equipment (PPE), and adhered to World Health Organisation protocols (such as physical distancing).

The MECC launched a special appeal to its partners to meet the needs of people through the provision of hygiene materials, unconditional cash assistance, and distribution of guideline brochures. It facilitated the provision of basic needs through distribution centres, supplemented in some cases by door-to-door distributions. In coordination with security advisors, the MECC also conducted a risk analysis for activities – especially in places with large numbers of affected people. Additionally, the organization began issuing a weekly COVID-19 report – shared with partners and published online.

A specific example is the Greek Orthodox Patriarchate of Antioch and All the East (GOPA). The University of Balamand, owned by the Patriarchate, ope-

ned a major vaccination centre on the premises of the University in Lebanon. It administered many thousands of doses of the vaccine to Lebanese and Syrian people. The Department of Ecumenical Relations and Development (DERD), founded in 1994 and affiliated with GOPA, has been working to assist the destitute population in Syria during and after the war. These needs have been further exacerbated by COVID-19.

UK

Many churches are being used as vaccination centres, including some historic cathedrals.⁵⁸ The state-run National Health Service (NHS) is the principal healthcare provider in the UK, but some church-run institutions provide diaconal care. One example is CrossReach, the social-care service of the Church of Scotland. It is a major provider of care services, such as residential care for the elderly, and its staff have had to adapt to the challenges of COVID-19. The risk posed to staff has meant that some services have had to be temporarily suspended, such as the Tom Allan Centre in Glasgow that provides confidential counselling.⁵⁹

Zambia

The Council of Churches in Zambia (CCZ) has permitted the use of its David Livingstone College of Education in Livingstone as a quarantine facility by the government. The Rev. Emmanuel Yona Chikoya, CCZ general secretary, said, “We have worked with the Zambia Conference of Catholic Bishops and the Evangelical Fellowship of Zambia. . . . We have issued pastoral statements to the nation calling the church to follow and abide by government guidelines regarding the fight against COVID-19.”⁶⁰

DIAKONIA World Federation

Compiled from reports sent by the Rev. Sandy Boyce, president of DIAKONIA World Federation and a deacon of the Uniting Church in Australia.

The pandemic has had an enormous impact on those already vulnerable and struggling for survival. In response, the executive committee of DIAKONIA World Federation (Diakonia Weltbund e.V.) decided to release funding from the DIAKAID budget for

quick response grants to support projects initiated by member associations to respond to the challenges and turmoil arising from the pandemic.

Individual member associations have offered financial support for projects in other countries. The deaconess community Bethesda in Basel, Switzerland, maintains its commitment to diaconal work, even though the small community of 20 elderly sisters is no longer able to conduct projects of their own. The three projects outlined below indicate their generous and practical support to vulnerable people.

In collaboration with Connexio, the humanitarian and development agency of the United Methodist Church in Switzerland, the Bethesda sisters have offered emergency aid and focussed on alleviating the suffering of vulnerable people and food insecurity. In Argentina, food packages have been distributed to people in slum areas who have lost their income because of quarantine measures. In North Macedonia, protective clothing and disposable tableware were purchased to continue meal delivery and home-care ministries for elderly and sick people. In the Democratic Republic of Congo, pastors’ families, whose income had diminished to the extent that they could no longer live on it, each received a big sack of cornmeal. Thanks to the love in action of the Bethesda sisters, thousands of people have been helped quickly and efficiently.

The Bethesda sisters have also funded relief work undertaken by Osteuropa Mission Schweiz (OEM – Eastern Europe Mission Switzerland), an independent Christian relief agency that advocates for ethnic minorities and the socially disadvantaged and is committed to fighting poverty that impacts the most vulnerable. OEM church members have prepared soup for needy people on the streets. As the food packages were distributed, the church members prayed with the people and blessed them.

The Bethesda sisters have also supported relief efforts in the Philippines in collaboration with the Onesimo Bulilit Foundation, an FBO working among street children and their families and at-risk young people in Manila. It helps young people whose lives in the slums or on the streets are filled with hopelessness. During the COVID-19 lockdown, Onesimo has distributed food packages to thousands of families. Despite the pandemic, about 400 young

58. “Blackburn Cathedral Now Hosts One of New COVID-19 Mass Vaccination Centres,” Blackburn Cathedral website, <https://blackburncathedral.com/blackburn-cathedral-now-hosts-one-of-new-covid-19-mass-vaccination-centres/>. Blackburn Cathedral (Church of England) is one of the cathedrals in the UK being used as a vaccination centre.

59. Further information is available online at <https://www.crossreach.org.uk>

60. “Knowing COVID-19 was on its way, Africa’s churches prepared”, World Council of Churches website, 7 May 2020, <https://www.oikoumene.org/news/knowning-covid-19-was-on-its-way-africas-churches-prepared>

57. “NCCI Constituents Responding to COVID-19,” National Council of Churches in India website, <https://ncci1914.com/02-03-04-constituent-response/>.

people are still cared for in the community-based programs in the slum churches. As schools have been closed, the young people rely on alternative school systems such as those provided by community-based programs. Many of the slum churches have no computer or internet provider. They were so thankful for financial support so that the young people could continue their training through online learning.

In Winnipeg, Canada, a diaconal minister of the United Church of Canada serves as the community minister at St. Matthews Maryland Community Ministry, an outreach that provides support to and builds community alongside some of the most vulnerable people in the city. When COVID-19 first emerged, most support programs had to be cancelled. The team provided a pick-up food service for the first months of the pandemic, which saw a doubling of demand from approximately 70 to 150 meals per day.

The Methodist Deaconess Order Fiji had to deal with the impact of both COVID-19 and Cyclone Harold in April 2020. They could provide groceries for two deaconesses serving in the outer islands. After their houses had been blown down, some neighbouring families had taken shelter with the deaconesses. The order also provided food for vulnerable people on the street. In addition, the deaconesses learned that children in most of the Methodist schools had come to class without lunch because most of their parents had been laid off from work. The deaconesses serving in schools were encouraged to work with teachers and parents to recognize the students' plight and provide lunch packs.

During the pandemic, a hospice chaplain and member of the Lutheran Diaconal Association in Michigan in the United States of America has continued to be at the bedsides of those near the end of their lives. In the hospitals, the hallways are empty, and there are no visitors and no routine procedures, but the units themselves are overflowing and busy with lonely patients. The deaconess's ministry has

become one of praying for COVID-19 patients in isolation rooms, using nurses' phones in the hallways, and comforting and reassuring their loved ones by phone. She recounts that recently she sat at the bedside of a dying patient and held the phone while his daughter and then his son and then his wife each called and said their goodbyes.

The pandemic and resulting lockdown, social isolation, financial stress, and insecurity about the future have taken a toll on mental health and emotional well-being. A deacon in Australia invited her congregation to consider ways to support people in their neighbourhood. The responses were creative and addressed the need for community connection despite the requirement for social isolation. After talking to a local cafe owner who deals with overwhelmed, anxious, and stressed customers, the church responded with donations to a pay-it-forward programme to supply coffee to people through the cafe. Teenage shop assistants who continued to work despite the stress caused by abusive customers and the threat of COVID-19 were appreciative to be acknowledged with the gift of boxes of chocolates provided to local supermarket staff. Schoolteachers and other school staff who were expected to continue to work despite the lockdown were experiencing stress as they tried to juggle face-to-face learning and the challenges of transitioning to online learning. The church gave packs of well-being cards to the teachers of four schools to help them focus on caring for themselves as well as their students. The church also delivered activity kits so families could do crafts with their children at home and displayed the results on the windows and doors of the church buildings. While there was no church in the building due to lockdown, the church found creative ways to be in the community, bringing some joy and welcome respite to those living with stress, anxiety, and financial uncertainty due to the disruption brought about by COVID-19.⁶¹

61. Further information is available online at <http://www.diakonia-world.org/>.

Contributors

Reference Group on Ecumenical Diakonia (2015–2018):

Rev. Professor Dr Kjell Nordstokke (Convener),
Church of Norway
Dr Agnes Abuom, Moderator of the WCC
Central Committee, Anglican Church of Kenya
Rev. Dr Sushant Agrawal, Moderator of ACT
Alliance Governing Board, Church's Auxiliary
for Social Action (CASA), Baptist, India
Rev. Cornelia Füllkrug-Weitzel, Bread for the
World, Protestant Church in Germany (EKD)
Rev. Professor Beverley G. Haddad, Anglican
Church of Southern Africa
Rev. Dr Carlos Ham, Presbyterian-Reformed
Church in Cuba
Dr Karen Nazaryan, Armenian Apostolic Church
(Mother See of Holy Etchmiadzin)
Ms Pauliina Parhiala, ACT Alliance,
Evangelical-Lutheran Church of Finland
Ms Zo Ramiandra Rakotoarison, Malagasy
Lutheran Church, Madagascar
Rev. Rolf Steffansson, Finnish Evangelical Luthe-
ran Mission (FELM), Finland

Reference Group on Ecumenical Diakonia (2018–2022):

Dr Agnes Abuom, Moderator of the WCC
Central Committee, Anglican Church of Kenya
His Eminence Metropolitan Professor Dr Genna-
dios of Sassima, Vice-moderator of the WCC
Central Committee, Orthodox – Ecumenical
Patriarchate
Rev. Dr Sushant Agrawal, Church's Auxiliary for
Social Action (CASA), Baptist, India
Rev. Dr Henriette Hutabarat-Lebang, Gereja
Toraja Indonesia (Reformed)
Rev. Dr Laurie Kraus, Presbyterian Church (USA)
Rev. Cibeles Kuss, Lutheran Foundation of
Diakonia, Brazil
Dr Hani Riad, Bishopric of Public, Ecumenical
and Social Services (BLESS), Orthodox, Egypt

Ms Corrie van der Ven, Kerk in Actie / ACT
Alliance, Netherlands
Ms Miriam Weibye, Church of Scotland
Rev. Professor Dr Dietrich Werner, Bread for
the World / Protestant Church
in Germany (EKD), Germany

Other contributors (not already listed in the Reference Groups):

Dr Souriya Bechealamy, Middle East Council
of Churches
Mr Davide Bernocchi, Caritas Internationalis,
Roman Catholic Church
Rev. James Bhagwan, Pacific Council of Churches
Rev. Dr Myra Blyth, Baptist Union of Great
Britain
Rev. Sandy Boyce, Uniting Church in Australia /
Diakonia World Federation
Mr Ghassan Chahine, Middle East Council of
Churches
Dr Theresa Carino, Amity Foundation, China
Monsignor Pierre Ciambo, Caritas Internationalis,
Roman Catholic Church
Rev. Dr Stephanie Dietrich, Lutheran World
Federation
Rev. Ted Dodd, United Church of Canada /
Diakonia of the Americas and Caribbean
Rev. Dr Chris Ferguson, World Communion
of Reformed Churches
Ms Nina Hallak, Middle East Council of Chur-
ches
Rev. Fifamé Fidèle Houssou-Gandonou,
Protestant Methodist Church of Benin
Rev. Professor Dr Jooseop Keum, Presbyterian
Church of Korea
Very Rev. Professor Dr Jack Khalil, Greek
Orthodox Patriarchate of Antioch and
all the East
Rev. Dr Vladimir Khoulap, Russian Orthodox
Church (Moscow Patriarchate)
Ms Kerstin Kollander, ACT Alliance

Rev. Nicta Lubaale Makiika, Organisation
of African Instituted Churches
Mrs Jennifer Martins, Caribbean and North
American Council on Mission (CANCOM)
Mr Alain Epp Weaver, Mennonite Central
Committee, USA
Bishop Rosemarie Wenner, United Methodist
Church

WCC Staff:

Professor Dr Isabel Apawo Phiri, WCC Deputy
General Secretary
Rev. Dr Dong Sung Kim†, WCC Programme
Executive
Rev. Dr David Marshall, WCC Programme
Executive
Rev. Dr Nyambura Njoroge, WCC Programme
Executive
Dr Fulata Lisungu Moyo, WCC Programme
Executive
Ms Athena Peralta, WCC Programme Executive
Rev. Dr Martin Robra, WCC Programme
Executive
Rev. Matthew Ross, WCC Programme Executive
(Secretary to the Reference Group since 2018
and Editor)
Mr Dinesh Suna, WCC Programme Executive

Photo Descriptions and Credits

Cover

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2017)

Evelyn Nkhambule, her grandson Jesse on her back, stirs chilies she has spread out to dry in the sun at her home in Edundu, Malawi. Families in the village have benefited from intercropping, crop rotation, and composting practices they learned from the Malawi Farmer-to-Farmer Agro-Ecology project within a program of the Livingstonia Synod of the Church of Central Africa Presbyterian.

Executive summary, p. 9

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2011)

Fishers in Gaza unload a net from a fishing boat before dawn. Since the Israeli military imposed a naval blockade in 2007 they have been limited to fishing just three nautical miles from their coastline. Despite having 40 kilometers of coastline and a long tradition as fishers, many fishers are unemployed and the people of Gaza are forced to import fish from Israel. As fishing close to shore mostly involves the harvest of immature fish, biologists warn of a negative impact on fish stocks in the region.

Introduction, p. 13

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2021)

Cape Blanco lighthouse on a coast of Pacific Ocean in Cape Blanco, Oregon, United States.

The History of Ecumenical *Diakonia*, p. XX

Photo credit: Albin Hillert/WCC (2016)

Pottery at the Anaphora Institute, a Coptic Orthodox retreat and educational centre located north-west of Cairo, Egypt.

Diakonia in today's polycentric ecumenical movement, p. 36

Photo credit: Albin Hillert/ Life on Earth (2019)

Market day at the Minawao camp for Nigerian refugees in the Mokolo, Cameroon, when refugees and host communities gather to sell and buy goods. The Minawao camp in the North region of the country hosts some 58,000 refugees from North East Nigeria, who are supported by the Lutheran World Federation, together with a range of partners.

Theological Reflection on *Diakonia*, p. 42

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2019)

A girl acolyte prays as she holds a candle during Catholic Mass in St Ignatius, Guyana. St Ignatius is an Amerindian village in the Upper Takutu-Upper Essequibo region of Guyana, originally founded by Jesuit priests.

The Changing Landscape of Diaconal Action, p. 53

Photo credit: Albin Hillert/WCC (2018)

40-year-old Deab Abu Malik herds his sheep in the Jordan Valley on the West Bank in Occupied Palestinian Territories. Volunteers of the World Council of Churches Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine in Israel accompany shepherds in many parts of the West Bank, providing an international presence known to have a mitigating effect on confrontations between Israeli settlers and the Palestinians. Accessing their lands regularly is vital for the communities and their herds.

The Distinctiveness of Diaconal Practice, p. 67

Photo credit: Sean Hawkey/Life on Earth (2012)

Khady Waylie, a cotton farmer in Sitaoulé Bananding, Senegal, throws freshly picked cotton onto a heap. The harvest is a celebration that marks the end of a season's hard work. Khady grows cotton that is certified Fairtrade and exported by FNPC, the National Federation of Cotton Producers.

Contemporary Challenges, p. 78

Photo credit: László Lehel/HIA (2022)

Distribution of aid on the Easter weekend at the Orthodox Church of the Nativity of the Blessed Virgin in Borodyanka, Ukraine. Consisting of food and hygiene products, aid is provided by Hungarian Interchurch Aid, member of the ACT Alliance. Russia's war of aggression in Ukraine has caused death and suffering on a dramatic scale, leaving at least 15 million people in urgent need of humanitarian assistance

and protection. Over a quarter of Ukraine's population have fled their homes, with nearly two-thirds of the children in Ukraine now displaced.

Ecumenical *Diakonia* in a confessional context, p. 87

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2014)

Hien Nguyen, a Catholic nun from Vietnam, lights candles at the interfaith service at St. Paul's (Anglican) Cathedral in Melbourne, Australia. The memorial service for those who have died of HIV and AIDS-related causes involved several delegates to the 20th International AIDS Conference. The service came following a march through Melbourne demanding an end to stigma and discrimination against those living with the virus, and a candlelight service in a nearby plaza.

Ecumenical *Diakonia* in a regional context, p. 97

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2017)

A woman operates a traditional loom to weave cloth in Kalay, a town in Myanmar.

The Way Forward, p. 109

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2017)

Enjoying relative peace for the first time in years, a boy lays out the framework for the thatched roof of a hut. A peace process that began in 2006 has brought hope to the two million people in northern Uganda who were displaced by the long war with the Lord's Resistance Army. In the village of Amuca, families have returned and are harvesting crops, building homes, and enjoying the first peace they've had for more than 20 years.

The Diaconal Work of the Churches in the Context of COVID-19, p. 116

Photo credit: Ash Mills/Salisbury Cathedral (2021)

Amidst the COVID-19 pandemic, a mass vaccination centre was set up in Salisbury Cathedral, United Kingdom. Hour upon hour, from classical to show tunes, musicians of the Cathedral were playing to people while they were receiving their vaccination shots. An album of music played for the vaccinations was later recorded, called Salisbury Meditations, to raise funds for the NHS.

p. 118

Photo credit: Sean Hawkey/Life on Earth (2012)

Social distancing sign in London, as people are adapting to the restrictions and measures related to the COVID-19 pandemic.

p. 130

Photo credit: Paul Jeffrey/Life on Earth (2011)

A child peeks from behind the door into their house in Batey Bombita, a community in the southwest of the Dominican Republic whose population is composed of Haitian immigrants and their descendants.

Vitnesbyrd og tjeneste er avgjørende for kirken: Misjon, diakoni og økumenikk hører sammen og er i hjertet av hva det innebærer å være kirke. Kirkenes verdensråd og ACT-alliansen har arbeidet sammen i utarbeidelsen av dette ressursdokumentet som vi tilbyr kirkene og deres diakonale tjenester omkring i verden. Vi håper det vil føre til at ideer deles på tvers av konfesjoner og grenser i tjenesten for mennesker i nød.

*Rev. Professor Dr Ioan Sauca,
Fungerende generalsekretær, Kirkenes verdensråd*

Boka «Kalt til forvandling – økumenisk diakoni», som er utviklet i samarbeid mellom Kirkens verdensråd og ACT Alliance, setter diakonien inn i et globalt og økumenisk perspektiv.

Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp presenterer denne boka med håp om at den vil gi ny innsikt og nytt pågangsmot på veien mot en mer rettferdig verden. I et globalt landskap som preges av stadig forsterkede kriser, polarisering og økende mistillit mellom makthavere og mennesker, trengs et fokus på rettferdighet og et kall til forvandling mer enn noen gang.

Boka bruker både det trosbaserte og det profesjonelle språket, som også anvendes av statlige og mellomstatlige aktører som jobber for utvikling. På denne måten kan den bidra til «tospråklighet».

«Kalt til forvandling – økumenisk diakoni» inspirerer til tro i handling, viser at det nytter og kan føre til endring i Guds verden.

Norges Kristne Råd

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

actalliance

**World Council
of Churches**

*Erhard Hermansen
Generalsekretær, Norges Kristne Råd*

*Dagfinn Høybråten
Generalsekretær, Kirkens Nødhjelp*